

SPRS

STRATEGIJA PROSTORSKEGA
RAZVOJA SLOVENIJE

POROČILO O PROSTORSKEM RAZVOJU

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR
DIREKTORAT ZA PROSTOR, GRADITEV
IN STANOVANJA

POROČILO O PROSTORSKEM RAZVOJU

POROČILO O PROSTORSKEM RAZVOJU

Izdalo in založilo:	Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja
Besedilo uredil:	mag. Tomaž Miklavčič Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja
Sodelavci pri pripravi poročila:	Mihael Fonda Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek prof. dr. Andrej Pogačnik viš. pred. mag. Mojca Foški Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za prostorsko planiranje viš. pred. dr. Samo Drobne Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za geoinformatiko in katastre nepremičnin prof. dr. Mojca Golobič doc. dr. Naja Marot Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo mag. Jelka Hudoklin mag. Irena Hočevnar Acer Novo mesto, d. o. o.
Lektoriranje:	dr. Nina Modrijan, Prevajalska agencija Julija
Oblikovanje, prelom, priprava za tisk:	Iztok Ambrož
Tisk:	Medium d. o. o.
Naklada:	500 izvodov Ljubljana, september 2016 www.mop.gov.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.1(497.4)

POROČILO o prostorskem razvoju / [besedilo uredil Tomaž Miklavčič]. - Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, 2016

ISBN 978-961-6392-72-3
1. Miklavčič, Tomaž, 1976-
285924864

V Poročilu izražena stališča ne predstavljajo nujno uradnih stališč Ministrstva za okolje in prostor.

Meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško ni dokončno določena in je predmet arbitražnega postopka. Vsebine in prikazi v Poročilu o prostorskem razvoju prikazujejo različne evidence, ki pa ne predstavljajo državne meje in zato tudi v ničemer ne prejudicirajo njene določitve ali označitve.

Kazalo vsebine

Seznam kratic	6
Seznam grafikonov	7
Seznam slik	8
Seznam preglednic	9
1 Uvod	11
1.1 Spremljanje stanja prostorskega razvoja	12
1.1.1 Kazalniki za spremljanje stanja prostorskega razvoja	14
2 Institucionalni okvir prostorskega načrtovanja v Republiki Sloveniji	16
2.1 Zakonodaja na področju prostorskega razvoja	16
2.2 Pristojnosti na področju prostorskega načrtovanja	17
2.3 Predlagane spremembe normativnega okvirja na področju urejanja prostora	18
3 Prostorski razvoj v Republiki Sloveniji	20
3.1 Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev	20
3.1.1 Značilnosti demografskega razvoja	20
3.2 Poselitev in naravnogeografske značilnosti prostora	25
3.2.1 Značilnosti poselitve	25
3.2.2 Namenska in dejanska raba zemljišč	32
3.2.3 Stanovanja	42
3.2.4 Degradirana zemljišča	43
3.2.5 Nedovoljene gradnje	44
3.2.6 Promet	45
3.3 Vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj	47
3.3.1 Gospodarski razvoj in delovna mesta	47
3.3.2 Kmetijstvo	47
4 Izvajanje politike prostorskega razvoja Slovenije 2004–2014	49
4.1 Uveljavljanje občinskih in državnih prostorskih aktov	50
4.2 Doseganje prioritet prostorskega razvoja iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije	55
4.3 Analiza izvajanja ukrepov, opredeljenih v SPRS, in ocena učinkovitosti izvedbe	61
4.3.1 Vključenost ciljev SPRS v sektorske razvojne dokumente, politike in zakonodajo in njihova skladnost	62
4.3.2 Izvajanje ukrepov za doseganje ciljev prostorskega razvoja	62
5 Sklepne ugotovitve	66
5.1 Priporočila za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije	67
6 Viri, literatura	69
7 Priloge	71
Priloga 1: Nabor kazalnikov	71

Seznam kratic

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
BDP	Bruto družbeni proizvod
EPO	Ekološko pomembna območja
DLN	Državni lokacijski načrt
DARS	Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji, d. d.
DLN	Državni lokacijski načrt
DPN	Državni prostorski načrt
DRSC	Direkcija Republike Slovenije za ceste
EDRKGZ	Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč
EU	Evropska unija
EU-27	Države Evropske unije brez Republike Hrvaške
IKT	Informacijsko-komunikacijska tehnologija
JPP	Javni potniški promet
KZU	Kmetijska zemljišča v uporabi
OPN	Občinski prostorski načrt
OPPN	Občinski podrobni prostorski načrt
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MO	Mestna občina
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MOP – DzPGS	Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja
MzIP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor
MzIP – DzP	Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Direktorat za prostor
NUP	Nosilec(ci) urejanja prostora
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
PRO	Prostorski red občine
PUP	Prostorski ureditveni pogoji
RPN	Regionalni prostorski načrt
RRP	Regionalni razvojni program
RS	Republika Slovenija
SD – OPN	Spremembe in dopolnitve občinskega prostorskega načrta
SPRO	Strategija prostorskega razvoja občine
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj
ZGO-1	Zakon o graditvi objektov
ZPNačrt	Zakon o prostorskem načrtovanju
ZUreP-1	Zakon o urejanju prostora
ZUNDPP	Zakon o urejanju naselij in drugih posegih v prostor
ZUPUDPP	Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

Seznam grafikonov

Grafikon 1: Delež prebivalcev po velikostnih razredih naselij, Slovenija, 2002–2014	28
Grafikon 2: Število storitev splošnega pomena po vrstah središč	30
Grafikon 3: Deleži območij osnovnih namenskih rab prostora [v %], Slovenija, 2015	34
Grafikon 4: Delež območij osnovnih namenskih rab, statistične regije, marec 2015	36
Grafikon 5: Delež površin območij osnovnih namenskih rab v mestnih občinah z veljavnim OPN, 2015	39
Grafikon 6: Stavbna in nepozidana stavbna zemljišča na prebivalca v izbranih občinah, 2015	41
Grafikon 7: Sledenje ciljem SPRS – analiza DPN	64
Grafikon 8: Sledenje ciljem SPRS – analiza OPN	65

Seznam slik

Slika 1: Povezanost oblikovanja, izvedbe in vrednotenja izvajanja prostorske politike 13

Slika 2: Območja koncentracije prebivalcev, prikaz na mreži 100 × 100, Slovenija, 2015 21

Slika 3: Območja stavbnih zemljišč, Slovenija, 2015 26

Slika 4: Zasnova policentričnega urbanega sistema in razvoj širših mestnih območij 29

Slika 5: Število in raznovrstnost storitev splošnega pomena po naseljih, središča medobčinskega ali večjega pomena v zasnovi policentričnega urbanega sistema SPRS, 2013 30

Slika 6: Dnevne delovne migracije, 2010 31

Slika 7: Prikaz informativnega zbirnega sloja namenske rabe prostora 34

Slika 8: Skupna površina stavbnih zemljišč po občinah [v ha], marec 2015 38

Slika 9: Površina stavbnih zemljišč v občini na prebivalca občine [v m²], marec 2015 40

Slika 10: Nepozidana stavbna zemljišča, občine, 2015 42

Slika 11: Zgrajena stanovanja med letoma 2002 in 2012 na 1.000 prebivalcev, občine 43

Slika 12: Površine degradiranih območij na območjih stavbnih zemljišč in območjih, namenjenih proizvodnji 44

Slika 13: Osebni avtomobili, občine, Slovenija, 2012 46

Slika 14: Občine z uveljavljenim OPN in OPN v pripravi, stanje marec 2015 51

Slika 15: Sprejeti in izvedeni DPN za državne ureditve s področja prometa, Slovenija, 2004–2014 53

Slika 16: Sprejeti in izvedeni DPN za državne ureditve s področja energetike, Slovenija, 2004–2014 54

Slika 17: Zastopanost ciljev SPRS v analiziranih razvojnih dokumentih 62

Seznam preglednic

Preglednica 1: Selitveni saldo s tujino, statistične regije, Slovenija 22

Preglednica 2: Velike starostne skupine in indeks staranja, Slovenija 23

Preglednica 3: Indeks staranja, statistične regije, 2014 23

Preglednica 4: Prebivalstvo Slovenije po projekcijah prebivalstva EUROPOP2010, 2010–2060 24

Preglednica 5: Prebivalstvo po velikostnih razredih naselij, 1. januar 2014 27

Preglednica 6: Skupne površine osnovne dejanske in namenske rabe v Sloveniji (v km²), marec 2015 33

Preglednica 7: Skupna površina osnovnih namenskih rab po statističnih regijah (v km²), marec 2015 35

Preglednica 8: Največja, povprečna in najmanjša površina stavbnih zemljišč v občinah, statistične regije, marec 2015 37

Preglednica 9: Skupne površine območij osnovnih namenskih rab v mestnih občinah, ki imajo veljaven OPN [v ha], 2015 38

Preglednica 10: Stopnja registrirane brezposelnosti, statistične regije, 2013 47

Preglednica 11: Površina kmetijskih zemljišč 2000–2013, Slovenija 48

Preglednica 12: Uveljavljeni prostorski redi občin in občinski prostorski načrti, marec 2015 50

Preglednica 13: Izvedenost glavnih ureditev v državnih lokacijskih načrtih in državnih prostorskih načrtih (DLN in DPN, sprejeti med letoma 2003 in 2013) 52

1 Uvod

Za načrtovanje trajnostnega prostorskega razvoja ter za doseganje prostorskih in razvojnih ciljev na različnih ravneh upravljanja je nujno dobro poznavanje stanja in razvojnih trendov v prostoru. Izboljšanje védenja o prostoru je tudi predpogoj za upoštevanje prostora in njegovih posebnih potencialov pri pripravi in izvedbi javnih politik. Javne politike na različnih ravneh morajo v večji meri upoštevati lastnosti prostora in biti prostoru prilagojene, saj enaki ukrepi politik niso primerni in ne delujejo povsod. Stanje prostora je pomemben kazalnik blaginje in kakovosti bivanja prebivalstva. Stanje gospodarske javne infrastrukture, prometne infrastrukture, dostopnost do dejavnosti javnega pomena in storitev, dostopnost do zelenih površin, možnosti za rekreacijo in kakovostno preživljanje prostega časa ter dostopnost stanovanj so značilnosti prostora, ki vplivajo na kakovost bivanja in blaginjo prebivalcev ter učinkovitost in konkurenčnost nacionalnega gospodarstva.

Prostor se zaradi človekovega delovanja in delovanja naravnih sil neprestano spreminja. Spreminjanje prostora zaradi človekovega delovanja razumemo kot prostorski razvoj in je posledica izvajanja več javnih razvojnih politik. Poleg prostorske politike so to še druge celovite in sektorske politike (prometna, energetska, kmetijska, socialna ...). Vpliv javnih politik na prostorski razvoj je lahko neposreden (npr. gradnja prometne infrastrukture) ali posreden (npr. ukrepi davčne politike) ter izveden namenoma ali slučajno.

Slovenski prostor je zaradi svoje lege na preseku štirih velikih evropskih makroregij – jadranske, alpske, dinarsko-kraške in panonske (podonavske) makroregije – izjemno raznolik in pester. Zaradi kakovosti okolja, naravnih in kulturnih vrednot, bližine evropskih gospodarskih in kulturnih središč ter dobre (žal zaenkrat le cestne in letalske) povezanosti z evropskimi prometnimi omrežji svojim prebivalcem omogoča relativno visoko kakovost bivanja.

Dokument »Poročilo o prostorskem razvoju Slovenije« je strokovna podlaga in spremni dokument za prenovu Strategije prostorskega razvoja Slovenije, ki je temeljni strateški prostorski dokument države. Predmetno poročilo o stanju prostorskega razvoja je rezultat prizadevanja za vzpostavitev sistema spremljanja stanja prostorskega razvoja, ki je ena od ključnih aktivnosti Direktorata za prostor, graditev in stanovanja in je večinoma potekala v okviru transnacionalnega projekta Attract-SEE¹ (Ocena privlačnosti območij v jugovzhodni Evropi), katerega pobudnik je bilo ravno ministrstvo.

¹ V projekt Attract-SEE, ki je potekal od oktobra 2012 do septembra 2014, je bilo vključenih 10 partnerjev iz osmih držav jugovzhodne Evrope. Projekt je bil sofinanciran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj

Poročilo je nastajalo skozi daljše obdobje, v njem so uporabljeni tudi rezultati več strokovnih in raziskovalnih nalog.

V četrtem delu Strategije prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) (Ukrepi za izvajanje prostorske strategije) sta opredeljeni obveza za pripravo poročila o stanju na področju urejanja prostora ter obveza po vzpostavitvi učinkovitega spremljanja stanja na področju urejanja prostora. Po uveljavitvi SPRS je ministrstvo, pristojno za prostor, v letih 2005 in 2011 naročilo pripravo poročil o stanju na področju urejanja prostora. V letu 2005 je bilo pripravljeno Ničelno poročilo o stanju na področju urejanja prostora (Černe, A., Kušar, S., 2005) in v letu 2011 Analiza stanja, razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije (Pogačnik s sod., 2011).

V letu 2014 je bila izvedena še analiza izvajanja v SPRS predvidenih programov in ukrepov (SPRS 2030 – Analiza ..., 2014). Analiza stanja (Pogačnik s sod., 2011) in Analiza v SPRS predvidenih ukrepov (SPRS 2030 – Analiza ..., 2014) sta uporabljeni kot gradivo tudi za pripravo tega poročila. V procesu priprave sistematičnega spremljanja stanja in prostorskih razvojnih trendov v Sloveniji se je ministrstvo vključilo v mednarodni projekt Attract-SEE. Rezultat tega projekta je predlog sistema spremljanja stanja prostorskega razvoja z definirano vsebino poročila o prostorskem razvoju, vključujoč nabor kazalnikov za spremljanje trendov prostorskega razvoja. Predlog priporoča pripravo poročila na državni ravni v treh sklopih (Priprava predloga ..., 2014):

- Sklop A: uvodna izhodišča in ugotovitve ter proces nastajanja poročila
- Sklop B: osrednji del poročila z vsebinskimi poudarki, povezanimi z izbranimi temami prostorskega razvoja
- Sklop C: dodatek k poročilu z ekspertnimi mnenji različnih deležnikov

Pričujoče poročilo sledi predlogu vsebine poročila, čeprav poročilo samo ni fizično razdeljeno na tri zgoraj naštetih vsebinske sklope. Uvodnim izhodiščem sledi osrednji del poročila z opisom izbranih tem prostorskega razvoja, ki je uvrščen v poglavje 2 Institucionalni okvir prostorskega razvoja v RS in poglavje 3 Prostorski razvoj v RS. V prilogi² poročila sta objavljena tudi nabor predlaganih kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja (Priloga 1) ter analiza in prikaz izbranih kazalnikov (Priloga 2). Ekspertna mnenja so predstavljena v poglavju 3, kjer sta podani oceni doseganja prioritet prostorskega razvoja, opredeljenih v SPRS, ter analiza izvajanja ukrepov, opredeljenih v SPRS, in ocena učinkovitosti izvedbe. Slednje odraža tako mnenje izdelovalcev naloge SPRS 2013 – Analiza izvajanja ..., kakor tudi številnih predstavnikov NUP-ov, s katerimi so bili opravljeni poglobljeni intervjuji, v katerih so le-ti podali svoje mnenje o doseganju ciljev prostorskega razvoja skozi ukrepe različnih javnih politik.

Pri pripravi tega poročila so bili preučeni različni družbeni, okoljski in gospodarski kazalniki, ki so razdeljeni v tri sklope kazalnikov. Njihova uporaba omogoča kontinuirano spremljanje stanja, procesov in sprememb v prostoru.

1.1 Spremljanje stanja prostorskega razvoja

Spremljanje stanja prostorskega razvoja je aktivnost, s katero ugotavljamo stanja in trende v prostoru, doseganje ciljev prostorske politike ter ugotavljamo vplive drugih politik na dogajanje v prostoru. Razumevanje sedanjih in prihodnjih razmer v prostoru je podlaga za opredelitev prioritetnih razvojnih ciljev ter opredelitev vprašanj, ki zahtevajo prioriteto reševanje. Dobro poznavanje stanja prostora ter pričakovanih prihodnjih razmer, ki se odražajo skozi razvojne trende, omogoča oblikovanje načel za usmerjanje nadaljnjega razvoja ter razvoja poselitvenih in drugih sistemov. Poročilo bo upo-

2 Priloge poročila niso del tiskane publikacije in so na voljo na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor - www.mop.gov.si.

rabljeno pri prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) ter pri usklajevanju prostorskih razvojnih ciljev s cilji drugih javnih politik.

Spremljanje stanja prostorskega razvoja omogoča ugotavljanje doseganja ciljev, zastavljenih v prostorski politiki (prostorski razvoj, zemljiška politika, trajnostna gradnja in stanovanjska politika). Na podlagi kontinuiranega spremljanja, analiziranja in ugotavljanja doseganja ciljev je mogoče prilagajati in načrtovati spremembe in ukrepe za vodenje in oblikovanje učinkovite prostorske politike ter določanje prioritetnih področij za izvajanje teh ukrepov (Slika 1).

Za celovito poznavanje prostora in izboljšanje učinkovitosti sistema prostorskega načrtovanja je treba poznati stanje in trende v prostoru ter učinke oziroma posledice izvajanja prostorskih in drugih dokumentov ter z njimi predpisanih ukrepov. Stanje prostora je pomemben kazalnik splošne blaginje in kakovosti bivanja, opredeljujejo pa ga trenutne značilnosti prostora. Stanje prostora se opazuje s pomočjo spremljanja in analiziranja statističnih in razvojnih (strukturnih) podatkov ter se opredeli na podlagi poznavanja fizičnih, družbenih, okoljskih in ekonomskih značilnosti prostora.

Slika 1: Povezanost oblikovanja, izvedbe in vrednotenja izvajanja prostorske politike

Za pripravo in izvedbo posegov v prostor je pomembno kontinuirano spremljanje in ugotavljanje sprememb v prostoru skozi daljše časovno obdobje ter njihovo vrednotenje. Ugotavljanje sprememb med izhodiščnim stanjem in stanjem v času vrednotenja je mogoče le na podlagi nabora kazalnikov, ki omogočajo s konkretnimi podatki podprto primerjavo stanj v različnih časovnih obdobjih, vrednotenje sprememb pa je mogoče le na podlagi postavljenih meril. Rezultati spremljanja stanja v prostoru so navadno zbrani v poročilih, ki se pripravljajo ciklično. V Sloveniji obveza priprave poročila o stanju na področju urejanja prostora izhaja iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije, ki določa, da se poročilo pripravi vsaka štiri leta po njeni uveljavitvi.

V skladu z namenom spremljanja prostorskega razvoja je najpomembnejše zagotoviti sistematično in redno spremljanje stanja, procesov in sprememb v prostoru ter dejavnikov, ki te spremembe pogojujejo in jih je z njihovo pomočjo tudi mogoče interpretirati. V skladu z vsebinskimi in problemskimi izhodišči ter namenom spremljanja prostorskega razvoja se pri vzpostavljanju sistema spremljanja prostorskega razvoja zasledujejo naslednji cilji:

1. zagotoviti ustrezno podatkovno in strokovno utemeljeno podporo (evidence-based)³ pri **odločanju** o prostorskem razvoju (odločevalci na področju prostorske in drugih javnih politik);
2. zagotoviti podatkovno podporo pri **usklajevanju različnih interesov** v prostoru;
3. strokovno utemeljena podpora za ugotavljanje **uspešnosti izvajanja planskih aktov in sprejetih politik** (ugotavljanje vplivov obstoječega sistema na prostor/okolje/blaginjo);
4. spremljanje prostorskih učinkov **porabe javnih** finančnih sredstev (npr. prek sredstev, namenjenih za urejanje prostora v občinskih proračunih);
5. **vključevanje prostorske dimenzije pri oblikovanju integralnih in sektorskih razvojnih politik in dokumentov na nacionalni ravni.**

Zadnji cilj izhaja iz ugotovitve, da se javne politike – tako integralne kot sektorske politike – in strateški razvojni dokumenti na nacionalni ravni pripravljajo z majhnim ali nikakršnim upoštevanjem prostorskega vidika oziroma razmisleka o tem, kako se bodo sprejete razvojne (pretežno gospodarsko naravnane) usmeritve dolgoročno odražale v prostorskem razvoju države (npr. krepitev vloge mest).

1.1.1 Kazalniki za spremljanje stanja prostorskega razvoja

Spremljanje stanja prostorskega razvoja temelji na sistemu izbranih kazalnikov, ki omogočajo primerjavo podatkov v različnih časovnih obdobjih. Njihovo vrednotenje mora podajati odgovore predvsem v zvezi z vplivi izvajanja prostorske politike na zagotavljanje zdravega, varnega in za bivanje privlačnega prostora, na rabo naravnih virov ter na ohranjanje naravnih in kulturnih kakovosti okolja.

Nabor kazalnikov, ki je predstavljen v prilogi tega poročila, je nastal vzporedno z oblikovanjem strukture poročila o prostorskem razvoju, tako da je na njihovi podlagi mogoče pripraviti smiselno in vsebinsko povezano poročilo. Največ težav predstavljajo kazalniki, za katere trenutno ni na razpolago ustreznih podatkov oziroma jih ni mogoče pridobiti. Tako so vsa dosedanja poročila temeljila na zelo ozko omejenem naboru kazalnikov, za katere so bili podatki dostopni. Poleg tega so bili viri za poročanje številni raziskovalni in aplikativni projekti, ki so obravnavali posamezne teme prostorskega razvoja. Taki projekti niso enakovredno nadomestilo za manjkajoče podatke, saj nastanejo kot rezultat posebej opredeljenih ciljev in naročnikovih zahtev ter običajno metodološko niso pripravljeni tako, da bi lahko preverili rezultate z novimi podatki. V večini primerov so namreč podatki za raziskavo pridobljeni posebej in za točno določen namen.

3 Prevodi angleškega izraza *evidence-based* so različni, v znanstvenih besedilih se uporablja v pomenu »znanstveno dokazano, podprto z znanstvenimi informacijami, podprto z dokazi«. V našem primeru smo se odločili za nekoliko prilagojen prevod, ki ustreza namenu poročila o spremljanju prostorskega razvoja.

V prilogi poročila⁴ je prikazan sistem kazalnikov za spremljanje stanja prostorskega razvoja, razdeljen v tri vsebinske sklope. Znotraj vsakega izmed njih so opredeljeni kazalniki, s katerimi opazujemo spremembe prostorskega razvoja. Z opredelitvijo nabora primernih kazalnikov je omogočeno kontinuirano spremljanje stanja, procesov in sprememb v prostoru, hkrati pa se s tem vzpostavlja kontrola nad samimi kazalniki ter potrebnimi podatki za njihovo analizo.

V poročilu so uporabljeni naslednji sklopi kazalnikov:⁵

- struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev,
- poselitev in naravnogeografske značilnosti prostora,
- vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj.

4 Priloge poročila niso del tiskane publikacije in so na voljo na spletni stani Ministrstva za okolje in prostor - www.mop.gov.si.

5 Kazalniki so predstavljeni v Prilogi 2 poročilu in se lahko uporabljajo kot ločen del poročila - http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/proocilo_o_prostorskem_razvoju.pdf.

2 Institucionalni okvir prostorskega načrtovanja v Republiki Sloveniji

Prostorsko načrtovanje je interdisciplinarna dejavnost, s katero se ob upoštevanju varstvenih zahtev, razvojnih interesov ter razvojnih možnosti določajo pogoji za razvoj dejavnosti v prostoru in njihovo razmestitev ter pogoji za umestitev načrtovanih objektov v prostor in njihovo izvedbo. V Sloveniji ima prostorsko načrtovanje dolgo tradicijo. Vključuje instrumente za koordinacijo ciljev različnih sektorskih politik in za koordinacije ciljev teh politik na različnih teritorialnih ravneh. Cilj prostorskega načrtovanja je omogočati skladen prostorski razvoj z usklajevanjem gospodarskih, družbenih in okoljskih vidikov razvoja.

Slovenija je pred osamosvojitvijo leta 1991 imela uveljavljen tako imenovan celovit (oz. integralen) sistem planiranja, ki se je izvajal na nacionalni (republike) in lokalni (občine) ravni. Prostorsko načrtovanje je sledilo in podpiralo gospodarsko načrtovanje. Takšen način planiranja se je odrazil v dokumentu Dolgoročni prostorski plan razvoja SR Slovenije za obdobje 1986–2000. Ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991 je poseben zakon (Zakon o planiranju in urejanju prostora v prehodnem obdobju) razveljavil tak sistem načrtovanja.

2.1 Zakonodaja na področju prostorskega razvoja

Slovenija je najpomembnejše dokumente o urejanju prostora sprejela v letih 2001, 2002 (Ocena stanja v prostoru in Politika prostorskega razvoja) in 2004 (Strategija prostorskega razvoja Slovenije in Prostorski red Slovenije) – v času, ko sta Svet Evrope⁶ in Evropska unija⁷ (EU) za Evropo že uveljavila temeljne cilje vzdržne prostorske politike ter podrobnejše prostorske razvojne ukrepe za doseganje bolj regionalno uravnoteženega in vzdržnega razvoja v posameznih evropskih regijah.

Po letu 2000 se je dvakrat temeljito poseglo v sistem urejanja prostora. Leta 2002 je bil sprejet Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1, 2002), nato leta 2007 še Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt, 2007). S prvim zakonom so se postavili novi temelji urejanja prostora, ki so bili nujni zaradi prehoda Slovenije iz socialističnega v kapitalistično naravnano družbeno ureditev. V obeh zakonih je bila uvedena tudi presoja vplivov na okolje kot obvezni element v procesu prostorskega načrtovanja tako na državni kot lokalni ravni.

Zakon o prostorskem načrtovanju določa vrste prostorskih aktov, njihovo vsebino in medsebojna razmerja ter določa postopke za njihovo pripravo in sprejem. Zakon ureja prostorsko načrtovanje na nacionalni in lokalni ravni, komaj vzpostavljen instrument regionalnega prostorskega načrtovanja z ZUreP-1 (Regionalna zasnova prostorskega razvoja) pa je bil s tem zakonom ukinjen. Potreba po prostorskem načrtovanju na regionalni ravni se izkazuje že od osamosvojitve Slovenije dalje. Na ravni NUTS 3 je v

Sloveniji 12 statističnih regij, ki so v javnih politikah in razvojnih programih obravnavane kot razvojne regije. Na ravni NUTS 3 se tudi zbirajo, prikazujejo in poročajo različni statistični podatki.

V letu 2010 je bil sprejet še Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZU-PUDPP, 2010), ki ureja načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena ter vsebino in postopek priprave državnega prostorskega načrta kot enega izmed prostorskih aktov na državni ravni.

V Sloveniji se je v zadnjih letih, deloma se to lahko pripiše tudi pogostim spremembam prostorske zakonodaje, uveljavilo izrazito sektorsko planiranje. Do povezav z drugimi strateškimi dokumenti oz. drugimi javnimi politikami v praksi – predvsem na ravni ukrepov – ni prišlo, čeprav se sinergije med javnimi politikami deklarativno navajajo v pomembnejših državnih dokumentih in izhajajo tudi iz zavez, ki jih je Slovenija sprejela v mednarodnem okolju.

Pričakovanja, da se bodo sektorji v procesih priprave politik, ki vplivajo na prostorske strukture in v procesih priprave izvedbenih prostorskih aktov uskladili s prostorsko politiko, se tako niso popolnoma uresničila. Pri tem ne gre le za neskladje ciljev politik ter pojavljanje nepremostljivih ovir pri izvajanju investicij na konkretnih območjih – gre zlasti za neuspešnost pri iskanju in doseganju sinergijskih učinkov pri spodbujanju regionalnega in policentričnega urbanega razvoja s hkratnim vključevanjem različnih politik, od gospodarskih, prometnih, družbenih do okoljskih in prostorskih. Tu je zlasti na »izgubi« država, saj pomanjkanje integralnih in osredotočenih pristopov na različnih prostorskih ravneh spodbuja razpršeno rabo virov in potencialov, vključno s finančnimi sredstvi, ter zmanjšuje konkurenčnost na vseh področjih.

Na ravni vertikalnega usklajevanja je sodelovanje med različnimi institucijami na različnih ravneh odločanja nujno, problem pa se kaže pri pomanjkanju koordinacije in znanja za vodenje procesov, ki imajo za cilj iskanje skupnih rešitev. V tem desetletju je bil storjen premik k prostorskemu planiranju od spodaj navzgor (*bottom-up*), kjer imajo odločilno vlogo pri odločanju lokalna raven ter posameznik – pobudnik (zasebni interes), kar kaže na izroditev namena prostorskega načrtovanja na lokalni ravni, ki je predvsem usklajevanje javnih interesov z zasebnimi interesi.

2.2 Pristojnosti na področju prostorskega načrtovanja

Po veljavni zakonodaji v Sloveniji se prostorsko načrtovanje izvaja le na dveh administrativnih ravneh – državni in lokalni ravni. Med ti dve administrativni ravni upravljanja so tudi razdeljene pristojnosti na področju prostorskega načrtovanja.

Nacionalna/državna raven

Država je pristojna za določanje ciljev prostorskega razvoja na nacionalni ravni ter za določanje izhodišč in usmeritev za načrtovanje prostorskih ureditev na vseh ravneh. Država pripravlja strateške usmeritve za usmerjanje prostorskega in urbanega razvoja na nacionalni in lokalni ravni, skrbi za spremljanje stanja v prostoru in za izvajanje politike teritorialne kohezije in urbanega razvoja ter drugih evropskih dokumentov. Država je tudi neposredno in posredno (prek upravnih enot) pristojna za izdajo gradbenih dovoljenj.

Lokalna/občinska raven

Lokalne skupnosti imajo pristojnost za načrtovanje lokalnega prostorskega razvoja, za določanje namenske rabe prostora, za določanje pogojev za umeščanje posegov v prostor ter za določanje izhodišč in ciljev prostorskega razvoja občin. Lokalne skupnosti so dolžne skrbeti za racionalno in vzdržno

⁶ Vodilna načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine, CEMAT, Hannover, 2000.

⁷ Evropske prostorske razvojne perspektive – European Spatial Development Perspectives – ESDP, Evropska komisija, Potsdam, 1999.

rabo zemljišč in upravljanje s prostorom ter na ta način izboljševati kakovost življenja in bivanja, omogočati pogoje za gospodarski razvoj in delovna mesta, omogočati pogoje za rekreacijo ter skrbeti za zdravo okolje.

Medobčinska raven

Eden od ciljev ZPNačrt je bil na regionalni oziroma medobčinski ravni zagotoviti instrument za načrtovanje prostorskih ureditev, ki segajo na območje več občin oziroma vplivajo na več občin. RPN je namenjen implementaciji regionalnega razvojnega programa (RRP), ki ga določa Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, z njim pa se načrtujejo prostorske ureditve gospodarske javne infrastrukture lokalnega pomena. Zakonska rešitev pa občinam prepušča odločitev, ali se bodo o skupnih prostorskih ureditvah dogovarjale in jih tudi skupaj načrtovale.

K pripravi RPN za pripravo prostorskih ureditev skupnega pomena lahko pristopi več lokalnih skupnosti. RPN nima narave strateškega prostorskega akta – je izvedbeni prostorski akt – in ga ne moremo šteti za instrument regionalnega prostorskega planiranja, temveč gre za izvedbeni prostorski načrt. Formalno sodi njegova priprava v pristojnost občinske ravni načrtovanja.

Uveljavitev instrumenta je bila skromna, saj je bil, v osmih letih od uveljavitve zakona, pripravljen in sprejet le en RPN – RPN Čistilna naprava ob Vrtojbi. Dogovor o pripravi so podpisale tri občine: Mestna občina Nova Gorica, Občina Šempeter - Vrtojba in Občina Miren - Kostanjevica, postopek priprave in sprejema RPN pa sta vodili Občina Šempeter - Vrtojba in Občina Miren - Kostanjevica, saj se lokacija načrtovane ČN fizično nahaja na njunem območju.

2.3 Predlagane spremembe normativnega okvirja na področju urejanja prostora

Osrednja značilnost normativnega okvirja na področju urejanja prostora in graditve objektov je razpršenost materije v več krovnih predpisih, veliko število sektorskih predpisov, ki posamezne elemente urejanja prostora urejajo specialno, ter dejstvo, da je sistem že vse od leta 2003 dalje pravzaprav v prehodnem obdobju. Krovni zakonodajni okvir se je spreminjal relativno pogosto, spremembe so bile usmerjene skoraj izključno v postopkovne vidike sistema. S spremembami so se iskali načini, kako postopke priprave prostorskih aktov narediti bolj racionalne in hitrejše (krajšanje rokov, ukinjanje določenih faz, uzakonjanje molka organa ipd.).

Vlada RS je na seji dne 14. novembra 2013 sprejela izhodišča normativnih sprememb na področju urejanja prostora in graditve objektov. Cilj sprememb zakonodaje na področju prostorskega načrtovanja (Izhodišča normativnih sprememb na področju urejanja prostora in graditve objektov, seja Vlade RS, dne 14. 11. 2013) je vzpostavitev preglednega in stabilnega sistema za zagotavljanje javnega interesa na področju urejanja prostora na eni strani ter razumljivega, relativno enostavnega in varnega investicijskega okolja za zasebni interes in gospodarsko pobudo na drugi strani. Obstoječe stanje na področju urejanja prostora zahteva dobro premišljene spremembe oziroma prilagoditve zakonodaje, s katerimi bo vzpostavljen pregleden in stabilen sistem z vzpostavitvijo vsebinskih, postopkovnih in organizacijskih mehanizmov, ki bodo omogočali dejansko usklajevanje razvojnih potreb in interesov v prostoru (Izhodišča normativnih ..., 2013).

Normativne spremembe bodo obsegale spremembe na naslednjih področjih (Izhodišča normativnih ..., 2013):

- prenovo strateških izhodišč, opredeljenih v SPRS, v smeri povezovanja razvojnega in prostorskega načrtovanja;
- ureditev razmerij med javnopravnimi režimi v prostoru, katerih pogoji so pogosto v medsebojni koliziji;
- ureditev sistema pristojnosti in organizacije deležnikov v procesu urejanja prostora, izboljšanje procesa usklajevanja različnih sektorskih interesov;
- uvajanje in okrepitev principov regionalizma pri prostorskem načrtovanju s povezovanjem prostorskega in razvojnega načrtovanja;
- poenotenje minimalnih zahtev prostorskega načrtovanja za celotno državo;
- integracija postopkov prostorskega načrtovanja in dovoljevanja s postopki okoljskih presoj;
- poenotenje standarda sodelovanja javnosti v procesu prostorskega načrtovanja na vseh teritorialnih ravneh;
- preoblikovanje procesa umeščanja prostorskih ureditev državnega pomena;
- prenova prostorskih ukrepov in uvajanje mehanizmov aktivne zemljiške politike;
- ponovna uvedba dovoljenja za nekatere posege v prostor, ki niso gradnja objektov, lahko pa predstavljajo veliko tveganje za degradacijo prostora (npr. nasipavanja, zasipavanja, melioracije, postavitve premičnih ali začasnih objektov, kot so kontejnerji, kioski ipd.);
- sprememba načina izdajanja dovoljenja za gradnjo stavb in izvajanje vzdrževalnih del;
- preoblikovanje sistema nadzora pri graditvi objektov;
- prenove pogojev za gradnjo objektov z izboljšanjem preglednosti evidence zgrajenih objektov in opravljenih del;
- integracija izdajanja soglasij soglasodajalcev v postopek izdajanja gradbenih dovoljenj;
- nadomestitev postopka izdajanja uporabnega dovoljenja z izdajo certifikata za zgrajeni objekt;
- prenova sistema licenc in podeljevanje javnih pooblastil;
- reševanje problematike nedovoljenih gradenj.

3 Prostorski razvoj v Republiki Sloveniji

3.1 Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev

Demografski razvoj ima velik vpliv na razvoj poselitve ter spremembe v rabi prostora. Spreminjanje števila prebivalcev in značilnosti prebivalstva, kot so starostna in izobrazbena struktura, selitve prebivalcev in njihova geografska razporeditev, spremembe v velikosti in značilnosti gospodinjstev, vplivajo na razvoj različnih tipov območij. Medobčinske selitve prebivalcev so bile v zadnjem obdobju usmerjene s podeželskih območij na funkcionalna urbana območja večjih središč. Na podlagi projekcij prebivalstva in analiz dosedanjih trendov na demografskem področju se ocenjuje, da bomo v prihodnjih desetletjih pričali naslednjim ključnim demografskim trendom in spremembam: zmanjševanju števila rojstev, pospešenemu staranju prebivalstva ob hkratnem podaljševanju življenjske dobe, počasnemu povečevanju števila prebivalcev do leta 2025, upadanju števila prebivalcev po letu 2025, izpostavljenosti starejših (še posebej žensk) tveganju revščine, priseljevanju iz tujine (predvsem v večja mestna središča), ki pa se bo glede na visoka izhodišča v prvem desetletju tega stoletja zmanjševalo.

Povečevanje števila prebivalcev na funkcionalnih urbanih območjih večjih središč vpliva na potrebe po širitvi pozidanih območij zaradi gradnje stanovanjskih objektov, objektov za proizvodnje in storitvene dejavnosti, objektov za potrebe izvajanja storitev javnega družbenega pomena (npr. zdravstvo, izobraževanje ...) ter zaradi gradnje javne gospodarske infrastrukture (npr. prometna infrastruktura). Na drugi strani na območjih, kjer prihaja do zmanjševanja števila prebivalcev, stanovanjski in drugi objekti ostajajo prazni in neizkoriščeni, pogosto so podvrženi tudi fizičnemu propadanju.

Območja države, ki že danes izkazujejo visok indeks staranja, se bodo v prihodnje praznila hitreje kot druga območja države, še posebej, če upoštevamo tudi podatke o selitvenem gibanju prebivalcev, ki je na teh območjih večinoma negativen. V prostoru se bo to odrazilo z višjim deležem opuščanih stavb in praznih stanovanj in zaraščanjem krajine zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti. Poseben izziv (problem) v teh območjih predstavlja oskrba prebivalcev z dejavnostmi javnega pomena – predvsem zdravstvena oskrba in socialne službe, saj je starejše prebivalstvo običajno manj (avto)mobilno, z JPP pa so redkeje poseljena območja slabo pokrita. Zaradi manjšega števila otrok se na teh območjih lahko pričakujejo tudi pritiski po zaprtju šol in vrtcev z majhnim številom vpisanih otrok.

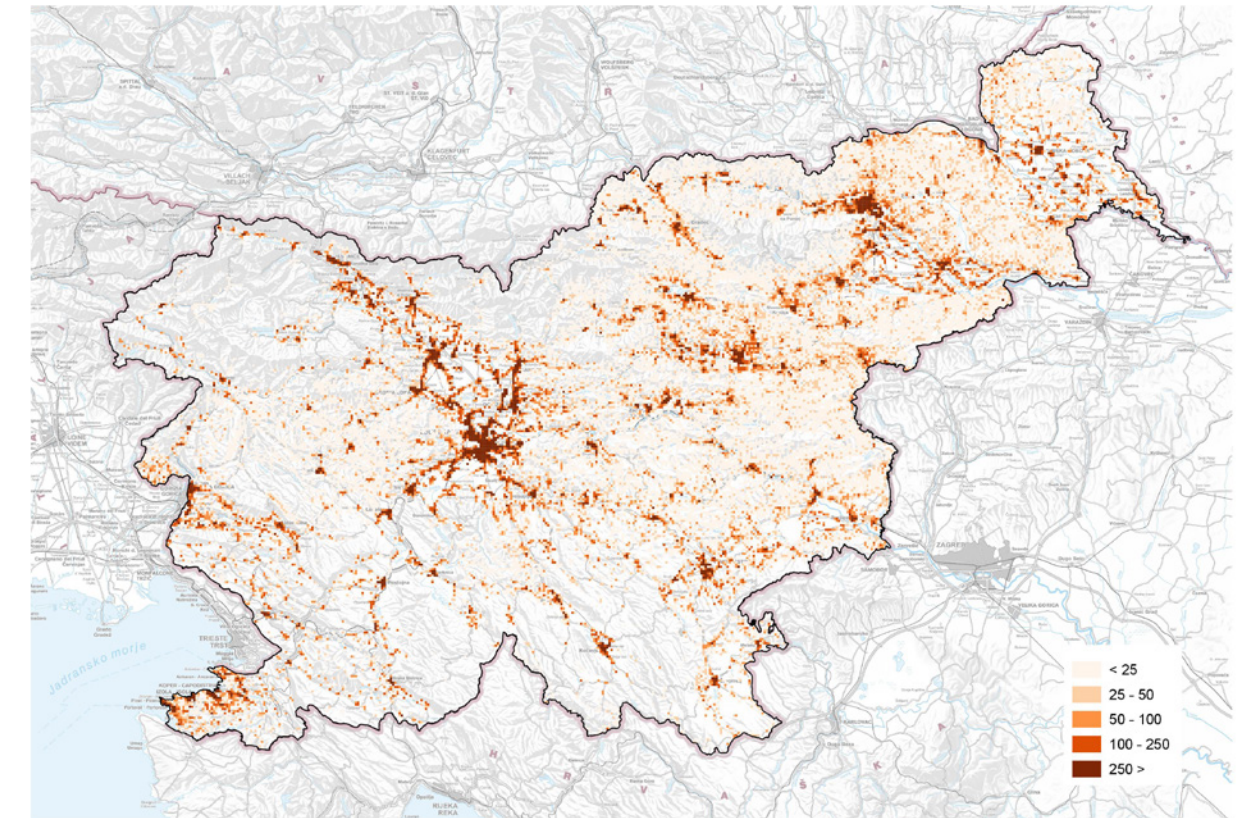
3.1.1 Značilnosti demografskega razvoja

Gostota prebivalcev v Sloveniji je bila leta 2014 101,7 preb./km² in se je od leta 2000, ko je bila 98 preb./km², nekoliko povečala. Gostota poselitve v Sloveniji je podobna kot v drugih srednjeevropskih državah.

Med občinami je najgostejše poseljena občina Ljubljana (1.019 preb./km²), najredkeje občina Solčava (5 preb./km²). Tretjina slovenskih občin je nadpovprečno gosto poseljena. Najgostejše so poseljene občine v Ljubljanski in Celjski kotlini, obalne občine, nekatere podravske občine, v drugih predelih Slovenije pa občine, v katerih so večja urbana središča.

Gostota prebivalstva, preračunana na celotno površino teritorialne enote, nam ne daje prave slike o koncentraciji prebivalcev, saj prostor ni enakomerno poseljen, temveč se prebivalstvo zgošča znotraj pozidanih območij (Slika 2). Pozidanih je 1.092,46 km² ali 5,4 % celotnega ozemlja Slovenije (MKO, 2014). Gostota prebivalcev v Sloveniji na pozidanih območjih⁸ je v letu 2013 znašala 1.887 preb./km² pozidanih območij. Med občinami po gostoti prebivalcev na pozidanih območjih močno izstopata MO Ljubljana 14.871 preb./km² in Polzela s 13.631 preb./km², najredkeje pa je poseljen Hodoš, in sicer z 68 preb./km².

Slika 2: Območja koncentracije prebivalcev, prikaz na mreži 100 × 100, Slovenija, 2015

Vir: SURS, 2015
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Število prebivalcev Slovenije se počasi povečuje. Od leta 2008 do leta 2013 se je povečalo za skoraj 33.000 prebivalcev. V tem obdobju sta bila pozitivna tako naravna rast prebivalcev kot tudi migracijski saldo, vendar je osnovni vzrok prirasta posledica pozitivnega selitvenega salda in priseljevanja tujih državljanov, naravni prirast pa je, čeprav pozitiven, nizek in je posledica nizke celotne stopnje rodnosti. Visok selitveni saldo je bil značilen v času visoke gospodarske rasti, ko je bila nizka brezposelnost in velika potreba po delavcih predvsem v hitro rastočem gradbenem sektorju. Presežek priseljenih prebivalcev nad odseljenimi je bil velik predvsem v letu 2008 (20.700 prebivalcev), kasneje pa je zaradi posledic upada gospodarske aktivnosti in povečevanja brezposelnosti nižji (v letu 2013 je bilo 6.026 priseljenih). Skozi celotno opazovano obdobje pa je prisoten presežek števila odseljenih državljanov Republike Slovenije nad priseljenimi državljani.

⁸ Uporabljeni so podatki o dejanski rabi prostora iz Evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jo vodi in vzdržuje Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Če je na ravni države rast prebivalstva med letoma 2008 in 2013 pozitivna, je slika na ravni statističnih regij (NUTS 3) nekoliko drugačna. Rast prebivalcev ni enakomerna. V letu 2008 je bila rast pozitivna v desetih od dvanajstih statističnih regij. Negativna je bila v pomurski (–884 preb.) in koroški statistični regiji (–228 preb.); v Zasavju je bila rast enaka 0 (glej Priloga 2 kazalnik D5). V tem letu je bila najvišja rast v osrednjeslovenski regiji (13.476 preb.) in obalno-kraški statistični regiji (2.422 prebivalcev). V letu 2013 je imelo negativno rast prebivalcev devet statističnih regij, pozitivno pa le osrednjeslovenska (5.243 preb.), obalno-kraška (516 preb.) in posavska statistična regija (38 preb.). Največji upad prebivalcev je bil zabeležen v pomurski (–969 preb.) in zasavski statistični regiji (–426 preb.).

Prostorsko se na račun migracij (migracij s tujino in medobčinskih migracij) prebivalstvo Slovenije zgošča predvsem v okolici nekaterih večjih središč. Povečuje se pomen občin v funkcionalni regiji Ljubljane, obalnega somestja in nekaterih občin na Krasu, občin v okolici Maribora in Novega mesta. Na ta območja se priseljuje mlajše in nadpovprečno izobraženo prebivalstvo. Na račun okoliških občin in pospešene suburbanizacije prebivalstvo izgublja tudi mestna središča.

Demografsko se praznijo gospodarsko manj uspešna območja Slovenije, kjer predvsem za dobro izobraženo mlajšo populacijo ni na voljo delovnih mest, ki bi ustrezala njihovemu znanju in pričakovanjem. Obsežna območja države se tako praznijo in pospešeno starajo.

Preglednica 1: Selitveni saldo s tujino, statistične regije, Slovenija

	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013
SLOVENIJA	1.865	1.902	6.267	18.584	11.508	–521	2.059	644	478
Pomurska	–31	–39	9	59	–36	–82	17	–651	–350
Podravska	160	250	770	844	1.048	–291	297	–371	–200
Koroška	–61	25	96	288	169	–22	61	64	–104
Savinjska	378	194	1090	2.517	1.223	–281	228	242	551
Zasavska	–1	–26	10	242	178	–42	–20	1	–76
Posavska	152	77	229	711	259	–20	20	71	55
Jugovzhodna Slovenija	127	148	405	1.447	728	42	153	–60	1
Osrednjeslovenska	493	1.020	2.003	6.949	4.762	–128	550	692	274
Gorenjska	27	–9	348	1.663	794	130	230	–18	–181
Primorsko-notranjska	68	74	222	506	438	22	32	47	142
Goriška	227	110	472	1.254	737	34	167	120	132
Obalno-kraška	326	78	613	2.104	1.208	117	324	507	243

Vir: SURS, SI-STAT podatkovni portal
Opombe: Za leto 2008 in naprej so podatki pripravljeni skladno z definicijo prebivalstva Slovenije, objavljeno leta 2008. Do konca leta 2007 so podatki o odseljenih tujih državljanih ocena Statističnega urada Republike Slovenije.

Z upadanjem števila rojstev in zmanjševanjem umrljivosti se spreminja starostna sestava prebivalstva. Staranje prebivalstva je značilno za vse razvite družbe, značilno je za države EU in tudi za Slovenijo. Kaže se skozi povečevanje deleža starejših od 65 let in zmanjševanje deleža otrok – prebivalcev, starih 0–14 let. V Sloveniji je od leta 2003 več starega prebivalstva kot mladega. Indeks staranja, ki predstavlja razmerje med številom oseb, starih 65 let ali več, in številom oseb, mlajših od 15 let, je leta 2014 dosegel vrednost 120,5. V letu 2002 je bil 96,3.

Preglednica 2: Velike starostne skupine in indeks staranja, Slovenija

Leto	Starostne skupine			Indeks staranja
	0–14 let	15–64 let	65+	
1869	32,9	62,1	5,0	15,2
1910	34,8	58,5	6,7	19,3
1931	30,5	62,5	7,0	23,0
1953	27,7	65,0	7,3	26,4
1991	20,8	68,0	11,2	53,1
2002	15,3	70,0	14,7	96,3
2008	13,9	69,7	16,3	117,1
2014	14,8	67,6	17,7	120,5
2020	15,2	65,0	19,8	130,3
2030	13,7	62,2	24,2	176,6
2040	12,9	59,6	27,5	213,2

Vir: SURS, Eurostat EUROPOP 2010, lastni preračun

Indeks staranja je bil leta 2014 najvišji v občinah Osilnica (297), Hodoš (283,8) in Kostel (276,1); vrednost indeksa nad 200 sta imeli še občini Šalovci in Kranjska Gora. Občini Osilnica in Kostel sodita v statistično regijo jugovzhodna Slovenija, ki je sicer imela med statističnimi regijami najnižji indeks staranja (106,6). Največji delež starejšega prebivalstva je imela zasavska statistična regija (145,8) (Preglednica 3).

Preglednica 3: Indeks staranja, statistične regije, 2014

	Indeks staranja
SLOVENIJA	120,5
Pomurska	143,6
Podravska	138,2
Koroška	123,5
Savinjska	114,8
Zasavska	145,8
Posavska	126,4
Jugovzhodna Slovenija	106,6
Osrednjeslovenska	107,1
Gorenjska	113,9
Primorsko-notranjska	123,8
Goriška	134,4
Obalno-kraška	137,8

Vir: SURS

Eurostatova projekcija prebivalstva EUROPOP2010 predvideva, da se bo delež prebivalcev, starejših od 65 let, do leta 2040 povečal za 11 % (Preglednica 2). Delež otrok se bo do leta 2040 znižal pod 13 %, delež delovno sposobnega prebivalstva pa pod 60 %. Glede na predvidevanja Eurostatovih projekcij prebivalstva EUROPOP2014 bo imela Slovenija leta 2060 skoraj 2.058.000 prebivalcev (Preglednica 4), od katerih bo slaba tretjina starejših od 64 let, 13,7 % pa bo mlajših od 15 let. Skozi celotno obdobje se bo zmanjševal tudi delež oseb, starih 15–64 let.

V naslednjih 50 letih se bo prebivalstvo Slovenije predvidoma precej hitro povečevalo do približno leta 2025 (na okrog 2.155.000), nato pa bo število prebivalcev začelo počasi padati. 1. januarja 2060 bo imela Slovenija 2.057.964 prebivalcev, kar je 0,5 % več kot v začetnem letu projekcij (2010). Število prebivalcev se bo povečevalo predvsem na račun pozitivnega selitvenega salda s tujino. Se pa bo pozitiven selitveni saldo skozi celotno opazovano obdobje zmanjševal – od skoraj 11.000 v letu 2010 na 3.817 v letu 2060. V celotnem obravnavanem obdobju se bo, po predvideni projekciji, v Slovenijo priselilo okoli 290.000 oseb več, kot se jih bo izselilo.

Nekatere druge projekcije prebivalstva do leta 2050 napovedujejo zmanjšanje števila prebivalcev. Predvsem v primeru nizkega selitvenega salda s tujino, kar je lahko povezano s podaljševanjem gospodarske krize v prihodnosti in pomanjkanjem zaposlitvenih priložnosti v Sloveniji, ali ob povečanem izseljevanju iz Slovenije se Sloveniji obeta hitro zmanjševanje števila prebivalcev. Projekcija prebivalstva, ki jo je pripravil UMAR in že upošteva razlike v dejanskem razvoju prebivalstva – manjše priseljevanje od predvidenega v projekciji EUROPOP2010 – predvideva konstantno zmanjševanje prebivalstva po letu 2020. V letu 2020 naj bi po projekciji UMAR v Sloveniji živel okoli 2.070.000 prebivalcev, do leta 2060 pa naj bi število prebivalcev upadlo na 1.817.000 (UMAR, 2013).

Preglednica 4: Prebivalstvo Slovenije po projekcijah prebivalstva EUROPOP2010, 2010–2060

	Število prebivalcev	Prebivalci, stari 0–14 let (%) 1)	Prebivalci, stari 15–64 let (%)1)	Prebivalci, stari 65 let ali več (%)1)	Prebivalci, stari 80 let ali več (%)	Koeficient starostne odvisnosti starejših (%) 2)
2010	2.046.976	14,0	69,4	16,5	3,9	23,8
2015	2.106.182	14,7	67,8	17,5	4,7	25,8
2020	2.142.217	15,2	65,0	19,8	5,2	30,4
2025	2.154.934	14,7	63,3	22,0	5,7	34,8
2030	2.154.609	13,7	62,2	24,2	6,3	38,8
2035	2.148.629	12,9	61,0	26,1	7,9	42,7
2040	2.141.070	12,9	59,6	27,5	9,2	46,1
2045	2.131.661	13,4	57,4	29,2	10,2	50,8
2050	2.114.985	13,9	55,5	30,6	10,9	55,0
2055	2.089.905	13,9	54,5	31,5	11,6	57,8
2060	2.057.964	13,7	54,8	31,6	12,7	57,6

Vir: SURS, 2012
1) Zaradi zaokroževanja vsota deležev prebivalcev po velikih starostnih skupinah ni vedno enaka 100,0 %.
2) Razmerje med številom starejših (65 let ali več) in številom delovno sposobnih (15–64 let) prebivalcev, pomnoženo s 100. Koeficient starostne odvisnosti starejših pove, koliko starejših je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev.

Število gospodinjstev se je od popisa 2002 do popisa 2011 povečalo za 128.000, na 813.531. Povprečna velikost gospodinjstva se je zmanjšala na 2,48 člana (Ljudje, družine, stanovanja, 2013). Število gospodinjstev se je povečalo največ med enočlanskimi gospodinjstvi (kar za 116.000).

Izobrazbena raven prebivalstva se v Sloveniji zvišuje. Mlajše generacije po končani osnovni šoli praviloma nadaljujejo šolanje, visok je tudi delež mladih, vpisanih v terciarno izobraževanje (višješolsko in visokošolsko izobraževanje). V letu 2002 je v nemestnih naseljih imelo doseženo terciarno stopnjo izobrazbe le 5 % prebivalcev, med prebivalci mestnih naselij je bilo prebivalcev s terciarno izobrazbo 14 %. V letu 2011 je med prebivalci mestnih območij imel diplomo, magisterij ali doktorat vsak peti (21,4 %), med prebivalci nemestnih območij pa le vsak sedmi (13,5 %). Razlike v deležu prebivalcev s terciarno izobrazbo med prebivalci obeh območij se zmanjšujejo (v starostni skupini 25–29 let sta bila deleža v obeh območjih že izenačena). Med regijami so razlike v doseženi izobrazbeni stopnji večje. Glede na visokošolsko izobrazbo izstopajo podravska, savinjska in osrednjeslovenska regija. Razlike med regijami se zaradi velike vključenosti mladega prebivalstva v terciarno izobraževanje sicer počasi zmanjšujejo, še vedno pa se diplomanti zaradi primernih delovnih mest nadpovprečno zaposlujejo v osrednjeslovenski regiji. Zato ta regija poleg obalno-kraške edina izkazuje pozitiven selitveni prirast prebivalstva s terciarno izobrazbo.

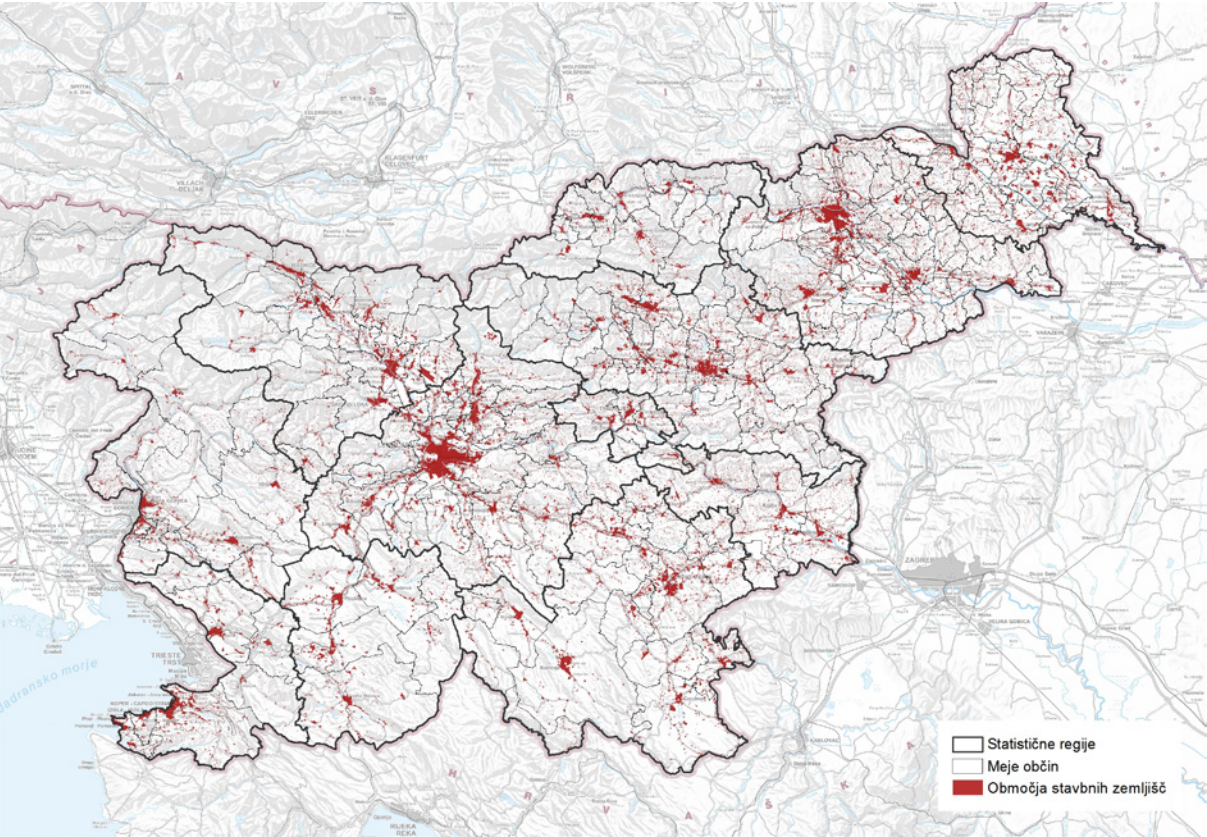
3.2 Poselitev in naravnogeografske značilnosti prostora

3.2.1 Značilnosti poselitve

Za Slovenijo je značilna raznovrstnost poselitvenih struktur. Ozemlje države je neenakomerno in razpršeno poseljeno. Poselitev je zaradi naravnogeografskih in zgodovinskih razlogov zgoščena v ravninskem, kotlinskem in dolinskem svetu (Slika 3). Med gosteje poseljenimi območji najdemo obsežna redkeje poseljena ali sploh neposeljena območja – alpski svet ter območja dinarskih planot na Notranjskem in Kočevskem. Ob obilici majhnih naselij je za slovenski prostor značilno prepletanje gozdnih in kmetijskih površin, kar povečuje pokrajinsko pestrost.

1. januarja 2014 je bilo v Sloveniji 6.034 naselij (SURS, 2014), od katerih je bilo 57 naselij brez prebivalcev. Med naselji prevladujejo majhna naselja. Večjih mest je malo, le sedem mest ima več kot 20.000 prebivalcev, v njih pa živi dobra četrtina vseh prebivalcev Slovenije. 90 % vseh naselij ima manj kot 500 prebivalcev, v njih pa prebiva tretjina vsega prebivalstva, okoli četrtina naselij ima manj kot 50 prebivalcev. Za redkeje poseljena območja je značilen vzorec razpršene poselitve (Goričko, Slovenske gorice, Haloze, Škofjeloško in Cerkljansko hribovje ...). Na nekaterih redkeje poseljenih območjih se ohranja gručasti tip poselitve, se pa tudi na teh območjih, kot npr. na Krasu ali v slovenski Istri, v okolici večjih naselij pojavljajo suburbanizirana naselja.

Slika 3: Območja stavbnih zemljišč, Slovenija, 2015

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

V funkcionalnih urbanih območjih središč nacionalnega pomena se je tudi v zadnjem desetletju nadaljeval trend suburbanizacije. Naselja se na teh območjih pogosto širijo v smereh linijske infrastrukture (v smeri glavnih cestnih prometnic), kar povzroča morfološko združevanje naselij v dolge neprekinjene nize. Takšen tip širitve povzroča fragmentacijo prostora, prekinja zelene koridorje med naselji, zaradi nižje gostote stanovanj otežkoča organizacijo javnega potniškega prometa (JPP), zmanjšuje potovalne hitrosti na prometni infrastrukturi. Zaradi bivanja v neposredni bližini prometne infrastrukture je pereč problem izpostavljenost prebivalcev prekomernemu hrupu. Ta tip razvoja je še posebej pereč na območju Ljubljanske kotline, v Podravju, Vipavski dolini, pojavlja pa se tudi drugod (npr. Ribnica, Ilirska Bistrica ...).

Preglednica 5: Prebivalstvo po velikostnih razredih naselij, 1. januar 2014

Velikostni razredi naselij po številu prebivalcev	Naselja		Prebivalstvo	
	število	%	število	%
Skupaj	6.034	100	2.061.085	100
0	57	0,9	0	0
1–24	732	12,1	9.960	0,5
25–49	872	14,5	31.951	1,6
50–99	1.287	21,3	93.228	4,5
100–199	1.413	23,4	200.046	9,7
200–499	1.106	18,3	336.156	16,3
500–999	347	5,8	238.396	11,6
1.000–4.999	181	3	355.780	17,3
5.000–9.999	23	0,4	154.092	7,5
10.000–49.999	14	0,2	268.336	13
50.000+	2	0	373.140	18,1

Vir: SURS

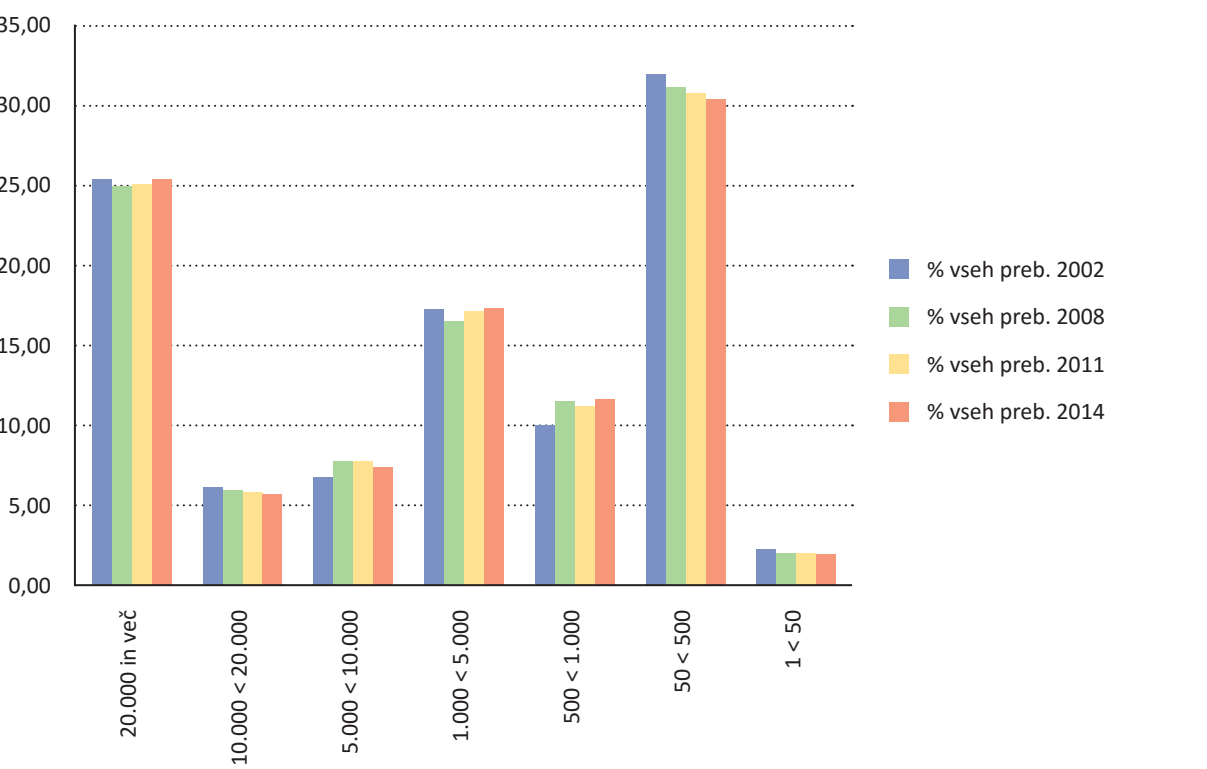
Omrežje naselij in policentrični urbani sistem

Naselja imajo v prostoru glede na svojo lego in naravne pogoje (relief, kakovost tal, hidrološke značilnosti ipd.), gospodarski razvoj in zgodovinske okoliščine različno vlogo. Glede na pomen naselja, njegovo velikost, raznovrstnost in število različnih funkcij in dejavnosti naselja po pomenu razvrščamo v hierarhično urejene ravni, tovrstna centralna naselja pa skupaj tvorijo omrežje funkcionalno povezanih središč.

Za poselitveni vzorec Slovenije sta značilna velika razpršenost in veliko število majhnih naselij. Prevladujejo majhna naselja, večjih mest je malo, le Ljubljana in Maribor imata več kot 50.000 prebivalcev. Po stopnji urbanizacije sodi Slovenija med najmanj urbanizirane evropske države. Stopnja urbanizacije se giblje okoli 50 %. Bolj kot v mestih, ki demografsko stagnirajo, se prebivalstvo koncentrira v manjših naseljih v širših mestnih območjih nacionalnih središč.

Razpršenost poselitve in nizka stopnja urbanizacije sta posledica naravnih pogojev, zgodovinskega razvoja ozemlja države, načrtnega spodbujanja razvoja policentričnega urbanega sistema ter tudi želje prebivalcev po življenju v bolj naravnem okolju.

Grafikon 1: Delež prebivalcev po velikostnih razredih naselij, Slovenija, 2002–2014

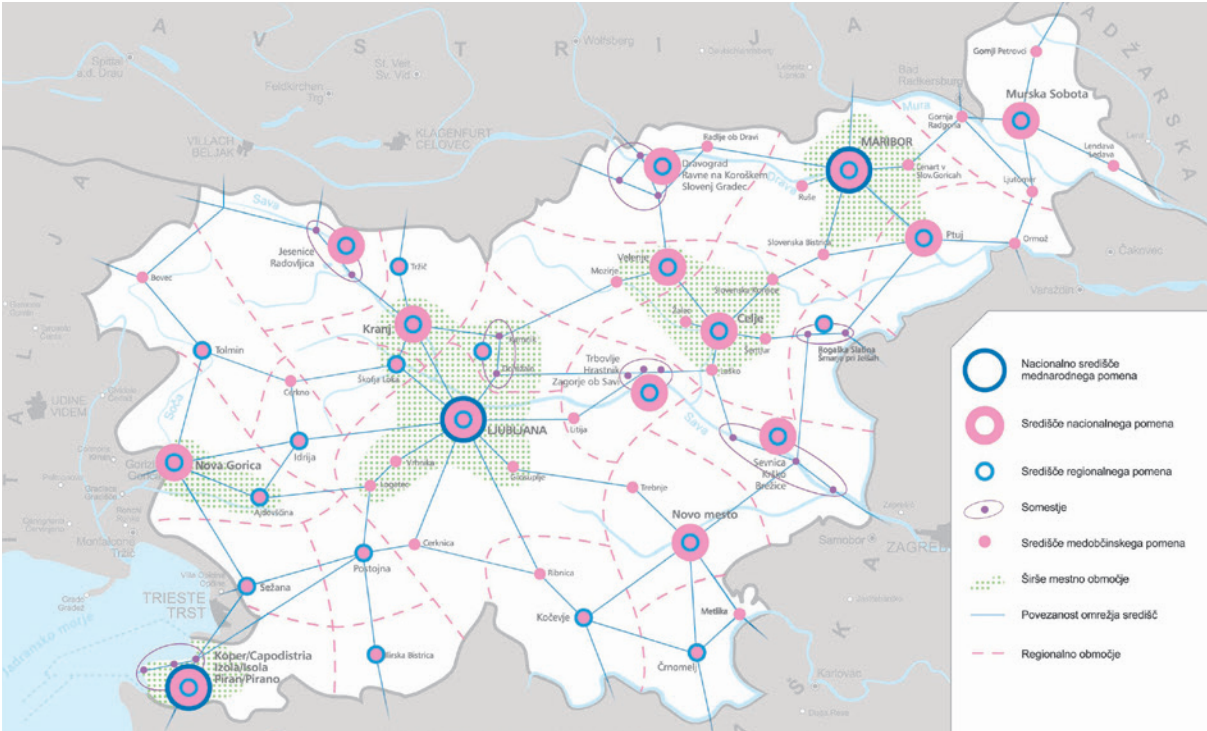
Vir: SURS

V SPRS je razvoj poselitve Slovenije utemeljen na konceptu urbane koncentracije in policentričnega poselitvenega sistema. Kot osnovni okvir urbanega sistema se tako razvija dvostopenjsko policentrično strukturirano omrežje središč nacionalnega in regionalnega pomena (Slika 4). Mala in srednja velika mesta kot središča nacionalnega, regionalnega in medobčinskega pomena predstavljajo ogrodje poselitvenega omrežja. Vlogo in moč središč je treba krepiti zaradi večje konkurenčnosti slovenskih mest v evropskem urbanem omrežju, predvsem v odnosu do urbanih središč v neposredni soseščini, katerih gravitacijski vpliv seže tudi na območje Slovenije.

Raven naselja, ki izhaja iz tako strukturiranega omrežja središč, je do ravni medobčinskih središč opredeljena v strateških nacionalnih prostorskih dokumentih (SPRS), naselja nižje ravni pa so opredeljena v občinskih prostorskih dokumentih; na tem mestu je treba opozoriti na različne pristope prostorskih načrtovalcev pri določanju centralnosti naselij nižje ravni in na posledično terminološko in konceptualno zmedo v občinskih prostorskih dokumentih.⁹ Preveliko število in raznovrstnost središč oz. centralnih naselij različnih lokalnih in sublokalnih ravni v občinskih prostorskih aktih je tudi posledica določil SPRS, ki določa, da se: »[...] poselitev – umeščanje dejavnosti, stanovanj in infrastrukture v omrežju naselij – prednostno usmerja v urbana središča, ki so v omrežju naselij opredeljena kot središča ali pa imajo zaradi svojih značilnosti in potreb zaledja možnost razvoja v pomembnejša središča nacionalnega ali regionalnega pomena. V teh naseljih se skrbi za zadostno ponudbo stanovanj, delovnih mest in raznovrstnih dejavnosti ter za ustrezno infrastrukturno opremo.«

⁹ Glej tudi poročilo Občinski prostorski akti in namenska raba prostora (Miklavčič s sod., 2014).

Slika 4: Zasnova policentričnega urbanega sistema in razvoj širših mestnih območij

Vir: SPRS, 2004, str. 24
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

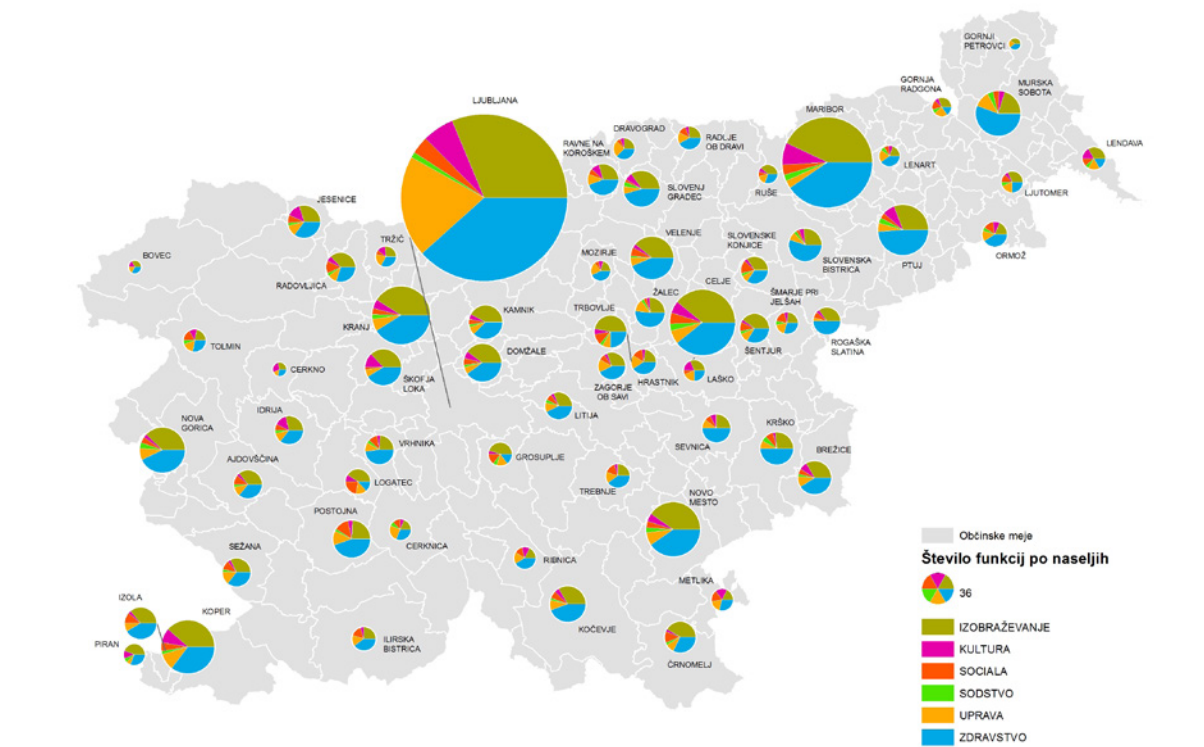
Policentrični urbani sistem in opremljenost naselij z dejavnostmi družbene infrastrukture

V policentričnem urbanem sistemu se razvija omrežje ustrezno opremljenih središč (centralnih naselij), ki omogočajo vsem prebivalcem udobno, cenovno ugodno, varno in okoljsko sprejemljivo dostopnost do javnih funkcij, delovnih mest, storitev in znanja. Centralna naselja so torej tista – praviloma mestna – naselja, v katerih so prisotne različne oskrbne in storitvene dejavnosti, ki služijo prebivalcem v vplivnem oziroma gravitacijskem območju. Vpliv naselij oziroma njihov položaj v hierarhiji centralnih naselij je odvisen od stopnje opremljenosti s storitvami splošnega pomena (centralnimi funkcijami), pri čemer so pomembne raznovrstnost, raven ter kapaciteta funkcij. Na podlagi teh lastnosti lahko določimo vlogo naselja v nekem območju in ugotavljamo povezave med naselji. Opremljenost s funkcijami je v veliki večini primerov tudi v neposredni povezavi z velikostjo naselja. Večja naselja so praviloma z dejavnostmi opremljena bolje kot manjša naselja.

Med centralnimi naselji po številu storitev splošnega pomena (zajete so izobraževalne, kulturne, socialne, sodne, zdravstvene in upravne funkcije) močno izstopa Ljubljana, sledijo druga središča nacionalnega pomena (Maribor, Celje, Kranj, Novo mesto in Koper). Med regionalnimi središči so s funkcijami najbolj opremljena naselja Domžale, Škofja Loka, Kamnik, Kočevje in Črnomelj. Najbolje opremljena regionalna središča po številu funkcij prekašajo slabše opremljena nacionalna središča, kot sta Postojna in Slovenj Gradec. Slabše opremljena regionalna središča so Gornja Radgona, Tržič, Ljutomer in Šmarje pri Jelšah. Med medobčinskimi središči med bolje opremljene sodijo Slovenska Bistrica, Žalec, Šentjur in Vrhnika; slabše opremljena medobčinska središča so Gornji Petrovci, Bovec in Cerkno. Tudi s funkcijami bolje opremljena medobčinska središča prekašajo slabše opremljena regionalna središča.

Število in raznovrstnost funkcij sta povezana predvsem z velikostjo naselja in ne od v SPRS določene vloge v omrežju naselij.

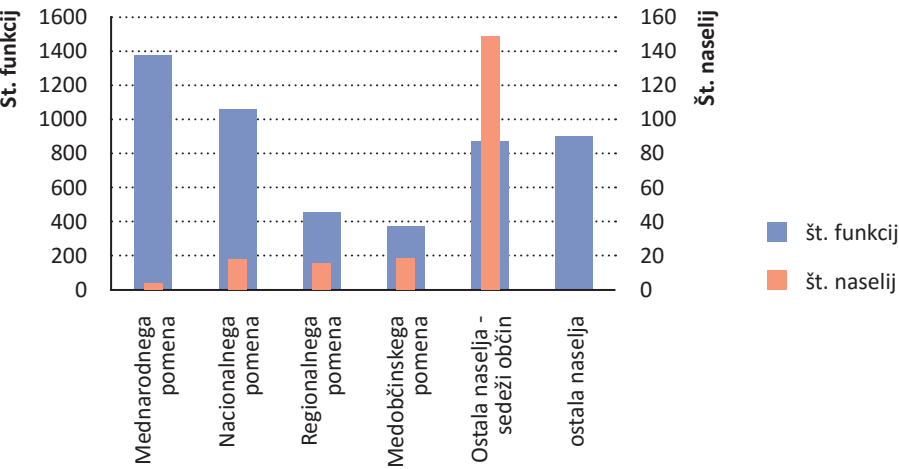
Slika 5: Število in raznovrstnost storitev splošnega pomena po naseljih, središča medobčinskega ali večjega pomena v zasnovi policentričnega urbanega sistema SPRS, 2013

Vir: Geodetski inštitut Slovenije, projekt Attract-SEE, 2013
Kartografska podlaga: GURS
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Storitve splošnega pomena so večinoma locirane v središčih policentričnega urbanega sistema. Izven omrežja središč urbanega sistema so umeščene predvsem izobraževalne storitve (osnovne šole) in zdravstvena oskrba na primarni rabi (osebni zdravniki, zobozdravstvo).

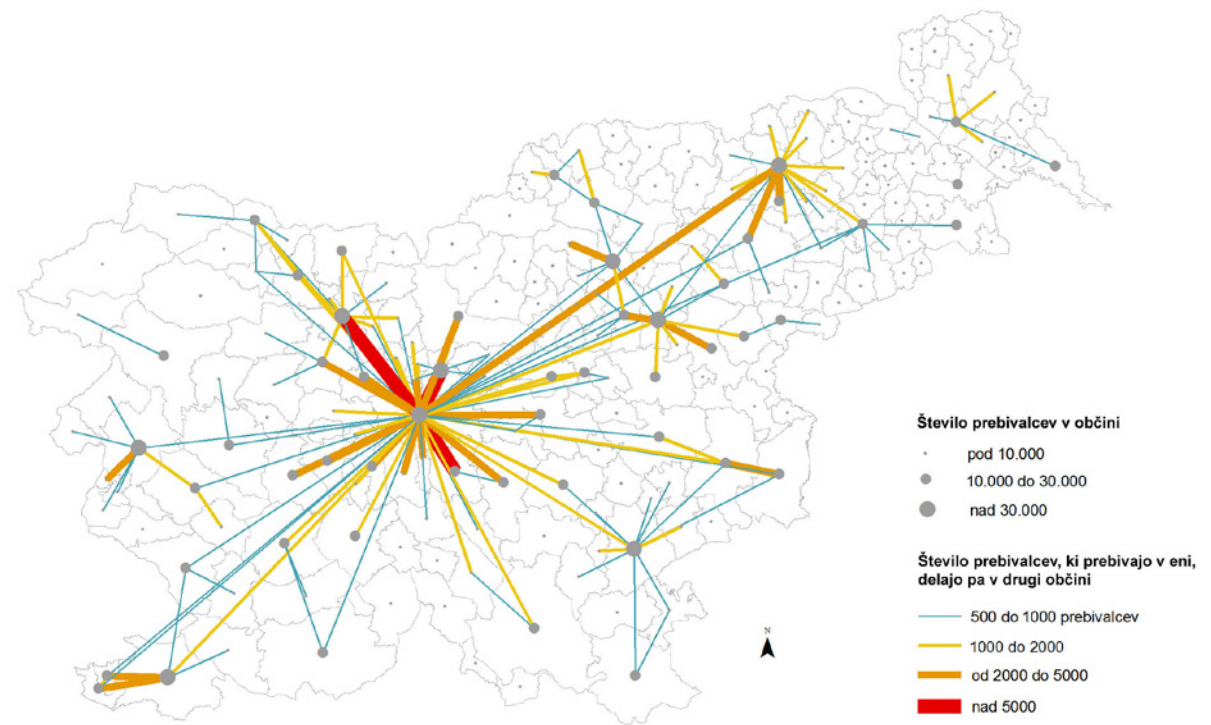
Grafikon 2: Število storitev splošnega pomena po vrstah središč*

*upoštevana so naselja, vključena v somestja ustrezne ravni središča
Vir: Geodetski inštitut Slovenije, projekt Attract-SEE, 2013

Središča nacionalnega in regionalnega pomena s funkcijami in delovnimi mesti oskrbujejo širše regionalno zaledje. Se pa v SPRS zastavljeni cilj urbane koncentracije oz. usmerjanja nove poselitve v poselitvena območja urbanih naselij¹⁰ ni realiziral.

Slika 6: Dnevne delovne migracije, 2010

Vir: ESPON Interstrat, 2011

Trenutni trendi kažejo, da se na račun mest ter na račun podeželja demografsko krepijo suburbana in periurbana območja v bližini večjih središč, ki so z nacionalnimi in regionalnimi središči dobro prometno povezana. Strnjeno grajena večja mestna naselja prebivalstveno stagnirajo. Vzorec pospešene gradnje stanovanj sledi vzorcu avtocestnega križa, po katerem je možna hitra in učinkovita (avto)mobilitetnost do lokacij delovnih mest, srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja ter oskrbe. Število dnevnih delovnih migrantov v teh smereh se vseskozi povečuje (Slika 6). Še posebej to velja za občine ob primorskem in dolenjskem kraku ter ob kraku štajerske avtoceste med Mariborom in Slovensko Bistrico. Občine in naselja ob avtocestnih oseh izkazujejo visok pozitiven selitveni saldo in relativno visok naravni prirastek prebivalstva (kazalniki D5, D6 in D7). Slednji je rezultat starostne strukture migrantov in prebivalstva teh območij, ki je nižja od državnega povprečja.

Cilj koncentracije poselitve v urbanih naseljih je bil zmanjšati pritiske na prostor oziroma rabo prostora, vendar ni bil dosežen. O tem priča tudi statistika izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjske stavbe, med katerimi prevladujejo enostanovanjske stavbe, katerih investitorji so fizične osebe, kar odraža tudi želje prebivalcev po vrsti bivališča.

Na obrobje mest ter prometno dobro povezano zaledje se poleg prebivalcev selijo tudi oskrbne (predvsem trgovske) in storitvene dejavnosti. V zadnjem desetletju smo bili priča gradnji številnih nakupo-

¹⁰ Kot urbana naselja SPRS definira velika večja in manjša mesta ter drug urbana naselja, v katerih so prisotne storitvene, oskrbne in druge storitve za oskrbo prebivalcev.

valnih in poslovnih središč na mestnih obrobjih, kar povzroča razvrednotenje mestnih jeder, zniževanje ravni oskrbe v mestnih jedrih za prebivalce mest, spodbuja nove prometne tokove zlasti z osebnim motornim prometom, povzroča zgostitve prometa in prometne zastoje ter izgubo predvsem kmetijskih zemljišč na robu naselij.

3.2.2 Namenska in dejanska raba zemljišč

V prostorskem načrtovanju se pogosto operira z različnimi vrstami rab prostora. Najpogosteje se kot vrste rab pojavljata dejanska in namenska raba prostora:

- Mlinar in sod. (2013) v konceptu vzpostavitve zbirke podatkov dejanske rabe pozidanih zemljišč kot dejansko rabo definirajo: »Dejanska raba prostora je sedanja funkcionalna razsežnost ali socialno-ekonomski namen območja (npr. stanovanjski, industrijski, trgovinski, kmetijski, gozdni, rekreacijski). Rabo prostora zajemamo z neposrednimi opazovanji in interpretacijo zlasti antropogenih (socialno-ekonomskih) pojavov v prostoru.«
- kot namensko rabo prostora pa definirajo: »Namenska raba prostora je načrtovana funkcionalna razsežnost ali socialno-ekonomski namen območja (npr. stanovanjski, industrijski, trgovinski, kmetijski, gozdni, rekreacijski). Namenska raba prostora se določa s prostorskimi akti.«

V občinskih prostorskih aktih so določena območja namenske rabe prostora – določen je namen, za katerega se določena zemljišča in objekti na teh zemljiščih lahko uporabljajo – oziroma, kakšna je predvidena rab zemljišč in objektov na njih. Območja različnih namenskih rab se v naravi ne smejo prekrivati in pokrivajo celotno območje občine. V prostorskem načrtovanju se z določanjem namenske rabe prostora omogoča temelj družbenega in gospodarskega razvoja, zagotavljajo se zadostne površine za razvoj (tudi širitev) naselij in gospodarskih dejavnosti, kakor tudi omogoča varovanje drugih neurbanih¹¹ rab prostora, kot sta kmetijska ali gozdna raba. V prostorskih aktih razlikujemo med osnovnimi namenskimi rabami (območja stavbnih zemljišč, območja kmetijskih zemljišč, območja gozdnih zemljišč, območja vodnih zemljišč in območja drugih zemljišč) in podrobnejšimi namenskimi rabami prostora, ki so lahko določene za posamične enote urejanja prostora in podrobneje določajo dopustne rabe zemljišč in objektov. Podrobnejša namenska raba prostora ni nujno določena za celotno območje občine.

Evidenca dejanske rabe prostora, ki bi vsebovala dejansko rabo kot funkcionalno ali socialno-ekonomsko razsežnost območja, v Sloveniji ni vzpostavljena. To otežuje izvedbo različnih prostorskih analiz in spremljanje stanja prostorskega razvoja. V omejenem obsegu je za prostorske analize mogoče uporabiti podatke o pokrovnosti iz evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki jo vzdržuje ministrstvo, pristojno za kmetijstvo. Ker gre za podatke o pokrovnosti zemljišč, velja opozoriti, da zato podatki o dejanski rabi za pozidana in sorodna zemljišča ne morejo odražati dejanskega stanja v prostoru za potrebe prostorskega načrtovanja.

Podatki o namenski rabi prostora se za območje celotne države združujejo v informativnem zbirnem sloju namenske rabe, ki ga je na podlagi podatkov občin vzpostavil MOP - DzPGS. Podatki informativnega zbirnega sloja omogočajo pripravo bilanc namenske rabe prostora na različnih teritorialnih ravneh ter primerjavo med različnimi teritorialnimi enotami na posamezni teritorialni ravni. Površine posameznih namenskih rab prostora, kakor tudi njihovi deleži med slovenskimi regijami, se pomembno razlikujejo, kar je je posledica velikosti posameznih regij ter različnih naravnih pogojev in primernosti območij regij za razvoj različnih dejavnosti, za razvoj poselitve, možnosti kmetijske obdelave tal, razvoj infrastrukture in podobno.

11 Kot neurbane rabe prostora v tem dokumentu pojmujeemo tista območja namenske rabe prostora, ki niso namenjena za gradnjo stanovanj, industrijskih, infrastrukturnih in drugih objektov in niso opredeljena kot območje zelenih površin naselja.

Po podatkih MKO je bilo v Sloveniji leta 2015 pozidanih 109.250 ha površin. Pozidana in sorodna zemljišča pokrivajo 5,37 % ozemlja države. Največji je delež gozdnih (59 %) in kmetijskih zemljišč (33 %) (Preglednica 6).

Preglednica 6: Skupne površine osnovne dejanske in namenske rabe v Sloveniji (v km²), marec 2015

Osnovna dejanska raba	Skupna površina (km²)	Delež (%)	Osnovna namenska raba	Skupna površina (km²)	Delež (%)
Pozidana in sorodna zemljišča	1.092,46	5,37	Območja stavbnih zemljišč	1.358,60	6,68
Kmetijska zemljišča	6.723,04	33,06	Območja kmetijskih zemljišč	7.023,55	34,52
Gozdna zemljišča	12.058,51	59,30	Območja gozdnih zemljišč	11.345,51	55,76
Vodna zemljišča	141,32	0,69	Območja voda	206,17	1,01
Ostala zemljišča	320,08	1,57	Območja drugih zemljišč	412,90	2,03
Skupna vsota	20.335,40	100	Skupna vsota	20.346,72	100,00

Vir: MKO, MOP - DzPGS, preračun MOP

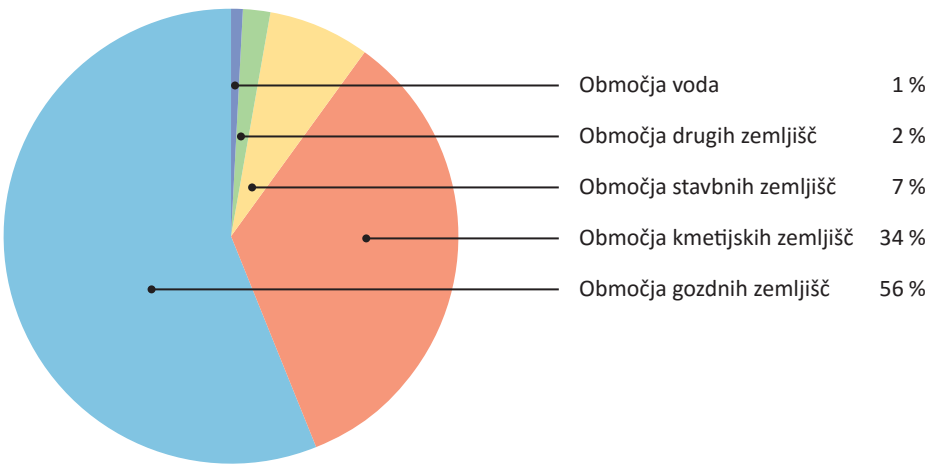
Največji delež osnovne namenske rabe v Sloveniji odpade na območja gozdnih zemljišč (55,8 % oz. 11.345 km²), sledijo kmetijska zemljišča (34,5 % oz. 7.024 km²). Stavbna zemljišča zavzemajo 1.359 km² oz. 6,7 % ozemlja Slovenije.

Čeprav se na prvi pogled zdi, da namenska raba prostora v precejšnji meri odraža dejansko rabo prostora,¹² temu v resnici ni tako. Določen del pozidanih in sorodnih zemljišč se namreč nahaja izven območij stavbnih zemljišč, poleg tega pa namenska raba prostora za območja stavbnih zemljišč poleg že pozidanih zemljišč zajema tudi rezervacije prostora za širitev naselij in gradnjo infrastrukture.

S spremljanjem sprememb namenske rabe prostora je mogoče opazovati potrebe prebivalcev in gospodarskih subjektov po zagotavljanju zemljišč za gradnjo objektov ter razvojne vizije in cilje posameznih občin, ki jih le-te zasledujejo tudi skozi pripravo občinskih prostorskih dokumentov, katerih osrednji del je določitev namenske rabe prostora. V postopku priprave ali postopku sprememb prostorskih aktov občin se namreč obravnavajo pobude fizičnih in pravnih oseb za spremembo namenske rabe prostora. Najpogosteje se pobude nanašajo na spremembo namenske rabe prostora z območij kmetijskih ali gozdnih zemljišč v območja stavbnih zemljišč. Te pobude izhajajo iz potrebe investorjev po gradnji stavb – tako stanovanjskih kot nestanovanjskih objektov. Pojavljajo se tudi pobude za spremembo območij stavbnih zemljišč, ki niso pozidana, nazaj v območja kmetijskih ali gozdnih zemljišč. Te pobude so povezane z opustitvijo namere po gradnji in z davčnimi razlogi.

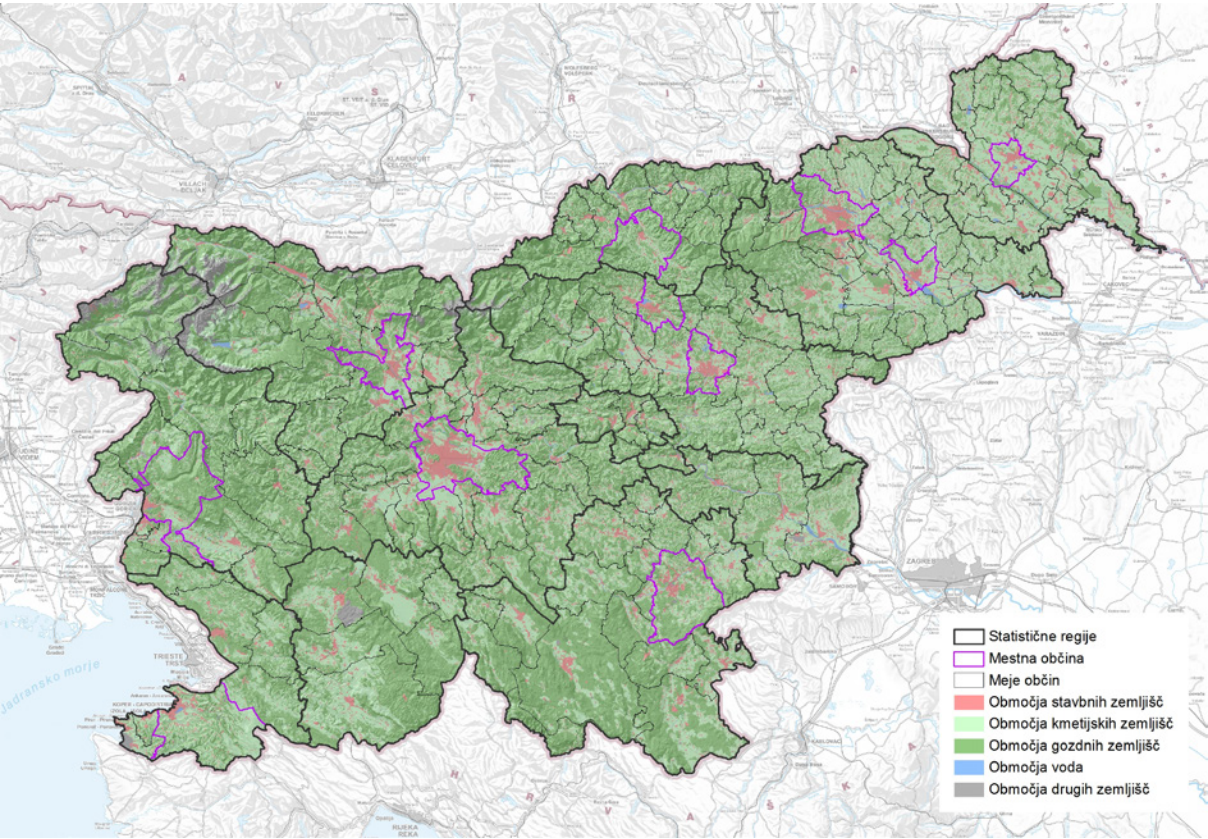
12 Skupne površine se lahko zaradi različne lokacijske natančnosti in različnega pristopa vodenja podatkov dejanske in namenske rabe ne ujemajo.

Grafikon 3: Deleži območij osnovnih namenskih rab prostora [v %], Slovenija, 2015

Vir: MOP - DzPGS

Slika 7: Prikaz informativnega zbirnega sloja namenske rabe prostora

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Bilance skupnih površin osnovne namenske rabe na nivoju statističnih regij (NUTS 3) so prikazane v Preglednici 7.

Največja skupna površina kmetijskih zemljišč je v podravski regiji (1.078,41 km²), nato sledita savinjska (874,52 km²) in pomurska regija (813,37 km²). Najmanjšo skupno površino za kmetijska zemljišča ima zasavska regija (80,11 km²). Največji delež območij kmetijskih zemljišč je v pomurski regiji (60,8 %), v podravski je teh zemljišč 50 %. Najmanjši delež območij kmetijskih zemljišč je v gorenjski regiji – slabih 23 %.

Največ gozdnih površin je v jugovzhodni statistični regiji (1.722,75 km²), sledita goriška (1.555 km²) in osrednjeslovenska regija (1.487,22 km²). Najmanjšo skupno površino gozdnih zemljišč ima zasavska regija (159,29 km²). Po deležu območij kmetijskih zemljišč izstopa koroška regija (69,58 %), v goriški regiji je tovrstnih zemljišč 66,9 %. Najmanjši delež območij gozdnih zemljišč je v pomurski regiji – 27,92 % vseh zemljišč.

Preglednica 7: Skupna površina osnovnih namenskih rab po statističnih regijah (v km²), marec 2015

Statistična regija (NUTS 3)	Območja stavbnih zemljišč	Območja kmetijskih zemljišč	Območja gozdnih zemljišč	Območja voda	Območja drugih zemljišč
Osrednjeslovenska	243,19	797,40	1487,22	13,63	14,10
Podravska	214,07	1.078,41	833,67	38,14	6,21
Savinjska	170,24	874,52	1.308,07	13,92	17,82
Jugovzhodna Slovenija	151,74	779,65	1.722,75	13,57	6,92
Pomurska	129,44	813,37	373,57	19,45	2,06
Gorenjska	112,45	488,96	1.334,90	18,78	180,87
Goriška	81,19	556,17	1.555,00	13,42	119,31
Posavska	67,10	386,69	409,16	14,94	7,18
Obalno-kraška	64,89	443,28	522,29	3,76	9,81
Primorsko-notranjska	57,73	459,73	913,98	1,56	22,47
Koroška	44,79	263,32	724,02	7,48	0,99
Zasavska	20,97	80,11	159,29	1,76	1,57

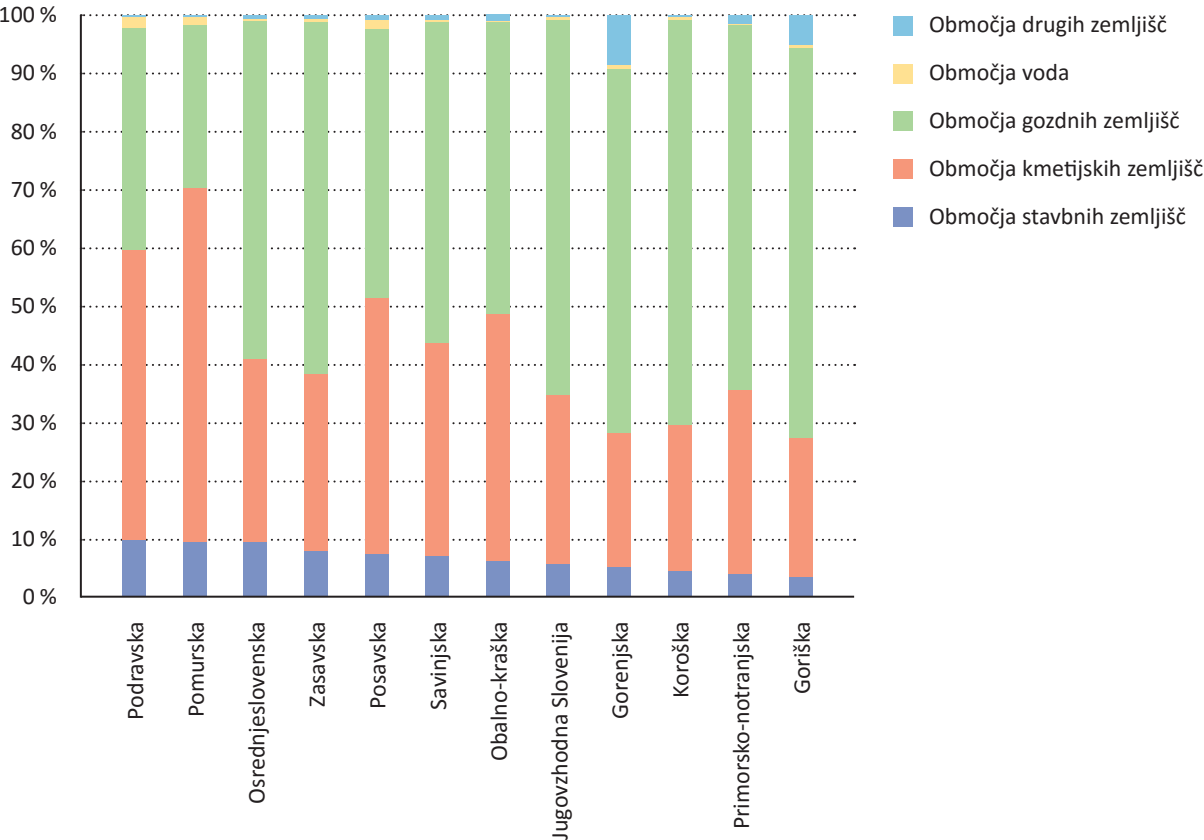
Vir: MOP - DzPGS

Zaloga stavbnih zemljišč

Območja stavbnih zemljišč sestavljajo zemljišča, na katerih je dovoljena oziroma predvidena raba zgradb za stanovanja, centralne dejavnosti, proizvodnje dejavnosti, območja različne gospodarske infrastrukture (prometna, energetska, okoljska ...). Kot stavbna zemljišča so opredeljena tudi območja zelenih površin v naseljih, kot so npr. parki.

Skupna površina stavbnih zemljišč v državi je bila v letu 2014 1.357,8 km². Med regijami je površina teh zemljišč največja v osrednjeslovenski regiji (243,19 km²), sledita podravska (214,07 km²) in savinjska regija (170,24 km²). Najmanjšo skupno površino stavbnih zemljišč ima zasavska regija (20,97 km²) (Preglednica 7).

Grafikon 4: Delež območij osnovnih namenskih rab, statistične regije, marec 2015

Vir: MOP - DzPGS

Največji delež območij stavbnih zemljišč je v podravski regiji (9,86 %), sledita pomurska (9,67 %) in osrednjeslovenska regija (9,51 %). Delež je najnižji v goriški (3,49 %) in primorsko-notranjski regiji (3,96 %) (Grafikon 5).

Preglednica 8: Največja, povprečna in najmanjša površina stavbnih zemljišč v občinah, statistične regije, marec 2015

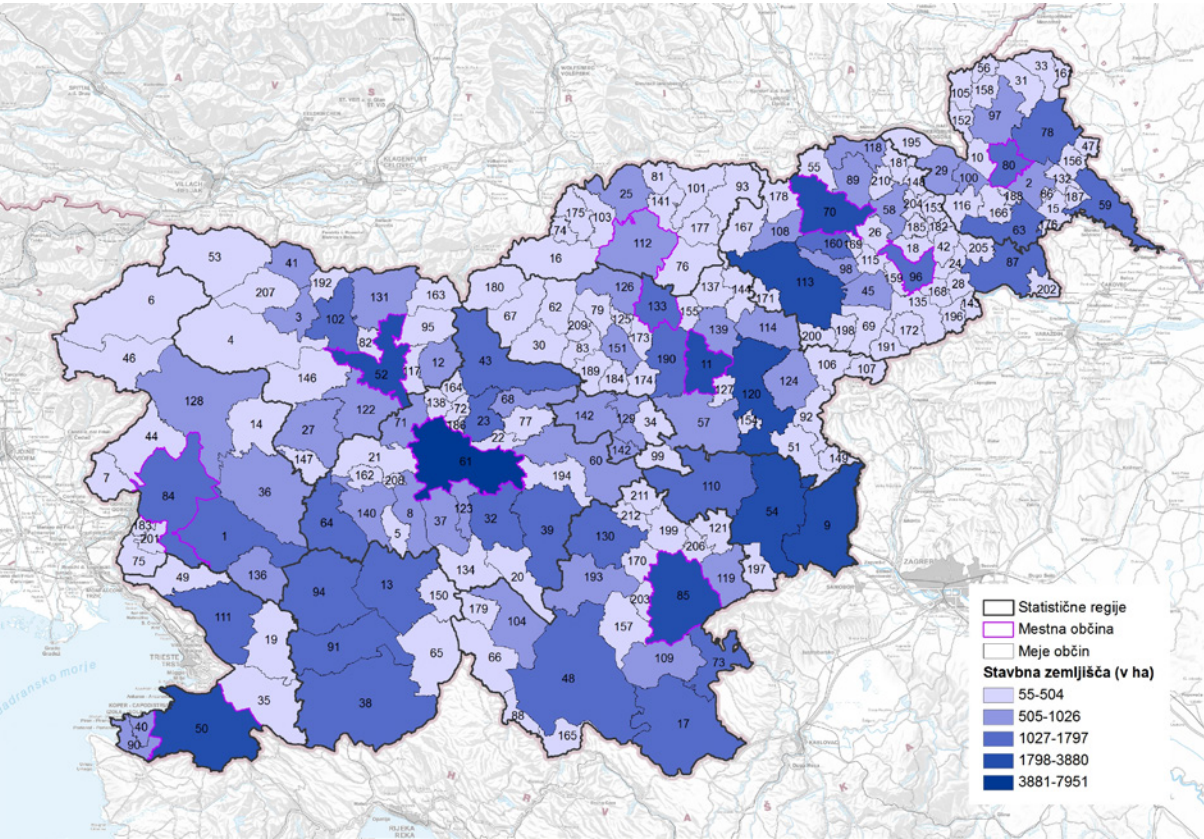
Statistična regija (NUTS 3)	Občina z najmanjšo skupno površino stavbnih zemljišč znotraj regije (v ha)		Občina z največjo skupno površino stavbnih zemljišč znotraj regije (v ha)	
Gorenjska	Jezersko		Kranj	
Goriška	Renče - Vogrsko		Nova Gorica	
Jugovzhodna Slovenija	Osilnica		Novo mesto	
Koroška	Ribnica na Pohorju		Slovenj Gradec	
Notranjsko-kraška	Bloke		Ilirska Bistrica	
Obalno-kraška	Hrpolje - Kozina		Koper	
Osrednjeslovenska	Horjul		Ljubljana	
Podravska	Sveti Andraž v Slov. goricah		Maribor	
Pomurska	Kobilje		Murska Sobota	
Savinjska	Luče		Celje	
Spodnjeposavska	Kostanjevica na Krki		Brežice	
Zasavska	Hrastnik		Zagorje ob Savi	

Vir: MOP - DzPGS

Površine stavbnih zemljišč med občinami znotraj istih statističnih regij se zelo razlikujejo, saj so občine tako po površini kot po naravnih pogojih in značilnostih urbanizacije med seboj zelo heterogene. Najmanjše in največje skupne površine stavbnih zemljišč v občinah znotraj posamezne statistične regije so prikazane v Preglednici 8. Pričakovano so največje površine stavbnih zemljišč v mestnih občinah in občinah, v katerih so središča nacionalnega in regionalnega pomena. Površine območij stavbnih zemljišč so prikazane še na Sliki 6. Po skupni površini stavbnih zemljišč izstopajo mestne občine oz. občine, v katerih so večja mestna naselja, v manjših občinah in občinah v goratih območjih pa je zalog stavbnih zemljišč razumljivo manj.

Največjo povprečno skupno površino stavbnih zemljišč imajo občine v spodnjeposavski regiji (1.698,34 ha), sledijo ji obalno-kraška regija (1.245,58 ha) in primorsko-notranjska (957,32 ha), osrednjeslovenska regija je šele na četrtem mestu (937,41 ha). Najnižje povprečje ima koroška regija (360,22 ha). Na višino povprečja vpliva skupna površina stavbnih zemljišč na občino in velikost občin. Posavska regija pokriva območje štirih občin, ki imajo sorazmerno visoko skupno površino (2.505,93 ha, 2.226,40 ha in 1.806,02 ha), pri čemer je izrazita izjema občina Kostanjevica na Krki (255,01 ha), ki pa bistveno ne zmanjšuje skupnega povprečja v regiji. Osrednjeslovenska regija izstopa, saj ima kar 26 občin, med katerimi je tudi Ljubljana. MO Ljubljana ima največ stavbnih zemljišč nasploh (ima jih še enkrat več kot Maribor), je pa znotraj osrednjeslovenske regije kar nekaj manjših občin (18) s površinami stavbnih zemljišč pod 1.000 ha.

Slika 8: Skupna površina stavbnih zemljišč po občinah [v ha], marec 2015

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

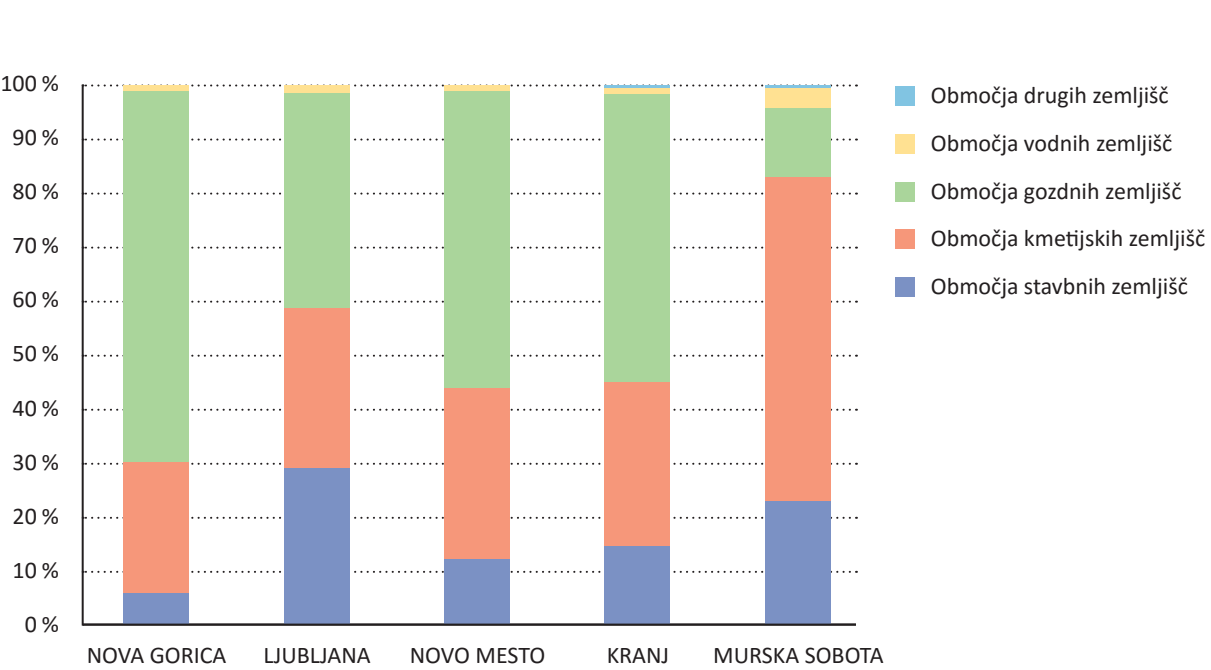
Med MO s sprejetim OPN je največja skupna površina stavbnih zemljišč v MO Ljubljana, sledijo ji MO Novo mesto, MO Kranj in MO Nova Gorica. Najmanjšo skupno površino stavbnih zemljišč ima MO Murska Sobota, ki ima kar petkrat manj stavbnih površin kot MO Ljubljana (Preglednica 9).

Preglednica 9: Skupne površine območij osnovnih namenskih rab v mestnih občinah, ki imajo veljaven OPN [v ha], 2015

Mestna občina	Območja stavbnih zemljišč	Območja kmetijskih zemljišč	Območja gozdnih zemljišč	Območja voda	Območja drugih zemljišč
Ljubljana	7.951,5	7.974,8	10.788,0	382,1	48,7
Novo mesto	2.884,0	7.510,7	12.930,2	180,1	71,0
Kranj	2.172,9	4.596,1	8.062,6	187,5	77,9
Nova Gorica	1.703,0	6.710,6	19.272,2	212,8	52,6
Murska Sobota	1.470,1	3.855,3	843,0	224,2	44,4

Vir: MOP - DzPGS

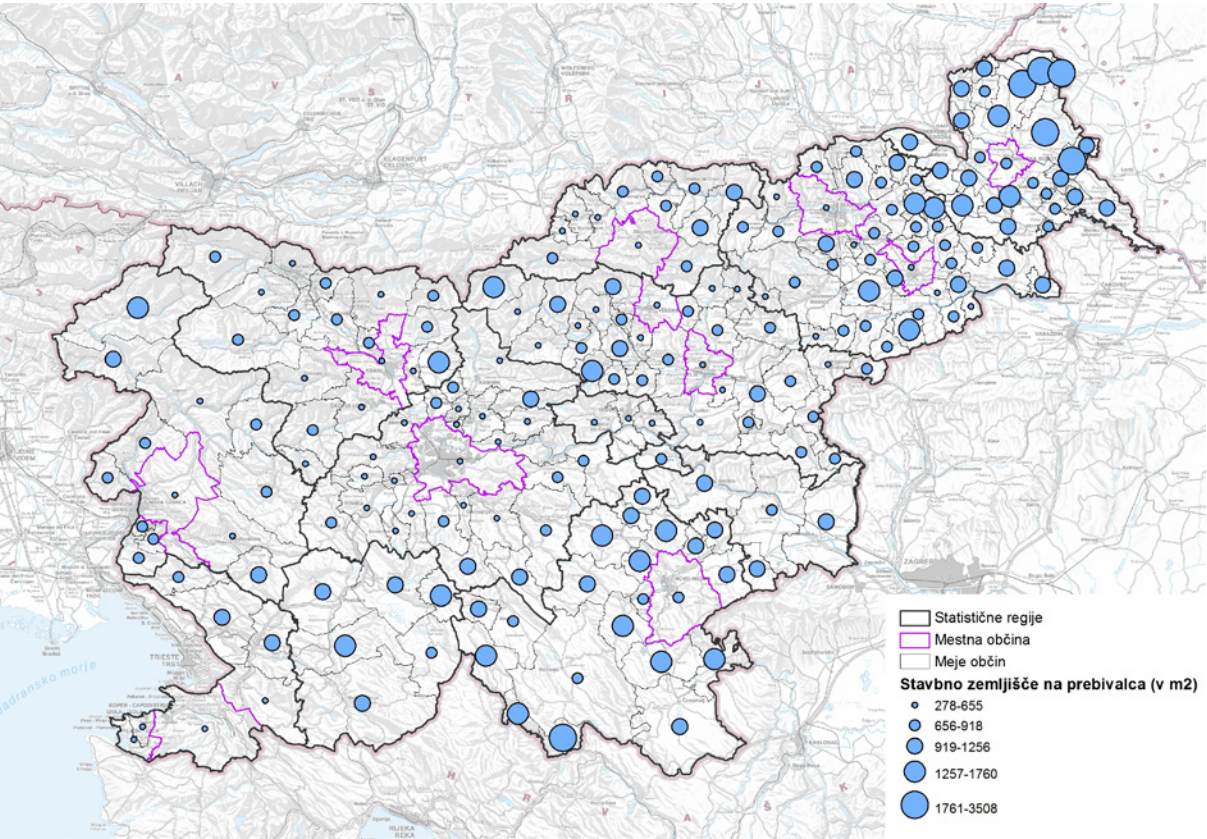
Grafikon 5: Delež površin območij osnovnih namenskih rab v mestnih občinah z veljavnim OPN, 2015

Vir: MOP - DzPGS

Absolutna površina stavbnih zemljišč v občini ne pove ničesar o racionalnosti rabe zemljišč. Na Sliki 9 je zato prikazana površina stavbnih zemljišč na prebivalca v posamezni občini. Tako izračunane površine stavbnih zemljišč so najmanjše v območjih z največjo gostoto prebivalcev – v mestih – ter v podeželskih občinah z višjo gostoto pozidave. Visoka je v občinah, za katere je značilna razpršena poselitev (območje Slovenskih goric, Goričko, Dolenjska), nekaterih gorskih občinah (npr. Jezersko, Solčava) in občinah z izrazitim upadanjem števila prebivalcev (Goričko, Koroška, Zgornje Pokolpje). Na nizko gostoto prebivalcev na stavbnih zemljiščih močno vplivajo tudi rezervacije stavbnih zemljišč – v prostorskih aktih določena, vendar v naravi še nepozidana stavbna zemljišča (Slika 10). Površine stavbnih zemljišč na prebivalca se tudi med bolj urbanimi občinami zelo razlikujejo, k čemur bolj kot razlika v gostoti prebivalcev pripomorejo rezervacije prostora v obliki nepozidanih stavbnih zemljišč (Grafikon 6).

Slika 9: Površina stavbnih zemljišč v občini na prebivalca občine [v m²], marec 2015

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

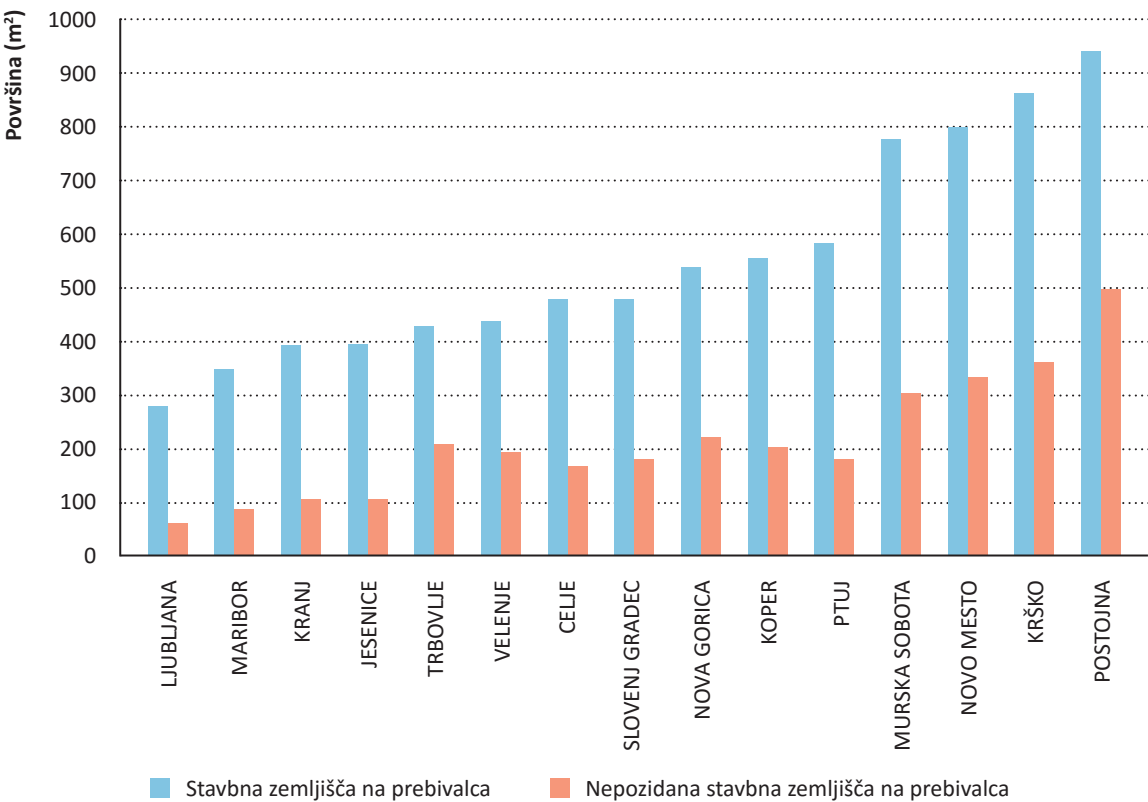
Nepozidana stavbna zemljišča

Stavbna zemljišča so kot posebna kategorija zemljišč, ki so s človekovim bivanjem in dejavnostmi najbolj povezana, potrebna posebne obravnave. Problematika načrtovanja, evidentiranja in upravljanja stavbnih zemljišč je zapostavljena, čeprav stavbna zemljišča predstavljajo enega največjih premoženj države in prebivalstva, hkrati pa predstavljajo enega ključnih razvojnih potencialov.

Definiranje, evidentiranje in upravljanje nepozidanih stavbnih zemljišč je ena izmed ključnih nalog področja prostorskega načrtovanja, saj nepozidana stavbna zemljišča izkazujejo potencial za razvoj posameznih naselij oziroma izvajanje investicij na teh območjih. Ob tem je nujno opozoriti, da vsa nepozidana stavbna zemljišča zaradi različnih dejavnikov niso nujno tudi zazidljiva. Razlogi za to so omejitve, ki izhajajo iz prostorskih aktov ali različnih varstvenih režimov, naravnih danosti, neustrezne parcelne in lastniške strukture, pomanjkljive komunalne opremljenost itd. Ti dejavniki so zelo raznoliki, njihova (so)odvisnost pa je zelo kompleksna. Površine nepozidanih stavbnih zemljišč ugotavljamo s presekom območij stavbnih zemljišč (namenska raba prostora) in zemljišči, ki so v dejanski rabi prostora MKO, opredeljena kot gozdna, kmetijska ali vodna zemljišča.¹³

13 Zaradi različne narave obeh podatkovnih slojev je rezultate analize treba jemati z zadržkom. O metodoloških zagatah na tem mestu ne pišemo, so pa podrobneje opisane v poročilu Občinski prostorski akti in namenska raba prostora v Sloveniji, 2014.

Grafikon 6: Stavbna in nepozidana stavbna zemljišča na prebivalca v izbranih občinah, 2015

Vir: MOP - DzPGS

V prostorskih aktih občin so precejšnje rezerve stavbnih zemljišč. Na ravni države je nepozidanih okoli 43,5 % vseh območij stavbnih zemljišč ali 60.240 ha. Vendar je takšen podatek zaradi prej naštetih dejavnikov lahko tudi zavajajoč. Zato je smiselno nepozidana stavbna zemljišča razvrščati v različne razvojne stopnje,¹⁴ ki izkazujejo razvojni potencial zemljišča, je pa za vzpostavitev takšne evidence potrebna ustrezna sistemska ureditev, ki bi omogočila boljše spremljanje stanja prostora, kvalitetnejšo pripravo prostorskih aktov, izvajanje ukrepov zemljiške politike, zagotavljala večjo pravno varnost investorjev itd.

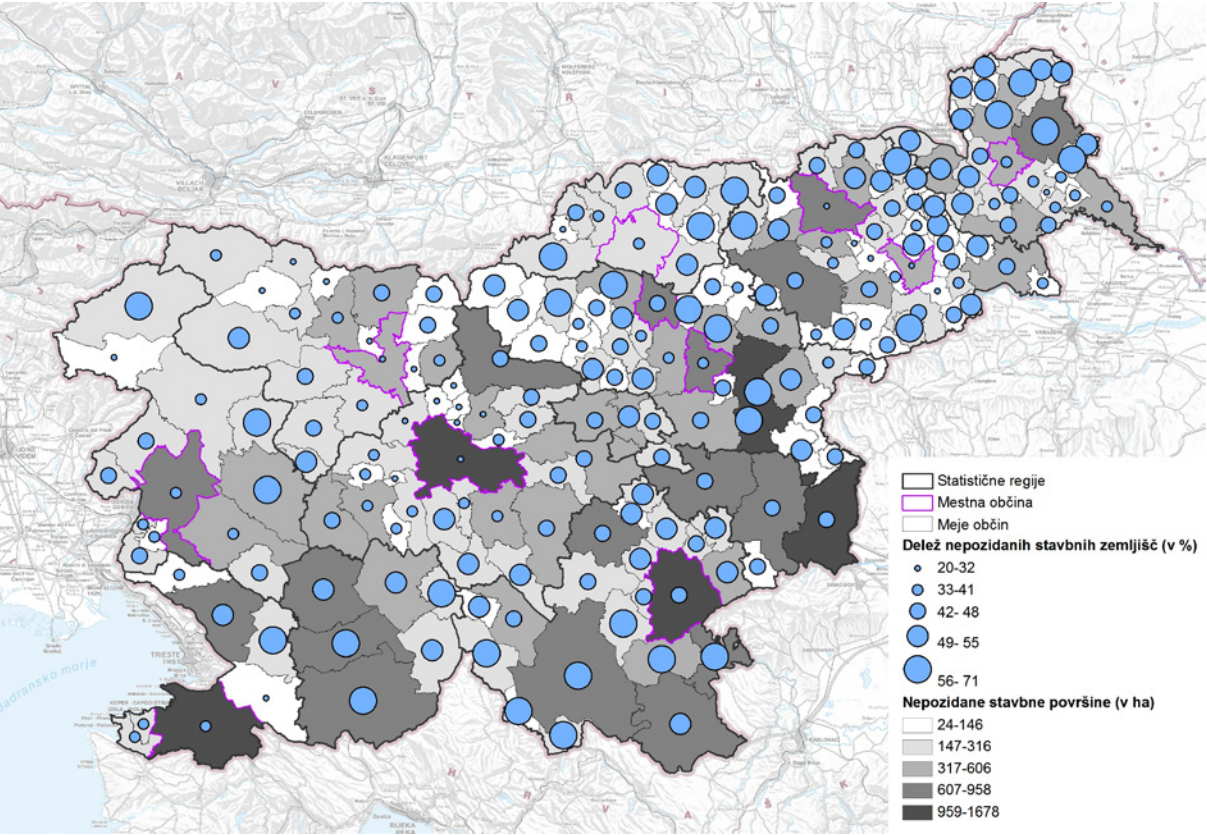
Nepozidana stavbna zemljišča (Slika 10) so podrobneje prikazana tudi po občinah – po površini – ter po deležu nepozidanih stavbnih zemljišč. Na podlagi analize ugotavljamo precejšnje zaloge teh zemljišč v prostorskih aktih občin. Zavedamo se, da bi v primeru vzpostavljene enotne metodologije evidentiranja nepozidanih stavbnih zemljišč v različnih razvojnih stopnjah lahko pridobili drugačne podatke, vendar analiza temelji na trenutno razpoložljivih podatkih.

Rezultati so zanimivi prav na primeru MO Ljubljana. Ljubljana ima največje površine stavbnih zemljišč in največje površine nepozidanih stavbnih zemljišč med vsemi slovenskimi občinami. Pri deležu nepozidanih stavbnih zemljišč pa se uvršča na rep slovenskih občin. Mestne občine oz. občine z večjimi naselji imajo praviloma večje površine stavbnih zemljišč z visoko gostoto prebivalcev na stavbnih zemljiščih, rezervacije nepozidanih stavbnih zemljišč pa so relativno majhne, čeprav so razlike tudi med bolj urbanimi občinami občutne. Del razlik v zalogah stavbnih zemljišč med občinami lahko pripišemo raznovrstnosti prostorskih aktov po občinah ter problematični medsebojni primerjavi različnih generacij prostorskih aktov.

14 Razvojna stopnja stavbnega zemljišča predstavlja številčno vrednost v razponu od 1 do 6, določeno na podlagi vrednotenja predpisanih parametrov stanja (opremljenost z izvedbenimi prostorskimi akti, z gospodarsko javno infrastrukturo – komunalne opremljenosti in izvedenosti kolektivnih ukrepov – in upravnega statusa stavbnega zemljišča). Najnižja razvojna stopnja (številčna vrednost 1) predstavlja nezazidljivo stavbno zemljišče, na katerem gradnja stavb praviloma ni mogoča, je pa pod določenimi pogoji dopustna gradnja gospodarske javne infrastrukture, najvišja razvojna stopnja (številčna vrednost 6) pa predstavlja stavbno zemljišče, na katerem je pridobljeno gradbeno dovoljenje, torej so izpolnjeni vsi pogoji za poseg v prostor.

Površine in deleži osnovne oz. podrobne namenske rabe ter njihova pozidanost so za MO z uveljavljenimi OPN zbrane v Prilogi 3.¹⁵

Slika 10: Nepozidana stavbna zemljišča, občine, 2015

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

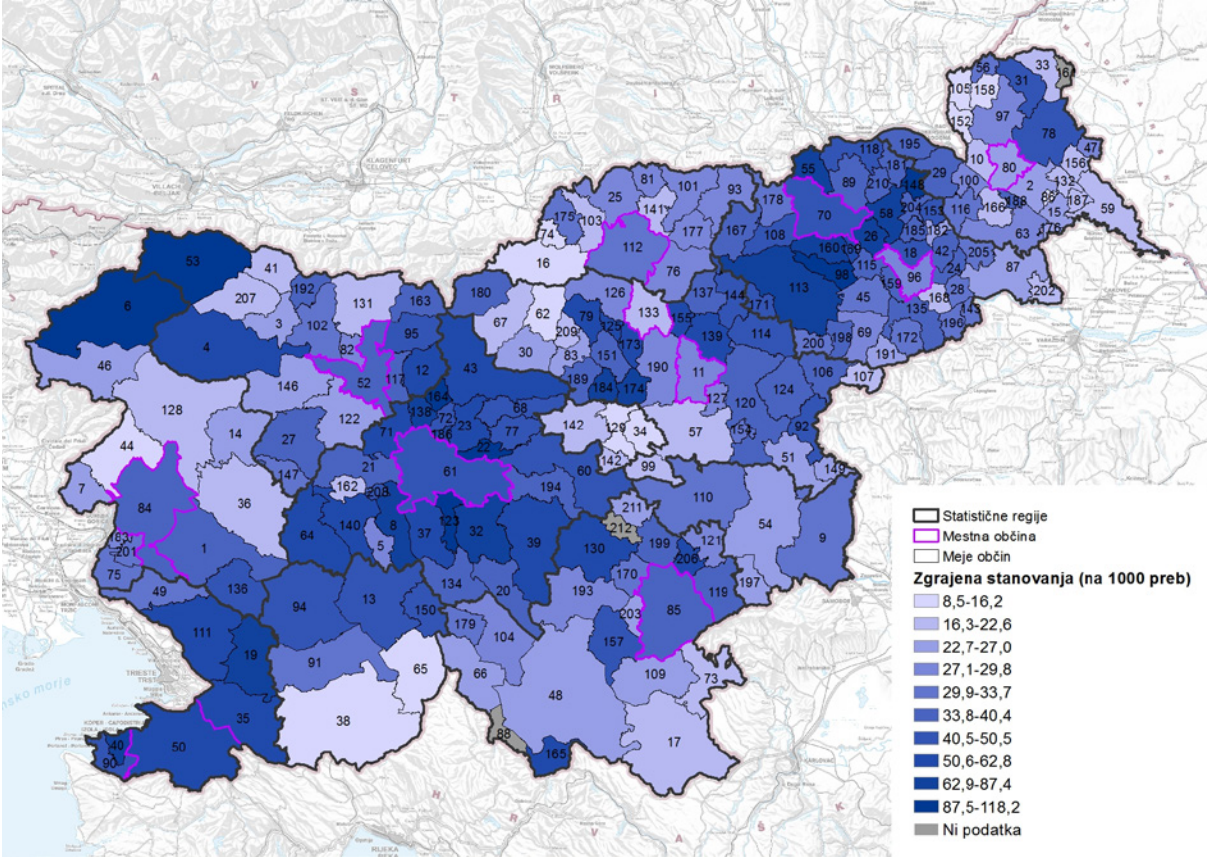
3.2.3 Stanovanja

Gradnja stanovanj je med letoma 2002 in 2008 naraščala. V letu 2008 je bilo dokončanih največ novih stanovanj po osamosvojitvi Slovenije, in sicer 9.968. Po tem letu je gradnja stanovanj upadla in v letu 2013 je bilo – kot posledica gospodarske krize, upada povpraševanja po stanovanjih ter neprodanih zalog novih stanovanj – dokončanih le še 3.484 stanovanj (SURS, Stanovanjska problematika ..., 2014). Več kot tri četrtine stanovanj je bilo dokončanih v režiji fizičnih oseb, kar priča o zastoju gradnje stanovanj za trg. Po številu novozgrajenih stanovanj na 1.000 prebivalcev v letih 2002–2012 močno izstopajo občine v okolici večjih mest. To še posebej velja za okolico Ljubljane, Maribora in Obalo. Poleg teh občin po visoki gradbeni aktivnosti izstopajo še nekatere bolj turistične občine (npr. Kranjska Gora, Bovec, Koper, Podčetrtek), kjer so se gradila turistična in počitniška stanovanja. Del počitniških stanovanj je stalno naseljen, vendar se za razliko od naselij v suburbaniziranih območjih v ta naselja preseljuje starejši, tudi že upokojeno prebivalstvo (Stanovanjska problematika ..., 2014).

15 Priloge poročila niso del tiskane publikacije in so na voljo na spletni strani Ministrstva za okolje in prostor - www.mop.gov.si

Stanovanjska gradnja v Sloveniji sledi dvema izrazitima trendoma. V obmestnih in suburbaniziranih naseljih znotraj funkcionalnih urbanih regij večjih središč je značilna gradnja individualnih stanovanjskih objektov, gradnja je razpršena ali pa sledi vzorcem linijske infrastrukture. V večjih mestih in občinskih središčih prihaja do zgoščanja urbane strukture s pozidavo še prostih površin znotraj mest. Zaradi ekonomskih interesov je pogost prevelik izkoristek gradbene parcele, kar lahko poslabša kakovost bivalnega okolja v nekaterih stanovanjskih soseskah (Stanovanjska problematika ..., 2014).

Slika 11: Zgrajena stanovanja med letoma 2002 in 2012 na 1.000 prebivalcev, občine

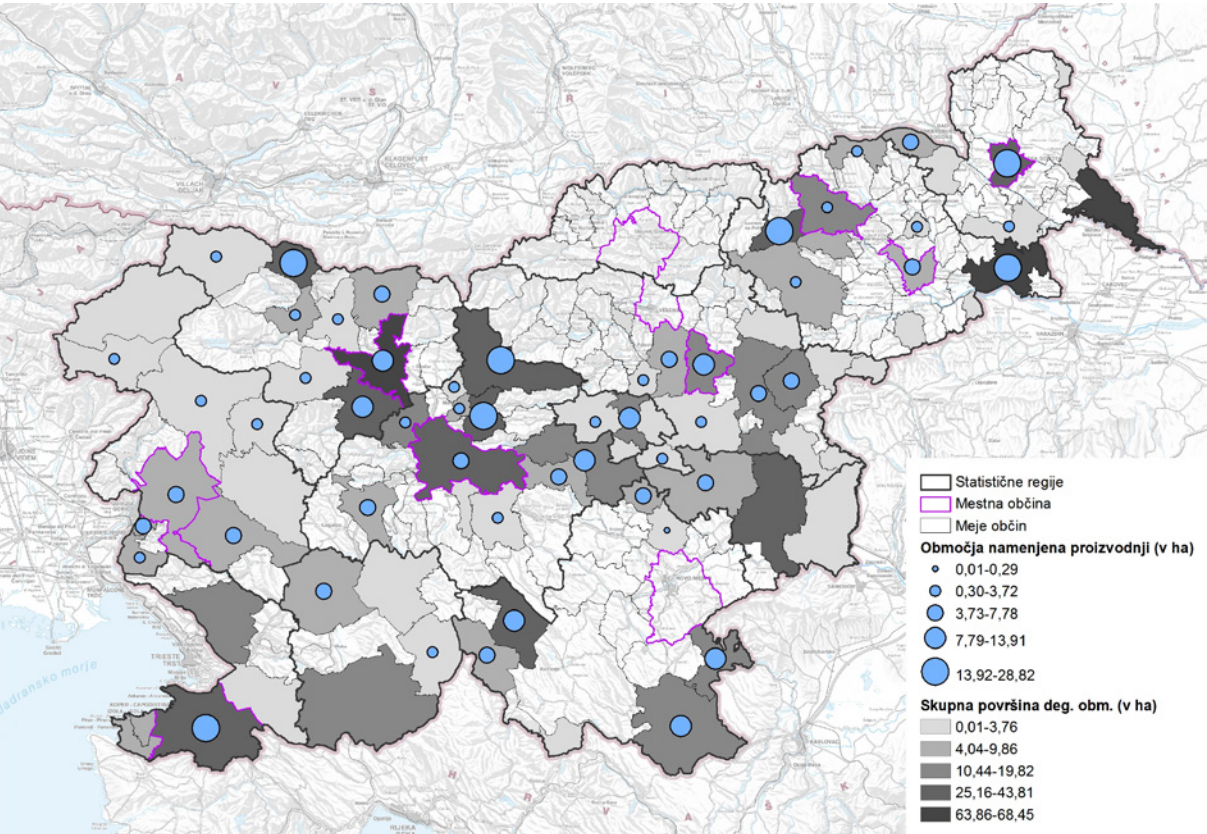

Vir: Stanovanjska problematika ..., 2014
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

3.2.4 Degradirana zemljišča

Cilj prostorske politike je spodbuditi večjo uporabo že pozidanih, vendar opuščenih ali v premajhni meri uporabljenih zemljišč za razvoj naselij. Zemljišča, na katerih je bila opuščena raba objektov in naprav ali pa so ti objekti deloma opuščeni ter v različnih fazah propadanja, pojmujeemo kot degradirana urbana območja. V letu 2011 vzpostavljeni evidenci podatkov o degradiranih območjih v Sloveniji (Špes s sod., 2012) so zajeti podatki o degradiranih industrijskih, rudarskih, vojaških območjih ter območjih transportne in druge industrije. V projektu so avtorji popisali 194 območij v skupni površini skoraj 1.000 ha, kar predstavlja okoli 1 % vseh urbaniziranih površin. Ali drugače: površina v nalogi zajetih degradiranih območij je približno enaka desetim območjem poslovne cone Komenda.

Slika 12: Površine degradiranih območij na območjih stavbnih zemljišč in območjih, namenjenih proizvodnji

Vir: UL FF 2011, MOP - DzPGS, 2015
Kartografska podlaga: GURS
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Degradirana območja, na katerih so bila umeščena stara industrija in nekatera vojaška ter opuščena prometna območja, so pogosto v bližini mestnih središč (npr. degradirana industrijska območja v Kranju, območje vojašnice v Škofji Loki, smodnišnica v Kamniku, območje železarne na Jesenicah ...) in so prometno dobro dostopna. Po namenski rabi prostora so ta zemljišča najpogosteje uvrščena med stavbna zemljišča. Večina degradiranih območij – 380 ha ali 44 % v nalogi zajetih površin sodi med območja namenjena proizvodnji (Slika 12), 76 ha ali 9 % teh območij pa je namenjenih centralnim dejavnostim.

Degradirana zemljišča so v naravi pogosto zaokrožena ter opremljena z osnovno gospodarsko javno infrastrukturo. Kljub različnim oviram, ki so napoti uspešni prenovi in aktivaciji teh zemljišč (lastniška struktura, okoljska bremena, slabo upravljanje), ta zemljišča predstavljajo pomemben prostorski in razvojni potencial.

3.2.5 Nedovoljene gradnje

Poseben problem v prostoru predstavlja pojav nedovoljenih gradenj,¹⁶ za katerih odkrivanje in sankcioniranje je pristojna gradbena inšpekcija in tudi druge inšpekcije. Eden izmed pomembnih razlogov za pojav nedovoljenih gradenj so splošna kultura oziroma nizko zavedanje o pomembnosti in urejenosti grajenega prostora ter različni sociološko-antropološki razlogi, socialni razlogi in prepričanje lastnikov

16 Nedovoljena gradnja je nelegalna gradnja, neskladna gradnja, nevarna gradnja (2. člen ZGO-1).

zemljišč, da jih pri izvrševanju njihove lastninske pravice v smislu gradnje objektov ne morejo ovirati nobena pravila in režimi, ki zagotavljajo kakovost grajenega okolja. Po drugi strani je razlog za pojav nedovoljenih gradenj tudi togost sistema prostorskega načrtovanja in dovoljevanja, ki ne dopuščajo nobenih odstopanj, četudi bi bilo možno doseči kakovost grajenega prostora na drug način ali ob upoštevanju drugačnih pravil pozidave in to ne bi šlo na škodo varovanja javnega interesa na področju prostorskega načrtovanja in drugih sektorskih predpisov.

Natančne ocene števila nedovoljenih gradenj v Republiki Sloveniji ni mogoče podati oziroma je trenutno mogoče ugotoviti le število nedovoljenih gradenj v inšpekcijskih postopkih. Inšpektorat RS za promet, energetiko in prostor je imel na dan 31. maja 2013 v reševanju 8.724 zadev, za katere je bila izdana inšpekcijska odločba. Od tega se je na nedovoljene gradnje nanašalo 2.794 zadev. Ocenjuje se, da v Sloveniji dejansko število nedovoljenih gradenj predstavlja najmanj trikratnik števila nedovoljenih gradenj, ki so kot take ugotovljene v inšpekcijskih postopkih, torej približno 9.000 nedovoljenih gradenj. Med nedovoljenimi gradnjami pa naj bi največji delež odpadel na neskladne gradnje¹⁷ in manjši na nelegalne gradnje.¹⁸ Poseben problem so nedovoljene gradnje na podeželju in na kmetijskih zemljiščih, kjer se ocenjuje, da je ocenjeni večkratnik nedovoljenih gradenj še večji (Izhodišča normativnih ..., 2013).

3.2.6 Promet

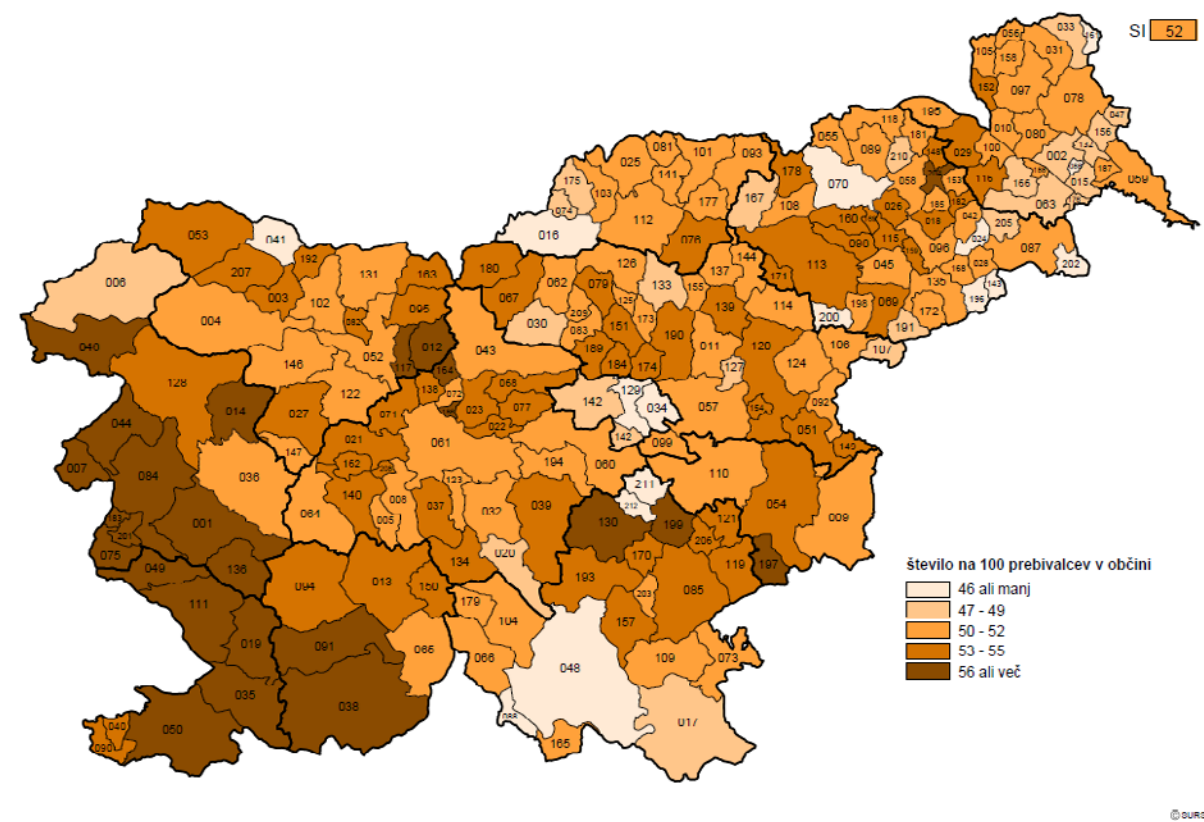
Prometno omrežje se je v obdobju po sprejemu SPRS razvijalo izrazito v korist cestne prometne infrastrukture. V tem obdobju je bilo skoraj v celoti dograjeno omrežje avtocest in hitrih cest v smereh V. (Sežana/Koper–Lendava) in X. (Karavanke–Obrežje) transevropskega koridorja. Slabše je stanje na omrežju državnih cest, kjer se zaradi zmanjševanja vlaganj v obnavljanje in modernizacijo omrežja, kakovost cestišč slabša. Posodabljanje železniškega omrežja je bilo v primerjavi s cestnim omrežjem zastavljeno, omrežje je v slabem stanju in slabša je tudi konkurenčnost železniškega prometa (omejitve hitrosti in osnih obremenitev, zamude, ozka grla na železniškem omrežju).

V potniškem prometu znotraj države prevladuje uporaba osebnih vozil, javni potniški promet je kljub gosti mreži potniških linij ter gostega omrežja postajališč slabo razvit in neučinkovit. Poselitvena struktura z velikim številom in razpršenostjo naselij je neugodna za organizacijo učinkovitega sistema javnega potniškega prometa (JPP). Število prepeljanih potnikov v notranjem potniškem prometu že od devetdesetih let prejšnjega stoletja upada, raba osebnih avtomobilov pa se povečuje. Železniški potniški promet s sosednjimi državami je skromen, povezave nezadostne.

17 Neskladna gradnja pomeni, da je za gradnjo oziroma dela, za katera je predpisano gradbeno dovoljenje, takšno dovoljenje sicer izdano, vendar se takšna gradnja oziroma dela izvajajo oziroma so izvedena v nasprotju s pogoji, določenimi z gradbenim dovoljenjem, kakor tudi da se objekt, za katerega je bilo sicer izdano gradbeno dovoljenje, uporablja v nasprotju s pogoji, določenimi z njim (2. člen ZGO-1).

18 Nelegalna gradnja pomeni, da se gradnja oziroma dela, za katera je predpisano gradbeno dovoljenje, izvajajo oziroma so izvedena brez veljavnega gradbenega dovoljenja (2. člen ZGO-1).

Slika 13: Osebni avtomobili, občine, Slovenija, 2012

Viri: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, SURS, GURS

Tudi v tovarnem prometu prevladuje promet po cesti (77 % voženj po cesti, 23 % po železnici) (Strategija razvoja prometa – predlog, 2014). Predvsem tranzitni promet se je po izgradnji avtocestnega križa in ob ugodnih gospodarskih razmerah stalno povečeval. Upad tovarnega prometa ob izbruhu gospodarske krize v letu 2009 je bil kratkotrajen. Rast železniškega prometa v zadnjem desetletju zaostaja za rastjo cestnega prometa. Pretovor v Luki Koper se povečuje, prihodnja rast pretovora je povezana tudi z izboljšanjem zaledne (železniške) infrastrukture.

Povečevanje osebnega in tovarnega cestnega prometa negativno vpliva na kakovost zraka predvsem v mestih (onesnaženje z delci PM10 in dušikovi oksidi Nox). Promet pomembno prispeva še k onesnaževanju s hrupom, kar vpliva na zdravje prebivalcev in kakovost življenja na prometno obremenjenih območjih. Povečujejo se tudi potrebe po aktivni zaščiti proti hrupu – z gradnjo visokih ograj ob cestah ali pa gradnjo obvoznic. Poleg pozitivnega učinka na zdravje pa imajo lahko taki ukrepi tudi negativne učinke, zlasti na prostorsko identiteto.

3.3 Vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj

3.3.1 Gospodarski razvoj in delovna mesta

Slovenija je v letih 2004–2008 uživala obdobje visoke gospodarske rasti, ki jo je spremljalo hitro upadanje števila brezposelnih (najnižja registrirana stopnja brezposelnosti je bila zabeležena oktobra 2008, tj. 6,3 %). Po letu 2008 je sledil močan padec BDP v letu 2009 (–7,8 %); negativna rast BDP je bila zabeležena še v letih 2012 in 2013. Zmanjšani gospodarski aktivnosti je sledilo tudi povečanje števila in deleža brezposelnih oseb. V letu 2013 je bilo brezposelnih 13,1 % delovno aktivnega prebivalstva, konec leta 2014 pa okoli 120.000 oseb (12,4-odstotna stopnja registrirane brezposelnosti) (SURs). Na ravni občin je bila rast stopnje registrirane brezposelnosti v obdobju med letoma 2005 in 2014 najvišja v občinah v jugovzhodni Sloveniji (Kočevska in Bela krajina) ter v nekaterih občinah v goriški in pomurski regiji (kazalnik G12). Število delovnih mest je v istem obdobju najbolj upadlo v večjih mestih, kjer je skoncentrirano največje število delovnih mest (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj). V večjem številu občin na suburbaniziranih območjih v bližini večjih urbanih središč pa se je število delovnih mest nekoliko povečalo (kazalnik G11). Za Slovenijo so sicer značilne v evropskem merilu majhne regionalne razlike v BDP na prebivalca (kazalnik G2) ter razlike v neto razpoložljivem prihodku na prebivalca med regijami.

Preglednica 10: Stopnja registrirane brezposelnosti, statistične regije, 2013

Slovenija	13,1		
Pomurska	17,8	Jugovzhodna Slovenija	14,1
Podravska	14,7	Primorsko-notranjska	12,3
Koroška	13,9	Osrednjeslovenska	11,5
Savinjska	13,9	Gorenjska	9,8
Zasavska	16,6	Goriška	11,7
Posavska	14,8	Obalno-kraška	11,7

Vir: SURS

Glede na število zaposlenih po profilu gospodarstva¹⁹ se večina slovenskih občin uvršča med občine z domačim gospodarstvom. V to kategorijo se uvrščajo tudi mestne občine. Proizvodno gospodarstvo je bolj značilno za podeželsko območje, kjer je delež zaposlenih v storitvenih dejavnostih nižji (kazalnik G4).

3.3.2 Kmetijstvo

V Sloveniji razpolagamo s skromnim obsegom kmetijskih zemljišč. V letu 2013 je bilo po podatkih SURS v uporabi okoli 477.000 ha kmetijskih zemljišč ali nekaj več kot 9.000 ha manj kot deset let pred tem (Preglednica 11). Delež kmetijskih zemljišč v Sloveniji je nižji kot v sosednjih državah in tudi eden nižjih v Evropi. Na zmanjševanje površine kmetijskih zemljišč vplivajo urbanizacija (širitve naselij, graditev infrastrukturnih objektov) ter zaraščanje zaradi opuščanja pridelave na kmetijskih zemljiščih. Zaskrbljujoče je, da je od vseh kmetijskih zemljišč kar 4,5 % površin v zaraščanju ali pa so neobdelana (v letu 2013). Zaraščanje kmetijskih zemljišč poleg zmanjševanja kmetijske proizvodnje zmanjšuje še privlačnost krajine za druge dejavnosti, predvsem za rekreacijo in turizem. Obseg kmetijskih zemljišč v zaraščanju se

19 Profili gospodarstev: (1) domače gospodarstvo (angl. residential economy), ki vključuje predvsem dejavnosti, namenjene lokalnemu prebivalstvu, (2) proizvodno gospodarstvo (angl. productive economy), ki vključuje predvsem manufakturne dejavnosti in terciarno proizvodnjo za izvoz, in (3) ustvarjalno gospodarstvo (angl. creative economy), ki predstavlja osnovo za ustvarjalnost in razvoj na lokalni ravni.

ne zmanjšuje. Vzroki za opuščanje rabe kmetijskih zemljišč so različni, kot na primer nezainteresiranost lastnikov kmetijskih zemljišč za obdelovanje, nezadosten inšpekcijski nadzor preprečevanja zaraščanja in podobno (Pogačnik s sod., 2011).

Preglednica 11: Površina kmetijskih zemljišč 2000–2013, Slovenija

	Površina (ha)					
	2000	2003	2005	2007	2010	2013
Kmetijska zemljišča v uporabi	485.879	486.473	485.432	488.774	474.432	477.023
Kmetijska zemljišča v zaraščanju – neobdelana	46.639	38.021	38.524	33.083	29.923	17.726
Druga neobdelana kmetijska zemljišča	4.731	1.753	2.705	2.309	2.736	4.665
Kmetijska zemljišča – skupaj	537.249	526.247	526.660	524.167	507.091	499.414

Vir: SURS

Število kmetijskih gospodarstev se stalno zmanjšuje – med letoma 2000 in 2013 za 17 %. Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev se povečuje in je v letu 2013 znašala 6,5 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). Povečalo se je tudi število kmetij, ki imajo v uporabi več kot 20 ha površin. Teh je bilo v letu 2010 1.816, v letu 2013 pa že 3.505 (SURS). S povečevanjem števila večjih kmetij se izboljšuje ekonomičnost poslovanja kmetijskih gospodarstev.

4 Izvajanje politike prostorskega razvoja Slovenije 2004–2014

Na področju prostorskega razvoja so ključni državni razvojni cilji opredeljeni v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije. Poleg ciljev in prioritet prostorskega razvoja dokument vsebuje tudi nabor ukrepov za njegovo izvajanje oziroma za doseg ciljev prostorskega razvoja.

SPRS pri opredelitvi ciljev in prioritet prostorskega razvoja izhaja iz upoštevanja družbenih, gospodarskih in okoljskih vidikov ter upošteva usmeritve takrat veljavnih in aktualnih mednarodnih dokumentov.²⁰ Dokument poudarja pomen uveljavljanja vzdržnega prostorskega razvoja in povečevanja blaginje prebivalstva. Prostor obravnava kot omejeno dobrino, hkrati pa poudarja pomembnost načrtovanja razvoja ob preudarni rabi prostorskih potencialov.

Cilji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS, 2004):

1. Racionalen in učinkovit prostorski razvoj
2. Razvoj policentričnega omrežja mest in drugih naselij
3. Večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru
 - Kvaliteten razvoj in privlačnost mest ter drugih naselij
 - Skladen razvoj območij s skupnimi prostorskorazvojnimi značilnostmi
 - Medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskih in urbanih območij
4. Povezanost infrastrukturnih omrežij z evropskimi infrastrukturnimi sistemi
5. Preudarna raba naravnih virov
6. Prostorski razvoj, usklajen s prostorskimi omejitvami
7. Kulturna raznovrstnost kot temelj nacionalne prostorske prepoznavnosti
8. Ohranjanje narave
9. Varstvo okolja

Cilji in prioritete prostorskega razvoja so v strategiji oblikovani kot splošne usmeritve, kar otežkoča ugotavljanje uspešnosti izvajanja ukrepov za doseganje prostorskih ciljev in prioritet. Pri prenovi strategije je zato treba cilje v večji meri kvantificirati ali vsaj kvalitativno opisati želeno stanje prostora za posamezen cilj.

Instrument za doseganje ciljev prostorske politike so prostorski akti na državni, občinski in medobčinski ravni. Z državnimi prostorskimi akti – državni prostorski načrt (DPN) – se načrtujejo objekti državnega pomena in so podlaga za izdajo gradbenih dovoljenj. Z občinskimi prostorskimi akti – občinski prostorski načrt (OPN) se določajo cilji in izhodišča prostorskega razvoja občine, v njih se določijo namenska raba prostora in pogoji za projektiranje objektov. OPN so podlaga za pridobitev gradbenega dovoljenja.

20 Agenda Habitat, Carigrad, 1996; Evropske prostorsko razvojne perspektive, Potsdam, 1999; Vodična načela za trajnostni prostorski razvoj evropske celine, Svet Evrope, Hannover, 2000; Agenda 21, Rio de Janeiro, 1992).

4.1 Uveljavljanje občinskih in državnih prostorskih aktov

Občinski prostorski akti

V obdobju po sprejemu SPRS so mnoge občine začele s pripravo občinskih prostorskih aktov v skladu z določili takrat veljavnega ZureP-1. S tem zakonom predpisana občinska prostorska akta sta bila strategija prostorskega razvoja občine (SPRO) in prostorski red občine (PRO). SPRO je uveljavilo devet občin, od tega so štiri občine uveljavile tudi PRO (Preglednica 12).

Preglednica 12: Uveljavljeni prostorski redi občin in občinski prostorski načrti, marec 2015

Vrsta dokumenta	Uveljavljeni
Prostorski red občine (PRO)	4
Občinski prostorski načrt (OPN)	107
Skupaj	111

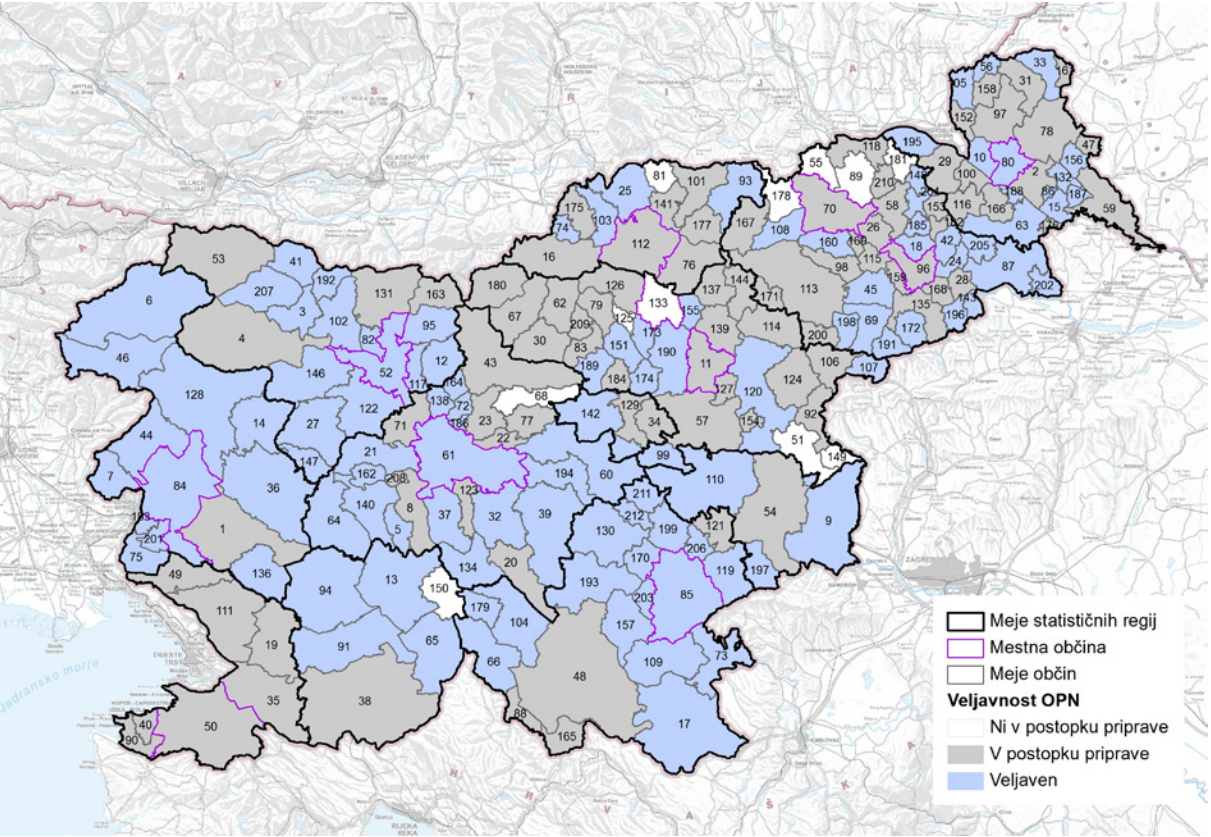
Vir: MOP - DzPGS, 2015

Do konca leta 2014 je 107 občin sprejelo občinske prostorske načrte (OPN), ki so bili pripravljeni ob upoštevanju določil ZPNačrt. Večina občin se odloča, da pripravljajo OPN kot celovit akt, torej skupaj strateški in izvedbeni del in ne ločeno strateški ter izvedbeni del, kot to omogoča ZPNačrt-1. Občine, ki imajo veljavne OPN-je, jih po potrebi lahko spreminjajo in dopolnjujejo (SD OPN).

Občine, ki še nimajo sprejetih OPN ali PRO, imajo veljavne občinske prostorske akte, ki so bili uveljavljeni na podlagi ZUNDPP in ZureP. Prostorske sestavine teh PA veljajo do uveljavitve OPN in se ne morejo več spreminjati. Lahko pa se spreminjajo prostorski ureditveni pogoji (PUP; iz 25. člena ZUNDPP), nad čimer pa MOP nima pregleda, saj v postopku spreminjanja podrobnih izvedbenih aktov, kar PUPi so, skladno z veljavno zakonodajo ne sodeluje.

Od enajstih mestnih občin jih ima veljaven OPN le pet – MO Nova Gorica, MO Ljubljana, MO Novo mesto, MO Kranj in MO Murska Sobota. Prva mestna občina, ki je uveljavila OPN, je bila leta 2009 MO Novo mesto, MO Ljubljana pa v letu 2010. Od ostalih mestnih občin jih je večina še v začetnih fazah priprave OPN (Ptuj, Koper, Slovenj Gradec, Celje in Maribor). Po podatkih, ki so trenutno na voljo, teh postopkov ni začela le MO Velenje.

Slika 14: Občine z uveljavljenim OPN in OPN v pripravi, stanje marec 2015

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Podrobneje je tematika priprave OPN prikazana v poročilu z naslovom “Občinski prostorski akti in namenska raba prostora” (Miklavčič s sod., 2014).

Državni prostorski načrti

Prostorske ureditve državnega pomena se načrtujejo z državnimi prostorskimi načrti (DPN). Določitev prostorskih ureditev državnega pomena vpliva na razmejitve državne in lokalne pristojnosti na področju urejanja prostora, s tem pa predvsem na to, s kakšnimi (državnimi ali občinskimi) prostorskimi akti bo določena ureditev načrtovana.

Prostorske ureditve državnega pomena v skladu z ZUPUDPP določa Uredba o merilih in pogojih za določitev prostorskih ureditev državnega pomena (Uradni list RS, št. 103/13) in določa nabor področij in območij, na katerih so prostorske ureditve lahko državnega pomena. Področja so: cestna in železniška infrastruktura, infrastruktura zračnega prometa, infrastruktura pomorskega in rečnega prometa, mejni prehodi, prometni terminali, energetska infrastruktura za oskrbo z električno energijo ter z zemeljskim plinom in nafto, jedrski objekti, rudarstvo, javno komunikacijsko omrežje in komunikacijsko omrežje državnih organov, varstvo okolja, meteorologija, vodna infrastruktura, obramba države ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. Območja so: območje vodnega zemljišča morja ter zavarovana območja ohranjanja narave in kulturnih spomenikov.

Preglednica 13: Izvedenost glavnih ureditev v državnih lokacijskih načrtih in državnih prostorskih načrtih (DLN in DPN, sprejeti med letoma 2003 in 2013)

VRSTA	Izvedeni	Neizvedeni	Skupna vsota
Ceste	54	21	75
Daljnovodi	4	8	12
Elektrarne	6	3	9
Gospodarstvo		1	1
Letališče	1		1
Mejni prehodi	6	2	8
Območja in objekti posebnega pomena za obrambo		2	2
Odlagališča, reciklažni centri, CČN, bioplinske naprave	1	1	2
Plin, nafta	8	9	17
Pristanišče	1	1	2
Sanacija plazov	1	4	5
Vodne ureditve	1	6	7
Zavarovana območja, šport, rekreacija	1	2	3
Železnica		3	3
Skupna vsota	84	63	147

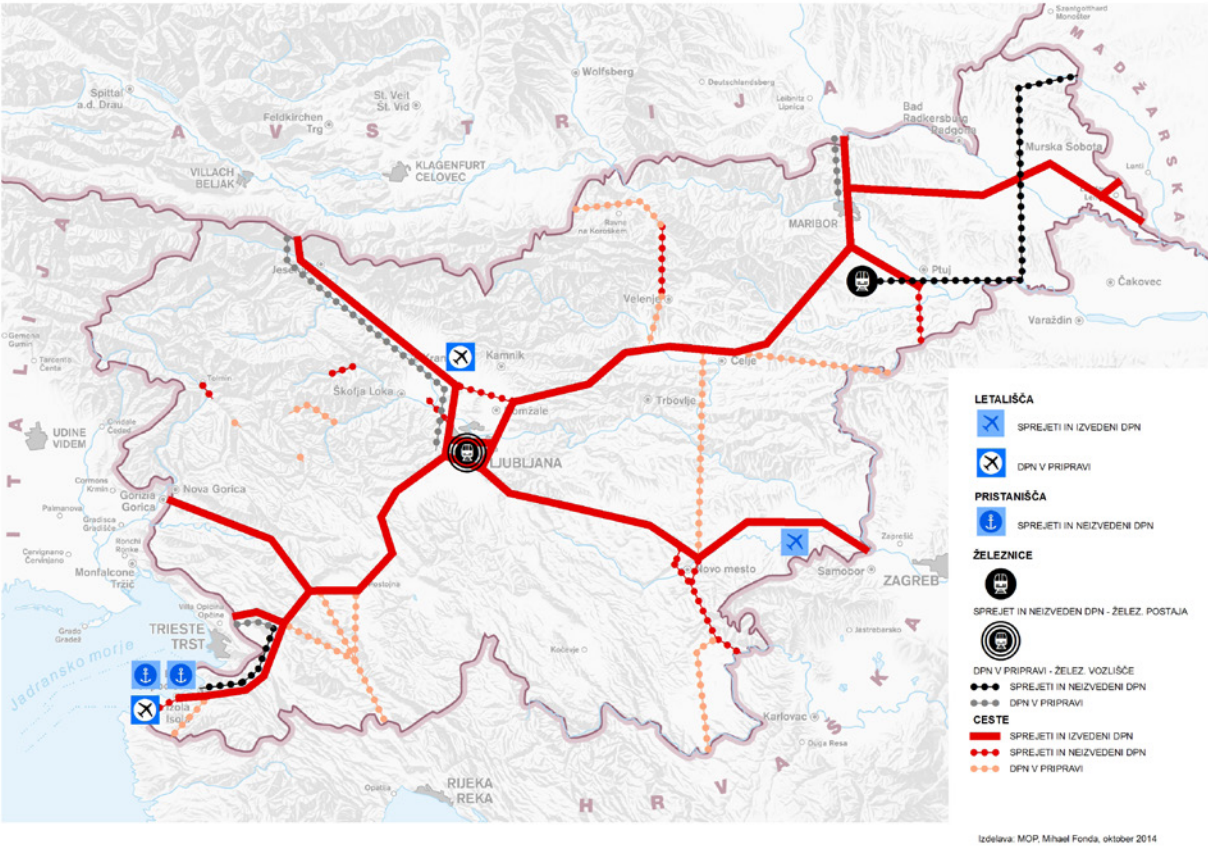
Vir: MOP - DzPGS

Področja in območja prostorskih ureditev državnega pomena ostajajo kljub spremembam prostorske zakonodaje enaka in omogočajo analize umeščanja prostorskih ureditev državnega pomena v prostor.

V obdobju po sprejetju SPRS (2004–2014) je bilo sprejetih 147 različnih DPN.²¹ Največje število DPN je bilo sprejetih za ceste, kar je povezano z intenzivno gradnjo slovenskega avtocestnega križa. Večina teh DPN je že izvedena (54 izvedenih DPN od 75 sprejetih), objekti pa so predani v uporabo. Na področju prometne infrastrukture je iz statistike sprejetih in izvedenih DPN razvidna usmerjenost Slovenije v gradnjo cestne infrastrukture ter zapostavljanje razvoja železniške infrastrukture. Za slednje so bili sprejeti le trije DPN (DPN za elektrifikacijo in rekonstrukcijo železniške povezave Pragersko–Hodoš, DLN za izgradnjo II. tira železniške proge Divača–Koper, DPN za preureditev železniške postaje Pragersko), od katerih ni izveden še nobeden (DPN za elektrifikacijo in rekonstrukcijo železniške proge Pragersko–Hodoš²² v izvedbi (Slika 15)).

21 Pregledna informativna karta državnih lokacijskih in prostorskih načrtov, sprejetih in v pripravi, je na voljo na spletni strani MOP: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/drzavni_prostorski_nacrti/graficni_podatki_o_drzavnih_prostorskih_aktih_in_prostorskih_ukrepih/.
22 DPN je bil v letu 2016 izveden (op. u.)

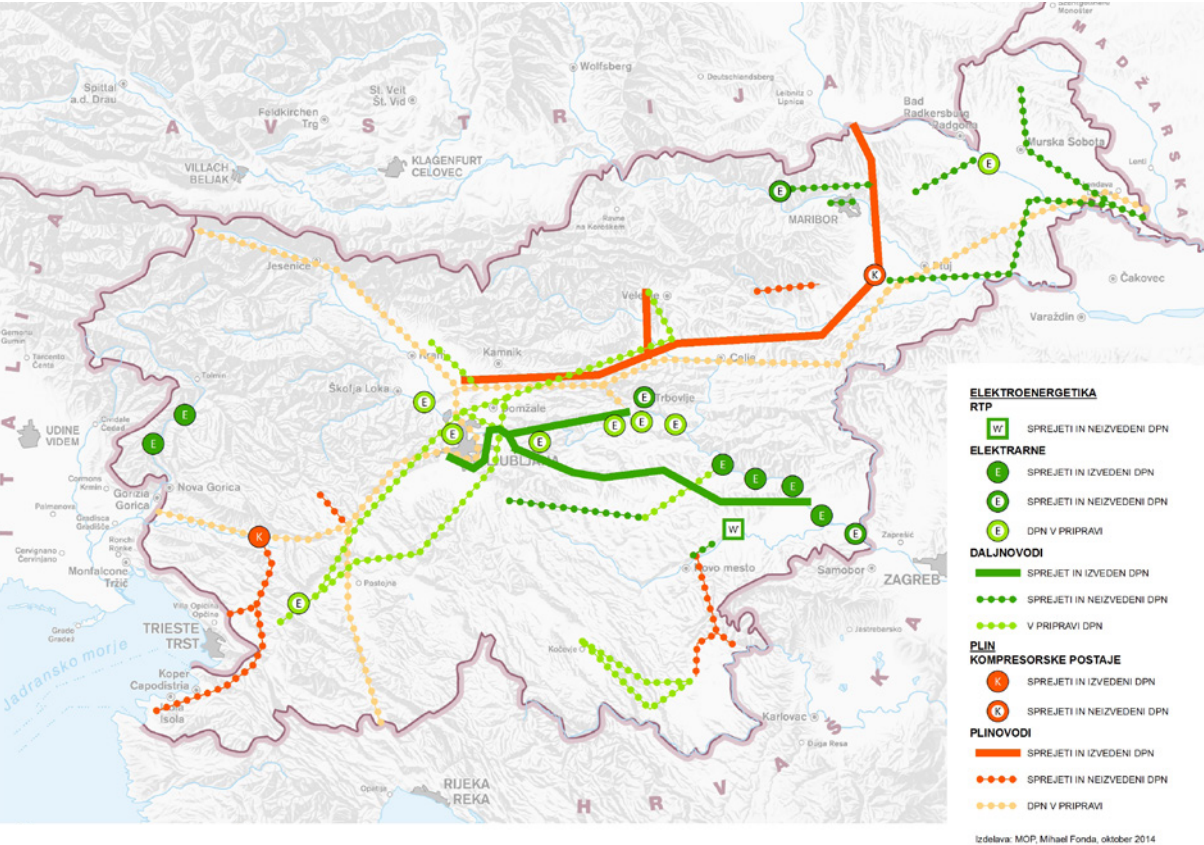
Slika 15: Sprejeti in izvedeni DPN za državne ureditve s področja prometa, Slovenija, 2004–2014

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Na področju energetskih državnih ureditev so bile z DPN v prostor umeščene trase linijskih objektov – daljnovodi in plinovodi, razdelilne transformatorske postaje (RTP) in elektrarne ter kompresorske postaje na plinovodnem omrežju (Slika 16). Med pomembnejšimi dosežki v tem obdobju velja izpostaviti gradnjo HE na spodnji Savi, kjer so DPN poleg energetske infrastrukture kompleksno obravnavali tudi reševanje problematike varovanja pred poplavami ter načrtovanje lokalne infrastrukture.

Slika 16: Sprejeti in izvedeni DPN za državne ureditve s področja energitike, Slovenija, 2004–2014

Vir: MOP - DzPGS
Kartografska podlaga: Arhiv MOP
Kartografska obdelava: MOP - DzPGS

Sprejeti, vendar še neizvedeni DPN predstavljajo velik potencial za javne investicije na različnih – predvsem infrastrukturnih področjih. Nizek delež izvedenosti DPN pa kaže tudi na težave z zagotavljanjem finančnih sredstev za izvedbo teh investicij, saj ravno pomanjkanje sredstev zavira izvedbo načrtovanih in potrebnih investicij.

4.2 Doseganje prioritet prostorskega razvoja iz Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Drugo poglavje SPRS določa zasnovo prostorskega razvoja Slovenije s prioritetami. Doseganje prioritet prostorskega razvoja je bilo preučeno v Analizi stanja ... (2012), kjer so procesi v prostoru obravnavani po poglavjih SPRS.²³

Prioriteta 1 Enakovredna vključenost Slovenije v evropski prostor

Usmeritve SPRS, 2004:

- Pri pospeševanju povezanosti s širšim evropskim prostorom se krepi konkurenčnost slovenskih mest v evropskem urbanem omrežju, skrbi za učinkovito povezanost slovenskih infrastrukturnih omrežij v evropska infrastrukturna omrežja – Trans-European Network (TEN), panevropske prometne koridorje ter povezanost najvrednejših delov narave v omrežja.
- Ustvarjajo se pogoji za izkoriščanje primerjalnih prednosti slovenskega prostora in skrbi za enakovredno vključevanje pri oblikovanju čezmejnih regij.

Slovenija se je v obdobju po sprejetju SPRS aktivno vključevala v mednarodne integracije v okviru EU, in sicer v alpske (Alpe-Jadran, Alpska konvencija, Program za območje Alp), mediteranske (Severni Jadran, Jadransko-jonska pobuda), srednjeevropske (Program za območje srednje, jadranske, podonavske in jugovzhodne Evrope (CADSES), Matriosca, Podonavska makroregionalna strategija) in druge, vendar so ta vključevanja večinoma ostajala na deklarativno-politični ravni in na ravni organizacijskih zadolžitev, niso pa prerasla v uresničevanje skupnih projektov. Nekaj uspehov beležimo na področjih bilateralnih sodelovanj, kjer skupni problemi dveh ali več sosedskih držav oziroma pokrajin narekujejo bolj konkretne akcije. Takšni primeri so sporazumi s Hrvaško o arbitražnem postopku za določanje meje na morju, o vodnem režimu Save, z avstrijsko spodnjo Štajersko o sodelovanju s severovzhodno Slovenijo oz. Gradca z Mariborom, z italijanskimi obmejnimi občinami – zlasti ustanovitev Združenja za teritorialno sodelovanje Gorice in Nove Gorice (EZTS GO) itd.

Odmikajo se realizacije slovenskih avtocestnih povezav s hrvaškimi v Istri in na Kvarnerju, zamuja izgradnja avtoceste proti Gruškovju, ne izvajajo se nove daljnovodne povezave proti Madžarski in Italiji, premalo smo iniciativni in prodorni pri izgradnji plinovodov, nadalje v sodelovanjih na področjih turizma ter varstva narave na obeh tromejih, ob Sotli, na Pokolpju, Tržaško-komenskem Krasu, Gorjancih oz. Žumberačnem gorju, Kozjaku, območju Snežnik - Risnjak itd. K razmeroma šibkemu sodelovanju nedvomno prispeva tudi slab odnos do tujih investicij, do nakupov nepremičnin s strani tujcev.

Enakovredno vključevanje Slovenije v evropski prostor bi pomenilo tudi konkurenčno ponudbo zemljišč za gospodarske dejavnosti raznih vrst v industrijskih in podjetniških conah, ki bi jih gradbeno-tehnično in komunalno uredila država oz. regije.

²³ Ocena uresničevanja prostorskorazvojnih prioritet je povzeta po dodatku zaključnega poročila Analiza stanja razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije. Univerza v Ljubljani – Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo – Katedra za prostorsko planiranje s soizvajalci, CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013«, Projekt št. V5-1092.

Prioriteta 2
Policentrični urbani sistem in regionalni prostorski razvoj

Usmeritve SPRS, 2004:

- Za skladen prostorski razvoj Slovenije se spodbuja razvoj policentričnega urbanega sistema, ki ga tvori dvostopenjsko strukturirano omrežje središč nacionalnega in regionalnega pomena, na katerega se, s primerno delitvijo funkcij in medsebojnimi prometnimi povezavami, navezuje omrežje drugih središč.
- Razvoj poselitve se prednostno usmerja v urbana naselja, ki so že središča ali pa se bodo kot taka razvila zaradi značilnosti svojega položaja v omrežju naselij in potreb zaledja.
- Omrežje družbene javne infrastrukture, kot so šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo, kulturne in druge javne službe, se razvija v skladu z omrežjem središč.

Slovenija se razvija kot izrazito policentrična država in je v tem pogledu bolj decentralizirana od večine evropskih, kaj šele svetovnih držav. Poleg glavnega mesta – Ljubljane so se sicer manj, a še vedno v duhu policentrizma razvijala središča nacionalnega pomena – Maribor, Celje, Novo mesto, Koper z obalnim somestjem, v nekoliko manjši meri tudi Kranj, Nova Gorica, Velenje, Ptuj, medtem ko se Postojna in zlasti Murska Sobota nista razvili v ustrezni meri. Somestja, ki naj bi nadomestila pomanjkanje večjega mesta kot središča regije, se, razen na obali, niso dovolj razvila ali funkcionalno povezala (Krško-Brežice-Sevnica, Jesenice-Radovljica, Dravograd, Ravne na Koroškem-Slovenj Gradec, Hrastnik-Trbovlje-Zagorje ob Savi).

Urbani sistem se racionalizira in tudi koncentrira. Bolj se razvijajo mesta v osrednji Sloveniji in vzdolž avtocestnega križa, manj pa mesta izven obeh prostorskorazvojnih osi (to so zasavska mesta, mesta na Kočevskem, Koroškem, v Beli krajini, na Notranjskem, Zgornjem Posočju).

Strnjeno grajena mestna območja se prebivalstveno ne povečujejo, vendar pa urbanizacija izrazito narašča v okolici večjih mest v obliki suburbanizacije, izrazito v ljubljanski in obalni urbani regiji, manj pa v mariborski, gornji gorenjski, savinjski (celjski), novogoriški in novomeški urbani regiji. Velenje, Ptuj, Postojna, Murska Sobota s svojo gravitacijo ne dosegajo ravni središč nacionalnega pomena (150.000 prebivalcev).

Na področju regionalnega razvoja se ni uresničila prioriteta oz. potreba po drugi ravni lokalne samouprave, tj. uvedbi pokrajin. Razlogi so bili zlasti politični in kasneje gospodarska kriza, ki je odrinila pobude o pokrajinizaciji v prihodnost. Določeno vlogo pri uvedbi pokrajin ima tudi evropski kontekst, ki vidi Slovenijo kot eno regijo ali razdeljeno na zelo majhno število pokrajin (zato razdelitev na dve kohezijski regiji in razmišljanja o bodočih treh razvojnih regijah).

Prioriteta 3
Vitalna in urejena mesta

Usmeritve SPRS, 2004:

- Razvoj in urejanje mest se načrtujeta celovito, s čimer se zagotavlja vitalnost in kakovost bivalnega prostora.
- Povečuje se lokacijska privlačnost mest, omogoča gospodarski razvoj, skrbi se za varnost in kvaliteto bivalnega in delovnega okolja, kakovostno se dograjujejo infrastrukturni sistemi. Dejavnosti bivanja, proizvodnje in potrošnje v mestih se razvijajo skladno s prostorskimi danostmi in okoljskimi omejitvami.

Vitalna in urejena mesta so nosilci gospodarskega, kulturnega, okoljskega in vsakršnega drugega razvoja. Glavno mesto države (Ljubljana), vhodno mesto EU (Koper) in večja obmejna mesta (Maribor, Nova Gorica, Brežice, Sežana, Gornja Radgona ...) so hkrati tudi nosilci konkurenčnosti v mednarodnem merilu.

Vendar tudi v Sloveniji nekatera mesta niso ohranila te vloge zlasti zaradi zastarele industrije ali tiste, ki temelji na poceni delovni sili. Ta mesta se tudi niso pravočasno preusmerila na nove, perspektivne dejavnosti in na odpiranje novih, drugačnih delovnih mest (v podjetništvu, turizmu, znanosti, zeleni energetiki, transportnih storitvah, okoljevarstvenih tehnologijah ipd.). Posledično je v teh mestih zastala tudi gradnja stanovanj, javnih servisov in še zlasti prenova. Pojavila se je degradacija starih urbanih območij – ne le starih industrijskih in rudarskih ali vojaških območij, temveč celo starih mestnih jeder. Tovrstni degradacijski procesi so značilni za zasavska, belokranjska, notranjska mesta, mesta na Koroškem, v Pomurju, na Cerkljanskem in v zgornjem Posočju. Bolj vitalna urbana naselja tudi v depresivnih regijah so tista, ki so turistična središča (npr. Bovec, Rogaška Slatina, Gornja Radgona - Radenci, Dolenjske Toplice) ali kjer so uspeli razviti novo, uspešno industrijo (npr. Idrija).

Slovenijo je manj kot večje, razvite države EU zajel proces »renesanse mest«. O tej bi lahko govorili le v Ljubljani (historično jedro), Kopru (obalni deli mesta) in deloma Mariboru (Lent). Večinoma pa prevladujejo nazadovanje urbanih središč, beg iz mest in izrazita suburbanizacija. V Sloveniji nam ni uspelo uresničiti prioritete načela o razvoju bolj strnjenih, kompaktnih mest kratkih razdalj. Robovi mest so neizraziti, degradirajo tako krajino kot tudi mestno silhueto. Znotraj urbanega obrisa ostajajo nepozidane številne parcele kot posledica neučinkovite zemljiške in davčne politike in tudi špekulacij. Vsi navedeni pojavi pa so značilni za vsa mesta v Evropi, celo v najbolj razvitih in geografsko-kulturološko primerljivih s Slovenijo (npr. v Avstriji, Švici, severni Italiji, Češki). Tako imenovani trajnostni razvoj mest je ostajal neuresničena sintagma, urbanizem se bo moral bolj soočati s procesi in realnostmi kapitalističnega mesta.

Prioriteta 4
Usklajen razvoj širših mestnih območij

Usmeritve SPRS, 2004:

- Zaradi racionalizacije prometnih tokov, smotrnega razmeščanja delovnih mest, stanovanj, storitvenih in proizvodnih dejavnosti na širšem mestnem območju, ki obsega območja več lokalnih skupnosti, se prostorske potrebe razvoja mest in drugih naselij načrtujejo in urejajo na osnovi medobčinskega sodelovanja.
- Zaradi velikosti, poselitvenih pritiskov, vsestranske problematike in/ali pričakovanega razvoja se posebna pozornost namenja usklajenemu razvoju širših mestnih območij središč nacionalnega pomena, predvsem pa Ljubljane, Maribora, Kopra, Celja in Nove Gorice.

Na širših mestnih območjih je razvoj potekal v odvisnosti od velikosti in vitalnosti osrednje urbane aglomeracije. Čim večja je le-ta in čim bolj je gospodarsko uspešna ter prometno dostopna, bolj so se razvijala predmestja enodružinskih hiš in tudi območja gospodarskih dejavnosti. Širša mestna območja se niso razvila enakomerno okoli vseh središč nacionalnega pomena. Predvsem v okolici Ljubljane, deloma tudi v zaledju Obale in Maribora, so se razvili zametki regionalnega mesta. Tu se pojavlja decentralizacija nekaterih mestotvornih funkcij, kot so gospodarske cone, nakupovalna središča, športni parki, pa tudi skladišča energentov, kamionska parkirišča, razvoj ob letališču ipd.

Povezano območje urbanizacije od Celja do Velenja se ni razvilo, opazna je močna suburbanizacija okoli Novega mesta in v okviru gornjegorenjskega somestja Jesenice-Radovljica-Lesce-Begunje-Bled. V vseh naštetih aglomeracijah je razvoj le deloma potekal v okviru obstoječih naselbinskih središč, najpogostejše pa v vmesnih prostorih, kar velja tudi za gospodarska območja.

Prioriteta 5
Povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja
ter izgradnja gospodarske javne infrastrukture

Usmeritve SPRS, 2004:

- Usklajen razvoj prometnega omrežja in omrežja naselij, povezanost in razvoj prometnih vozlišč ter prometno-logističnih terminalov se razvijajo predvsem z namenom zagotavljanja prometne povezanosti vseh območij, skladnejšega razvoja celotnega državnega ozemlja in z namenom povezovanja s širšim evropskim prostorom. Prometno omrežje se razvija kot celovit prometni sistem, ki povezuje vse oblike in vrste prometa.
- Javni potniški promet se medsebojno povezuje in razvija s podporo države. Razvoj in širjenje javnega potniškega prometa, dopolnjenega z nemotoriziranim prometom in v manjši meri z osebnim avtomobilskim prometom, se usklajujeta z načrtovanim razvojem urbanih območij ter s tem zagotavljata povezavo mest in drugih naselij v teh območjih. Posebna skrb se nameni dobrim povezavam z javnim potniškim prometom med podeželjem in urbanih naselji v posameznem regionalnem območju.
- Za ustrezen razvoj poselitve in gospodarskih dejavnosti ter njihovo vključevanje v mednarodna infrastrukturna omrežja se sočasno spodbuja izgradnja gospodarske javne infrastrukture.

Prometni sistem se ni razvijal usklajeno. Poudarek je bil na razvoju avtocestnega omrežja, dograditev osnovnega avtocestnega sistema lahko štejemo za največji dosežek slovenskega prostorskega razvoja po osamosvojitvi. Zaostala je gradnja novih medregionalnih cestnih povezav, premalo se je vlagalo tudi v rekonstrukcije in popravila vseh obstoječih cest. Hkrati z vlaganji v cestno infrastrukturo je močno naraščal osebni motorni promet v obliki delovnih in drugih voženj, pa tudi tranzit. Urbanizacija je v veliki meri »sledila« dostopnosti, ki jo je nudil avtocestni križ, in ne obratno. O povezanosti razvoja poselitve in omrežij javnega potniškega prometa ne bi mogli govoriti. Število možnih potnikov, razpršenost, nizke gostote so razlogi, ki ekonomsko ne omogočajo novih linij JPP in celo povzročajo ukinitvev obstoječih.

Drastično je zaostajal razvoj železniške infrastrukture – tako v pogledu zmogljivosti in tehnologij kot tudi razvoja kombiniranega prometa. Medtem ko je tranzitni tovorni promet po železnici uspešen, pa se potniški železniški promet ne razvija dovolj. Prav zato lahko govorimo o neusklajenosti razvoja cestne in železniške prometne infrastrukture. Posledično se tudi urbani razvoj ni koncentriral okoli železniških vozlišč (kot marsikje v EU, npr. v Lillu), temveč kot rečeno, le okoli cestnoprometnih priključkov.

Močno se je razvijala Luka Koper kot pomembno vstopno mesto EU zlasti za države srednje Evrope. Vse bolj se kot ovire za njen prihodnji razvoj kažejo kapacitete železniške proge Koper–Prešnica z nujnostjo izgradnje drugega tira Koper–Divača ter pomanjkanje logističnih površin (decentralizacija v zaledje). Vzpodbudni so začetki razvoja koprškega potniškega pristanišča za turistična križarjenja, izostale pa so vse oblike potniških povezav s sosednjimi pristanišči ter izgradnja luškega potniškega terminala.

Letalski promet se je ustrezno razvijal le na ljubljanskem letališču, ki je ohranjalo vlogo regionalnega letališča za povezave Slovenije z glavnimi letališči Evrope ter kot točka povezav z državami jugovzhodne Evrope oz. Balkana.

Zaostajanje in neusklajenost v izgradnji prometnih sistemov grozi, da nas bodo ključni prometni tokovi zaobšli. Tako tudi institucije EU vse bolj poudarjajo pomen povezave Videm–Trbiž–Beljak–Gradec–Budimpešta, ki je neposredna konkurenca našemu 5. koridorju. Podobna pretnja je povezava Reka–Budimpešta čez Zagreb, kar je madžarska stran že nakazala z izgradnjo (samo) polovične avtoceste do Pinc.

V Sloveniji se v minulem desetletju pospešeno razvija kolesarski promet, čemur sledijo ureditve kolesarskih poti zlasti v večjih mestih. Kolesarjenje postaja tudi pomembnejša oblika rekreacije in turistične ponudbe. Vidnejši so nekateri uspešni primeri novih povezav (na Obali, med Mojstrano in Ratečami z navezavo na italijanski sistem, v okviru naravnih termalnih zdravilišč itd.).

V minulem obdobju smo postopno, vendar s časovnim zaostankom, izgrajevali druge infrastrukturne sisteme – energetske, telekomunikacijske, komunalne. V energetiki se premalo naslanjamo na domače vire (vodno, vetrno, sončno in geotermalno energijo, energijo lesne biomase, opustili smo velik del premogovništva) in smo v veliki meri odvisni od uvoza (v celoti pri naftnih derivatih, plinu, jedrskem gorivu, deloma pri energetskem premogu).

Prioriteta 6
Vitalnost in privlačnost podeželja

Usmeritve SPRS, 2004:

- Za izkoriščanje primerjalnih prednosti podeželja se spodbuja diverzifikacija tistih gospodarskih dejavnosti, ki v povezavi s kmetijstvom in gozdarstvom omogočajo ohranjanje poseljenosti in vitalnosti podeželja ter posredno ali neposredno prispevajo k visoki kvaliteti, prepoznavnosti in doživljajski privlačnosti njegove naravne in kulturne krajine.
- V urbanih naseljih na podeželju se spodbuja razvoj delovnih mest in s tem zmanjšujejo vsakodnevne delovne migracije.

Na slovenskem podeželju so se nadaljevali že začetni procesi, ki pa niso enoznačni. Gre za prestrukturiranje kmetijstva, ki se je v razvitih državah zahodne Evrope že končalo bistveno prej. Na območjih z dobrimi pridelovalnimi potenciali, dobro dostopnostjo in z možnostjo zaposlitve tudi izven kmetijstva se razvijajo velike tržno usmerjene kmetije. Njihove površine se povečujejo z najemom ali postopnimi odkupi zemljišč malih kmetij ali tistih, kjer so kmetijsko dejavnost popolnoma opustili. Velike kmetije so zlasti živinorejske, vinogradniške, sadjarske, v ravninskem svetu tudi usmerjene v poljedelstvo. Zaradi velike urbaniziranosti slovenske vasi prihaja do konfliktov z nekmečkimi prebivalci pri širjenju kmetij in bo stroka morala najti bolj jasne usmeritve pri opredelitvi stavbnih zemljišč v korist kmetije.

Podeželski prostor v okolici mest je tudi prostor suburbanizacije, »bega« iz mest, vendar ni ustrezno usmerjan. Bolj odločno bi bilo treba načrtovati nova zazidljiva zemljišča na gozdnih, prisojnih površinah in ne na pretežno ravninskih, kmetijskih zemljiščih.

Na odmaknjenem podeželju s slabšimi pridelovalnimi pogoji, zlasti na obrobjih Slovenije, se nadaljujejo negativni procesi depopulacije, staranja, opuščanja kmetijstva in zaraščanja, ki degradira kulturno krajino. Vendar tudi ta proces ni prisoten povsod, marsikje se mladi vračajo in modernizirajo kmetije – hkrati z gradnjo novih poslopij in preureditvijo kmetijskih površin. Pogosto se, tudi v stroki, navajajo pretirani podatki o pozidavi in zaraščanju ter o veliki prehrabni odvisnosti države. Bolj celoviti podatki kažejo na primerljivost s sosednjimi državami, upoštevaje prebivalstvo, za kmetovanje primerne površine, delež ravninskega sveta itd.

Nedvomno tudi v obravnavanem obdobju ni bilo storjenega dovolj za varstvo kmetijskih zemljišč pred pozidavo in za večjo samooskrbo Slovenije s hrano. Širjenje urbanizacije na podeželju nima opore v demografskih procesih. Poleg tega ostajajo tudi na vasi številne stavbne parcele, določene v prejšnjih prostorskih načrtih, nepozidane, stalen pa je pritisk na nova, pogosto najboljša ravninska zemljišča. Treba bo najti način, da se omogoči gradnja novih stavb ali širitev kmetije za domicilno prebivalstvo, hkrati pa prepreči sprememba namembnosti v stavbna zemljišča za prodajo novim naseljencem.

Prioriteta 7
Krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine

- Usmeritve SPRS, 2004:
- Krajina se glede na značilnosti in razvojne potenciale razvija kot naravna in kulturna krajina, kot urbana krajina in kot kmetijska intenzivna krajina.
 - Spodbujata se ohranjanje in kvalitetno upravljanje v območjih s prepoznavnimi naravnimi in kulturnimi kakovostmi v povezavi z gospodarskimi možnostmi, ki jih te posebnosti omogočajo.
 - Posamezne kakovosti se določijo v postopkih prostorskega načrtovanja na regionalni in lokalni ravni in se kvalitetno vključijo v prostorski razvoj.

Prioriteta 8
Prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi

- Usmeritve SPRS, 2004:
- Prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi se spodbuja s krepitvijo urbanih naselij, smotrnim razmeščanjem javnih storitev, zagotavljanjem potrebnih zemljišč ter z učinkovitim infrastrukturnim opremljanjem teh območij.
 - Na obalnem območju, hribovitih in gorskih območjih ter na območjih z naravnimi in kulturnimi kakovostmi se zagotavljajo prostorske možnosti za razvoj tistih dejavnosti, ki lahko izkoristijo prostorske potenciale, ki tvorijo regionalne posebnosti teh območij.
 - Na ogroženih območjih se prostorski razvoj prilagaja ogroženosti zaradi potencialnih naravnih in drugih nesreč, na vododeficitarnih pa omejenosti vodnih virov.

V prostorih s posebnimi potenciali, ki dosegajo tudi mednarodno konkurenčnost, teh nismo dovolj izkoristili in smo ponekod dopustili, da so ozki lokalni interesi ali sektorske omejitve prevladali nad občimi koristmi. Ljubljana je kot državna metropola nekoliko izboljšala svoj image po zaslugi oblikovno-urbanističnih posegov v ožjem mestnem središču, še vedno pa je njena velikanska pomanjkljivost neizgrajenost avtobusne in železniške postaje, pa tudi (mestnega) terminala letalskega prometa. Luki Koper se še vedno ne nudijo zadostne prednosti pri razvoju, saj gre za nacionalno in evropsko pomembno vhodno mesto, ki ji stalno grozi konkurenca Trsta in Reke. Nekateri naši biseri turistične ponudbe nimajo dovolj velike ambicije postati med najbolj znanimi v Evropi (še vedno nezgrajena blejska obvoznica, razmeroma inerten razvoj Bohinja, okolice Postojnske jame in Škocjanskih jam, zastoj v prenovi Pirana, Ptuja itd.) Mnogi potenciali pa so skoraj neodkriti in prepuščeni trendom prostorskega razvoja, ki po-

stopno zmanjšujejo njihove kakovosti (med mesti Škofja Loka, Kamnik, Vipavski Križ, med krajinskimi posebnostmi Velika planina, Cerkniško jezero, popolnoma izolirano ostaja območje Snežnika).

Območja s problemi so tudi tista, ki jih ogrožajo naravne nesreče. Pri tem smo bili relativno uspešni pri odpravljanju posledic, bistveno manj pa pri preventivnem delovanju. Tako smo v obravnavanem obdobju končali odpravo posledic potresa v Posočju, sanacijo mangartskega plazu, odpravljamo nevarnosti plazu nad Lokavcem pri Ajdovščini, poplav v Železnikih itd. Pri izgradnji objektov za varstvo pred poplavami se srečujemo z odpori prebivalcev in naravovarstvene stroke. Tako ostajajo nerealizirani zadrževalniki za zaščito južnih obrobij Ljubljane, Celja itd. Še vedno ostaja velik del prebivalstva in objektov z delovnimi mesti v poplavnih območjih. Nove aktivnosti so izjemno počasne (nove karte poplavnih območij) in ukrepanje odlagajo v prihodnost kljub nevarnostim, ki grozijo že zdaj. Podobno velja za obratno situacijo, tj. reševanje problemov vododeficitarnosti in zagotavljanja virov pitne vode.

Med območji s posebnimi problemi SPRS ni dovolj izpostavila problematike starih rudarsko-industrijskih območij. Dejstvo pa je, da zasavskim mestom oz. občinam kljub veliki pomoči javnih sredstev ni uspelo najti novih razvojnih možnosti po opustitvi premogovništva.

4.3 Analiza izvajanja ukrepov, opredeljenih v SPRS, in ocena učinkovitosti izvedbe

Ugotovitve²⁴ kažejo, da se ukrepi, opredeljeni v SPRS, za njeno izvajanje, z redkimi izjemami izvajajo srednje dobro ali slabo. Dokaj ugodno je stanje na področju programov v podporo izvajanju strategije, saj večina takih programov obstaja, razvidna je tudi določena usklajenost s SPRS. Vendar glede na druge ugotovitve lahko trdimo, da je ta usklajenost bolj posledica naključja in vpetosti vseh dokumentov v isti širši okvir kot pa načrtne priprave in učinkovitega usklajevanja teh dokumentov s prostorsko strategijo. Očitno je pomanjkanje programov na področju urbane prenove in zemljiške politike.

Nosilci urejanja prostora svoje naloge (kot so navedene v SPRS) opravljajo delno ali v celoti. Manj uspešne so pri opravljanju svojih nalog lokalne skupnosti, ki zamujajo s sprejemanjem prostorskih aktov, ki tudi niso v celoti skladni z usmeritvami na strateški ravni. Kot neuspešno pri izvajanju svojih nalog je bilo ocenjeno ministrstvo, pristojno za prostor, ki je delno uspešno le na področjih informiranja, promocije prostorskega načrtovanja in sodelovanja javnosti, neuspešno pa pri spremljanju stanja na področju urejanja prostora. Okrnjeno izvajanje teh nalog je deloma posledica spremenjene zakonodaje, deloma organizacijskih sprememb, ki so vplivale na spremenjen obseg nalog ministrstva. Ministrstvo, pristojno za prostor, je neuspešno tudi pri svoji osnovni nalogi, tj. koordinaciji aktivnosti urejanja prostora, kjer je zaradi sprememb zakonodaje, zlasti evropskih direktiv in načina dela, ki temelji na pisnih stališčih, usklajevanje med posameznimi vsebinami in nosilci urejanja prostora postalo praktično nemogoče. Ministrstvo po spremembi zakonodaje koordinira samo še pripravo državnih prostorskih načrtov, pri pripravi občinskih prostorskih načrtov se morajo tako občine usklajevati z vsakim od nosilcev urejanja prostora posebej. V postopku usklajevanja so kot enako neuspešna ocenjena še druga ministrstva in Vlada RS. Odsotnost usklajevanja in pomanjkljiva priprava ustreznih strokovnih podlag sta dodaten razlog za slabo usklajenost prostorskih aktov na državni in občinski ravni z usmeritvami v SPRS, pri čemer lahko stanje na področju državnih prostorskih načrtov ocenimo kot boljše. Pri OPN je usklajenost na načelni ravni zadovoljljiva, na izvedbeni ravni pa se kaže neusklajenost zlasti pri opredelitvi omrežja naselij in posegih zunaj poselitvenih območij.

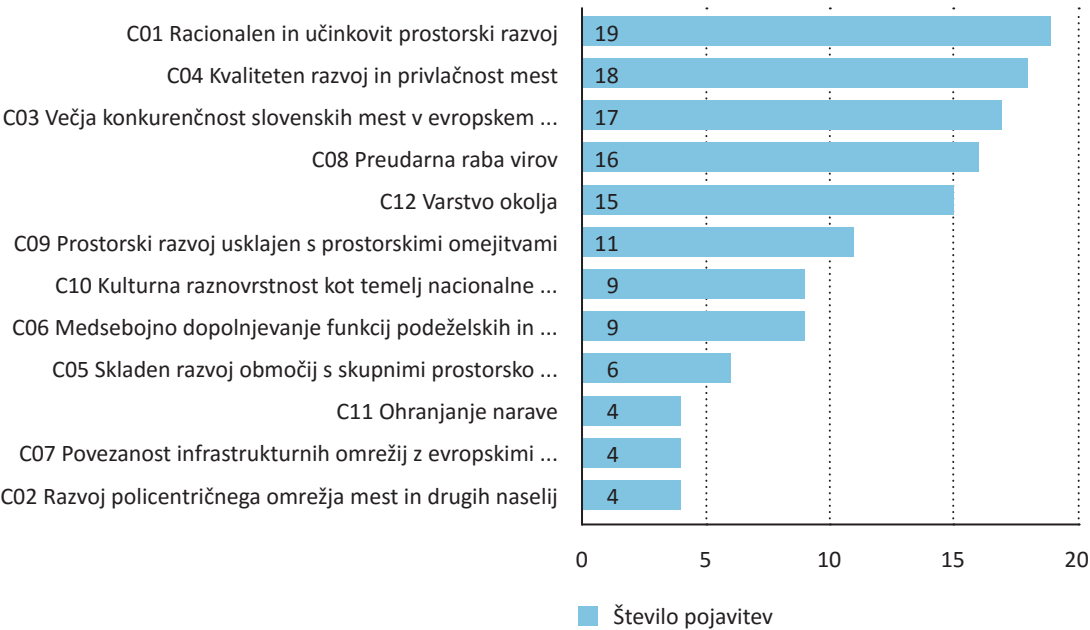
²⁴ Ocena izvajanja politike je povzeta po sklepnem poročilu: SPRS2030 – Analiza izvajanja v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov. Univerza v Ljubljani, ACER Novo mesto, d. o. o, 2014.

4.3.1 Vključenost ciljev SPRS v sektorske razvojne dokumente, politike in zakonodajo in njihova skladnost

SPRS za zagotavljanje usklajenosti razvojnih dokumentov s prostorsko strategijo predvideva aktivnosti treh deležnikov: ministrstev (kot nosilci priprave), pripravljavca SPRS ter Vlade RS. Ugotavljanje skladnosti razvojnih aktov je omejeno na postopek medsektorskega usklajevanja v postopku priprave dokumentov. Cilji SPRS so formalno vključeni v državne razvojne in sektorske dokumente. Usklajenost ciljev je poleg medresorskega usklajevanja tudi posledica vpetosti v skupni okvir naddržavnih politik.

Analiza 19 razvojnih dokumentov ni dokončno odgovorila na vprašanje, ali se prostorskorazvojni cilji uveljavljajo pri izvajanju ukrepov ali gre zgolj za načelno navajanje in prenos vsebine iz enega dokumenta v drugega. Pomislek o tem so izrekli tudi nekateri v raziskavo vključeni anketiranci, ki so zadolženi za preverjanje skladnosti aktov, saj največkrat ugotavljajo, da načela in cilji ostanejo zgolj zapisani na papirju, pri konkretizaciji ukrepov pa se ne upoštevajo.

Slika 17: Zastopanost ciljev SPRS v analiziranih razvojnih dokumentih

Vir: UL BF, ACER, 2014

Anketiranci so v raziskavi kot glavni razlog za slabše usklajevanje navajali spremembe zakonodaje, in to ne le prostorske, temveč predvsem področne zakonodaje drugih nosilcev urejanja prostora, ki jim daje pristojnosti neodvisnega urejanja svojih vsebin in jim obenem ne nalaga obveznosti usklajevanja v okviru urejanja prostora.

4.3.2 Izvajanje ukrepov za doseganje ciljev prostorskega razvoja

Za doseganje ciljev prostorskega razvoja morajo biti ukrepi, ki jih izvajajo različni nosilci urejanje prostora (NUP), resorno ministrstvo in občine, medsebojno usklajeni in predvsem izvedeni učinkovito.

V SPRS je navedenih 30 nosilcev urejanja prostora, vendar se je njihovo število med letoma 2004 in 2013 zaradi spreminjanja zakonodaje ter preoblikovanja posameznih sektorjev in združevanju pod-

ročij precej spreminjalo. Seznam državnih NUP za leto 2013 vsebuje 17 NUP, med njimi pa ni več področij, kot so npr. zdravstveno varstvo, šolstvo in šport, socialne zadeve, družbeni razvoj in varstvo ter turizem, torej tistih, ki so ključna za zagotavljanje kakovostnega in zdravega bivalnega okolja ter blaginje prebivalstva.

Izvajanje ukrepov na področju stanovanjske politike in graditve

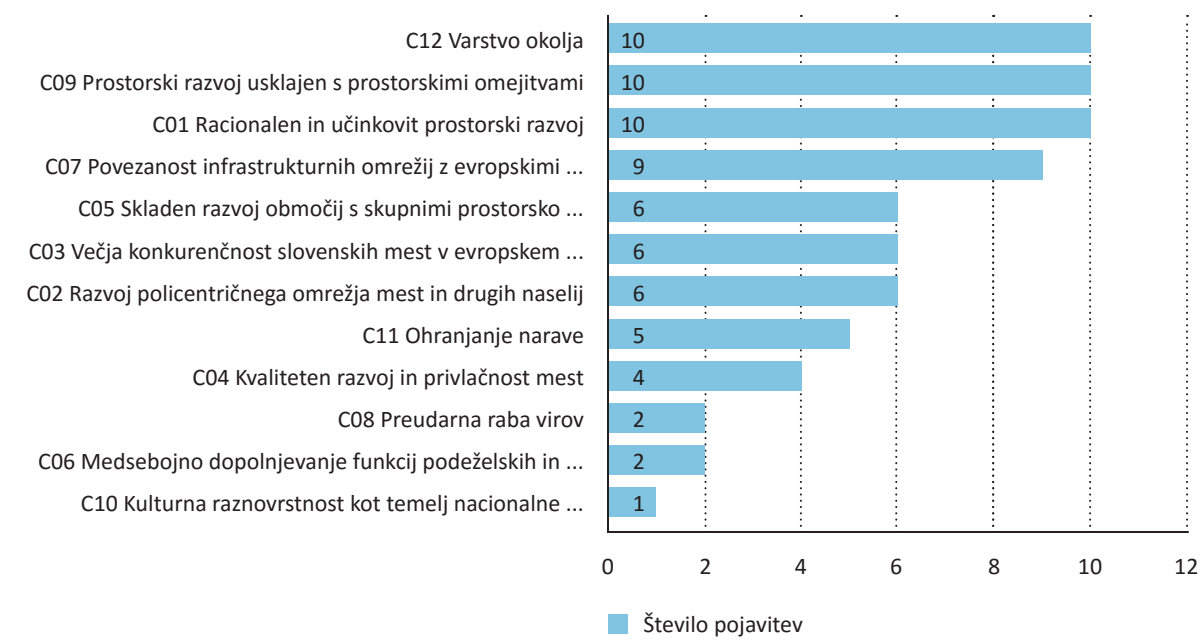
Naloge na tem področju obsegajo več ukrepov, izvajanje ukrepov pa je bilo v analizi ocenjeno kot slabo:

- (a) *Oblikovanje programa ukrepov zemljiške politike za spodbujanje delovanja trga zemljišč.* Izvajanje te naloge ni uspešno, saj nabor ukrepov ni zadosten; tisti, ki se izvajajo, npr. predkupna pravica, niso dovolj. Izvajanje ukrepov, zapisanih v prostorski zakonodaji, namreč omejujejo tudi znanje in sposobnosti občinskih uradnikov.
- (b) *Spodbujanje uveljavljanja različnih ukrepov urbane zemljiške politike v lokalnih skupnostih za večjo ponudbo opremljenih zemljišč.* Izvajanje je ocenjeno kot neuspešno, saj je vpliv Direktorata za prostor, graditev in stanovanja na ponudbo opremljenih zemljišč zanemarljiv in je ta popolnoma v domeni občine. Komunalni prispevek kot finančni ukrep zemljiške politike ne deluje.
- (c) *Oblikovanje kriterijev za uveljavljanje prostorskih ukrepov.* Se ne izvaja; ukrepi, zapisani v ZureP-1, so neustrezni; izvajajo se le predkupna pravica in začasni ukrepi zavarovanja urejanja prostora. Kriteriji za izvajanje ukrepov niso določeni, čeprav bi za mehkejšo prostorske ukrepe lahko bili.
- (d) *Predlog razvoja finančnih spodbud za nakup in opremljanje stavbnih zemljišč za potrebe neprofitne stanovanjske gradnje in drugih javnih interesov.* Za zagotavljanja neprofitnih stanovanj ni ustrezno poskrbljeno, prispevek Stanovanjskega sklada RS je ocenjen kot nezadosten. Manjkajo finančne spodbude za nakup in opremljanje stavbnih zemljišč za potrebe neprofitne stanovanjske gradnje; z izjemo možnosti oprostitve plačila komunalnega prispevka (primer občin Koper, Velenje ali Slovenj Gradec), kar pa je občinski ukrep. Prav tako nimamo sklada stavbnih zemljišč.
- (e) *Skrb za zadostno ponudbo različnih tipov stanovanj glede na tipologijo in lastniško strukturo.* Glede na zgoraj zapisano je prav tako neuspešna.

Prostorsko načrtovanje na državni ravni

Prostorsko načrtovanje na državni ravni se izvaja s postopkom priprave DPN. Skladnost izhodišč in ciljev prostorskega razvoja na državni ravni s cilji SPRS je dokaj visoka, saj je njihov prispevek k uresničevanju ciljev razviden neposreden (npr. k doseganju cilja racionalni in učinkovit prostorski razvoj ali cilja povezanost infrastrukturnih omrežij z evropskimi infrastrukturnimi sistemi) bodisi posreden (cilji: prostorski razvoj, ki je usklajen s prostorskimi omejitvami, razvoj policentričnega omrežja mest in drugih naselij ter večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru, ohranjanje narave in varstvo okolja) (Grafikon 7). Zasledovanje ciljev in prioritet iz zasnove SPRS ter upoštevanje usmeritev za razvoj posameznih prostorskih sistemov pri načrtovanih dejavnosti in prostorskih ureditvah je prav tako visoko. Največje je v primeru prispevanja k povezanemu in usklajenemu razvoju prometnega in poselitvenega omrežja ter izgradnji gospodarske javne infrastrukture. Uresničevanje prioritet vitalnosti in privlačnosti podeželja in krepitve prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ni neposreden prispevek pregledanih DPN, je pa omogočeno v okviru omilitvenih ukrepov.

Grafikon 7: Sledenje ciljem SPRS – analiza DPN

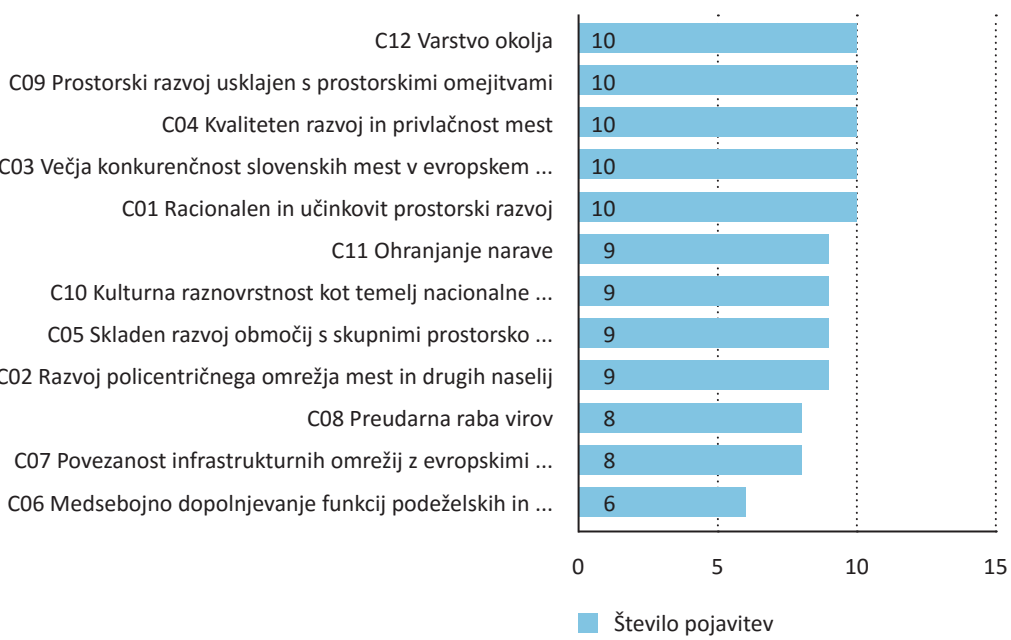
Vir: UL BF, ACER, 2014

Prostorsko načrtovanje na lokalni ravni

Prenos ciljev na področju policentričnega urbanega razvoja in poselitve v lokalne prostorske akte se na državni ravni zagotavljajo s pregledom osnutkov in predlogov OPN. Tako se npr. preverjata spoštovanje hierarhije naselij in utemeljenost pobud zunaj naselij, npr. novih industrijskih con. Preverjajo se tudi druga načela usmerjanja poselitve, npr. določila glede tipologije objektov, združljivost različnih namenskih rab, zadostnosti površin za rabe.

Analiza vzorca OPN je pokazala, da je v strateškem delu OPN cilj policentričnega urbanega razvoja naveden v 9 od 10 pregledanih aktov (Grafikon 8); skladnost ciljev SPRS z določili v OPN je bila izkazana tudi s podrobnejšo analizo konkretnih aktov. Kot neskladni se z določili SPRS v OPN sicer pojavljajo različni omogočeni posegi zunaj naselij (območja *greenfield*, razpršena gradnja), znotraj naselij pa najdemo nezdružljive rabe.

Grafikon 8: Sledenje ciljem SPRS – analiza OPN

Vir: UL BF, ACER, 2014

Prispevek nosilcev urejanja prostora k doseganju ciljev prostorske politike

Prispevek nosilcev urejanja prostora lahko na osnovi ugodne ocene vključenosti ciljev SPRS v razvojne in sektorske programe na državni ravni ter izvajanja nalog posameznih NUP ocenimo kot zadovoljiv. Z vidika prioriteta za uresničevanje ciljev je največji prispevek k enakovredni vključenosti Slovenije v evropski prostor (zaradi vključenosti v evropske projekte). Srednje velik je prispevek k prioritetam »podeželja«, kot so vitalnost in privlačnost podeželja, krepitev prepoznavnosti kakovostnih naravnih in kulturnih značilnosti krajine ter prostorski razvoj v območjih s posebnimi potenciali in problemi, in je prav tako v veliki meri povezan z evropskimi projekti. Najmanjši je prispevek k »urbanim« prioritetam; usklajen razvoj širših mestnih območij, povezan in usklajen razvoj prometnega in poselitvenega omrežja ter vitalna in urejena mesta, kjer so razlogi pomanjkanje instrumentov in regionalne ravni ter posledično večja vloga občin.

Razlogi/sistemske ovire pri uresničevanju ukrepov so:

1. Pomanjkanje koordinacije in sodelovanja, zlasti pri nekaterih NUP. Primeri so (pre)stroge okoljevarstvene omejitve pri izvajanju ukrepov ali nepovezano delovanje oddelkov za gospodarsko javno infrastrukturo in promet. Dodatni razlogi so v načinu dela, ki poteka prevladujoče prek izdaje pisnih smernic in mnenj in le redkokdaj dopušča ali izrecno predvideva skupne usklajevalne sestanke.
2. Spremembe področne zakonodaje (tudi zaradi zahtev EU), ki povzročajo težave pri usklajevanju nalog NUP in spreminjajo njihove pristojnosti.
3. Pomanjkanje finančnih sredstev.
4. Odsotnost regionalne ravni, prevelik preskok med državno in lokalno ravno, kadrovska podhranjenost občin.
5. Odsotnost instrumentov, podrobnejših predpisov.
6. Pomanjkljive evidence.
7. Nejasne ali zastarele opredelitve v SPRS.

5 Sklepne ugotovitve

Prostor se zaradi družbenih in gospodarskih razlogov in potreb, ki se odražajo skozi antropogene posege, ter naravnih procesov neprestano spreminja. Prostorskorazvojni trendi na različnih tipih območij med seboj razlikujejo.

Težnje prostorskega razvoja Slovenije so bile preučene in opisane že ob pripravi Politike prostorskega razvoja RS – dokumenta, ki ga je v letu 2001 sprejela Vlada RS. Preobrazba slovenskega prostora v obdobju pred pripravo Politike prostorskega razvoja RS je bila ocenjena kot stihijska, z značilnostmi nesmotrne razpršene gradnje zunaj strjenih naselij ter razvrednotenjem kulturne krajine in naselbinske dediščine, pri čemer k vidni preobrazbi slovenskega prostora prispevata še zaraščanje kmetijskih zemljišč ter gradnja prometne in energetske infrastrukture (Politika ..., 2002). Kljub temu pa je slovenski prostor v tem dokumentu ocenjen kot razmeroma kakovosten, izpostavljeni so: raznovrstnost poselitvenih struktur, razmeroma kakovostno okolje in dobra prometna povezanost.

Več kot desetletje po pripravi Politike prostorskega razvoja ugotavljamo, da so se tam opisane težnje prostorskega razvoja nadaljevale tudi v zadnjem desetletju. Nadaljevali so se mnogi negativni pojavi in procesi v prostoru, so pa bili doseženi nekateri uspehi predvsem na področju izboljšanje komunalne javne infrastrukture in kakovosti nekaterih sestavin okolja (npr. kakovost površinskih voda).

V Politiki prostorskega razvoja izpostavljen trend nesmotrne razpršene gradnje se je nadaljeval tudi v prejšnjem desetletju. Deloma je k temu prispevala gradnja nezakonitih objektov pogosto na kmetijskih zemljiščih, večinoma pa gre za legalno zgrajene objekte na stavbnih zemljiščih, določenih v veljavnih prostorskih aktih občin. Nadaljeval se je trend suburbanizacije slovenskega prostora predvsem v funkcionalnih območjih večjih mest.

V mestih – urbanih naseljih – so zgoščena delovna mesta ter storitve javnega družbenega pomena. Večja mestna naselja demografsko stagnirajo – število prebivalcev v mestnih naseljih se povečuje počasneje od državnega povprečja. Storitvene in oskrbne dejavnosti se iz mestnih središč selijo na njihovo obrobje, pogosto v neposredno bližino obvoznih cest ter avtocestnih priključkov, saj so te lokacije ekonomsko zanimive. Selitev teh dejavnosti na obrobje vsebinsko siromaši mestna središča, povzroča njihovo praznjenje ter prebivalcem slabša možnosti za oskrbo.

Pritiski suburbanizacije so še posebej močni ob avtocestnem križu oz. na območjih, ki s cestno infrastrukturo dobro povezana. Privlačnost suburbanih naselij povečujejo visoke cene stanovanjskih nepremičnin v mestih, saj so cene zemljišč in nepremičnin ugodnejše kot v mestnih središčih, visoka stopnja mobilnosti prebivalstva (število osebnih vozil na prebivalca) (Slika 13) ter dobro razvejana cestna infrastruktura. Pomanjkanje dostopnih najemnih stanovanj vpliva na nizko stopnjo stanovanjske mobilnosti ter na način reševanja stanovanjske stiske prebivalcev z gradnjo stanovanj v lastni režiji. Investitorji v stanovanjske objekte so še posebej po letu 2008 v pretežnem delu fizične osebe, prevladujoč tip novozgrajenih stanovanjskih stavb so enostanovanjske stavbe. Prebivalstvo v suburbanih in periurbanih naseljih je mlajše od nacionalnega povprečja, selitveni saldo je pozitiven, stopnja delovne aktivnosti pa praviloma višja kot v bližnjem nacionalnem oziroma regionalnem središču.

Po obdobju visoke gospodarske rasti in zniževanja ravni brezposelnosti med letoma 2002 in 2008 je obdobje gospodarske krize prineslo upad bruto družbenega proizvoda (BDP), zmanjšanje števila delov-

nih mest in visoko rast brezposelnosti. Zmanjšanje števila delovnih mest po začetku gospodarske krize je bilo v suburbanih območjih Slovenije nižje kot v nacionalnih središčih ter v obmejnih in perifernih območjih Slovenije. V nekaterih suburbanih območjih se je v času gospodarske krize število delovnih mest tudi nekoliko povečalo (Priloga 2 – kazalnik G11). Število dnevnih delovnih migrantov proti urbanih središčem se povečuje, povečujejo se tudi obratni dnevni migracijski tokovi – iz smeri središč proti manjšim naseljem v njihovi okolici. Indeks delovne mobilnosti se je med letoma 2007 in 2012 povečal v vsek mestnih občinah, razen v MO Kranj in MO Koper (Priloga 2 – kazalnik G13). Ti obratni migracijski tokovi so posledica zmanjševanja števila delovnih mest v tradicionalnih zaposlitvenih središčih ter povečevanja števila delovnih mest v suburbanih občinah, kjer so bile v zadnjih dveh desetletjih načrtovane in zgrajene številne poslovne cone, v katerih so prostor našla številna podjetja v zelo raznolikih dejavnostih (proizvodnja, trgovina, logistika, storitve ...). Od začetka gospodarske krize se je povečalo tudi število čezmejnih delovnih migrantov. Povečalo se je predvsem število migrantov v Avstrijo, katerih število se je po letu 2010 podvojilo, medtem ko je število migrantov v Italijo v tem obdobju nekoliko upadlo.

Oddaljenejša, obmejna ali gorata podeželska območja se pospešeno demografsko praznijo, prebivalstvo se stara. Stopnja registrirane brezposelnosti je pogosto višja od nacionalnega povprečja (Prekmurje, Koroška, Bela krajina in Pokolpje, Posočje ...). Predvsem dobro izobraženi mladi na teh območjih težko najdejo svoji izobrazbi in interesom ustrezno zaposlitev ter se preseljujejo v urbana središča oz. v njihovo bližino.

5.1 Priporočila za prenovo Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Ob svoji uveljavitvi v letu 2004 je bila SPRS moderen dokument, v katerem so zastavljeni tudi danes še vedno konceptualno aktualni in tudi v evropskem kontekstu ustrezni prostorskorazvojni cilji, je pa ob prenovi strategije treba te cilje konkretizirati in kjer je mogoče tudi kvantificirati. Spremljanje izvajanja strategije je zaradi njihove splošnosti oteženo. Ravno izvajanje SPRS oziroma v njej opredeljenih ukrepov in programov je njena največja pomanjkljivost. Po uveljavitvi strategije sta se zgodili tudi dve po našem mnenju pomembni spremembi, na kateri mora odgovoriti prenovljena Strategija.

1. Spremenjen normativni okvir na področju prostorskega načrtovanja z uveljavitvijo ZPNačrt in opustitvijo prostorskega načrtovanja na regionalni ravni, kot je bila predvidena z ZureP-1.
2. Vstop Slovenije v EU v letu 2004 ter uveljavitev schengenskega mejnega režima. Z vstopom Republike Hrvaške v EU v letu 2014 so vse slovenske državne meje postale notranje meje EU – v prihodnjih nekaj letih lahko pričakujemo tudi vstop Republike Hrvaške v schengenski mejni režim.

Izvajanje ukrepov in programov Strategije prostorskega razvoja Slovenije – 2002

Pomanjkljivosti pri izvajanju strategije je osvetlila v letu 2014 izvedena Analiza izvajanja v SPRS predvidenih programov in ukrepov. Na osnovi analize bo morala nova strategija doseči izboljšavo treh kritičnih področij:

1. usklajevanje med interesi v prostoru,
2. zemljiška politika in urbana prenova ter
3. spremljanje izvajanja in stanja v prostoru.

V prenovljeni strategiji je po mnenju izdelovalcev naloge treba jasneje določiti cilje in ukrepe za njihovo izvajanje. V dokumentu naj se loči strateški – dolgoročni del od srednjeročnega – izvedbenega. Slednji

mora biti v večji meri kot zdaj povezan z drugimi razvojnimi državnimi dokumenti. Koordinacijo in izvajanje na lokalni ravni bi lahko izboljšali z vsebinami, ki bi bile do določene mere obravnavane tudi na regionalni ravni. Predvsem je pomembno, da se dokument in proces njegove priprave ustrezno umešča v sistem razvojnega načrtovanja ter mu s tem zagotovita ustrezno veljavo in prepoznavnost med različnimi deležniki v prostoru. Jasneje določeni in, kjer je mogoče, tudi kvantificirani cilji prostorskega razvoja bi omogočili lažje spremljanje izvajanja prostorske strategije.

Za uresničevanje ciljev strategije je že v fazi njene priprave treba intenzivno vključevati različne deležnike ter tako doseči njeno »ponotranjenje«. Obenem bi se bilo treba dosledneje sklicevati na SPRS v medresorski koordinaciji pri pripravi državnih razvojnih dokumentov in predpisov. Treba je opredeliti, kdo in na kakšen način skrbi za izvajanje strategije, in hkrati ustrezne deležnike zavezati k rednemu spremljanju in poročanju stanja na področju prostora. Nujna je večja promocija dokumenta in na splošno prostorskega načrtovanja. Ozaveščanje in izobraževanje o pomenu prostora in o družbeni odgovornosti deležnikov mora potekati pri odločevalcih (na državnem in lokalnem nivoju), splošni javnosti in z vključevanjem v učne programe. K temu bi pripomogli tudi z izdajo priporočil v obliki priročnikov kot spremljevalnega gradiva SPRS.

Spremljanje izvajanja Strategije prostorskega razvoja Slovenije

SPRS (2004) v četrtem poglavju navaja, da izvajanje prostorske strategije poteka preko sistema spremljanja stanja, kakor je bilo zastavljeno v 155. členu takrat veljavnega Zakona o urejanju prostora (ZureP-1) in podzakonskih aktih (o sistemu zbirk prostorskih podatkov, Uredba o obveznih kazalnikih). S spremembo zakonodaje v letu 2007 je bila ta pravna podlaga odpravljena. Ne glede na to pa je bilo opazovanje doseganja ciljev SPRS problematično, saj so zapisani presplošno, niso kvantificirani oziroma ciljno stanje prostorskega razvoja v strategiji ni kvalitativno jasno opisano, prav tako ni postavljenih kriterijev za njihovo vrednotene.

Med pripravo nove strategije prostorskega razvoja je treba že ob sami opredelitvi prostorskorazvojnih ciljev te oblikovati tako, da bo omogočeno spremljanje njihovega doseganja. Cilji je treba v čim večji meri kvantificirati in opredeliti ciljne vrednosti, predvsem pa opredeliti kriterije za njihovo vrednotenje.

Pri prostorskih ciljih, kjer je to le mogoče, se uporabijo kazalniki za spremljanje stanja in trendov prostorskega razvoja, opredeljeni v tem poročilu. Kjer to ni mogoče ali so na voljo primernejši kazalniki, se glede na izbrane cilje strategije vključijo morebitni dodatni kazalniki. Nabor kazalnikov naj se na ustrezen način (ločeno poglavje, priloga ali spremni dokument) navede v novi strategiji.

6 Viri, literatura

- EDRKGZ (2011). Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč, Ministrstvo za kmetijstvo in kolje (dostopno na <http://rkg.gov.si/GERK/>, 6. 8. 2014).
- Kazalci okolja (2011). Agencija RS za okolje (dostopno na <http://kazalci.arso.gov.si/> 11. 8. 2014).
- ESPON Interstrat (2013). Kako lahko raziskave programa ESPON podprejo razvojno načrtovanje v Sloveniji. Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor. Ljubljana.
- Černe, A., Kušar, S., (2005). Ničelno poročilo o stanju na področju urejanja prostora, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. Ljubljana.
- Dejanska raba urbanega prostora, 2014. Pravila za zajem podatkov, Geodetski inštitut Slovenije, Ljubljana.
- Digitalna agenda za Evropo (2010) (dostopno na Evropska komisija, Bruselj: <http://www.informacijskadruzba.si/index.php/component/content/article/1/164-evropska-komisija-objavila-digitalno-agendo-za-evropo>, 9. 6. 2011)
- Digitalni repozitorij UL FGG (2013). Diplomске naloge na temo analize sprememb namenske rabe prostora glede na izbrane kazalnike na primerih izbranih občin v obdobju 2003/04 in 2009–2011 (dostopno na <http://drugg.fgg.uni-lj.si/> 11. 3. 2013).
- Izhodišča normativnih sprememb na področju urejanja prostora in graditve objektov (2013). Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Sklep Vlade RS 3500-9/2013/5 z dne 14. 11. 2013.
- Ljudje, družine, stanovanja (2013) Registrski popis 2011, SURS (dostopno na http://www.stat.si/doc/pub/Ljudje_druzi-ne_stanovanja.pdf, 12. 8. 2014).
- Miklavčič, T., Fonda, M., Jerebic, B., Komac - Sušnik, Š., Peršak - Cvar, S. (2014). Občinski prostorski akti in namenska raba prostora v Sloveniji, Predlog poročila, interno gradivo. MzIP. Ljubljana, dostopno na: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/obcinski_akti_namenska_raba_prostora_2014.pdf.
- Mlinar, J. s sod. (2013). Vzpostavitev zbirke podatkov dejanske rabe pozidanih zemljišč (koncept), interno gradivo. Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Direktorat za prostor. Ljubljana: 39 str.
- Pichler - Milanović, N., Drobne, S., Konjar, M. (2013). ESPON Town Small and medium sized towns in their functional territorial context, Case study Report Slovenia Institute.
- Pogačnik, A., Zavodnik Lamovšek, A., Foški, M., Konjar, M., Soss, K., Lipar, P., Brilly, M., Vidmar, A., Žura, M., Juvanc, A., Maher, T., Marsetič, R., Detellbach, S., Strnad, I., Šemrov, D. (2011). Analiza stanja razvojnih teženj ter usmeritev za strateški prostorski razvoj Slovenije. Univerza v Ljubljani – Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo – Katedra za prostorsko planiranje s soizvajalci, CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013 Projekt št. V5-1092 (dostopno na: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/FGG_analiza_stanja_sprs.pdf).
- Pogačnik, A., Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S., Trobec, B., Soss, K. 2009: Analiza konceptov regionalizacije Slovenije s predlogom območij pokrajin: ekspertna študija – končno poročilo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Pogačnik, A., Sitar, M., Lavrač, I., Kobal, J., Peterlin, M., Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S., Žaucer, T., Konjar, M., Trobec, B., Soss, K., Pichler- Milanović, N. (2010). Analiza razvojnih virov in scenarijev za modeliranje funkcionalnih regij: težišče – povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja : [CRP-program »konkurenčnost Slovenije 2006-2013« v letu 2008] : [poročilo četrte faze]. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo.
- Pozidava - TP03 (2011) Kazalci okolja, Agencija RS za okolje (dostopno na http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=539, 6. 8. 2014).
- Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008–2060 (2009) SURS (dostopno na <http://www.stat.si/doc/pub/Prebivalstvo2009.pdf>, 12. 8. 2014).
- Projekt statistike razvoja podeželja (2003) Kakovost življenja in raznovrstnost gospodarskih dejavnosti na podeželju, SURS (dostopno na http://www.stat.si/tema_splosno_upravno_podezelje_predstavitev.asp, 10. 8. 2014).
- Statistični urad Republike Slovenije, Statistični portal SI-STAT, Demografsko in socialno področje. <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (pridobljeno 21.6. 2014).

- Statistični urad Republike Slovenije, Statistični portal SI-STAT, Popis prebivalstva 2002. <http://pxweb.stat.si/pxweb/Databa-se/Popis2002/Popis2002.asp> (pridobljeno 21. 6. 2014).
- SPRS (2004) Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Direktorat za prostor, Urad za prostorski razvoj. Uradni list RS, št. 76/2004.
- Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji – predlog (2014). Ministrstvo za infrastrukturo (dostopno na: http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/DMZ/Strategija_objava_SLO_10122014.pdf, 23. 2. 2015).
- SPRS2030 – Analiza izvajanja v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov, sklepno poročilo (2014). Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo, ACER, d. o. o., Novo mesto (dostopna na: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/BF_ACER_Drugo_poro_cilo_SPRS.pdf).
- SURS, 2012. Projekcije prebivalstva za Slovenijo, 2010–2060 – končni podatki, prva objava. (Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3989).
- SURS (2002): Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj, Slovenija, Metodološka pojasnila, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana. http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/05-018-MP.pdf (dostop 1. 4. 2014).
- Stanovanjska problematika v Republiki Sloveniji – Spremljajoče gradivo k osnutku Nacionalnega stanovanjskega programa 2013–2022, 2014. Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, Direktorat za prostor, Ljubljana (dostopno na: http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/Prostor/Stanovanja/Stanovanjska_problematika_v_RS_spremljajoce_gradivo_k_osnutku_NSP__junij_2014_.pdf).
- Strategija razvoja širokopasovnih omrežij v Republiki Sloveniji (2008). Ministrstvo za gospodarstvo, Ljubljana; sprejeto na Vladi RS 15. 7. 2008.
- Špes, M., Krevs, M., Lampič, B., Mrak, I., Ogrin, M., Plut, D., Vintar Mally, K., Vovk Korže, A. Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostnorazvojna priložnost Slovenije, Degradirana območja: [Ciljni raziskovalni program (CRP) “Konkurenčnost Slovenije 2006–2013”]: zaključno poročilo. Ljubljana: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2012.
- UMAR, 2013. Delovna projekcija prebivalstva Slovenije. Urad za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana (dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/sporocila_za_javnost/2013/november/projekcije_prebivalstva.pdf).
- Uredba o merilih in pogojih za določitev prostorskih ureditev državnega pomena, Uradni list RS, št. 103/13, Ljubljana.
- Zavodnik Lamovšek, A. (2001) Country report, Basic characteristic of the Republic of Slovenia. V: Kreitmayer, Janja (ur.). Istanbul +5: Slovenian national report on the implementation of the Habitat Agenda. Ljubljana: Ministry of the Environment and Spatial Planning, National Office for Spatial Planning, str. 7–37, ilustr. [COBISS.SI-ID 1355873].
- Zavodnik Lamovšek, A. 2007. Regionalno prostorsko planiranje v razvitih informacijskih družbah. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (samozaložba A. Zavodnik Lamovšek): 186 str. http://drugg.fgg.uni-lj.si/4428/1/Zavodnik_Lamovsek_drdis_k.pdf
- Zavodnik Lamovšek, A. (2013) Vpliv spreminjanja rabe prostora na podobo kulturne krajine. V: Hudoklin, J. (ur.), Simič, S. (ur.). Podeželska krajina kot razvojni potencial: zbornik prispevkov posveta Društva krajinskih arhitektov Slovenije, 18. april 2013,
- ZGO-1 (2002). Zakon o graditvi objektov, Uradni list. RS, št. 110/2002.
- ZPNačrt (2007). Zakon o prostorskem načrtovanju, Uradni list RS, št. 33/2007.
- ZureP-1 (2002). Zakon o urejanju prostora, Uradni list RS, št. 110/2002.
- ZUNDPP (1984). Zakon o urejanju naselij in drugih posegov v prostor, Uradni list. SRS, št. 18/1984, 37/1985, 29/1986, Uradni list I. RS, št. 26/1990, 18/1993, 47/1993, 71/1993, 29/1995 – ZPDF, 44/1997, 9/01 – ZPPreb, 23/2002 – odl. US in 110/2002 – ZureP-1)
- ZUPUDPP (2010). Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Uradni list, RS št. 80/2010, 106/2010 – popr. in 57/2012.
- ZSRR-2 (2011). Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Uradni list RS, št. 20/2011 in 57/2012.

7 Priloge

Priloga 1: Nabor kazalnikov

Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev – oznaka kazalnika D

VSEBINSKO PODROČJE	KAZALNIK
Strukture prebivalcev	D1 – Spreminjanje prebivalcev po starosti in spolu
	D2 – Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalcev
	D3 – Gibanje indeksa staranja prebivalstva
	D4 – Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih
	D5 – Stopnja rasti prebivalstva (združeno naravno in mehansko gibanje)
Gibanje prebivalcev	D6 – Stopnja naravne rasti prebivalstva
	D7 – Selitveno gibanje prebivalstva (notranje in z drugimi državami)
	D8 – Število izdanih delovnih dovoljenj
Gospodinjstva	D9 – Indeks izobraževalne mobilnosti
	D10 – Spreminjanje števila gospodinjstev
	D11 – Spreminjanje velikosti gospodinjstev
	D12 – Spreminjanje tipa gospodinjstev

Poselitev, grajene strukture in naravnogeografske značilnosti – oznaka kazalnikov P

VSEBINSKO PODROČJE	KAZALNIK
Poselitev	P1 – Število prebivalcev po posameznih vrstah naselij (mestna naselja, naselja mestnega značaja, podeželska naselja)
	P2 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrstah dejavnosti javnega pomena in njihova prostorska razporeditev (kvartarni sektor)
	P3 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrstah dejavnosti storitvenega (tercialnega) sektorja
Raba prostora	P4 – Spremembe urbane rabe prostora
	P5 – Sprememba osnovnih kategorij dejanske in namenske rabe prostora
Stavbni fond in stanovanja	P6 – Število in delež zgrajenih stanovanj
	P7 – Število gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo
Infrastrukturna opremljenost prostora	P8 – Dolžina cest glede na kategorizacijo
	P9 – Dolžina in opremljenost železniških prog
	P10 – Razmerje med številom potnikov v javnem potniškem prometu in zasebnem potniškem prometu
	P11 – Dostopnost do IKT-tehnologije
	P12 – Število objektov, priključenih na javno vodovodno omrežje
	P13 – Število in delež prebivalcev na vododeficitarnih območjih
	P14 – Število in delež objektov, priključenih na komunalno omrežje po naseljih
	P15 – Število in delež objektov, priključenih na čistilne naprave po tipu ČN
	P16 – Razpoložljive kapacitete komunalnih odlagališč
	P17 – Število in delež prebivalcev na poplavno ogroženih območjih
Naravne značilnosti prostora	P18 – Plazovitost območij v Sloveniji in ogroženost prebivalstva
	P19 – Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju
	P20 – Število in delež prebivalcev in objektov v zavarovanih območjih narave
	P21 – Sprememba števila enot kulturne dediščine
	P22 – Zaraščanje kmetijskih površin
	P23 – Obseg poplavnih, erozijskih in drugih ogroženih območij
Raba, dostopnost in kakovost naravnih virov	P24 – Stopnja izkoriščanja naravnih rudnin in naravni potenciali
	P25 – Naravni prirast lesne biomase
	P26 – Proizvedena energija iz obnovljivih virov

Vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj – oznaka kazalnikov G

VSEBINSKO PODROČJE	KAZALNIK
Splošna slika gospodarstva	G1 – Gospodarska rast (stopnja rasti BDP)
	G2 – Stopnja rasti BDP na prebivalca
	G3 – Sprememba strukture dodane vrednosti po regijah
	G4 – Sprememba strukture gospodarstva glede na domači, proizvodni in ustvarjalni profil
	G5 – Sprememba strukture gospodarstva po sektorjih dejavnosti (primar, sekundar, terciar, kvartar)
	G6 – Stopnja rasti števila majhnih in srednje velikih podjetij
	G7 – Stopnja rasti števila neposrednih investicij
	G8 – Stopnja rasti vrednosti neposrednih investicij
	G9 – Razmerje med vrednostmi »greenfield« in »brownfield« investicijami
	G10 – Družbene proizvodne investicije v osnovna sredstva
Trg delovne sile	G11 – Stopnja rasti števila delovnih mest
	G12 – Sprememba deleža zaposlenosti
	G13 – Indeks delovne mobilnosti
	G14 – Stopnja rasti potovalnih časov delovne mobilnosti iz drugih občin/regij
Turizem	G15 – Stopnja rasti kapacitet po vrstah turistične dejavnosti
	G16 – Stopnja rasti prihodov turistov (domači in tuji)
	G17 – Stopnja rasti nočitev turistov (domači in tuji)
	G18 – Delež BDV iz turistične dejavnosti na prebivalca
	G19 – Stopnja rasti števila počitniških stanovanj glede na število stalnih prebivalcev
	G20 – Stopnja izkoriščenosti stavbnega fonda v turistične namene

Priloga 2: Osnovni dejavniki prostorskega razvoja

V tej prilogi k poročilu so osnovni dejavniki prikazani z enostavnimi kazalniki (z nekaj izjemami, ki predstavljajo že uveljavljene sestavljene kazalnike, kot je npr. indeks staranja). Vsak dejavnik prostorskega razvoja vsebuje vsebinska področja, ki so jim pripisani kazalniki. Izbor kazalnikov se veže na izhodišča in cilje, ki so bili predstavljeni v četrtem poglavju. Spremljamo torej dejansko stanje in procese v prostoru, lokacijo, količino, vrsto in kakovost sprememb v prostoru ter odnos sprememb do izraženih potreb, načrtovanega stanja na lokalni, regionalni in državni ravni sprejetih prostorskih in drugih (sektorskih) politik, ter v odnosu do porabe javnih finančnih sredstev.

Osnovni dejavniki prostorskega razvoja so prikazani po naslednjih vsebinskih sklopih:

- D Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev
- P Poselitev, grajene strukture in naravno-geografske značilnosti prostora
- G Vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj

D – Struktura in prostorska razmestitev prebivalstva in gospodinjstev

Za spremljanje vpliva prebivalstva in gospodinjstev na regionalni oziroma občinski prostorski razvoj se spremlja naslednje kazalnike:

- D1 – Spreminjanje prebivalcev po starosti in spolu
- D2 – Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalcev
- D3 – Gibanje indeksa staranja prebivalstva
- D4 – Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih
- D5 – Stopnja rasti prebivalstva (združeno naravno in mehansko gibanje)
- D6 – Stopnja naravne rasti prebivalstva
- D7 – Selitveno gibanje prebivalstva (notranje in z drugimi državami)
- D8 – Število izdanih delovnih dovoljenj
- D9 – Indeks izobraževalne mobilnosti
- D10 – Spreminjanje števila gospodinjstev
- D11 – Spreminjanje velikosti gospodinjstev
- D12 – Spreminjanje tipa gospodinjstev

V nadaljevanju so prikazane možnosti analize izbranih kazalnikov, kjer smo nekatere kazalnike posebej razdelali na podkategorije.

Iz zgornjega nabora kazalnikov nismo podrobneje analizirali naslednjih kazalnikov:

- D8 – Število izdanih delovnih dovoljenj – podatki se vodijo le na ravni države, ni podatkov o tem koliko oseb s pridobljenim delovnim dovoljenjem dejansko dela v RS;
- D9 – Indeks izobraževalne mobilnosti – podatki o migracijah dijakov in študentov niso na voljo;

- D12 – Spreminjanje tipa gospodinjstev – podatki, ki jih je SURS beležil za leti 2002 in 2011 niso medsebojno primerljivi.

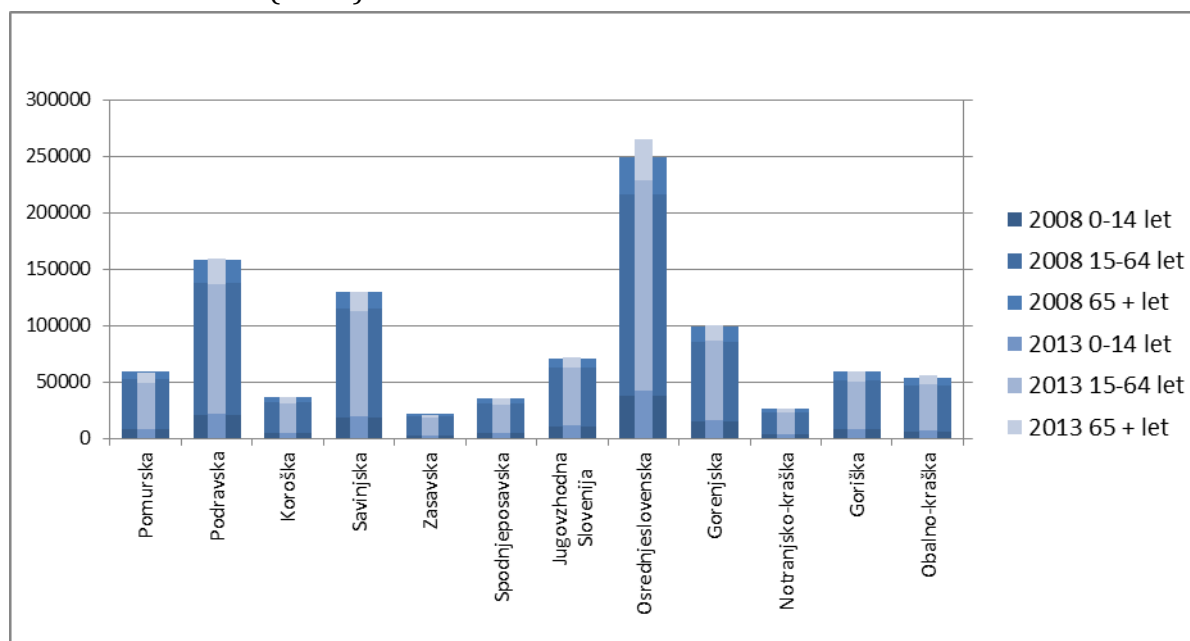
D1 – Spreminjanje prebivalcev po starosti in spolu

- Opredelevitev:** Prebivalec Republike Slovenije je oseba (ne glede na državljanstvo) s prijavljenim prebivališčem v Sloveniji, ki v Sloveniji prebiva ali ima namen prebivati eno leto ali več in ni začasno odsotna iz Republike Slovenije eno leto ali več.
- Raven opazovanja:** Raven naselja
- Vir:** Statistični urad Republike Slovenije – vsi podatki o prebivalcih so dostopni na spletni strani SURS: <http://www.stat.si/>
- Časovna serija:** 2008-2014
- Časovni interval:** letno
- Metodološka opomba:** Podatki o prebivalstvu se sicer zbirajo na polletna obdobja, za namen prikaza prostorskega razvoja zadoščajo podatki na letni ravni. Vsi podatki so objavljeni na naselja, vendar soje zaradi njihove obsežnosti (6031 naselij) v tem poročilu prikazani na statistično regijo. Zaradi spremembe v statistični definiciji prebivalca Slovenije, so uporabljeni le podatki od leta 2008 dalje, saj rezultati analiz s starejšimi podatki niso primerljivi.

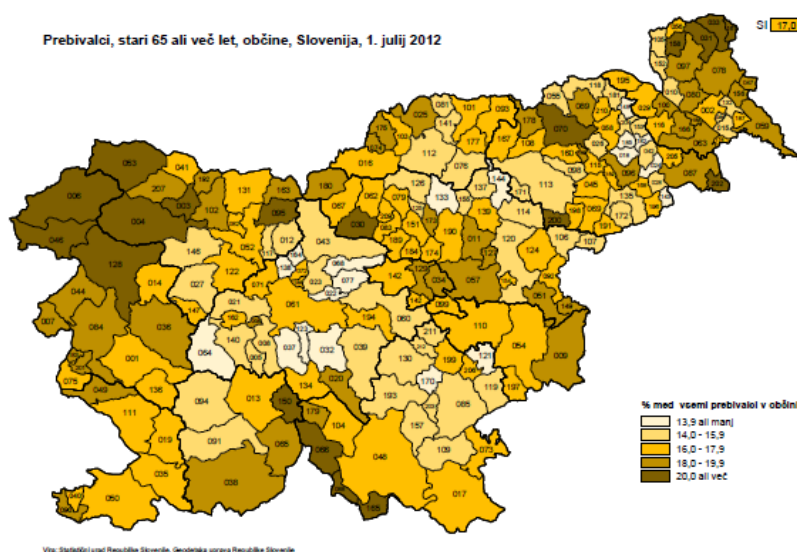
Preglednica 1: D1-1 Število moških v letih 2008 in 2013 v treh starostnih skupinah po statističnih regijah RS (SURs)

REGIJA / starostna skupina	2008			2013		
	0-14 let	15-64 let	65 + let	0-14 let	15-64 let	65 + let
Pomurska	8018	44.129	6995	7844	41652	8309
Podravska	21.383	116.960	20.386	21.878	114.868	23.123
Koroška	5270	27.215	4440	5210	25.973	5022
Savinjska	19.134	95.881	15.184	19.812	92.702	17.415
Zasavska	2960	16.193	2876	2977	15.186	3177
Posavska	5023	25.641	4424	5042	25.336	4939
Jugovzhodna Slovenija	10.806	51.585	8432	11.203	51.240	9198
Osrednjeslovenska	38.044	178.533	32.016	42.937	186.194	35.441
Gorenjska	15.450	70.680	12.908	16.417	69.955	14.470
Primorsko-notranjska	3635	19.029	3526	3891	18724	3790
Goriška	8168	43.462	8347	8718	41825	8824
Obalno kraška						

Grafikon 1: D1-1 Spreminjanje števila moških po starostnih skupinah po regijah RS v letih 2008 in 2013 (SURs)

Slika 1: D1-1: Prebivalci stari 65 ali več let po občinah, 2012

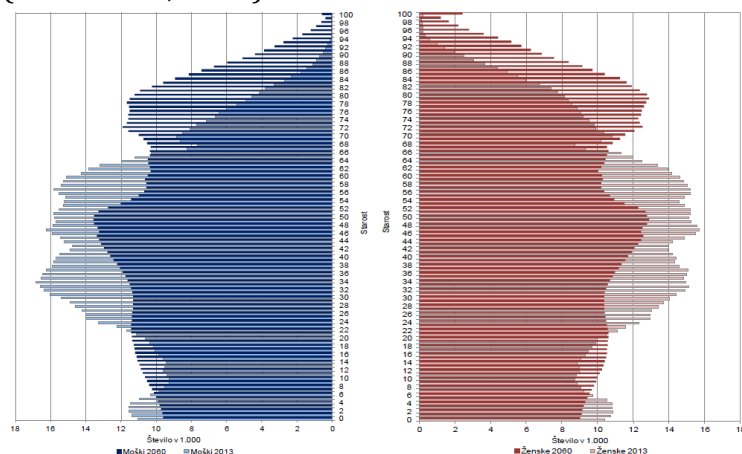
Vir: SURS

V Sloveniji naj bi se po srednji varianti projekcije prebivalstva EUROPOP2008 delež ljudi v starosti 65+ med skupnim prebivalstvom povečal za 16,1 % (na 33,4 %) oziroma naj bi se število toliko starih prebivalcev predvidoma povečalo od leta 2008 do leta 2060 s 325.300 na 589.900. V letu 2014 je EUROSTAT izdal novo publikacijo EUROPOP 2014, v katerem so projekcije prebivalstva nekoliko spremenjene. Število prebivalcev Slovenije bo tako v letu 2080 po predvidevanjih za 52.000 nižje kot v letu 2013. Prebivalcev, starih 65 ali več let, bo 28 % (v letu 2013 jih je bilo 17 %).

Procesu staranja prebivalstva se tudi v Sloveniji ne bo mogoče izogniti. Z upadanjem števila rojenih in upočasnjevanjem umrljivosti se spreminja tudi starostna sestava prebivalstva. Konec junija 2008 je bil prebivalec Slovenije povprečno star `e 41,1 leta.

Prihodnja starostna sestava prebivalstva Slovenije se seveda zrcali v sedanji. Tako se bo po pričakovanjih močnejše povečevalo število prebivalcev v starosti, ko se ljudje upokojujejo, število mladih pa se bo krčilo. (Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060. 2009).

Slika 2: Starostna sestava prebivalstva po spolu, projekcija prebivalstva EUROPOP2013 (EUROSTAT, 2014)

Vir: Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060. 2009

Spreminjanje števila prebivalcev je eden ključnih podatkov za načrtovanje prostorskega, gospodarskega in družbenega razvoja v občinah, regijah in državi. Na Statističnem uradu RS, kjer podatke o prebivalcih zbirajo, izdelujejo tudi številne raziskave, analize in projekcije o stanju in gibanju prebivalstva v daljših časovnih vrstah. Podatki kažejo, da je v Sloveniji število prebivalcev že vrsto let skoraj nespremenjeno, projekcije do leta 2060 pa v različnih variantah opredeljujejo možno rast ali upadanje števila prebivalcev do leta 2060 (Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060. 2009). Analize demografskih gibanj Slovenije zadnjih petdeset let kažejo, da je bilo leta 2003 v Sloveniji doseženo t. i. »demografsko dno«. Po tem letu, posebej v letu 2007, so podatki demografskih gibanj tudi pri nas nekoliko ugodnejši, čeprav je težko reči, da so to napovedovalci ugodnejšega prebivalstvenega razvoja v prihodnosti. V letu 2007 se je rodilo 19.823 otrok, to je največ v zadnjih petnajstih letih. Čeprav se število prebivalcev Slovenije ob variiranju posameznih predpostavk, posebej v nekaterih starostnih skupinah, bistveno razlikuje, pa vsi predstavljeni rezultati kažejo v prihodnosti na izrazito staranje prebivalstva Slovenije. (idem, 2009).

D2 - Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalcev

Opredelev: Izobrazba: nedokončana OŠ, OŠ, nižje poklicno izobraževanje (2 letno), srednje poklicno izobraževanje (3 letno), gimnazijsko, srednje poklicno -tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje, višješolski program (do 1994), višješolski strokovni program, specializacija po višješolskem programu, visokošolski strokovni programi, specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program, specializacija po univerzitetnem programu, magisterij znanosti, doktorat znanosti.

Raven opazovanja: Raven naselja

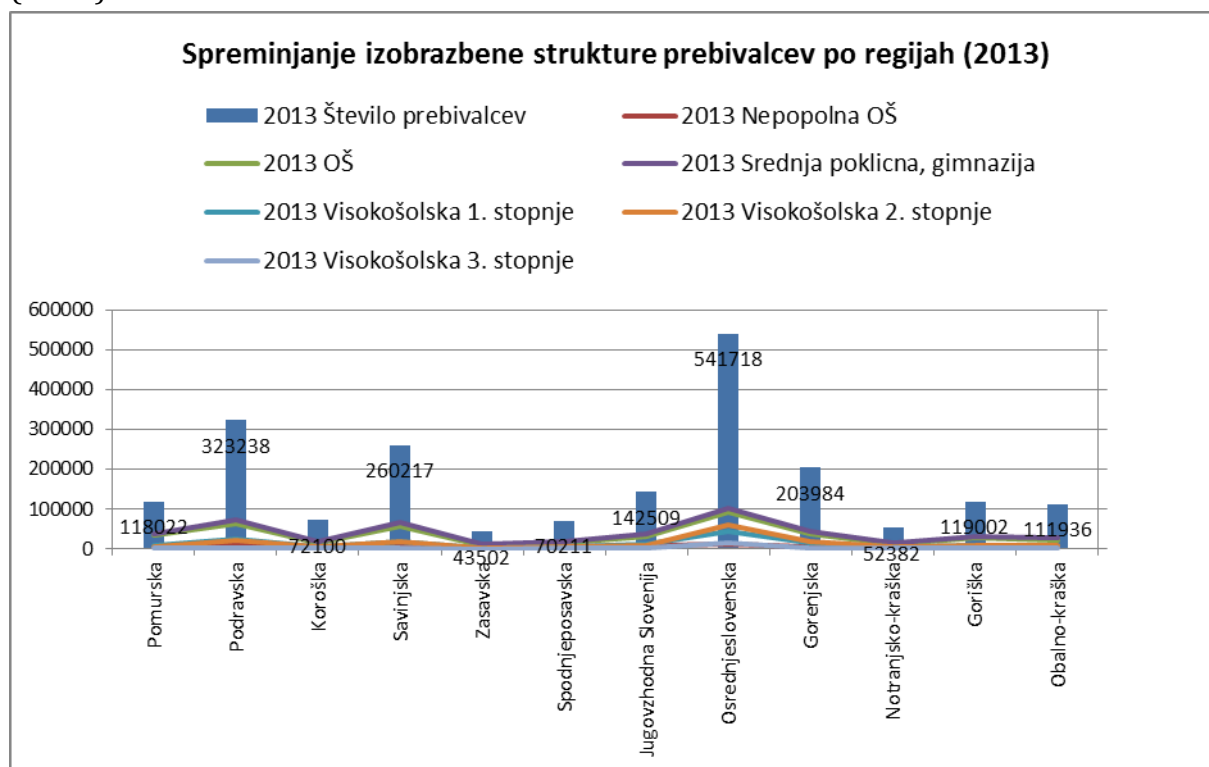
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2011-2013

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Zaradi obsežnosti podatkov po naseljih so v tem poročilu prikazani le izbrani podatki.

Slika 3: D2-1 Spreminjanje izobrazbene strukture prebivalcev po regijah RS v letu 2013. (SURs)

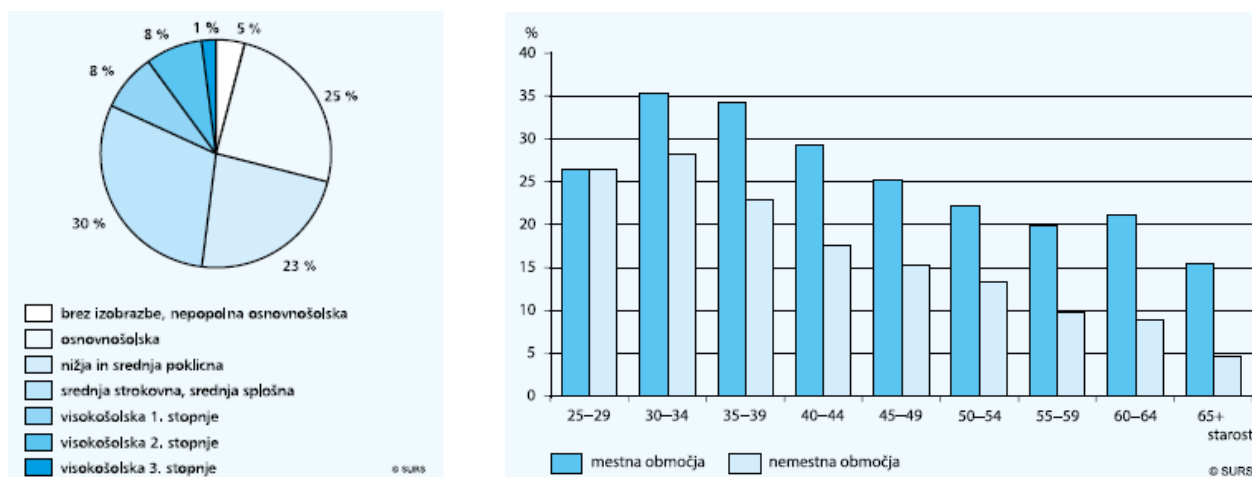

Eden izmed ciljev Strategije Evropa 2020 (krovna evropska razvojna strategija do leta 2020) na področju izobraževanja je povečati delež prebivalcev s terciarno izobrazbo med prebivalci v starosti 30–34 let na 40 %. Slovenija je ta cilj delno že dosegla, saj ima terciarno izobrazbo 41,5 % žensk pri tej starosti. Cilju pa se je šele do polovice približal delež moških te starosti s terciarno izobrazbo (22,9 %).

Kot je prikazano v publikaciji SURS Ljudje, družine, stanovanja (2013), se izobrazba prebivalstva Slovenije zvišuje. Skoraj vsi najstniki nadaljujejo šolanje na srednji stopnji. Z razvojem mreže višjih in visokih šol, z novimi oblikami izobraževanja ter s še vedno brezplačnim šolanjem in z vse težjim vstopanjem mladih na trg dela se je povečala vključenost v terciarno izobraževanje. Najmanj višješolsko izobrazbo je v letu 2013 imelo 15,3 % moških in 19,6 % žensk. Višji odstotek žensk z najmanj višješolsko izobrazbo je posledica večje vključenosti žensk v izobraževanje na terciarni stopnji in tudi njihove večje uspešnosti pri dokončanju študija.

V publikaciji Ljudje, družine, stanovanja (2013), kjer so prikazani podatki iz registrskega popisa leta 2011, se kažejo tudi velike razlike med regijami. Primerjava izobrazbene strukture in števila prebivalcev v posamezni regiji kaže, da ima večina regij največ prebivalcev z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo. Po visokošolski izobrazbi izstopajo podravska, savinjska in osrednjeslovenska regija. Osrednjeslovenska regija je tudi tista, ki ima največ prebivalcev z osnovnošolsko in 3. stopenjsko visokošolsko izobrazbo in pri kateri je število prebivalcev s 3. stopenjsko visokošolsko izobrazbo med leti 2011 in 2013 zraslo za več kot 20 %. Med osebami, starimi 30–49 let, je bil delež oseb s terciarno izobrazbo v osrednjeslovenski statistični regiji (33,4 %) skoraj dvakrat tolikšen kot v pomurski regiji (17,7 %). Med osebami, starimi 30–49 let, je bil delež oseb s terciarno izobrazbo v osrednjeslovenski statistični regiji (33,4 %) skoraj dvakrat tolikšen kot v pomurski regiji (17,7 %). Razlike med regijami se zaradi velike vključenosti mladega prebivalstva v terciarno izobraževanje sicer počasi zmanjšujejo, še vedno pa se diplomanti zaradi primernih delovnih mest nadpovprečno zaposlujejo v osrednjeslovenski regiji. Zato ta regija poleg obalno-kraške edina izkazuje pozitiven selitveni prirast prebivalstva s terciarno izobrazbo. Vsak četrti priseljeni prebivalec osrednjeslovenske regije ima zdaj terciarno izobrazbo. V osrednjeslovenski regiji se pravzaprav koncentrira človeški kapital, saj tu prebiva tudi skoraj polovica prebivalcev s terciarno izobrazbo, ki so se v Slovenijo priselili iz tujine.

Slika 4: D2-2: Prebivalci s terciarno izobrazbo po tipu območja, Slovenija, 1. 1. 2011

Vir: Ljudje, družine, stanovanja 2012

Mlajše generacije danes po končani osnovni šoli večinoma nadaljujejo šolanje, zato njihova izobrazba praviloma presega izobrazbo njihovih staršev. Med 25–34 let starimi prebivalci Slovenije (ko večinoma že lahko govorimo o zaključenem srednješolskem

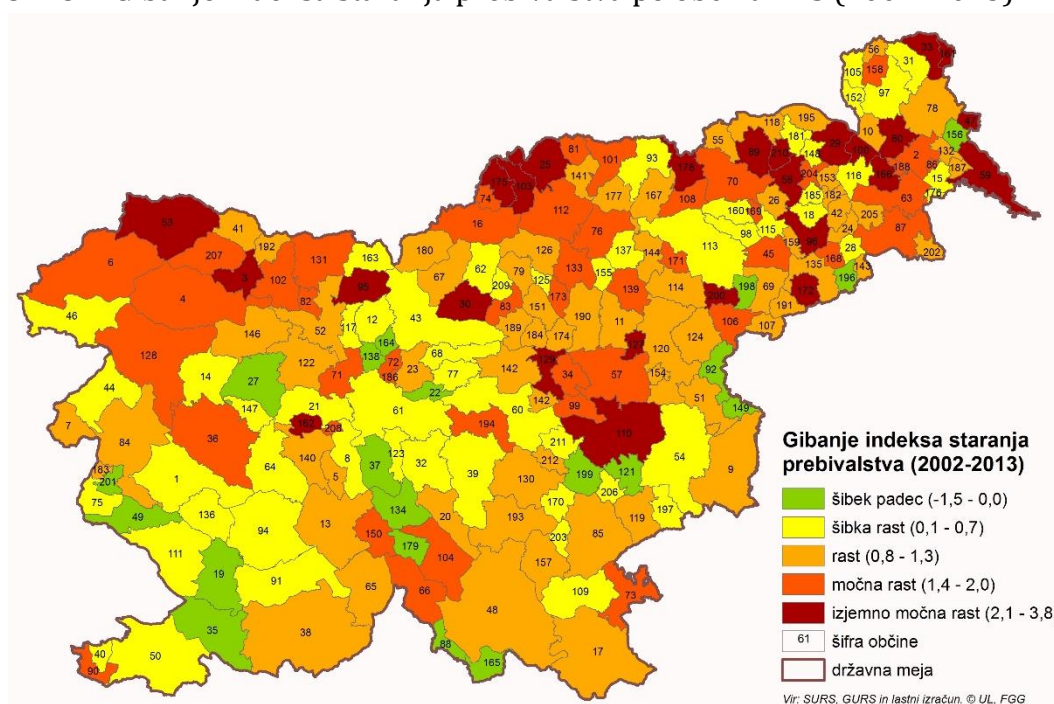
izobraževanju) je imelo osnovnošolsko izobrazbo ali manj 14 % moških (razmeroma visoka vrednost tega podatka je odraz tudi velikega števila slabše izobraženih tujih državljanov v tej starostni skupini) in samo 7 % žensk. Med 45–59 let starimi prebivalci pa je svoje izobraževanje zaključil na osnovnošolski stopnji skoraj vsak četrti. Pri generacijah, ki so se izobraževale pretežno v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, je bila neenakost med spoloma obrnjena: le osnovnošolsko izobrazbo je namreč imelo 19 % moških in 27 % žensk. Prikrajšanost žensk pri vključenosti v nadaljnje izobraževanje se še izraziteje kaže pri generacijah, ki so bile 1. 1. 2011 stare 65–79 let in so se izobraževale med drugo svetovno vojno ali v prvem desetletju po njej; samo osnovnošolsko izobrazbo je namreč imelo 20 % moških in kar 44 % žensk te generacije.

Razlika v izobrazbeni strukturi prebivalstva se odraža tudi med mestnimi in nemestnimi območji in je gotovo tudi posledica neenake dostopnosti šol za pridobitev terciarne izobrazbe in ustreznih delovnih mest, saj je teh bistveno več v urbanih središčih. Med prebivalci mestnih območij je imel diplomu, magisterij ali doktorat vsak peti (21,4 %), med prebivalci nemestnih območij le vsak sedmi (13,5 %); vendar se razlike v odstotku prebivalcev s terciarno izobrazbo med prebivalci obeh območij zmanjšujejo (v starostni skupini 25–29 let sta bila deleža v obeh območjih že izenačena). Med prebivalci nemestnih območij je imel nižjo stopnjo izobrazbe ali le končano osnovno šolo ali niti te ne vsak tretji, med prebivalci mestnih območij pa le vsak četrti. Tudi delež prebivalcev s poklicno izobrazbo je bil v nemestnih območjih višji od deleža v mestnih območjih. Omenjeni območji sta se najmanj razlikovali po deležu prebivalcev s srednješolsko izobrazbo.

D3 – Gibanje indeksa staranja prebivalstva

- Opredelitev:** Indeks staranja je razmerje med starim (stari 65 let ali več) in mladim prebivalstvom (stari od 0 do 14 let), pomnoženo s 100.
- Raven opazovanja:** Občinska raven
- Vir:** Statistični urad Republike Slovenije
- Časovna serija:** 2002-2013
- Časovni interval:** Polletno
- Metodološka opomba:** Meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek..

Slika 5: D3-4 Gibanje indeksa staranja prebivalstva po občinah RS (2002–2013)..

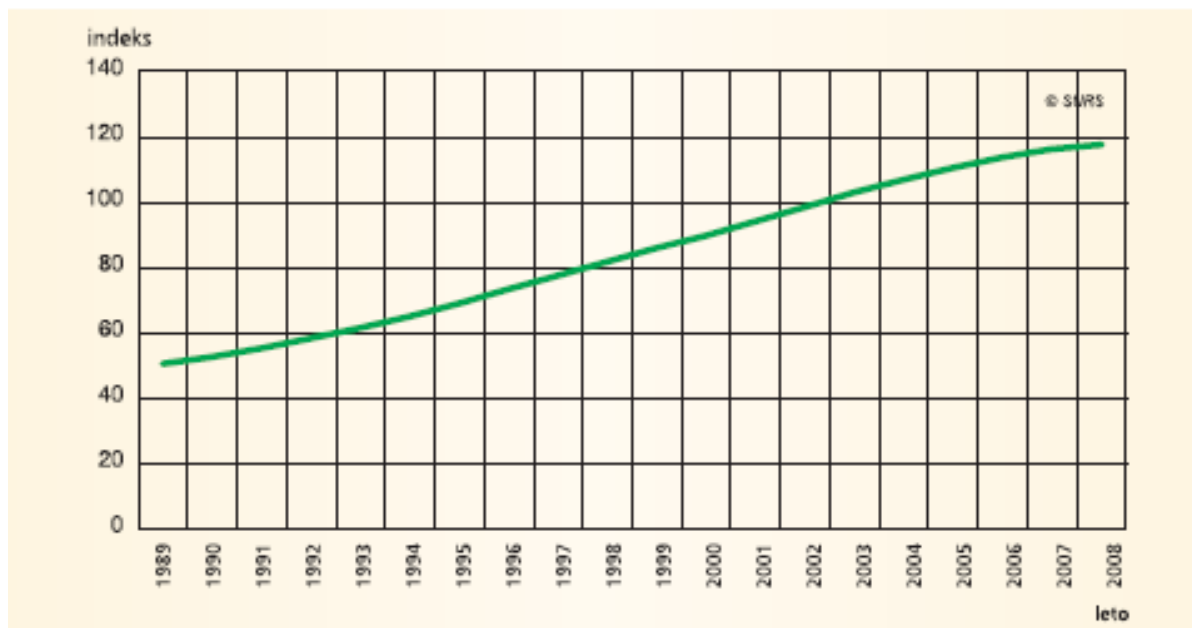
Vir podatkov: SURS

Indeks staranja prebivalstva pove koliko ljudi starosti 65 let in več je na 100 ljudi starosti 0-14 let. Za Slovenijo je značilno, da ima od sredine leta 2003 več starega kot mladega prebivalstva. V Sloveniji je sredi leta 2012 je delež prebivalcev starih 65 ali več let znašal 17,0 %, delež prebivalcev mlajših od 15 let pa 14,4 %. Tega leta je bil indeks staranja najvišji v občinah Kostel (275), Hodoš (250), Osilnica (216) in Šalovci (211); te štiri občine so bile tudi edine z vrednostjo indeksa nad 200. Najugodnejše razmerje med mlajšimi in starejšimi, z indeksom staranja pod 100, je v letu 2012 imelo 46 občin. Najnižji indeks staranja je bil izkazan v občini Komenda (62), sledi so občine Moravče (67), Benedikt, Gorenja vas – Poljane in Škocjan (v vsaki indeks staranja=68) ter Škofljica (70).

Analiza gibanja indeksa staranja v občinah v obdobju 2002-2013 pokaže, da je v obravnavanem obdobju indeks staranja najhitreje zrasel v naslednjih desetih občinah

(od najhitrejšega porasta dalje): Hodoš/Hodos, Radenci, Lendava/Lendva, Murska Sobota, Gornji Grad, Selnica ob Dravi, Poljčane, Gornja Radgona, Ptuj in Kranjska Gora. Deset občin, v katerih se je indeks staranja znižal, pa so (od najbolj počasnega znižanja dalje): Bistrica ob Sotli, Velike Lašče, Hrpelje – Kozina, Renče – Vogrsko, Škocjan, Makole, Divača, Osilnica, Mokronog – Trebelno in Kostel. V Ljubljani, Kopru in Postojni je mogoče zaslediti šibko rast indeksa staranja, v Celju, Kranju, Novem mestu in Novi Gorici je bila zmerna rast, močna rast indeksa staranja se je pokazala v Mariboru in Velenju, izjemno močna rast pa v Murski Soboti in Ptuj. Močno oziroma izjemno močno rast indeksa staranja je mogoče zaslediti predvsem v severnem delu Slovenije.

Slika 6: D3-5 Indeks staranja prebivalstva Slovenije 1989-2008

Vir: Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060, 2009

Ne glede na različne vrednosti predpostavk glede umrljivosti, selitev in rodnosti v različnih variantah projekcij za Slovenijo je za vse značilna podobna krivulja naraščanja starejšega in starega prebivalstva, ki je predvsem posledica »krivulje« rojstev v preteklosti.

Na razpon oziroma obseg starega prebivalstva v prihodnosti pa bo v veliki meri vplival predvsem razvoj umrljivosti. Ker pričakujemo podaljševanje pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu, se bo število starejših predvidoma bistveno povečevalo.

Delovno sposobno prebivalstvo, tj. prebivalstvo, staro od 15 let do 64 let, naj bi se številčno najprej še malo povečevalo (predvsem zaradi selitvenega prirasta), potem pa se bo, kot kažejo projekcije, začelo zmanjševati. (Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060. 2009)

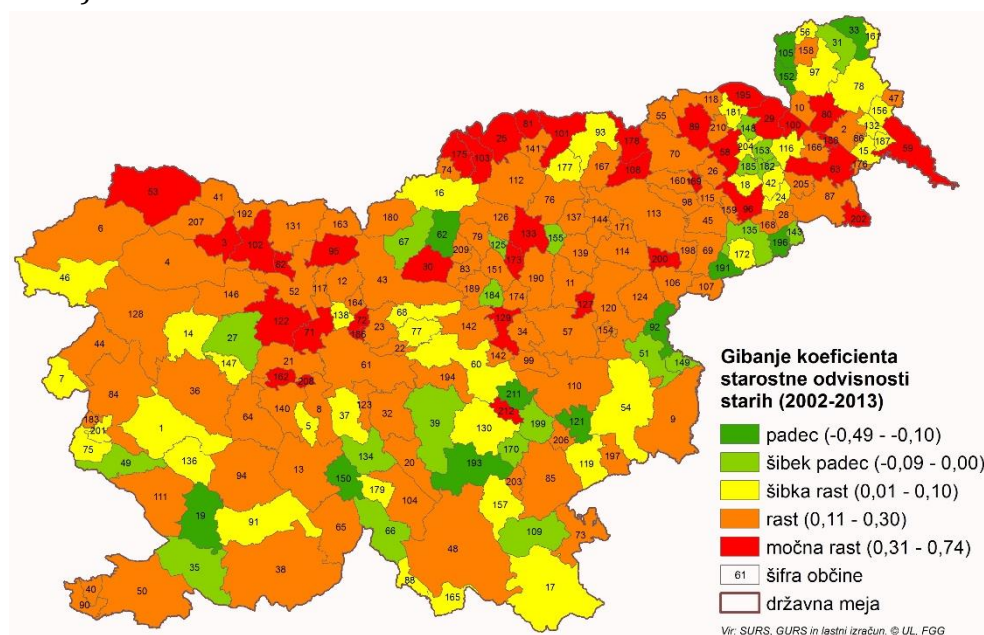
D4 – Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih

<i>Opredelevitev:</i>	Koeficient starostne odvisnosti starih je razmerje med številom starejših (65 let ali več) in številom delovno sposobnih prebivalcev, torej prebivalcev, starih 15 do 64 let, pomnoženo s 100.
<i>Raven opazovanja:</i>	Občinska raven
<i>Vir:</i>	Statistični urad Republike Slovenije
<i>Časovna serija:</i>	2002-2013
<i>Časovni interval:</i>	Letno
<i>Metodološka opomba:</i>	Meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

»Koeficient starostne odvisnosti« je kazalnik, ki kaže število starostno odvisnih prebivalcev na 100 delovno sposobnih prebivalcev. To je ključen kazalnik za izražanje demografskega pritiska v prihodnosti na ekonomsko dogajanje v družbi. Kot starostno odvisni prebivalci so opredeljeni otroci (stari pod 15 let) in stari prebivalci (stari 65+). Če v števcu navedemo in seštejemo obe omenjeni skupini prebivalcev skupaj in to vrednost delimo s številom delovno sposobnih, dobljeno vrednost pa pomnožimo s 100, dobimo »koeficient starostne odvisnosti starih in mladih«, lahko pa odvisnost izrazimo za vsako skupino posebej: v prvem primeru dobimo »koeficient starostne odvisnosti mladih«, v drugem pa »koeficient starostne odvisnosti starih«. (Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060; 2009).

Koeficient starostne odvisnosti starih v Sloveniji se od leta 2002 dalje nenehno povečuje (od 20,7 leta 2002 do 25,1 leta 2013). Deset občin, ki so imele v sredini leta 2013 najvišji koeficient starostne odvisnosti starih so bile (od najvišje vrednosti dalje): Kostel (43,2), Hodoš/Hodos (39,6), Osilnica (35,1), Gornji Grad (33,3), Kranjska Gora (33,1), Bohinj (32,4), Bovec (32,3), Preddvor (32,1), Loški Potok (31,6) in Šalovci (31,6). Deset občin z najbolj ugodnim koeficientom starostne odvisnosti starih pa je bilo (od najbolj ugodne vrednosti dalje): Zavrč (14,1), Benedikt (16,9), Sveti Andraž v Slov. goricah (17), Komenda (18,6), Mirna Peč (18,8), Škofljica (18,9), Moravče (19), Trnovska vas (19), Velenje (19,1) in Ig (19,2). Analiza gibanja koeficienta starostne odvisnosti starih v obdobju 2002–2013 je pokazala, da je prišlo do močnega porasta tega koeficienta predvsem v severnem delu Slovenije.

Slika 7: D4-6 Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih po občinah RS (2002 – 2013).

Vir podatkov: SURS

Po napovedih za EU-27 se bo do leta 2060 vrednost »koeficienta starostne odvisnosti mladih« zmerno povečal, s 23,3 % na 25,0 %, medtem ko se bo »koeficient starostne odvisnosti starih« po pričakovanjih bistveno povečal, s 25,4 % na 53,5 % v letu 2060. V Slovenijo se bodo vrednosti teh dveh koeficientov povečale še bolj: »koeficienta starostne odvisnosti mladih« z 19,8 % na 23,8 %, »koeficienta starostne odvisnosti starih« pa s 23,0 % na 62,2 % v letu 2060. V Sloveniji so bile leta 2008 še 4,3 osebe, stare 15–64 leta, na osebo v starosti 65+, leta 2060 pa bo le še 1,6 osebe v starosti 15–64 leta na osebo v starosti 65+. (Prebivalstvo Slovenije danes in jutri 2008-2060. 2009).

D5 - Stopnja rasti prebivalstva (združeno naravno in mehansko gibanje)

Opredelevitev: Skupni prirast je seštevek naravnega in selitvenega prirasta na določenem območju v koledarskem letu.

Raven opazovanja: občinska raven

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2008-2012

Časovni interval: letno

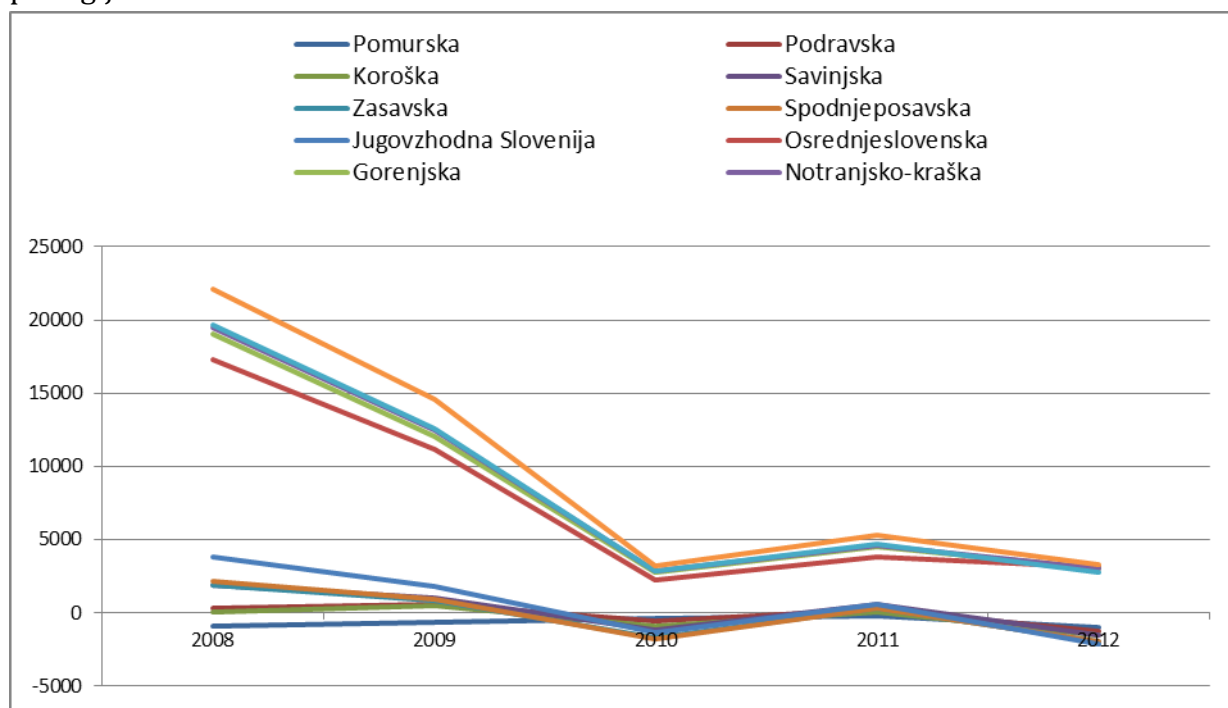
Metodološka opomba: Prikazani so letni podatki na regionalni ravni od leta 2008 do leta 2012; zaradi spremembe statistične definicije prebivalca Slovenije v letu 2008.

Preglednica 2: Stopnja rasti prebivalstva (združeno naravno in mehansko gibanje) po regijah RS v letih 2008-2012

REGIJA	2008	2009	2010	2011	2012
Pomurska	-884	-661	-380	-159	-969
Podravska	1176	1252	-207	360	-272
Koroška	-228	-81	-320	-131	-268
Savinjska	1870	528	-298	524	-28
Zasavska	0	-201	-492	-308	-429
Posavska	218	79	-42	29	38
Jugovzhodna Slovenija	1647	902	388	237	-192
Osrednjeslovenska	13479	9342	3583	3312	5243
Gorenjska	1730	916	527	642	-81
Primorsko-notranjska	458	453	64	122	-2
Goriška	205	21	49	39	-231
Obalno-kraška	2422	2064	341	640	516

Vir podatkov: SURS

Grafikon 2: D5-1 - Stopnja rasti prebivalstva (združeno naravno in mehansko gibanje) po regijah RS v letih 2002-2012

Vir podatkov: SURS

V večini regij, z izjemo pomurske, opazimo pozitivno stopnjo rasti prebivalstva do leta 2008 in nato padec od leta 2008 do leta 2010. Izstopajo obalno-kraška, goriška, primorsko-notranjska, gorenjska in osrednjeslovenska regija, ki so imele izrazito pozitivno stopnjo rasti prebivalstva do leta 2008 in nato strm padec. Regije, ki imajo negativno stopnjo rasti prebivalstva več let zapored so pomurska, koroška in zasavska regija.

D6 - Stopnja naravne rasti prebivalstva

Opredelevitev: Naravni prirast je razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih na določenem območju v koledarskem letu.

Raven opazovanja: občinska raven

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2008-2012

Časovni interval: letno

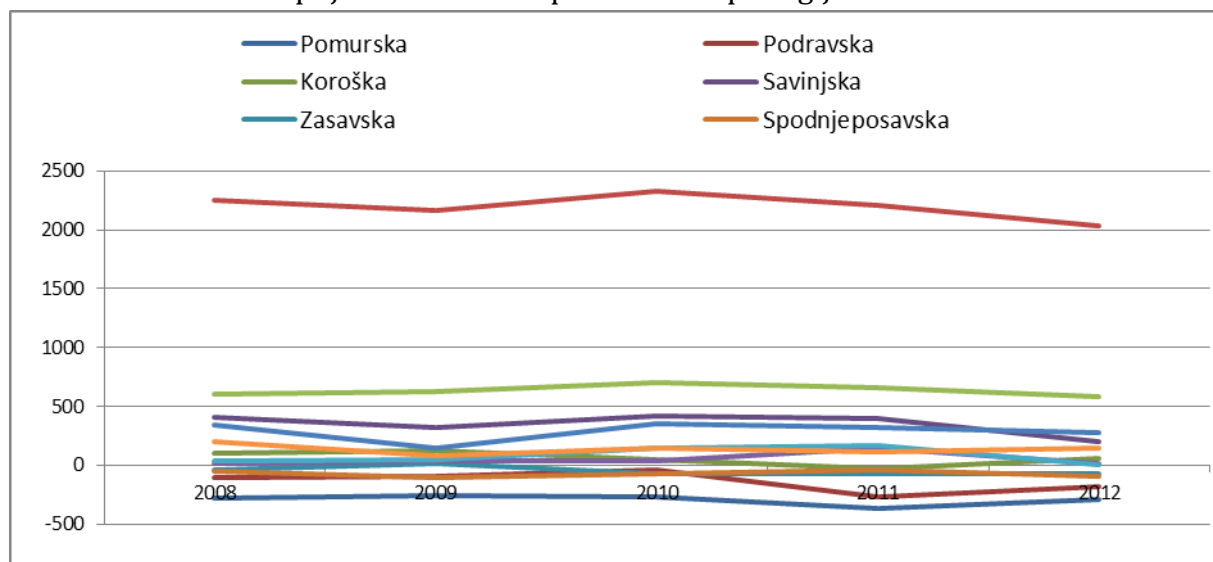
Metodološka opomba: Prikazani so letni podatki na regionalni ravni od leta 2008 do leta 2012; zaradi spremembe statistične definicije prebivalca Slovenije v letu 2008.

Preglednica 3: D6-1: Stopnja naravne rasti prebivalstva po regijah RS v letih 2002-2012.

REGIJA	2008	2009	2010	2011	2012
Pomurska	-279	-262	-273	-364	-288
Podravska	-104	-97	-43	-264	-182
Koroška	106	122	49	-25	54
Savinjska	412	322	419	401	204
Zasavska	-37	13	-70	-77	-74
Posavska	-45	-104	-73	-34	-90
Jugovzhodna Slovenija	347	149	358	324	274
Osrednjeslovenska	2251	2165	2333	2207	2033
Gorenjska	606	631	707	658	585
Primorsko-notranjska	16	33	36	142	13
Goriška	33	49	148	169	8
Obalno-kraška	203	85	143	111	144

Vir podatkov: SURS

Grafikon 3: D6-1: Stopnja naravne rasti prebivalstva po regijah RS v letih 2002-2012.

Vir podatkov: SURS

Od leta 2000 in do leta 2008 se je naravna rast prebivalstva povečevala v vseh regijah, še posebej so izstopale osrednjeslovenska, gorenjska in primorsko-notranjska regija. V letu 2008 se je v vseh regijah začel padec stopnje naravne rasti prebivalstva, pri čemer najbolj izstopata osrednjeslovenska in primorsko-notranjska regija. Celotna stopnja

rodnosti v Sloveniji, povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi, je bila v letu 2012 1,58 in ne omogoča enostavne reprodukcije prebivalstva (več kot 2,08 otroka). Enostavno reprodukcijo prebivalstva so še zagotavljale ženske, rojene do sredine tridesetih let prejšnjega stoletja. Generacije, danes stare 40–44 let, za katere lahko predvidevamo, da so svojo rodno dobo že končale, so rodile povprečno od 1,7 do 1,8 otroka. Generacije, stare 20–30 let, vstopajo v rodno obdobje postopoma in enakomerno: polovica žensk pri 29 letih je že doživela materinstvo, med ženskami v starosti 35 let pa so matere že štiri od petih. Med ženskami, starimi 40–69 let, je vsaka druga rodila po dva otroka. (Ljudje, družine, stanovanja, 2013)

D7 - Selitveno gibanje prebivalstva (notranje in z drugimi državami)

Opredelevitev: Selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in številom odseljenih na določenem območju v koledarskem letu.

Raven opazovanja: občinska raven

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2008-2012

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Prikazani so letni rezultati na regionalni ravni od leta 2008 do leta 2012, zaradi sprememb v metodologiji, to je, spremenila se je definicija prebivalca Slovenije.

Selitvena mobilnost prebivalstva Slovenije je v primerjavi z drugimi evropskimi državami zelo nizka, še zlasti to velja za mobilnost med statističnimi regijami. Kljub temu je bilo v Sloveniji 1. 1. 2011 samo 7 naselij, v katerih so vsi prebivalci živeli že od rojstva, nasprotno pa so v 72 naseljih prebivali samo priseljenci. Ker delež selivcev s starostjo narašča (verjetnost, da se bo oseba vsaj enkrat v življenju statistično selila, je približno 75-odstotna), so bili prebivalci, ki se niso nikoli selili, v povprečju 13 let mlajši od selivcev (povprečna starost selivcev je bila skoraj 47 let) (Ljudje, družine, stanovanja, 2013).

Grafikon 4: D7-1 - Selitveno gibanje prebivalstva z drugimi državami po regijah RS v letih 2008 in 2012.

REGIJA	2008		2012	
	Priseljeni iz tujine	Odseljeni v tujino	Priseljeni iz tujine	Odseljeni v tujino
Pomurska	485	426	352	1003
Podravska	4033	3189	2172	2543
Koroška	558	270	338	274
Savinjska	4055	1538	1811	1569
Zasavska	376	134	170	169
Posavska	1092	381	500	429
Jugovzhodna Slovenija	2059	612	729	789
Osrednjeslovenska	9637	2688	4879	4187
Gorenjska	2469	806	1230	1248
Primorsko-notranjska	906	400	394	347
Goriška	1916	662	821	701
Obalno-kraška	3107	1003	1626	1119

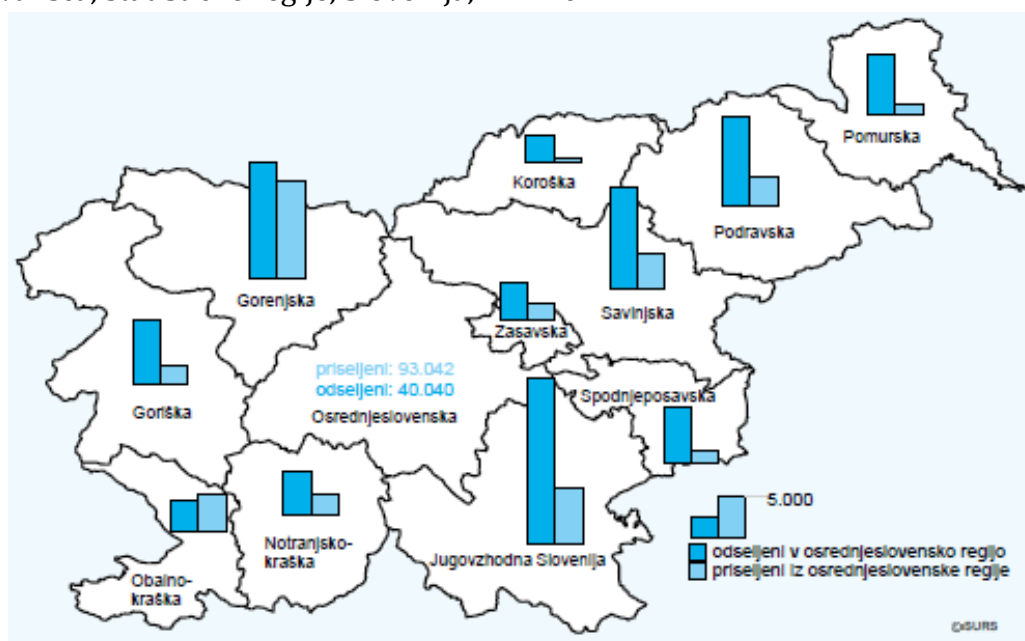
Vir podatkov: SURS

Velika večina priseljenih prebivalcev Slovenije je imela svoje prvo prebivališče v eni izmed naslednjih držav: v drugih državah nastalih na območju nekdanje Jugoslavije, v Avstriji, Italiji, Nemčiji, Ukrajini, Franciji, Ruski federaciji in Švici. V vsaki od preostalih držav, iz katere so prihajali priseljeni prebivalci Slovenije, je imelo svoje prvo prebivališče po manj kot 1.000 teh prebivalcev. Malo manj kot 5.000 jih je imelo svoja prva prebivališča v skupaj 123 neevropskih državah. Največ izmed teh jih je imelo svoje prvo prebivališče na Kitajskem, 784 (5 % od teh jih je imelo slovensko državljanstvo). Del teh prebivalcev je prihajal iz tistih neevropskih držav, ki so v 20. stoletju sprejele številne slovenske izseljence (Argentina, Kanada, ZDA); ti so imeli večinoma slovensko državljanstvo (82 %). V 50 državah pa je imelo svoje prvo prebivališče manj kot po 5 priseljenih prebivalcev Slovenije. Med priseljenimi prebivalci Slovenije, ki izvirajo iz

držav na območju nekdanje Jugoslavije, je imelo slovensko državljanstvo največ tistih, katerih prvo prebivališče je bilo na Hrvaškem, in sicer 87 %, najmanj pa tistih, katerih prvo prebivališče je bilo na Kosovu, 22 %. Med novodobnimi priseljenci (priselili so se po letu 1991) jih je imelo slovensko državljanstvo manj kot 30 %. (Ljudje, družine, stanovanja, 2013)

Pet tokov selivcev med dvema statističnima regijama je preseglo 10.000 selivcev. Najštevilnejši enosmerni tok je tekel iz jugovzhodne Slovenije v osrednjeslovensko regijo (19.500 selivcev), najštevilnejša, tudi zelo uravnotežena dvosmerna tokova pa sta tekla med osrednjeslovensko in gorenjsko regijo (skupaj 25.000 selitev). Ti trije tokovi skupaj s tokovima iz podravske in savinjske regije v osrednjeslovensko regijo so predstavljali dobro četrtino vseh medregijskih selitev v Sloveniji glede na prebivališče ob rojstvu. Če izvezamo odselitve iz posamezne statistične regije v osrednjeslovensko regijo, ki so bile posledica funkcijske centralnosti in nadpovprečne razvitosti (regionalni bruto domači proizvod osrednjeslovenske regije je slovensko povprečje v letu 2010 presegal za 41 indeksnih točk), so vsi preostali številčno pomembnejši tokovi tekli med dvema sosednjima regijama. (Ljudje, družine, stanovanja, 2013)

Slika 8: Selitveni tokovi osrednjeslovenske z drugimi regijami glede na regijo prvega prebivališča, statistične regije, Slovenija, 1. 1. 2011

Vir: Ljudje, družine, stanovanja, 2013

Grafikon 5: D7-2: Mobilnost prebivalcev s prvim prebivališčem v Sloveniji, statistične regije, Slovenija, 1. 1. 2011

	Prebivališče		Ista statistična regija	Medregijski selivci		
	ob popisu	ob rojstvu		priseljeni iz druge statistične regije	odseljeni v drugo statistično regijo	selitveni prirast
Slovenija	1.821.601	1.821.601	1.565.092	256.509	256.509	0
Osrednjeslovenska	458.431	405.429	365.389	93.042	40.040	53.002
Obalno-kraška	86.776	74.722	66.487	20.289	8.235	12.054
Gorenjska	181.238	177.485	155.656	25.582	21.829	3.753
Podravska	295.600	297.120	264.367	31.233	32.753	-1.520
Zasavska	38.941	43.170	33.068	5.873	10.102	-4.229
Notranjsko-kraška	45.583	50.286	38.684	6.899	11.602	-4.703
Savinjska	233.417	239.881	207.965	25.452	31.916	-6.464
Goriška	108.776	116.312	99.204	9.572	17.108	-7.536
Koroška	68.596	76.308	62.282	6.314	14.026	-7.712
Spodnjeposavska	62.941	70.981	54.581	8.360	16.400	-8.040
Pomurska	112.933	125.928	104.076	8.857	21.852	-12.995
Jugovzhodna Slovenija	128.369	143.979	113.333	15.036	30.646	-15.610

Vir: Ljudje, družine, stanovanja, 2013

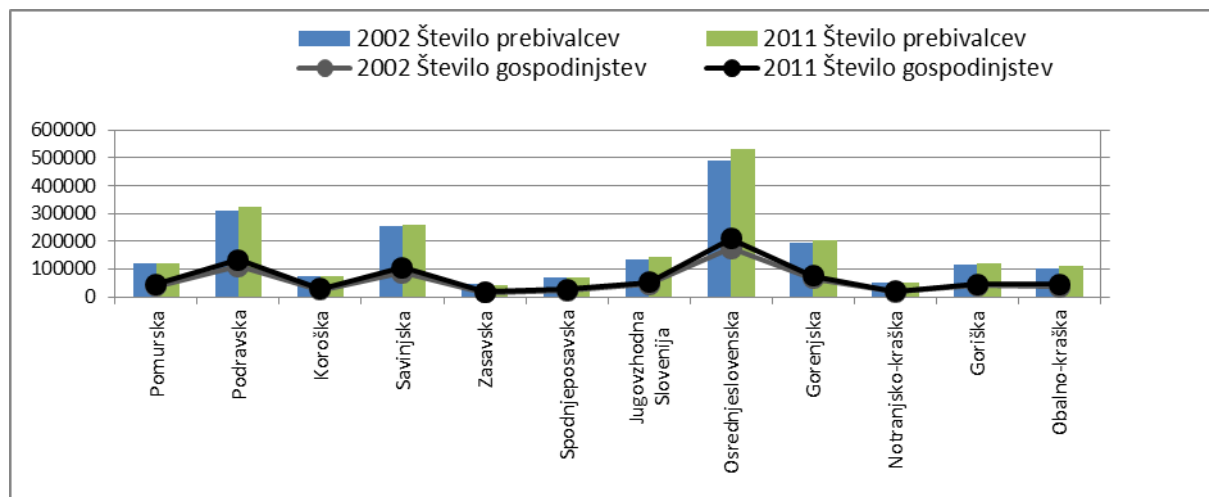
Pozitiven medregijski selitveni prirast so izkazovale samo tri regije, osrednjeslovenska, obalno-kraška in gorenjska, pri čemer je kar 77 % vsega medregijskega selitvenega prirasta pripadalo osrednjeslovenski regiji. Največ prebivalcev je zaradi notranjega preseljevanja izgubila jugovzhodna Slovenija (15.600). Samo obalno-kraška regija je izkazovala pozitiven medregijski selitveni prirast z vsemi regijami, pomurska pa z vsemi negativnega. Najbolj uravnotežen je bil v podravski regiji, in sicer je ta izkazovala neznaten negativen medregijski prirast (5 na 1.000 prebivalcev) zaradi odseljevanja v osrednjeslovensko regijo. Medregijske selitve so še pospešile neenakomeren demografski in posledično družbeni razvoj posameznih območij, saj se običajno odseljuje mlado, bolj izobraženo prebivalstvo. Edini regiji s pozitivnim medregijskim prirastom prebivalstva s terciarno izobrazbo sta bili osrednjeslovenska (20.363) in obalno-kraška (2.540). O centralizaciji Slovenije še očitneje govori podatek, da ima kar 38 % v osrednjeslovensko regijo priseljenih prebivalcev terciarno izobrazbo oz. da se je vsak peti prebivalec s terciarno izobrazbo priselil v osrednjeslovensko regijo iz drugega območja Slovenije, predvsem iz podravske in savinjske regije ter jugovzhodne Slovenije (Ljudje, družine, stanovanja. 2013).

D10 – Spreminjanje števila gospodinjstev

Opredelev:	Gospodinjstvo je vsaka družinska ali druga skupnost oseb, ki skupaj stanuje in skupaj porablja dohodke za osnovne življenjske potrebe (stanovanje, hrano in drugo), ne glede na to, ali vsi člani stalno živijo v kraju, v katerem prebiva gospodinjstvo, ali pa nekateri izmed njih zaradi dela, šolanja ali iz drugih vzrokov dlje časa (do 6 mesecev) živijo drugje v Sloveniji ali v tujini.
Raven opazovanja:	občinska raven
Vir:	Statistični urad Republike Slovenije
Časovna serija:	2002, 2011
Časovni interval:	večletno
Metodološka opomba:	Prikazani so letni rezultati na regionalni ravni za leti 2002 in 2011, saj je bil v teh letih izveden popis prebivalstva v Republiki Sloveniji.

Večina prebivalstva (98,4 %) je 1. 1. 2011 živel v zasebnih gospodinjstvih (v nadaljevanju gospodinjstva). Preostalih 1,7 % prebivalcev je prebivalo v skupinskih ali v t. i. posebnih gospodinjstvih; ta tip gospodinjstev je bil v Sloveniji prvič opredeljen prav v registrskem popisu 2011. Vanje so uvrščeni tudi brezdomci. (Ljudje, družine, stanovanja. 2013). Število gospodinjstev se je od popisa 2002 povečalo za 128.000, na 813.531, povprečna velikost gospodinjstva pa se je zmanjšala na 2,48 člana (Ljudje, družine, stanovanja. 2013).

Grafikon 6: D10-1 - Spreminjanje števila gospodinjstev po regijah RS v letih 2002 in 2011

Vir podatkov: SURS

V primerjavi z letom 2002 se je število gospodinjstev v vseh regijah povečalo približno za 18 %, medtem ko se je število prebivalcev v pomurski, koroški in zasavski regiji, v primerjavi z letom 2002, zmanjšalo za približno 2 %. Nekaj več kot polovica vseh gospodinjstev (53,5 %) je prebivala v mestnih območjih, v teh gospodinjstvih pa je živel 49,4 % vseh prebivalcev, zato je bila razlika v povprečni velikosti gospodinjstva v mestnih in nemestnih območjih precejšnja (2,29 : 2,69). Velikih gospodinjstev, tj. takih z 10 ali več člani, je bilo 470, od tega sta skoraj dve tretjini živel v nemestnih območjih. (Ljudje, družine, stanovanja. 2013).

D11 - Spreminjanje velikosti gospodinjstev

Opredelevitev: Velikost gospodinjstva je značilnost gospodinjstva glede na to, ali v njem živijo 1 član, 2 člana, 3 člani, 4 člani ali 5 in več članov.

Raven opazovanja: raven naselja

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2002, 2011

Časovni interval: večletno

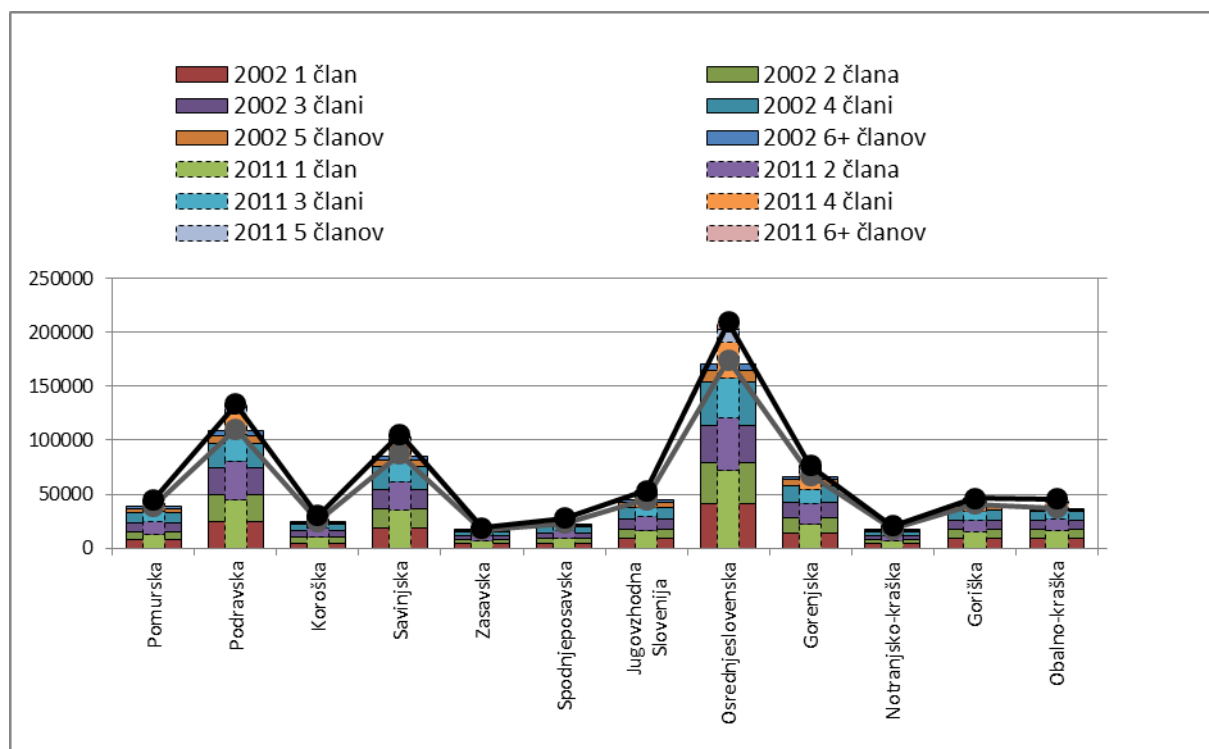
Metodološka opomba: Prikazani so letni rezultati na regionalni ravni za leti 2002 in 2011, saj je bil v teh letih izveden popis prebivalstva v Republiki Sloveniji.

Preglednica 4: D11-17: Gospodinjstva in prebivalci, Slovenija, 1. 1. 2011 (SURS)

Tip gospodinjstva	Število	
	Gospodinjstva	Prebivalci
Skupaj	813.872	2.050.189
Zasebno	813.531	2.016.423
enočlansko	266.489	266.489
veččlansko		
nedružinsko	20.041	43.551
enodružinsko	450.262	1.334.985
enodružinsko razširjeno	38.113	157.276
dvo- ali večdružinsko	36.047	196.846
dvo- ali večdružinsko razširjeno	2.579	17.276
Skupinsko	286	32.371
študentski dom	43	10.811
dom za starostnike	117	16.913
socialnovarstveni in drugi zavodi	81	3.918
samostan	45	729
Posebno	55	1.395

Število gospodinjstev se je v zadnjem desetletju povečalo zaradi povečanega števila prebivalcev in intenzivne stanovanjske gradnje. Najbolj se je povečalo število enočlanskih gospodinjstev (s 150.000 na 266.000), tudi zato, ker smo tuje državljane, ki so stanovali v samskih domovih (če tam niso živeli s svojimi družinskimi člani), šteli za enočlanska gospodinjstva. Pri višji starosti prebivalcev začnejo med vsemi enočlanskimi gospodinjstvi prevladovati ženska gospodinjstva, v veliki meri kot posledica smrti sozakonca in odselitve otrok. Kar 71 % žensk, starih 65 ali več let, ki so živele same, je bilo vdov, samskih je bilo le 12 %; delež vdovcev je dosegel tako vrednost šele po starosti 80 let. Glavni razlog za ta nesorazmerja je bila razlika v povprečnem trajanju življenja moških in žensk, saj je življenjska doba žensk v povprečju za 6 let daljša. (Ljudje, družine, stanovanja, 2013).

Grafikon 7: D11-1: Spreminjanje velikosti gospodinjstev po regijah RS v letih 2002 in 2011.

Vir podatkov: SURS

Leta 2011 je bilo število gospodinjstev v vseh regijah večje kot leta 2002. V letu 2011 lahko opazimo močno povečanje števila eno- in dvo-članskih gospodinjstev, rahlo povečanje tri-članskih gospodinjstev ter precejšnje zmanjšanje števila štiri-, pet-, in šest-članskih gospodinjstev.

P - Poselitev in naravno-geografske značilnosti

Za spremljanje razvoja poselitve na državni, regionalni oziroma občinski ravni predlagamo spremljanje naslednjih kazalnikov (podrobneje o kazalnikih v poglavju 2.3, Nabor kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja):

- P1 – Število prebivalcev po posameznih vrstah naselij
- P2 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrsti storitev splošnega pomena in njihova prostorska razporeditev
- P3 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrsti dejavnosti terciarnega sektorja in njihova prostorska razporeditev
- P4 – Spremembe urbane rabe prostora
- P5 – Spremembe osnovnih kategorij dejanske in namenske rabe prostora
- P6 – Število in delež zgrajenih stanovanj
- P8 – Število gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo
- P9 – Dolžina cest glede na kategorijo
- P10 – Dolžina in opremljenost železniških prog
- P11 – razmerje med številom potnikov v javnem in zasebnem potniškem prometu
- P12 – Dostopnost do IKT tehnologije
- P13 – Število objektov priključenih na javno vodovodno omrežje
- P14 – Število in delež prebivalcev v vododeficitarnih območjih
- P15 – Število in delež objektov priključenih na komunalno omrežje po naseljih
- P16 – Število in delež objektov priključenih na čistilne naprave po tipu čistilne naprave
- P17 – Razpoložljive kapacitete komunalnih odlagališč
- P18 – Število in delež prebivalcev na poplavno ogroženih območjih
- P19 – Plazovitost območij v Sloveniji in ogroženost prebivalstva
- P20 – Število in obseg degradiranih območij v naravnem okolju
- P21 – Število in delež prebivalcev in objektov v zavarovanih območjih narave
- P22 – Sprememba števila enot kulturne dediščine
- P23 – Zaraščanje kmetijskih površin
- P24 – Obseg poplavnih, erozijskih in drugih ogroženih območij
- P25 – Stopnja izkoriščenja naravnih rudnin in naravni potencial
- P26 – Naravni prirast lesne biomase
- P27 – Proizvedena energija iz obnovljivih virov

V nadaljevanju prikažemo možnost analize izbranih kazalnikov, kjer smo nekatere kazalnike posebej razdelali na podkategorije.

Iz zgornjega nabora kazalnikov nismo podrobneje analizirali naslednje kazalnike:

- P2 in P3 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrsti storitev splošnega pomena in vrsti dejavnosti terciarnega sektorja in njihova prostorska razporeditev. Podatke je treba pridobiti pri izvajalcih dejavnosti, jih geolocirati

ter določiti način prikaza (katere podatke vse prikazovati) in način spremljanja v prostoru.

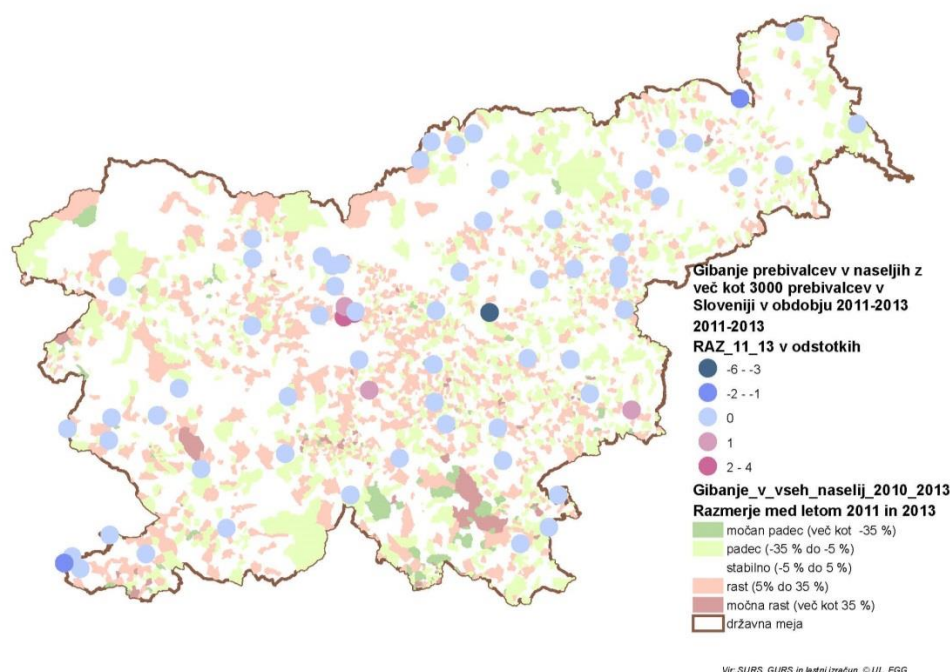
- P 17 – Podatke o razpoložljivih kapacitetah komunalnih odlagališč so na razpolago le pri upravljavcih komunalnih odlagališč in regijskih centrih za ravnanje z odpadki. Upravitelji bi morali v predpisani časovni vrsti podajati podatke, ki bi jih pristojna služba zbirala.
- P25 – Kazalnik bi moral pokazati območja primerna za izkoriščanje naravnih rudnin (Podatke vodi Geološki zavod Slovenija) in razmerje med potencialom nahajališča, stopnjo izkoriščanja ter razpoložljivostjo naravnega vira. Slednji podatki nam niso dostopni.
- P26 – Podatek se vodi pri Kazalcih okolja pod številko GZ-3. Kazalnik prikazuje stanje gozdov z vidika lesne zaloge, prirastka in poseka, ki odražajo gospodarjenje z gozdovi. Podatki o lesnem prirastku in zalogi so prikazani za obdobje 1947-2010, podatki o poseku pa za obdobje 1991-2010.

P27 – SURS spremlja podatek o proizvedeni električni energiji iz obnovljivih virov energije in sicer iz sončne, vetrne, geotermalne in bio energije.

P1 – Število prebivalcev po posameznih vrstah naselij

Opredelitev: Prikazuje se število prebivalcev po posameznih vrstah naselij.
Raven opazovanja: naselje, občina
Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Tipologija naselij MOP
Časovna serija: 2011-
Časovni interval: letno
Metodološka opomba: SURS ima dostopne podatke o številu prebivalcev po naseljih od leta 2011 naprej. Zaradi spremenjene definicije prebivalca, je mogoče spremljati podatke o številu prebivalcev v časovni vrsti od leta 2008 naprej in ločeno do leta 2008.

Slika 9: P1-1: Gibanje števila prebivalcev v naseljih od leta 2011-2013

Vir podatkov: SURS

Grafikon 8: P1-1: Gibanje števila prebivalcev v naseljih od leta 2011-2013

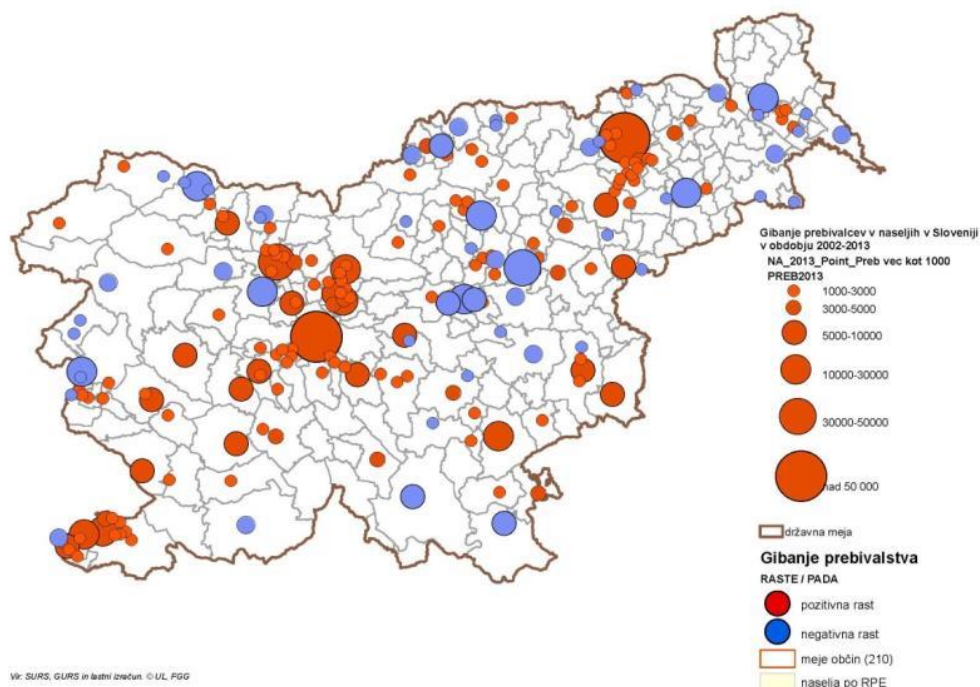
Trend gibanja števila prebivalcev	Razred	Število naselij v posameznem trendu
Močan padec prebivalstva	več kot - 35 %	89
Padec prebivalstva	- 5 % do -35 %	1139
Stabilno prebivalstvo.	- 5 % do 5 %	3560
Rast prebivalstva	5 % do 35 %	1185
Močna rast prebivalstva	nad 35 %	58

Vir podatkov: SURS

Slika in preglednica P1-1 prikazujeta gibanje prebivalcev med letoma 2011 in 2013 v petih razredih, v katerih je razpon gibanja prebivalcev od - 35 % do + 35 %. trend še vedno kaže na upadanje števila prebivalcev v vseh naseljih z več kot 3000 prebivalci, rast pa se kaže le v osrednjeslovenski statistični regiji. rast ali upadanje števila prebivalcev v ostalih naseljih je možno odvisna od naravnih danosti, njihove prometne lege, opremljenosti naselij z industrijo, izobraževalnimi in zdravstvenimi ustanovami ter drugimi storitvami splošnega pomena. Največjo rast prebivalcev izkazujejo naselja, ki

ležijo ob dobrih prometnih povezavah, so dobro opremljena z storitvami splošnega pomena ter so večja zaposlitvena središča.

Slika 10: Rast in zmanjševanje števila prebivalcev v naseljih z več kot 1.000 prebivalci (209 naselij), 2002 - 2013

Vir podatkov: SURS

Preglednica 5: Sprememba števila prebivalcev v naseljih z več kot 10.000 prebivalstvi

Ime naselja	Prebivalci (2011)	Prebivalci (2013)	Odstotek spremembe prebivalstva 2011-2013
LJUBLJANA	272220	274826	1,01 %
MARIBOR	95171	94809	1,00 %
CELJE	37520	37490	1,00 %
KRANJ	36874	37151	1,01 %
VELENJE	25456	25333	1,00 %
KOPER	24996	24864	-0,01 %
NOVO MESTO	23341	23212	-0,01 %
PTUJ	18164	17972	-0,01 %
TRBOVLJE	15163	14842	-0,02 %
KAMNIK	13644	13652	1,00 %
JESENICE	13440	13255	-0,01 %
NOVA GORICA	13178	12997	-0,01 %
DOMŽALE	12406	12614	1,02 %
ŠKOFJA LOKA	11969	11830	-0,01 %
MURSKA SOBOTA	11614	11427	-0,02 %
IZOLA	11223	11347	1,01 %

Naselja so razvrščena glede njihovo velikost (10.000 do 30.000 prebivalcev; 30.000 do 50.000 prebivalcev; 50.000 do 100.000 prebivalcev, 100.000 do 300.000 prebivalcev; 300.000 do 500.000 prebivalcev; nad 500.000 prebivalcev). Negativni trend gibanja

števila prebivalcev je moč opaziti v naseljih v velikostnem razredu 10.000 do 30.000 prebivalcev (Murska Sobota), v velikostnem razredu od 3000 do 5000 prebivalcev so večji negativni trend zabeležila naselja Trebnje (z rekordnimi -17 %), Kočevje, Trbovlje (-4,5 %) in Lendava (-5,9 %). Med naselji z več kot 30.000 prebivalci sta največji negativni trend zabeležila Velenje in Maribor. Naselja z več kot 10.000 prebivalci so prikazana v preglednici P-1-2. Zaradi kratkega intervala opazovanja (2008-2013) so spremembe v številu prebivalcev majhne.

Preglednica 6: P1-3 - Sprememba števila prebivalcev v regionalnih središčih

Ime naselja	Prebivalci (2011)	Prebivalci (2013)	Odstotek spremembe prebivalstva 2011-2013
LJUBLJANA	272220	274826	1,01 %
MARIBOR	95171	94809	1,00 %
CELJE	37520	37490	1,00 %
KRANJ	36874	37151	1,01 %
KOPER	24996	24864	-0,01 %
NOVO MESTO	23341	23212	-0,01 %
TRBOVLJE	15163	14842	-0,02 %
NOVA GORICA	13178	12997	-0,01 %
MURSKA SOBOTA	11614	11427	-0,02 %
POSTOJNA	9183	9170	1,00 %
SLOVENJ GRADEC	7519	7523	1,00 %
KRŠKO	7097	7219	1,02 %

Vir podatkov: SURS

V preglednici P1-3 so prikazane spremembe prebivalcev v regionalnih središčih statističnih regij. 3 od 12 regionalnih središč beležijo zmanjšanje prebivalstva (Maribor, Trbovlje in Murska Sobota). Poleg enostavnega opazovanja spremembe števila prebivalcev in njihovega gibanja je smiselno tudi opazovanje gibanja prebivalcev glede na različne tipologije naselij. Kot izhaja iz SPRS (2004) bi morali naselja razvrstiti glede na predlagano tipologijo v:

- Urbana naselja so velika, večja in manjša mesta ter druga urbana naselja. V urbanem naselju so storitvene, oskrbne in druge dejavnosti, ki oskrbujejo prebivalce, ki prebivajo v naselju. Urbana naselja so že ali pa imajo možnost, da postanejo središča širših gravitacijskih območij.
- Podeželsko naselje je naselje, ki ima več kot 500 prebivalcev in vsaj 10 odstotni delež prebivalcev, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo kot družinska delovna sila in/ali kot zaposleni na družinskih kmetijah.
- Turistično naselje je poselitveno območje z razvito turistično infrastrukturo ter drugimi vsebinami, ki so pomembne za oblikovanje turistične ponudbe. Kot turistično naselje se upošteva tisto naselje, v katerem število turistov presega za petdeset odstotkov število stalnih prebivalcev naselja v času enega meseca v obdobju največjega turističnega obiska.
- Vas je naselje, ki ima manj kot 500 prebivalcev in nima razvitih dejavnosti, ki so značilne za urbano naselje.

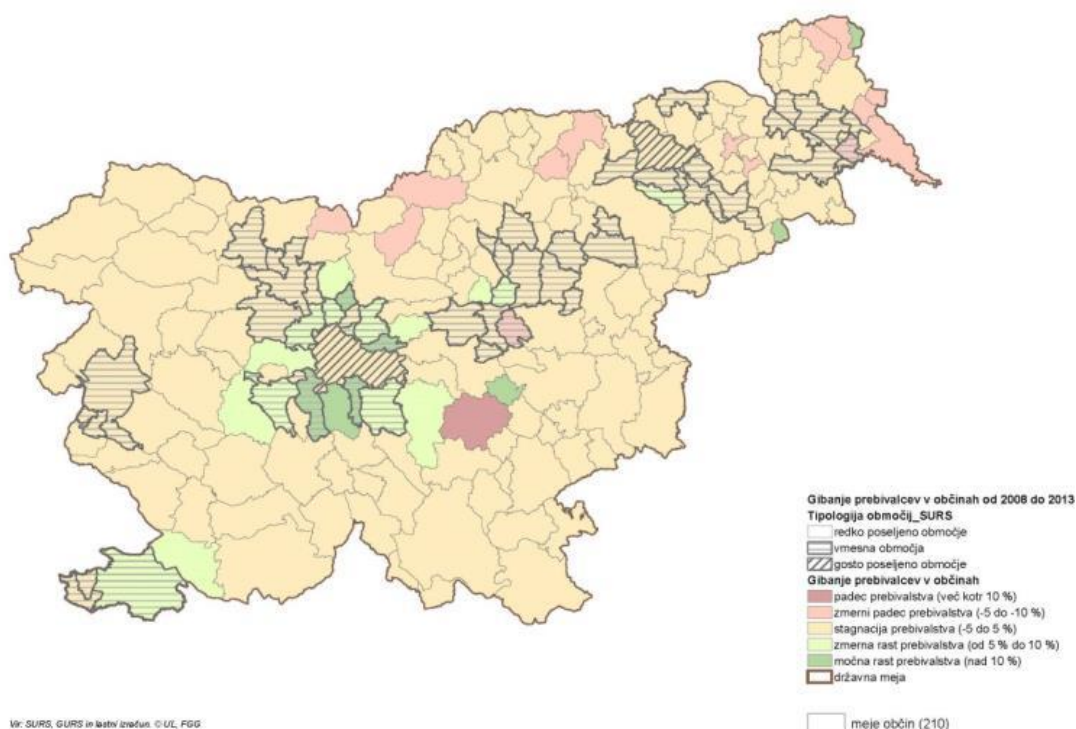
Ker navedena razvrstitev naselij ni bila opravljena, smo prevzeli razvrstitev po tipologiji, ki jo je opravil SURS (2003) za potrebe OECD. Stopnja urbanizacije je bila izvedena v skladu z metodologijo OECD (Projekt statistike razvoja podeželja, 2003). Naselja so bila po tej metodologiji v tri tipe:

- gosto poseljena območja: sklenjen niz občin, v katerem je gostota prebivalstva posamezne občine večja od 500 preb./km², v celotnem nizu občin pa živi najmanj 50 000 prebivalcev)

- vmesna območja: sklenjen niz občin, v katerem je gostota prebivalstva v posamezni občini večja od 100 preb./km², v nizu občin pa bodisi živi vsaj 50 000 prebivalcev ali pa ta prostorsko meji na gosto poseljeno območje
- redko poseljena območja: sklenjen niz občin, ki ne spadajo niti med gosto poseljena niti med vmesna območja).

Metodologija je bila narejena na ravni občine. Le občina Maribor in Ljubljana spadata v gosto poseljeno območje, v vmesna območja spada 55 občin, vse ostale občine spadajo v redko poseljena območja. Sprememba števila prebivalcev in prikaz stopnje urbanizacije občine je na sliki P1-3.

Slika 11: P1-3 - Gibanje števila prebivalcev v občinah v obdobju 2008 - 2013 ter prikaz tipologije občin po stopnji urbanizacije

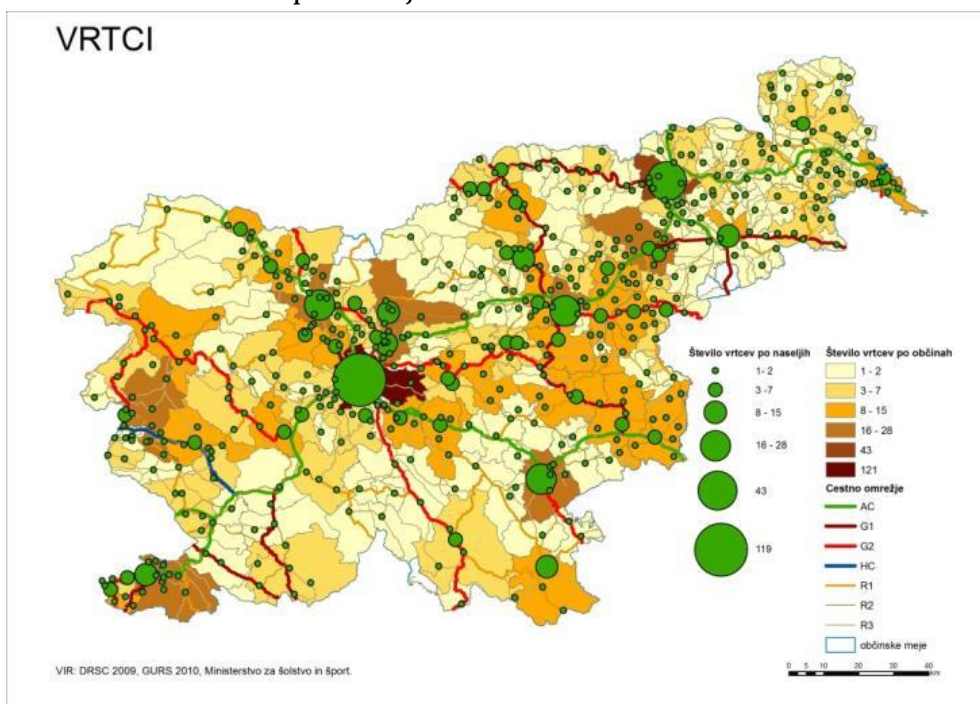

Vir: SURS, Projekt statistike razvoja podeželja 2003

P2 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrsti storitev splošnega pomena in njihova prostorska razporeditev

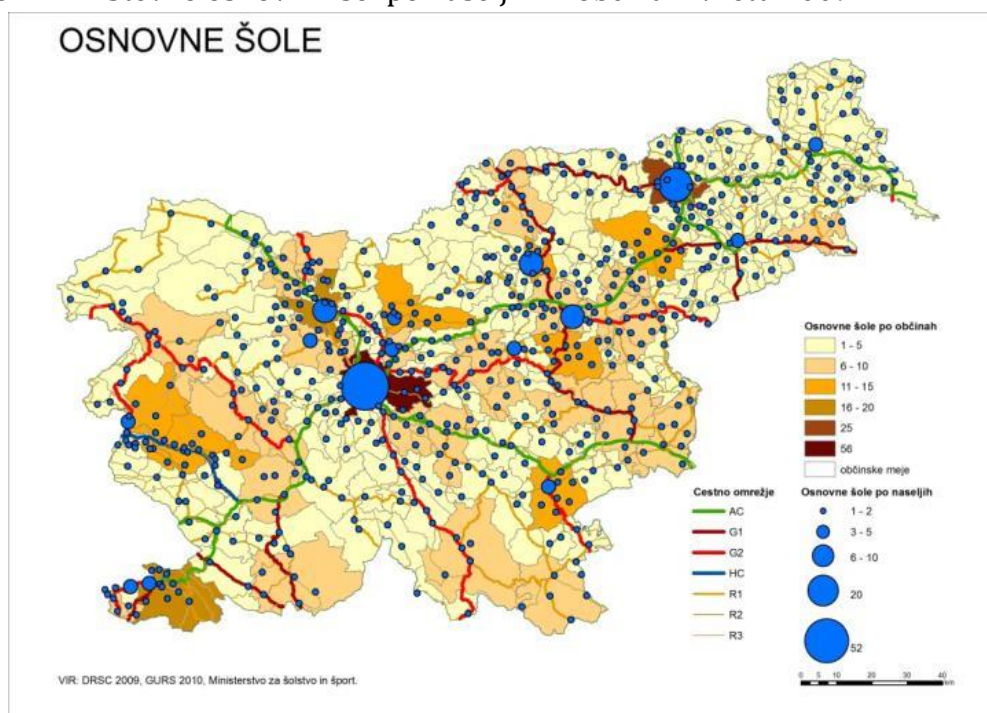
<i>Opredelitev:</i>	V naseljih je treba prikazati storitve splošnega pomena po hierarhiji storitev za naslednje storitve: Javna uprava (državna uprava, občinska uprava) Sodstvo: sodišča (ustavno sodišče, vrhovno sodišče, sodišče) Zdravstvo: specializirane inštitucije, specializirane bolnišnice, splošne bolnišnice, zdravstveni domovi, zdravstvene postaje, lekarne ... Šolstvo: strokovne šole, srednje šole, osnovne šole, podružnične OŠ, glasbene šole (zasebne in javne) Znanost: univerze, instituti, znanstvene Kultura: muzeji, galerije, gledališča, knjižnice, kulturne dvorane ... Sociala: centri za socialno delo, oskrbni centri za mladostnike, starejše, ipd. Verske inštitucije: škofije, uradi Zaščita in reševanje: policija, gasilska društva, civilna zaščita ...
<i>Raven opazovanja:</i>	naselje, občina
<i>Vir:</i>	Posamezni nosilci dejavnosti, MOP
<i>Časovna serija:</i>	2011-
<i>Časovni interval:</i>	5-letno
<i>Metodološka opomba:</i>	Podatki so v pristojnosti ministrstev in služb in so delno dostopni, neurejeni ter niso geolocirani. Za potrebe določitve stopnje opremljenosti naselij ter za potrebe spremljanja sprememb v dostopnosti do storitev javnega pomena je treba vzpostaviti permanentni in periodični sistem spremljanja opremljenosti naselij. Običajno so dostopni le podatki v tekočem letu, niso pa dostopni podatki v časovnih vrstah.

Slika 12: P2-1: Število vrtcev po naseljih in občinah v letu 2009

Vir podatkov: MIZS, 2009

Slika 13: P2-2: Število osnovnih šol po naseljih in občinah v letu 2009

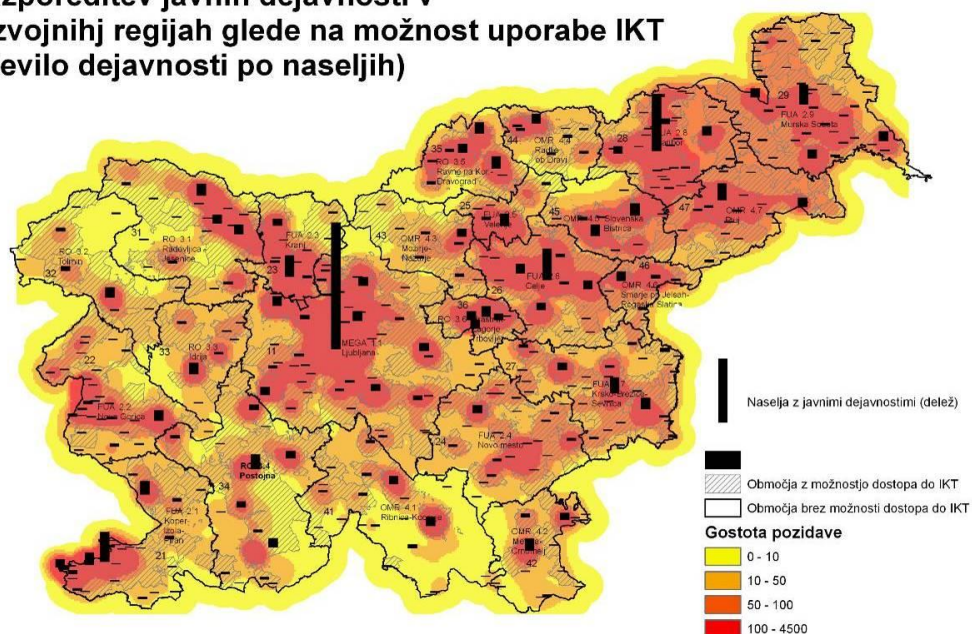
Vir podatkov: MIZS, 2009

Na slikah P2-1 in P2-2 sta prikazana dva primera (vrtci ni osnovne šole) razporeditve dejavnosti po naseljih. Na enak način lahko prikažemo tudi ostale dejavnosti, najbolj zgovoren pa je zbirni prikaz vseh dejavnosti po naseljih. Kot kaže slika P2-3 je bilo število storitev splošnega pomena po naseljih v letu 2007 izrazito koncentrirano v Ljubljani, sledil mu je Maribor in šele nato tudi vsa ostala regionalna središča. Slika zelo

zgovorno prikazuje rezultat procesa centralizacije dejavnosti v Ljubljani, ki se je odvil v letih po osamosvojitvi Slovenije. S takšno razporeditvijo dejavnosti javnega pomena po urbanih središčih sta močno načeta v 70 letih prejšnjega stoletja sprejet koncept in delovanje policentričnega razvoja urbanega omrežja v Sloveniji.

Slika 14: P2-3: Razporeditev dejavnosti javnega pomena po naseljih v razvojnih regijah glede na možnost uporabe IKT (Zavodnik Lamovšek, 2007).

**Razporeditev javnih dejavnosti v
razvojnih regijah glede na možnost uporabe IKT
(število dejavnosti po naseljih)**

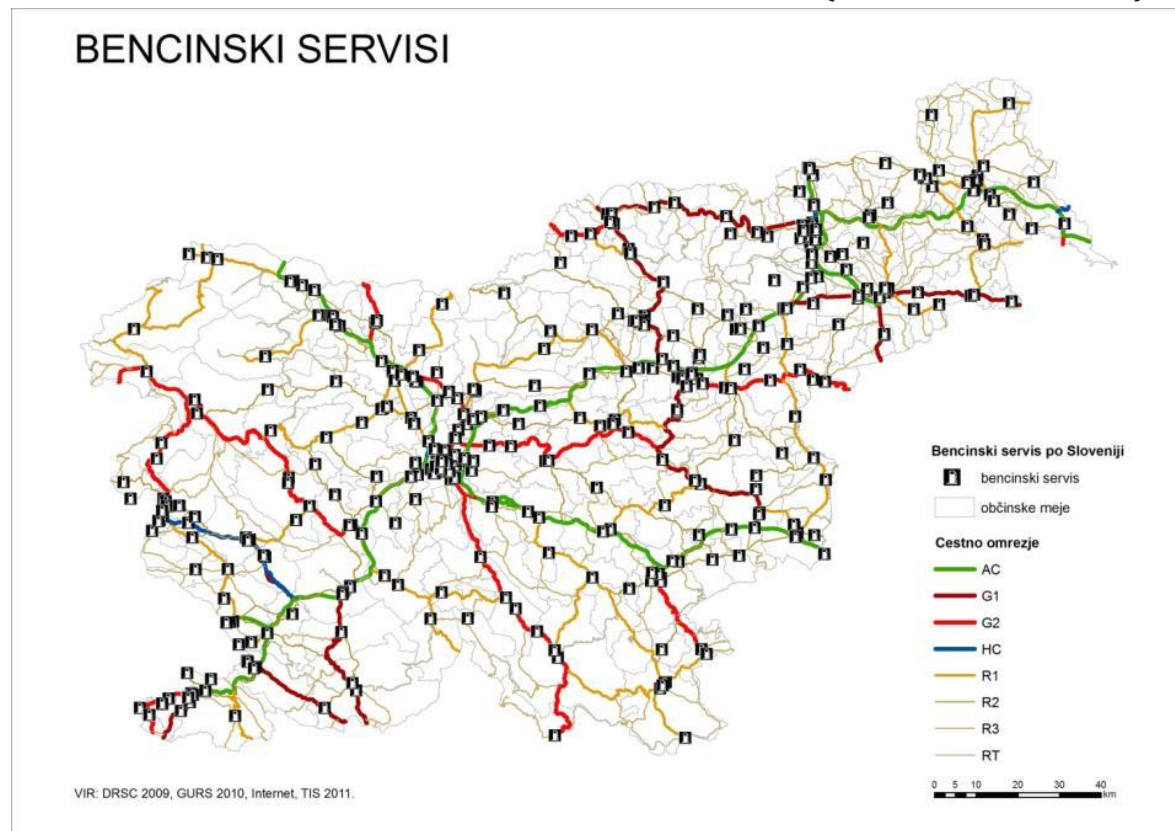

Opomba: Stolpci na sliki izražajo hkrati število in razmerje med številom dejavnosti po naseljih, saj je višina stolpca za Ljubljano, ki ima največ dejavnosti v naselju = 100)

P3 – Stopnja opremljenosti naselij po številu in vrsti dejavnosti storitvenega (terciarnega) sektorja

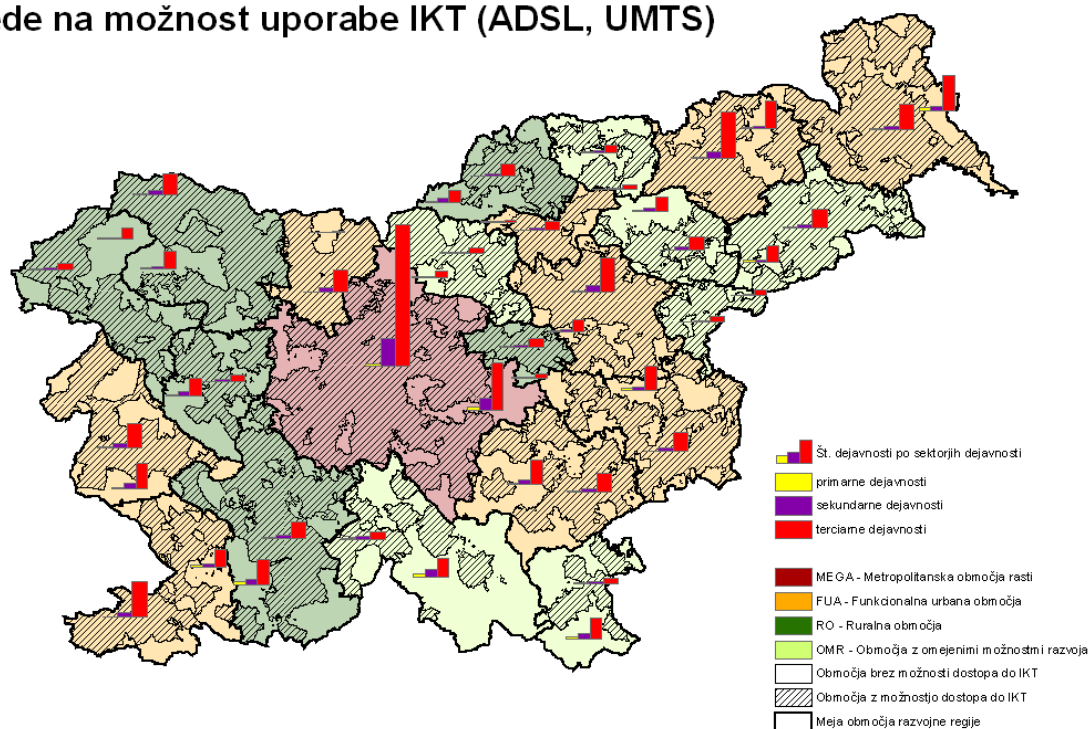
- Opredelitev:* V naseljih je treba prikazati dejavnosti terciarnega značaja po hierarhiji storitev vsaj za naslednje storitve splošnega gospodarskega pomena.
 Trgovina: trgovski centri, hiper in supermarketi, blagovnice, trgovine
 Banke: banke, podružnice, bankomati
 Pošta: poštna oskrba
 Zavarovalnice: sedeži zavarovalnic ter njihove poslovne enote
 Bencinski servisi
- Raven opazovanja:* naselje, občina
- Vir:* Posamezni nosilci dejavnosti, MOP
- Časovna serija:* 2011-
- Časovni interval:* 5-letno, letno
- Metodološka opomba:* Podatki so v pristojnosti nosilcev dejavnosti in strokovnih služb in so delno dostopni, neurejeni ter niso geolocirani. Za potrebe določitve stopnje opremljenosti naselij ter za potrebe spremljanja sprememb v dostopnosti do terciarnih storitev je treba vzpostaviti permanentni in periodični sistem spremljanja opremljenosti naselij. Običajno so dostopni le podatki v tekočem letu, niso pa dostopni podatki v časovnih vrstah.

Slika 15: P3-1: Razvrstitev bencinskih servisov v letu 2011. (vir internet, TIS, 2011)

Slika 16: P3-2: Število dejavnosti po sektorjih dejavnosti v razvojnih regijah glede na možnost uporabe IKT (ADSL, UMTS) (Zavodnik Lamovšek, 2007)

Število dejavnosti po sektorjih dejavnosti v razvojnih regijah glede na možnost uporabe IKT (ADSL, UMTS)

Opomba: Histogrami v območjih brez dostopa do IKT so zaradi majhnih vrednosti prikazani z 10-kratno povečavo po višini.

Tudi v primeru terciarnih dejavnosti se v Sloveniji odvija proces koncentracije v večjih urbanih središčih, kar je posledica razmestitve prebivalstva, delovnih mest v proizvodnji dejavnosti ter dostopnosti glede na prometna omrežja (Slika P3-1). Slika P3-2 prikazuje podobno sliko kot razmestitev dejavnosti javnega pomena na sliki P2-3. Ponovno se namreč kaže se izrazita koncentracija terciarnih dejavnosti v Ljubljani. Glede na razmestitev terciarnih dejavnosti v ostalih naseljih lahko ugotovimo, da gre za izrazito koncentracijo teh dejavnosti v Ljubljani kot osrednjem urbanem središču Slovenije.

P4 – Spremembe urbane rabe prostora

Opredelitev: Spremembe urbane rabe prostora (dejanska raba)
Raven opazovanja: naselje
Vir: MOP
Časovna serija: letno
Časovni interval: letno, 5 letno
Metodološka opomba: Edino evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (EDRKGZ) ki jo je vzpostavilo MKO in jo stalno vzdržuje za lastne potrebe, vsebuje tudi kategorijo pozidana in sorodna zemljišča, katera je vsebinsko sorodna urbani rabi prostora, kot je razumljena v prostorskem načrtovanju.¹ Evidenca ni bila vzpostavljena za potrebe spremljanja urbane rabe prostora, hkrati so se spreminjala tudi metodološka navodila za zajem vrst rabe prostora, tudi za zajem rabe pozidana in sorodna zemljišča, zato podatki iz evidence NE izkazujejo dejanskega obsega urbane rabe prostora ter trenda spreminjanja urbane rabe.

Dodatno priporočilo: ministrstvo, pristojno za prostor, naj v sodelovanju z ostalimi pristojnimi ministrstvi in strokovnimi službami vzpostavi evidenco, na podlagi katere bo možno spremljati obseg ter spremembe urbane rabe prostora ter odgovarjati na družbene in ekonomske procese v prostoru.

Dejanska raba prostora je s kazalnikom TP03 vključena tudi v Kazalce okolja, ki jih spremlja Agencija RS za okolje, vendar tudi avtorji za navedeni kazalec ugotavljajo, da ni mogoče navesti dejanskega obsega pozidave (Pozidava - TP03, 2011; glej metodološka pojasnila).

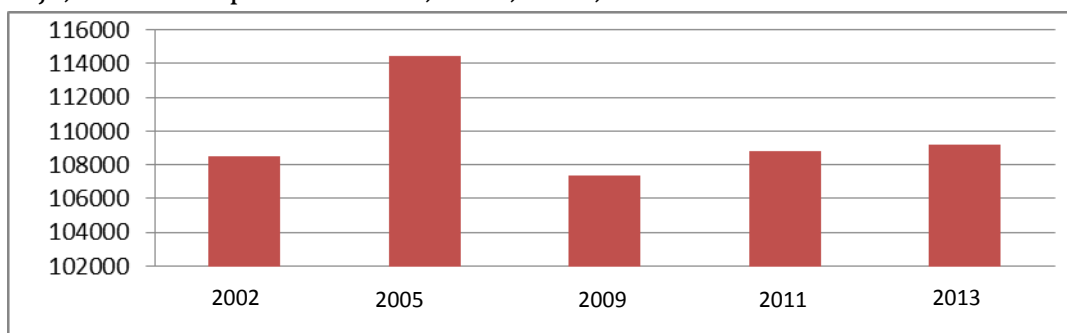
Slika 17: P4-1: Grafični izračun površin rabe pozidana in sorodna zemljišča za vso Slovenijo, v časovnih presekih 2002, 2005, 2009, 2011 in 2013

leto dostopnih podatkov EDRKGZ	2002		2005		2009		2011		2013	
izračunana grafična površina vseh rab v EDRKGZ (ha)	2.036.575		2.032.733		2.032.617		2.032.712		2.032.710	
	pozidana in sorodna zemljišča		pozidana in sorodna zemljišča		pozidana in sorodna zemljišča		pozidana in sorodna zemljišča		pozidana in sorodna zemljišča	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Slovenija	108.473	5,33	114.45 6	5,63	107.397	5,28	108.83 2	5,35	109.195	5,37

Vir podatkov: MKO

¹ Urbana raba je ena od petih osnovnih vrst dejanske rabe prostora: urbana raba, kmetijska raba, gozdarska raba, vodna raba, druga raba (Dejanska raba ..., 2014).

Grafikon 9: P4-1: Grafični prikaz površin rabe pozidana in sorodna zemljišča za vso Slovenijo, v časovnih presekih 2002, 2005, 2009, 2011 in 2013

Vir podatkov: MKO

Na podlagi evidence dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (EDRKGZ, 2011) je bil izračunan obseg za kategorijo pozidana in sorodna zemljišča. Podatki so prikazani v sliki 25 in grafikonu 11

Zaradi metodoloških sprememb podatki ne izkazujejo dejanskega obsega pozidanih zemljišč, niti spremembe med časovnimi preseki. Prikazana je enovita kategorija pozidana in sorodna zemljišča znotraj katere niso prikazane podrobne urbane rabe, ki so lahko od stanovanjskih, industrijskih do zelenih in športnih površin znotraj urbanih območij.

P5 – Spremembe osnovnih kategorij dejanske in namenske rabe prostora

Opredelitev: Spremlja se osnovne kategorije (kmetijska, gozdna, vodna, urbana in druga raba prostora) ter osnovne kategorije namenske rabe prostora (kmetijska, gozdna, vodna, urbana, druga raba) prostora. Razmerje med dejansko in namensko rabo prostora po posameznih kategorijah kaže na prostorsko načrtovalske trende.

Razmerje med dejansko urbano rabo in načrtovano urbano rabo kaže na razvojni prostorski potencial.

Raven opazovanja: naselje

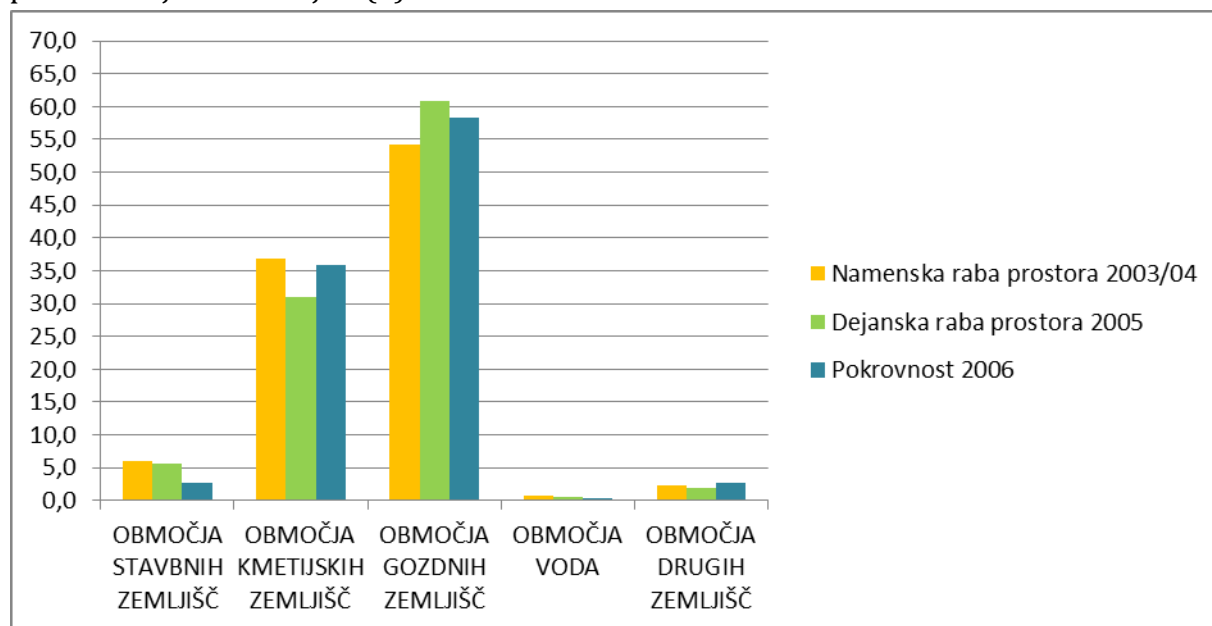
Vir: MOP

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno, 5 letno

Metodološka opomba: Vzpostaviti je treba spremljanje urbane rabe prostora ter način spremljanja namenske rabe prostora. Glede dejanske rabe prostora glej komentarje pri kazalniku P4. Namensko rabo prostora mora spremljati MOP na podlagi veljavnih prostorskih aktov občin.

Grafikon 10: P5-1 - Primerjava pokrovnosti (CLC, 2006) dejanske rabe prostora) in namenske rabe prostora planskih aktov občin iz obdobja 2003/04 združene v osnovnih pet območij rabe zemljišč (Z).

Vir podatkov: MKO, ARSO

Po podatkih SURS (2005) je bilo v Sloveniji leta 1993 56,5 % gozda, medtem ko ga je bilo v letu 2005 že 60,8 % in leta 2013 60,6 % (MKO 2005, 2013, Preglednica 1). Planski akti občin izkazujejo v letih 2003/04 le 54,2 % gozdnih površin. Podatki kažejo, da se je v zadnjih 10 letih proces zaraščanja kmetijskih zemljišč močno intenziviral. Nanj je opozarjala že Ocena stanja in teženj v prostoru (Zavodnik Lamovšek, A. 2001), v kateri je bilo ugotovljeno, da je bilo v letih 1990-1998 v različnih fazah zaraščanja že 16,4 %

kmetijskih površin. Največji obseg opuščanja kmetijskih površin pa je na obmejnih in demografsko ogroženih območjih.

Vzporedno s procesi zaraščanja potekajo tudi procesi urbanizacije, ki so najintenzivnejši na območjih kjer so razvojni pritiski in potrebe po novih pozidljivih površinah večje. Praviloma so to posegi na kmetijska zemljišča v uporabi, le redko pa na opuščena kmetijska zemljišča ali gozdna območja. Velik delež (1 %) v porastu stavbnih zemljišč ima tudi gradnja avtocestnega križa, ki je bil dokončan leta 2010 (MKO 2005, 2013). Kljub temu je bila razlika v velikosti območij stavbnih zemljišč po podatkih o dejanski in namenski rabi prostora v letih 2003/4 le 0,6 % (Grafikon 1). Do leta 2014 je razlika narasla na 1,45 % (MOP, 2015). Z dodatno analizo spreminjanja namenske rabe prostora po občinah v letih 2003/04 in 2007 – 2011 (Digitalni repozitorij UL FGG 2013) smo za posamezne podeželske občine, ki že imajo izdelan tudi občinski prostorski načrt, na podrobnejši ravni ugotavljali predvsem porast stavbnih zemljišč v občinskih središčih ter njihovo zmanjševanje v ostalih naseljih v občinah. Saldo območij stavbnih zemljišč v obravnavanem obdobju je tako pozitiven, vendar praviloma v celotnem obdobju ne presega 1 % celotne površine občine, kar kažejo tudi podatki na primeru Občine Brda (Preglednica P5-).

Preglednica 7: P.5-1: Izračunane površine in deleži kategorij osnovne namenske rabe prostora v občini Brda po dopolnjenih PO SDPO Brda (2004) in OPN Brda (2011) ter primerjava teh površin

Osnovna namenska raba prostora občine Brda	Dopolnjene PS SDPO Brda (2004)		OPN Brda (2011)		Sprememba površine [ha] glede na dopolnjene PS SDPO Brda (2004)	Delež spremenjene površine [%] glede na dopolnjene PS SDPO Brda (2004)
	Površina [ha]	Delež [%]	Površina [ha]	Delež [%]		
stavbna zemljišča	387,80	5,39	428,42	5,95	40,63	0,56
kmetijska zemljišča	3.611,97	50,18	3.456,75	48,03	-155,22	-2,16
gozdna zemljišča	3.144,96	43,69	3.235,70	44,96	90,74	1,26
vode	51,94	0,72	71,60	0,99	19,67	0,27
druga zemljišča	0,92	0,01	5,11	0,07	4,19	0,06
Skupaj	7.197,59	100,00	7.197,59	100,00	0,00	0,00

Vir: Digitalni repozitorij UL FGG, 2013

Prikazani podatki so le del mozaika, ki ga je treba raziskati, da bomo dobili odgovore na vprašanja o vzrokih in posledicah procesov spreminjanja rabe prostora. Vsekakor pa ni več mogoče z gotovostjo trditi, da je na podeželju kmetijstvo še vedno tisti dejavnik, ki oblikuje krajino in tudi naselja. Prej bi lahko trdili nasprotno, da so spremembe v rabi prostora že tako velike, da kulturna krajina ni več povsod ohranjena in spreminja svojo podobo ter identiteto.

Da se pomen kmetijstva kot ekonomske kategorije zmanjšuje, kaže tudi zmanjševanje števila kmečkih gospodarstev že od leta 1960 dalje (Zavodnik Lamovšek, A., 2001). Danes je ekonomska (prehranska) vloga kmetijstva ponovno zelo izpostavljena, zato je ponovno izraženo vprašanje kako premagati razvojne ovire na podeželju ter morda obrniti procese spreminjanja rabe iz zaraščanja v ponovno kmetijsko rabo. Po nekaterih ocenah naj bi na slovenskem podeželju propadlo tudi do 42.000 malih kmetij (Zavodnik Lamovšek, A., 2001), vendar o tem danes nimamo točnega podatka.

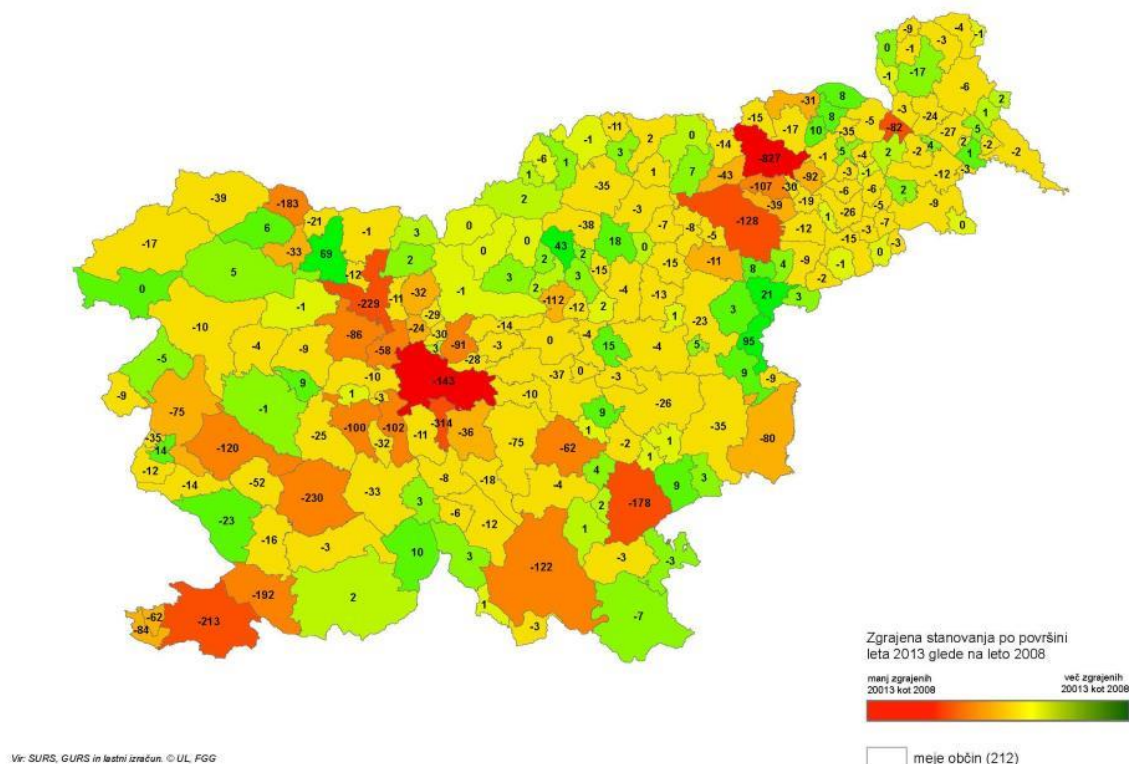
Na prestrukturiranje slovenskega podeželja močno vplivajo tudi neposredna plačila na hektar, ki so v skladu s cilji kmetijske politike razvrščena glede na posamezno kulturo in glede na območje, v katerem leži posamezna parcela. So najpomembnejši ekonomski instrument za kmete pri odločanju o načinu obdelave zemljišč in s tem posledično o podobi slovenske krajine. Vpliv takšne kmetijske politike na preobrazbo kulturne krajine v Sloveniji zaenkrat še ni raziskan, lahko pa oblikujemo tezo, da ima sedanja kmetijska politika na podeželskih območjih s strukturnimi problemi (demografsko ogrožena, hribovita in manj dostopna območja) prej negativne kot pozitivne učinke na ohranjanje kmetijske rabe prostora.

Spremembe v rabi prostora ocenjujemo kot rezultat oziroma posledico gospodarskih, družbenih, okoljskih in drugih dejavnikov, še posebej pa nepovezanost prostorske, demografske, gospodarske, kmetijske in regionalne politike, vendar v Sloveniji že več kot desetletje ni sistematičnega spremljanja stanja prostora ter izvajanja razvojnih politik, ki bi opozarjal na procese spreminjanja rabe prostora ter tako omogočil tudi sprotno preverjanje in prilagajanje zastavljenih ciljev razvojnim potrebam slovenskega podeželja (Zavodnik Lamovšek, 2013).

P6 – Število in delež zgrajenih stanovanj

- Opredelitev:* Spremlja se število in površina zgrajenih stanovanj v posameznem letu po tipu stanovanja (enosobno, dvosobno, tri sobno, štirisobno, pet in večsobno)
- Raven opazovanja:* občina
- Vir:* SURS
- Časovna serija:* letno
- Časovni interval:* letno
- Metodološka opomba:* Podatke o številu, površini in tipu stanovanj (enosobno, dvosobno, tri sobno, štirisobno, večsobno) v tekočem letu je dostopen na SURS na ravni občine. Podatek na ravni naselja ni dostopen. V rezultatih so zajeta vsa stanovanja na območju Republike Slovenije (naseljena, nenaseljena, za občasno uporabo). Praviloma so zajeta samo dokončana stanovanja, v katerih so bila opravljena vsa gradbena, inštalacijska in obrtniška dela. Skladno z definicijami registrskega popisa stanovanj 2011 so upoštevana tudi stanovanja za občasno uporabo (počitniška stanovanja), niso pa upoštevana stanovanja v stanovanjskih stavbah za posebne namene (na primer v domovih, internatih in podobno). V prikazanih podatkih niso upoštevani zasilno naseljeni prostori (poslovni prostori, barake, kleti, podstrešja itd.) ter skupinska stanovanja (domovi, internati itd.). Prav tako niso zajeta stanovanja v lasti tujih držav in stanovanja, namenjena izključno za oddajanje turistom. Ocena stanovanjskega sklada oziroma ocena bilance stanovanjskega sklada je kombinacija podatkov o stanovanjih, zbranih z Registrskim popisom prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji v letu 2011, in podatkov, ki so bila zbrana z rednimi statističnimi raziskovanji.
- Stanovanje je vsaka gradbeno povezana celota, ki je namenjena za stanovanje in ima eno ali več sob z ustreznimi pomožnimi prostori (kuhinja, shramba, predsoba, kopalnica, stranišče) ali je brez njih ter ima vsaj en poseben vhod.

Slika 18: P6-1 - Obseg izgrajenih stanovanjskih površin leta 2013 v odnosu do leta 2008 (barvna lestvica) in razlika v številu izgrajenih stanovanj med letom 2008 in 2013

Vir podatkov: SURS

Največji upad zgrajenih stanovanj in stanovanjskih površin leta 2013 v odnosu do leta 2008 je v občinah Ljubljana, Maribor, Koper, Škofljica, Postojna, Jesenice, Kranj, več stanovanj pa so leta 2013 kot leta 2008 zgradili v občinah Podčetrtek, Radovljica, Mozirje, Rogaška Slatina, Velenje. Manj stanovanjskih površin leta 2013 je v 132 občinah. V občinah Solčava, Hodoš, Središče ob Dravi, Jezersko, Žetale, Kobilje, Rečica ob Savinji, Luče in Dobrovnik so od leta 2008 do leta 2013 zgradili skupno manj kot 10 stanovanjskih enot.

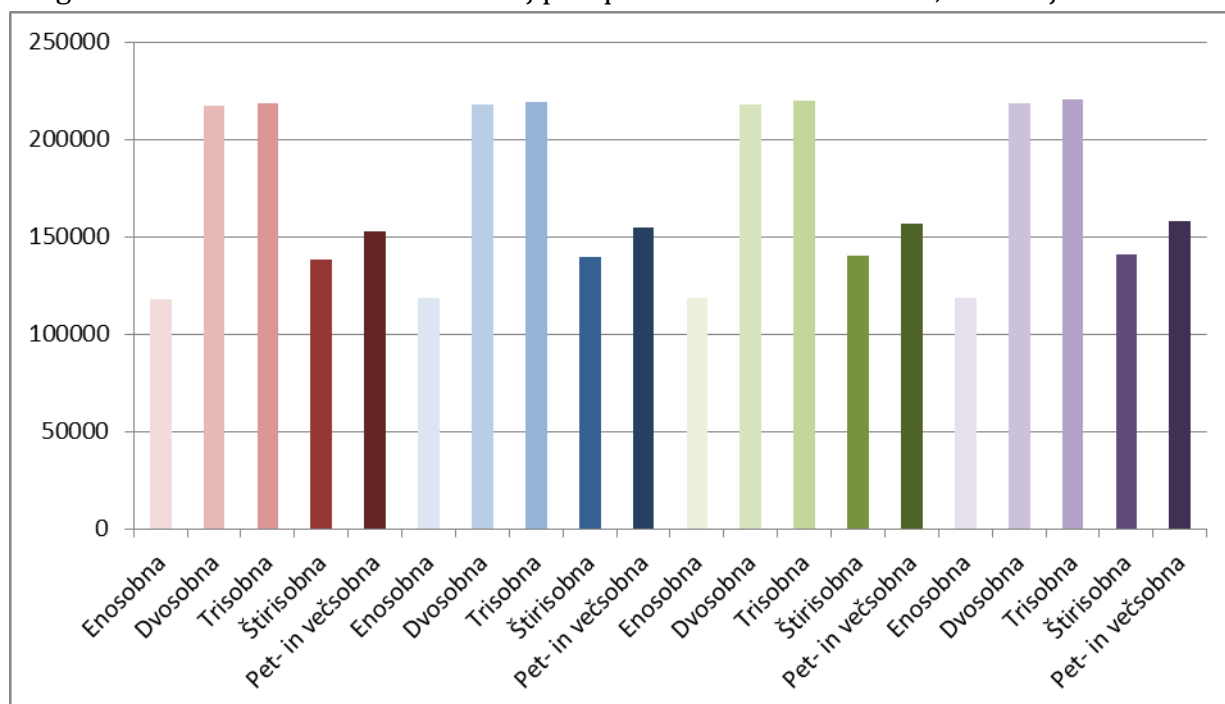
Obseg stanovanjskega sklada se je v Sloveniji od leta 2010 do 2013 povečal za 12351 stanovanj (Preglednica P6-1). Največ je dvosobnih in trisobnih stanovanj, razmerje v tipu stanovanj se v časovnem obdobju 2010 do 2013 ni spremenilo (Graf P6-1).

Preglednica 8: P6-1: Ocena stanovanjskega sklada po občinah od leta 2010 do leta 2013

	2010	2011	2012	2013
	Št. stanovanj	Št. stanovanj	Št. stanovanj	Št. stanovanj
SLOVENIJA	844656	849825	853860	857007

Vir podatkov: SURS

Preglednica 9: Prikaz števila stanovanj po tipu od leta 2010 do 2013, Slovenija

Vir podatkov: SURS

P7– Število izdanih gradbenih dovoljenj in delež gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo

Opredelitev: Spremlja se število izdanih gradbenih dovoljenj z deležem za stanovanjsko gradnjo v tekočem letu.

Raven opazovanja: naselje

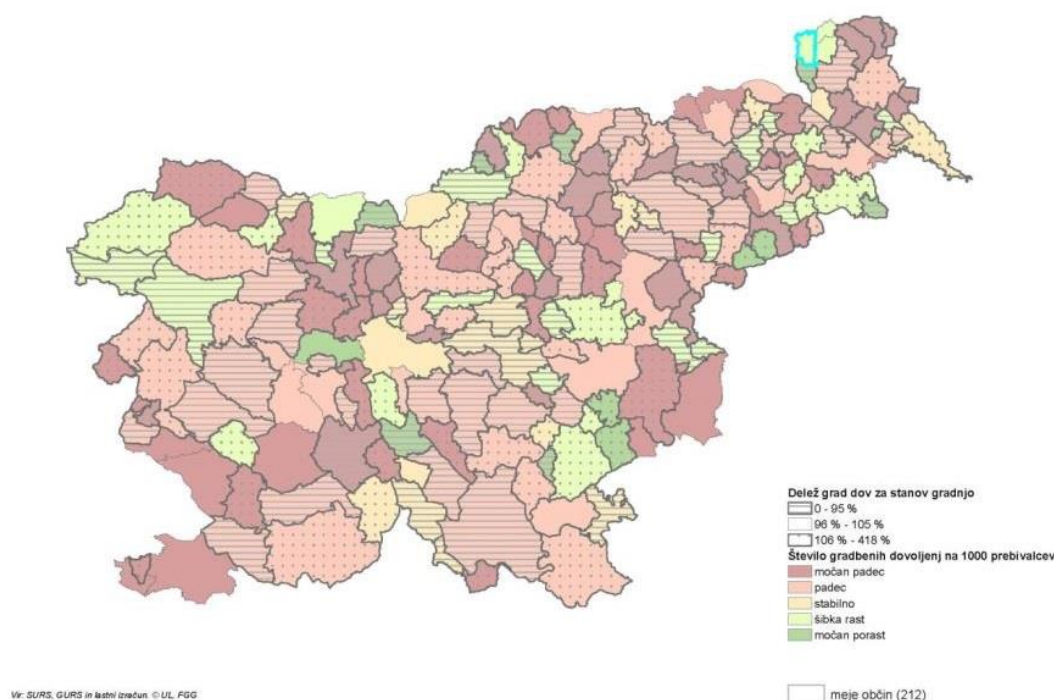
Vir: SURS, MOP

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno, 5 letno

Metodološka opomba: Podatke o številu izdanih gradbenih dovoljenj (stanovanjske stavbe in nestanovanjske stavbe) na letni ravni za občino, regijo, kohezijsko regijo spremlja SURS. Po metodologiji iz leta 2011 so dostopni podatki od leta 1999 naprej. SURS spremlja podatke o izdanih gradbenih dovoljenjih na 1 000 prebivalcev po občinah, dostopen podatek za stanovanjsko gradnjo.

Slika 19: P7-1 - Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev po občinah leta 2013 glede na leto 2008 (barvna skala). Delež izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo leta 2013 glede na leto 2008 (šrafura).

Na sliki P7-1 je bila uporabljena lestvica za gibanje izdanih gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev kot jo prikazuje Preglednica P8-1.

Grafikon 11: P7-1 - Izdana gradbena dovoljenja na 1000 prebivalcev

Število gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev leta 2013 glede na leto 2008	Razredi	Število občin v posameznem razredu
Močan padec	0-50 %	72
Padec	51 % - 90 %	74
Stabilno	91 % - 110 %	17
Šibka rast	111 % - 200 %	33

Močna rast	Nad 200 %	13
------------	-----------	----

Vir podatkov: SURS

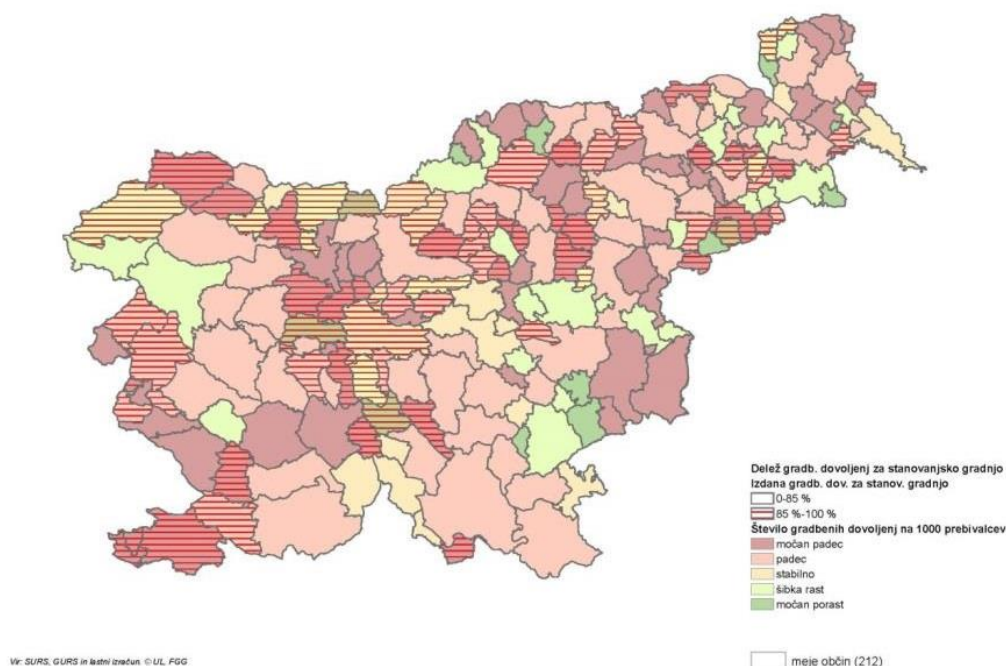
Izračunan je bil tudi odstotek izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo, glede na vsa gradbena dovoljenja na 1000 prebivalcev. Grafična lestvica na sliki P8-1 je prikazan v treh razredih, ki jih prikazuje preglednica P8-2.

Grafikon 12: P7-2 - Delež izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo, glede na vsa gradbena dovoljenja na 1000 prebivalcev

Delež gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo od vseh izdanih gradbenih na 1000 prebivalcev leta 2013 glede na leto 2008	Gradbena dovoljenja za stanovanjsko gradnjo leta 2013 glede na leto 2008	Število občin v posameznem razredu
Padec gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo	Od 0 do 95 %	96
Stabilno	95 % do 105 %	42
Rast deleža gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo	Več kot 105 %	72

Vir podatkov: SURS

Slika 20: P8 – 2 - Število izdanih gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev po občinah leta 2013 glede na leto 2008 (barvna skala). Več kot 85 % izdanih gradbenih dovoljenj za stanovanjsko gradnjo v letu 2013 (šrafura) (SURs)

Na sliki P8-2 so z barvno šrafuro prikazane občine, v katerih je bilo več kot 85 % gradbenih dovoljenj v letu 2013 izdanih za stanovanjsko gradnjo. Barvna lestvica izdanih gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev je enaka kot na sliki P8-1.

Število izdanih gradbenih dovoljenj je od leta 2008 do leta 2013 naraslo v 58 od 2012 občin, kar v 72 občinah pa ne dosegajo niti 50 % izdanih gradbenih dovoljenj glede na leto 2008 (slika P8-1). Na splošno je opazen trend zmanjševanja izdaje gradbenih dovoljenj na 1000 prebivalcev. V 74 od 2012 občin je več kot 85 % vseh izdanih gradbenih dovoljenj v letu 2013 bilo za stanovanjsko gradnjo. V občinah Jezersko, Ribnica na Pohorju, Dobrna, Štore, Tržič, Tabor, Razkrižje in Dornava je bila od leta 2008

vsa gradnja le stanovanjska. V občini Celje so bila v letu 2011 in 2012 izdana gradbena dovoljenja le za stanovanjsko gradnjo. PO tipu uzdaje gradbenih dovoljenj izstopajo občine občine Horjul, kjer je v desetih od petnajstih opazovanih let bila prisotna le stanovanjska gradnja, Jezersko (11/15), Luče in Lukovica (8/15), Štore in Tabor (9/15), pri čemer je bila samo stanovanjska gradnja od leta 2007. Podatki so na voljo od leta 1999 in prilagojeni na metodologijo leta 2011. Podatke vodi SURS. Za podrobno analizo bi bilo smiselno spremljati podatek na ravni naselja.

P8 – Dolžina cest glede na kategorizacijo

<i>Opredelitev:</i>	Spremlja se dolžina cest glede na kategorijo mednarodne ceste (ME), (avtoceste (AC), hitre ceste (HC), glavne ceste (G1, G2), regionalne ceste (R1, R2, R3, RT), lokalne ceste (LC, LZ, LK, LG) javne poti (JP, KJ) ter na kakovost (ceste s sodobnim cestiščem, gramozne ceste).
<i>Raven opazovanja:</i>	Občina
<i>Vir:</i>	SURS, Občine, DARS, DRSC
<i>Časovna serija:</i>	letno
<i>Časovni interval:</i>	letno
<i>Metodološka opomba:</i>	/

Preglednica 10: P8-1.- Dolžine cest po vrsti ceste in vrsti cestišča, Slovenija, letno

		2002 (km)	2011 (km)	Sprememba (km)
Javne ceste - SKUPAJ	Ceste s sodobnim cestiščem	25544,6	27978,2	2433,6
	Gramozne ceste	12976,1	10997,8	-1978,3
Državne ceste	Ceste s sodobnim cestiščem	5899,3	6405,8	506,5
	Gramozne ceste	450	322,5	-127,5
Občinske ceste	Ceste s sodobnim cestiščem	19645,4	21572,5	1927,1
	Gramozne ceste	12526,1	10675,3	-1850,8
Avtoceste - AC	Ceste s sodobnim cestiščem	394,2	675,2	281
	Gramozne ceste	-	-	
Avtoceste brez priključkov	Ceste s sodobnim cestiščem	307,5	533,3	225,8
	Gramozne ceste	-	-	
Hitre ceste - HC	Ceste s sodobnim cestiščem	61,9	92,8	30,9
	Gramozne ceste	-	-	
Hitre ceste brez priključkov	Ceste s sodobnim cestiščem	46,1	73,3	27,2
	Gramozne ceste	-	-	
Glavne ceste - G1, G2 in HCH1	Ceste s sodobnim cestiščem	1077,4	816,7	-260,7
	Gramozne ceste	-	-	
Regionalne ceste - R1, R2, R3 in RT	Ceste s sodobnim cestiščem	4365,8	4821	455,2
	Gramozne ceste	450	322,5	-127,5
Lokalne ceste - LC, LZ, LK in LG	Ceste s sodobnim cestiščem	10764	11133,5	369,5
	Gramozne ceste	3136,9	2324,5	-812,4
Javne poti - JP in KJ	Ceste s sodobnim cestiščem	8881,4	10439	1557,6
	Gramozne ceste	9389,2	8350,8	-1038,4
Mednarodne E-ceste	Ceste s sodobnim cestiščem	625	725	100
	Gramozne ceste	-	-	

Vir podatkov: SURS

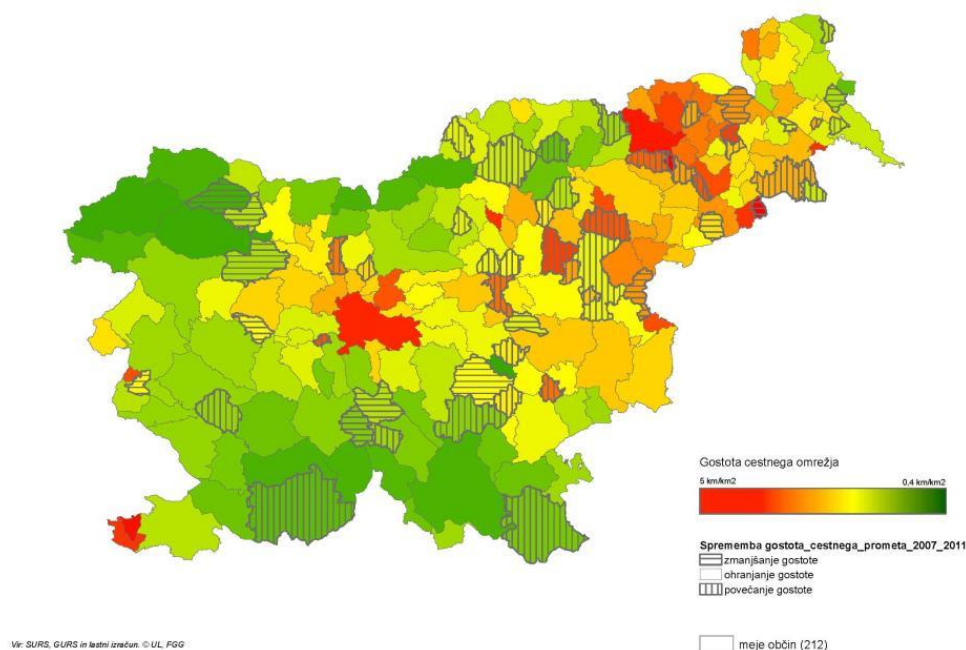
Dolžina cestnega omrežja v Sloveniji se povečuje, v celokupnem obsegu se zmanjšuje obseg gramoznih cest. Podatki so dostopni tudi na ravni občine in sicer od leta 2002 dalje.

Preglednica 11: P8-2 - Sprememba gostote cestnega omrežja, ki je prikazan tudi na sliki P9-1

Gostota cestnega omrežja	Razredi	Število občin v posameznem razredu
Zmanjšana	Več kot 5 % zmanjšanje cestnega omrežja leta 2011 na leto 2007	19
Ohranjena	-4 % do 5 % sprememba gostote cestnega omrežja od leta 2007 do leta 2011	155
Povečana	Več kot 6 % povečanje cestnega omrežja od leta 2007 do leta 2011	37

Vir podatkov: SURS

Slika 21: P9-2 - Sprememba gostote cestnega omrežja, ki je prikazan tudi na sliki P9-1

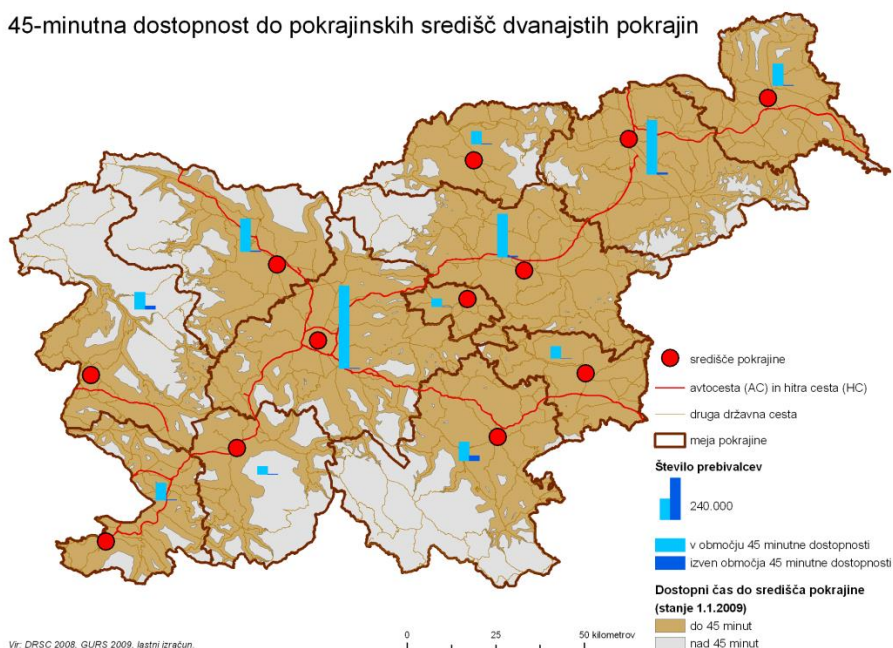

Vir podatkov: SURS

Podatki o gostoti cestnega omrežja za mnoge občine pred letom 2008 niso dostopni. Iz podatkov slika P9-1 razberemo, da le malo občin povečuje gostoto cestnega omrežja. Najbolj se je gostota povečala v občinah Račica ob Savinji ter Tabor. V 14 občinah je gostota cestnega omrežja upadla, največ v občini Gornja Radgona in to kar za 32 % leta 2011 glede na leto 2007.

Slika 22: P8-2: Dostopnost do storitev splošnega pomena in zaposlitvenih središč se je z izgradnjo avtocestnega križa bistveno izboljšala za vse prebivalce

45-minutna dostopnost do pokrajinskih središč dvanajstih pokrajin

Vir: Pogačnik, A., Zavodnik Lamovšek, A., Drobne, S. s sod., 2009

Gostota in opremljenost cestne infrastrukture bistveno vpliva na dostopnost do različnih dejavnosti. Z izboljšanjem cestnega omrežja se izboljšuje tudi dostopnost in s tem kakovost življenja vseh prebivalcev, zlasti na podeželju. Središča statističnih regij, ki so hkrati tudi središča z dejavnostmi najvišje ravni so večini prebivalcev Slovenije dobro dostopna in na zadovoljivi ravni. Poleg razvitega cestnega omrežja ter visoke stopnje motorizacije prebivalstva je le ta posledica predvsem dobre opremljenosti središč s tovrstnimi funkcijami. Slabšo dostopnost imajo le redkeje poseljena območja kot so predvsem Posočje in Cerkljansko, Kočevska in Bela krajina. Dobra dostopnost velja le z osebnim potniškim prometom – dostopnost s sredstvi JPP je slabša in na tem področju so v prihodnje nujne izboljšave. Dostopnost je tako manjša za nekatere socialne skupine kot so starejši, mladi in osebe ki si ne morejo privoščiti osebnega prevoza ali iz drugih razlogov ne upravljajo osebnega vozila.

P9 – Dolžina in opremljenost železniških prog

<i>Opredelitev:</i>	Spremlja se dolžina železniških prog in opremljenost vključno z lokacijami železniških postaj za prevoz potnikov		
<i>Raven opazovanja:</i>	Država, Občina		
<i>Vir:</i>	SURS, Slovenske železnice		
<i>Časovna serija:</i>	letno		
<i>Časovni interval:</i>	letno		
<i>Metodološka opomba:</i>	Podatki o železniških postajah so dostopni pri Slovenskih železnicah, prikazani so za leto 2010, novejših podatkov nismo pridobivali.		

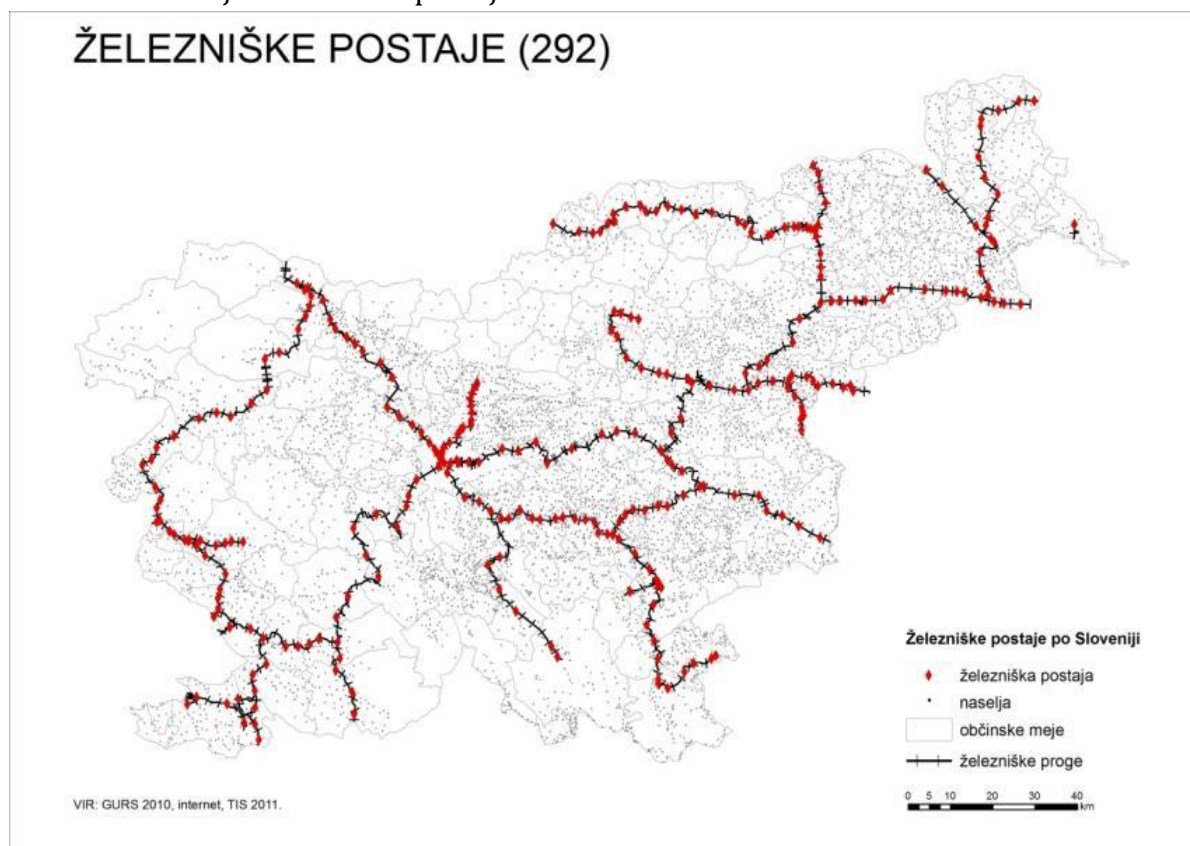
Slika 23: P9-1: Dolžina železniških prog, Slovenija, letno)

		2002	2012
Dolžina železniške mreže	Kilometri	2194,7	2177,3
Dejanska dolžina prog	Kilometri	1228,6	1209,1

Vir podatkov: SURS

Dolžina železniškega omrežja se zmanjšuje. Podatkov o spremembi lokacije in števila železniških postaj za leto 2013 nismo pridobili. Podatke je treba pridobiti pri Slovenskih železnicah.

Slika 24: Lokacije železniških postaj

Vir podatkov: Internet, TIS, 2010

P10 – Razmerje med številom potnikov v javnem in zasebnem potniškem prometu

Opredelev: Spremlja se število potnikov prepeljanih z javnim potniškim prometom v odnosu do osebnih prevoznih sredstev. Med javni potniški promet uvrščamo število prepeljanih potnikov na železniškem omrežju (mednarodni in notranji promet), število prepeljanih potnikov v mestnem potniškem prometu in javnem (avtobusnem) potniškem prometu, število prepeljanih potnikov v letalskem prometu.

Osební potniški promet vrednotimo po številu prevoženih kilometrov z osebnim avtomobilom ter kolesom (število osebnih avtomobilov)

Raven opazovanja: Država, Občina, naselje

Vir: SURS, Ministrstvo za infrastrukturo, Nosilci dejavnosti

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Razmerje med številom potnikom v javnem in zasebnem prometu je sestavljen kazalnik za katerega nimamo ustreznih podatkov. Podatki v cestnem prometu se vodijo ločeno za mestni potniški promet ter za medkrajevni in mednarodni promet ter so podani v prepeljanih potnikih in v prevoženih kilometrih. V prepeljanih potnikih in prevoženih kilometrih so podani tudi podatki v železniškem prometu in sicer ločeno za notranji ter zunanji promet. Pri osebnem prometu pa lahko spremljamo le število registriranih vozil po tipu vozila in vrsti lastništva (SURS in MNZ), ne pa tudi obsega prepeljanih kilometrov. Na sliki 11-1 je prikazano gibanje osebnih avtomobilov po občinah (brez ostalih prevoznih sredstev). Razmerja med javnim in zasebnim potniškim prometom iz dostopnih podatkov ne moremo izračunati zato je vsaka kategorija predstavljena posebej.

Preglednica 12: P10-1: Prepeljani potniki (v tisočih) in prevoženih kilometrov (v tisočih) v javnem cestnem potniškem prometu

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Potniki (1.000)	55937	53604	51745	51336	47748	47210	45980	42760	47752
Linije - število	106	102	106	109	114	114	94	99	128
Prevoženi kilometri (1.000)	15813	15778	15759	16291	16518	16370	14990	14307	17042

Vir podatkov: SURS

Obseg prepeljanih potnikov v cestnem javnem potniškem prometu se od leta 2005 zmanjšuje (preglednica P11-1). Število rednih linij sicer narašča, tako kot tudi število prevoženih kilometrov. Podatek je dostopen na ravni Slovenije, kar nam ne pokaže realne slike o dostopnosti javnega potniškega prometa v posameznih manjših in od mestnih središč oddaljenih naselij.

Iz preglednice P11-2 razberemo, da se upad prepeljanih kilometrov ter potnikov še posebej zmanjšuje na razdaljah nad 100 km (za več kot 70 %). Najmanjši upad je zaznati na razdaljah med 20 in 50 km.

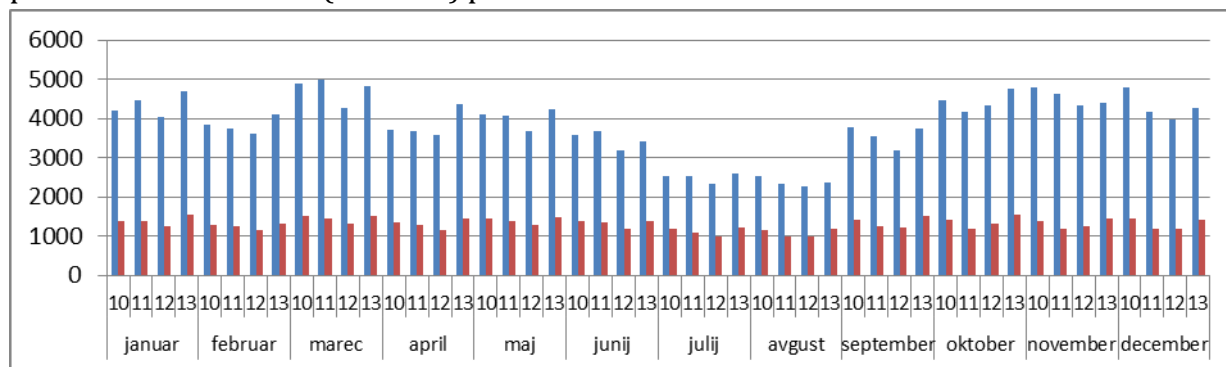
Preglednica 13: P10-2: Cestni javni potniški prevoz po: MERITVE, RAZDALJA , LETO

		2002	2011	Zmanjšanje (%)
Število prepeljanih potnikov (v tisoč)	Razdalja - SKUPAJ	57955	32404	44,09 %
	do 20 km	42717	21086	50,64 %
	21 - 50 km	11639	9772	16,04 %
	51 - 100 km	2174	1166	46,37 %
	101 - 300 km	1119	326	70,87 %
	nad 300 km	306	54	82,35 %

Vir podatkov: SURS, 2014

Opomba: Podatki so dostopni samo do leta 2011.

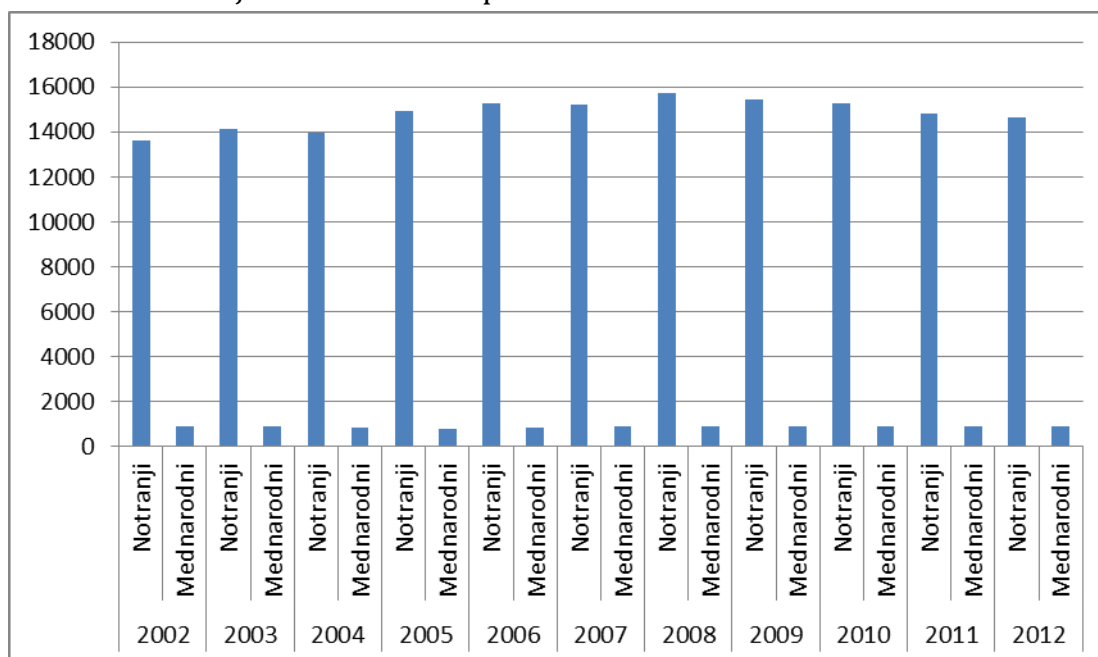
Grafikon 13: P10-1 - Prepeljani potniki v mestnem potniškem prometu (v tisočih) in prevoženih kilometrov(v tisočih) po mesecih

Vir podatkov: SURS

Obseg mestnega potniškega prometa od leta 2010 do 2013 narašča v hladnejših mesecih (januar, februar marec, april, oktober) ter upada v juniju, juliju in avgustu. V splošnem je opazen porast mestnega potniškega prometa.

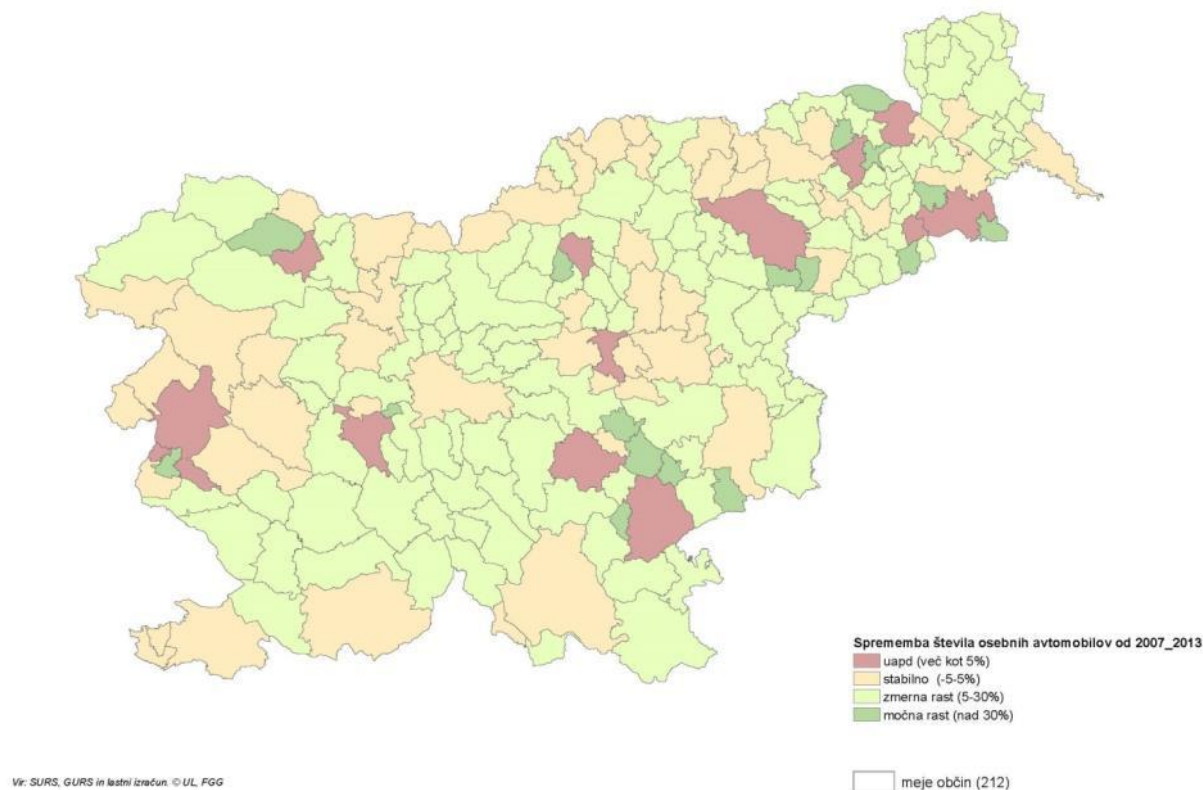
Grafikon 14: 10-2: Prepeljani potniki (v tisočih) v železniškem potniškem prometu ločeno za notranji ter mednarodni promet

Vir podatkov: SURS

Obseg prepeljanih potnikov v notranjem železniškem prometu je od leta 2002 do 2008 rasel, nato pa do leta 2012 padal. Mednarodni promet je konstanten.

Slika 25: P11-1 - Gibanje števila osebnih avtomobilov v občinah v obdobju 2007 do 2013

Vir podatkov: SURS

Opomba: Sprememba števila osebnih avtomobilov od leta 2007 do leta 2013 je na sliki P11-1 prikazana v naslednjih razredih:

	Razredi	Število občin v posameznem razredu
Upad osebnih avtomobilov	Več kot 5 % Upad leta 2013 glede na leto 2007	11
Stabilno	-5 % do 5 % spremembe osebnih avtomobilov leta 2013 glede na leto 2007	59
Zmerna rast osebnih avtomobilov	Od 6 % do 30 % povečanje obsega osebnih avtomobilov leta 2013 glede na leto 2007	124
Močna rast osebnih avtomobilov	Nad 30 % povečanje obsega osebnih avtomobilov leta 2013 glede na leto 2007	17

Vir podatkov: SURS

Dostopni so podatki o številu osebnih avtomobilov od leta 2001 naprej, vendar so popolni od leta 2007. Na MZI so dostopni podatki o registriranih vozilih po tipu in vrsti lastništva (pravne in fizične osebe), vendar so podatki vojeni po upravnih enotah registracije, zato smo uporabili podatke SURS.

Oceno obsega osebnega prometa v odnosu do javnega prometa lahko opravijo pristojne službe na podlagi podatkov števnih mest (podatki so dostopni na DRSC). Kazalnik razmerja med javnim in zasebnim prometom ni vzpostavljen.

dejavnosti, predvsem v terciarnem sektorju, narašča število delovnih mest, na katerih se zaposlujejo dobro izobraženi ljudje (Zavodnik Lamovšek, 2007).

Glede na večino izbranih kazalnikov (Zavodnik Lamovšek, 2007) se kažejo kot najslabše razvita območja Nazarje–Mozirje, Radlje ob Dravi Ribnica–Kočevje in Tolmin, kar je verjetno posledica slabše naravno-geografske lege ter velike oddaljenosti od največjih urbanih središč, s tem pa posledično tudi slabše infrastrukturne opremljenosti, manj razvitega gospodarstva, šolstva, zdravstva ... Na drugi strani pa sta najbolj razviti območji Ljubljana in Maribor, pri čemer se Ljubljana ne uvršča v sam vrh po vseh kazalnikih. Presenetljivo visoko se uvrščata Murska Sobota, ki ima sicer veliko strukturnih in razvojnih težav (ZSSRR, 2005) in Ptuj. Podatki kažejo na to, da imata obe območji zelo velik potencial za razvoj z nadaljnjimi vlaganji v zmogljivejšo IKT infrastrukturo in storitve, z ustreznimi vlaganji v R&R ter z intenzivnim povezovanjem z gospodarstvom.

Tako ima že sedaj praktično vsak prebivalec Slovenije dobre možnosti za pridobitev solidne širokopasovne povezave. Tudi Evropska unija v Strategiji za Evropo 2020 (2010) široko uporabo informacijske in telekomunikacijske tehnologije (IKT) prepoznava kot nujnost za rast, zato je dostop do infrastrukturnih povezav velikega pomena. Prostorska distribucija internetne infrastrukture je pomembna za promocijo policentričnega in uravnoveženega evropskega prostora kjer so vse regije in mesta povezava z globalnim pretokom informacij in dejavnosti. Cilj do leta 2013 je zagotoviti, da bodo imela vsa evropska gospodinjstva dostop do interneta visokih hitrosti, ki naj bi do leta 2020 omogočal najhitrejšo možno internetno povezavo do 50 % gospodinjstvom (Digitalna agenda za Evropo, 2010).

V Sloveniji so doseženi že dokaj dobri rezultati, kar nam kažejo območja in število prebivalcev z omogočeno dostopnostjo do ADSL priključkov, kar je prikazano na sliki P12-1 in preglednici P12-1 (dostopnosti do drugih širokopasovnih povezav ni bilo mogoče prikazati zaradi nedostopnosti podatkov; do Zavodnik Lamovšek, 2007). Slika P12-1 in preglednica P12-1 hkrati prikazujeta tudi območja, kjer so še vedno prisotne tako imenovane »bele lise« (Javni razpis za izgradnjo ..., 2010), na katerih ni nikakršnega dostopa do širokopasovnih omrežij (ADSL, UMTS, brezžične povezave, optični kabel ...). Izračunano je tudi število prebivalcev, ki tega dostopa nima. Oba podatka sta lahko vodilo za nadaljnje opremljanje prostora ter krepitev policentričnega razvoja Slovenije.

Preglednica 14: P11-1 - Dejansko in zeleno število prebivalcev z možnim dostopom do ADSL v Sloveniji

Oddaljenost od telefonskih central, ki omogočajo ADSL-povezave	Št. preb. v izbranem območju	Delež preb. v izbranem območju (%)	Opomba
5-km pas od telefonske centrale	1.753.788,00	87,80	Dejanska možnost uporabe ADSL)
7,5-km pas od telefonske centrale	1.872.153,00	93,72	Simulacija
10-km pas od telefonske centrale	1.909.267,00	95,58	Simulacija
> 10-km pas od telefonske centrale (območje cele Slovenije in vseh njenih prebivalcev)	1.997.590,00	100,00	Cilj Strategije razvoja širokopasovnih omrežij do leta 2010*

Izvorni podatki: Telekom 2005, EHIŠ v povezavi s centralnim registrom prebivalstva, SURS, GURS 2004, obdelava podatkov in kartografski prikaz Zavodnik Lamovšek, 2007

V Sloveniji so cilji, glede na že dosežene rezultate postavljeni bistveno višje, in sicer pokritost s širokopasovnimi omrežji za celotno populacijo Slovenije (Strategija razvoja ..., 2008), kar lahko merilo z naslednjim kazalnikom:

- s številom računalnikov (IP – naslov internetnih protokolov oz identifikacijskimi številkami računalnikov), ki imajo dostop do širokopasovnega omrežja. S pomočjo sledljivosti, ki jo omogoča internet, se pokaže tudi geografska lokacija teh računalnikov, tako da lahko s tem ugotavljamo tudi prostorsko razporejenost uporabnikov in s tem pokritost ozemlja s širokopasovnimi omrežji.

Doseganje ostalih ciljev v povezavi z razvojem IKT pa lahko merimo še s kazalnikoma:

- investicijskih vlaganj v razvoj IKT na posameznih območjih ter
- števila uporabnikov e-storitev po različnih teritorialnih območjih na ravni NUTS 5 in NUTS 3 na vseh področjih uporabe e-storitev, predvsem pa na področjih uprave, zdravstva, šolstva, učinkovite rabe energije, varstva okolja itd.

P12 – Število objektov priključenih na javno vodovodno omrežje

<i>Opredelitev:</i>	Število vseh objektov priključenih na javno vodovodno omrežje in odnos do vseh objektov
<i>Raven opazovanja:</i>	Naselje, REN
<i>Vir:</i>	SURS, ARSO, GURS
<i>Časovna serija:</i>	letno
<i>Časovni interval:</i>	letno
<i>Metodološka opomba:</i>	Podatki na SURS so dostopni na ravni regije za leto 2012. Za spremljanje prostorskega razvoja bi potrebovali podatek za vsak objekt, na naselje. Smiselno bi bilo spremljati objekt, ki so priključeni na vodovodno omrežje (REN) ter trend izgradnje in priključevanja objektov po naseljih.

Preglednica 15: 12-1 - Dolžina vodovodnega omrežja in število vodovodnih priključkov

	2012	
	Dolžina vodovodnega omrežja (v km)	Število vodovodnih priključkov
SLOVENIJA	21656	487953
Pomurska	1434	35299
Podravska	3459	80191
Koroška	556	13114
Savinjska	4112	60742
Zasavska	319	5989
Posavska	1325	20423
JV Slovenija	1860	41545
Primorsko-notranjska	811	14405
Osrednjeslovenska	3300	93748
Gorenjska	1594	43771
Goriška	1540	40870
Obalno-kraška	1347	37857

Vir podatkov: SURS

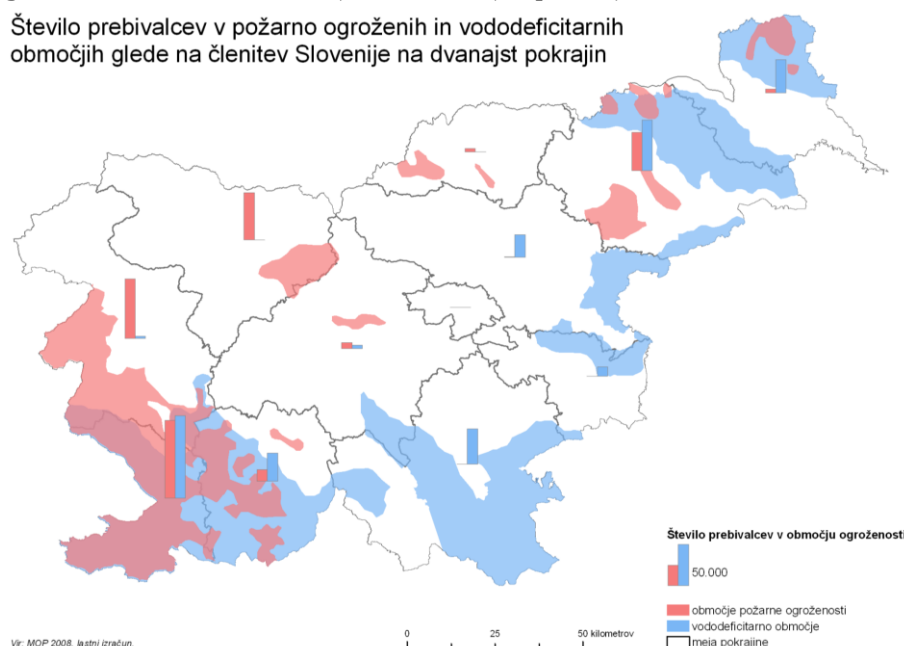
Podatek je dostopen le za leto 2012, zato iz njega ne moremo razbrati trenda dogodkov.

P13 – Število in delež prebivalstva na vododeficitarnih območjih

Opredelitev: Število in delež prebivalstva na vododeficitarnih območjih
Raven opazovanja: Naselje, EHIŠ
Vir: ARSO, GURS
Časovna serija: letno
Časovni interval: letno
Metodološka opomba: /

Slika 27: Število prebivalcev v požarno ogroženih območjih in vododeficitarnih območjih glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Število prebivalcev v požarno ogroženih in vododeficitarnih območjih glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Preglednica 16: Delež prebivalcev v vododeficitarnih območjih. K pregledu so dodana še vodovarstvena območja na državni in lokalni ravni

Zap. št.	Pokrajina	Vodovarstvena območja		Vododeficitarna območja
		državni nivo	občinski nivo	
1	Pomurska	3 %	3 %	31 %
2	Podravska	49 %	1 %	19 %
3	Koroška	0 %	1 %	0 %
4	Savinjska	0 %	2 %	11 %
5	Zasavska	0 %	1 %	0 %
6	Posavska	0 %	8 %	16 %
7	Jugovzhodna Slovenija	0 %	5 %	31 %
8	Osrednjeslovenska	48 %	5 %	1 %
9	Gorenjska	0 %	1 %	0 %
10	Primorsko-notranjska	2 %	27 %	68 %
11	Goriška	0 %	6 %	2 %
12	Obalno-kraška	5 %	7 %	98 %

Vir: Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009

Podatki kažejo, da je delež prebivalstva v ogroženih območjih v pokrajinah pod 1 %. S stališča razvoja je ta podatek ugoden, saj kaže na to, da v ogroženih območjih ni

pretirano veliko stanovanjske in druge gradnje, ki bi ob večjih nesrečah predstavljala preveliko finančno obremenitev za pokrajino. Kljub temu pa so v nekaterih pokrajinah ta območja obsežnejša.

P14 – Število in delež objektov priključenih na komunalno omrežje po naseljih

Opredelitev: Število in delež objektov priključenih na komunalno omrežje po naseljih

Raven opazovanja: Naselje, EHIŠ

Vir: ARSO, GURS, SURS

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Kazalnik bi potrebovali na ravni naselja, za vsak objekt posebej. Potrebno spremljat trend izgradnje in priključevanja objektov na komunalno omrežje.

Preglednica 17: 14-1 - Dolžina kanalizacijskega omrežja in število priključkov na komunalno omrežje

	2012		2013		Sprememba_2012_2013	
	Dolžina kanal. omrežja (km)	Št. priključkov	Dolžina kanal. omrežja (km)	Št. priključkov	Sprememba dolžina kanal. omrežja (km)	Sprememba št. priključkov (%)
SLOVENIJA	8096	250211	8501	267676	405	7,0 %
Vzhodna Slovenija	4218	126715	4747	146408	529	15,5 %
Pomurska	704	20718	818	22910	114	10,6 %
Podravska	1157	43816	1202	42926	45	-2,0 %
Koroška	369	7786	392	16557	23	112,7 %
Savinjska	810	24301	1081	30329	271	24,8 %
Zasavska	131	1493	130	3247	-1	117,5 %
Posavska	323	7060	339	7812	16	10,7 %
Jugovzhodna Slovenija	592	15620	635	16654	43	6,6 %
Primorsko-notranjska	132	5921	150	5973	18	0,9 %
Zahodna Slovenija	3878	123496	3754	121268	-124	-1,8 %
Osrednjeslovenska	1913	55464	1616	57351	-297	3,4 %
Gorenjska	727	21613	779	22112	52	2,3 %
Goriška	526	20528	549	15454	23	-24,7 %
Obalno-kraška	712	25891	810	26351	98	1,8 %

Vir podatkov: SURS

Dolžina kanalizacijskega omrežja se v splošnem povečuje, čeprav se je v zahodni Sloveniji ter osrednjeslovenski regiji dolžina kanalizacijskega omrežja zmanjšala. Število priključkov na kanalizacijsko omrežje se v treh regijah zmanjšuje, občuten porast je v zasavski in koroški statistični regiji.

P15 – Število in delež objektov priključenih na čistilne naprave po tipu čistilne naprave

Opredelitev: Število vseh objektov priključenih na čistilne naprave. Upošteva se tudi objekte priključene na male čistilne naprave.

Raven opazovanja: Naselje, EHIŠ, REN

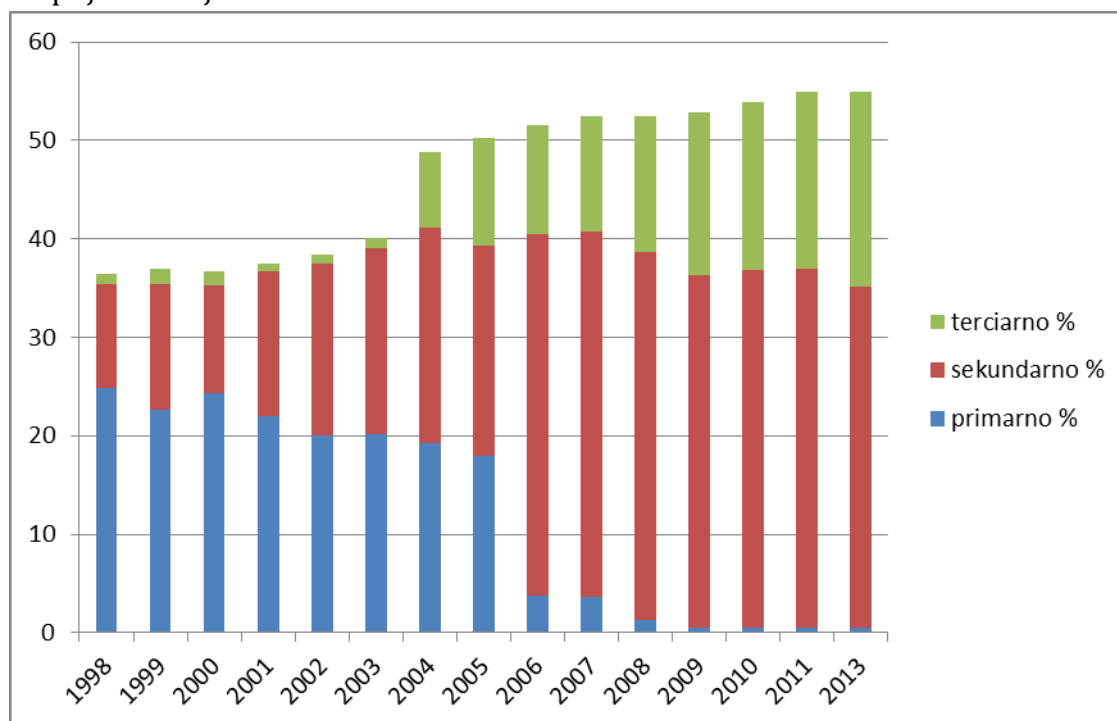
Vir: SURS, ARSO, GURS

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: V naravovarstvenem atlasu ARSO je dostopen podatek o čistilnih napravah za leto 2003. Novejši podatek ni dostopen.

Grafikon 15: 16-1 - Delež prebivalcev Slovenije, katerih komunalne odpadne vode so se v posameznem letu čistile na komunalnih ali skupnih čistilnih napravah z določeno stopnjo čiščenja

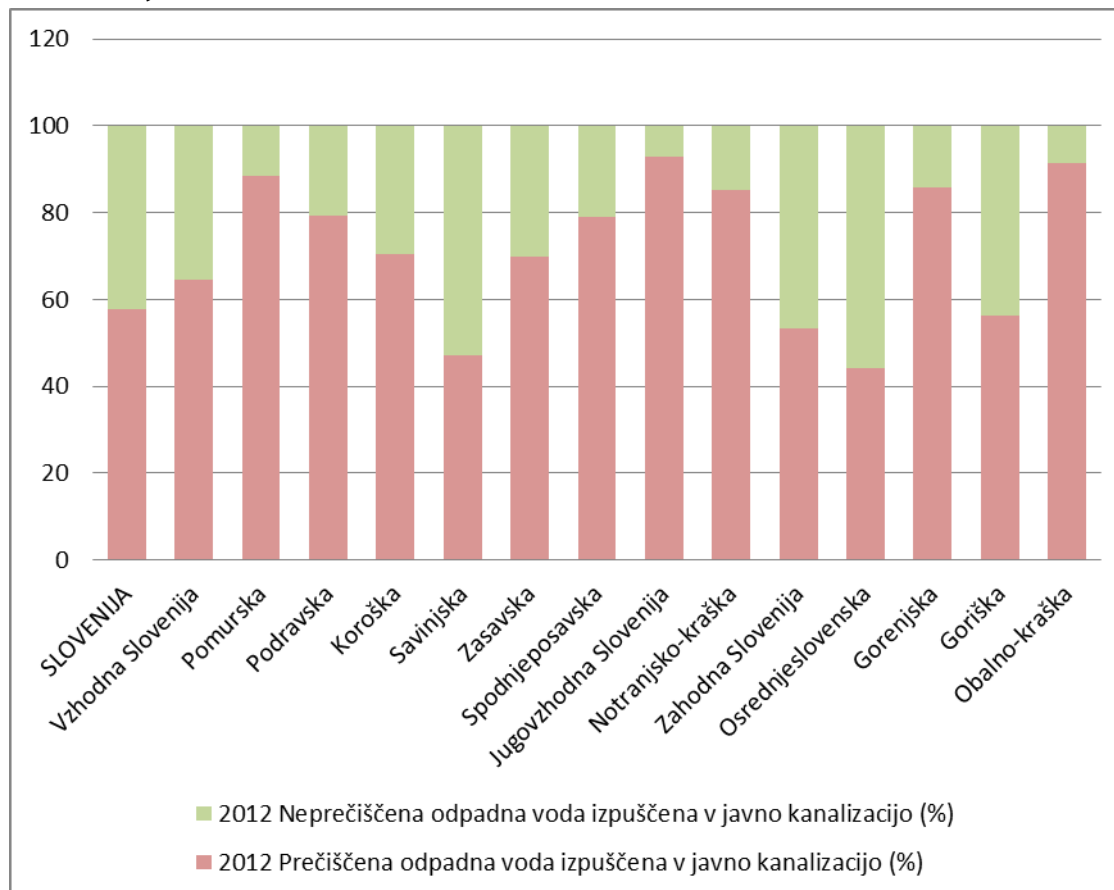

Vir podatkov: ARSO – KOS, VD02

Kazalnik prikazuje količino industrijske in komunalne odpadne vode ter delež prebivalcev, katerih odpadne vode se čistijo na komunalnih in skupnih čistilnih napravah, razvrščenih glede na stopnjo čiščenja po metodologiji iz Direktive o čiščenju komunalne odpadne vode. Metodologijo povzema tudi slovenska Uredba o emisiji snovi pri odvajanju odpadnih vod iz komunalnih čistilnih naprav. V grobem določa, da je primarno čiščenje mehansko oziroma kemično. Odstrani manjši del organskih obremenitev in del obremenitev z usedljivimi snovmi. Sekundarno čiščenje je v splošnem biološko. Odstrani pretežni del obremenitev z organskimi snovmi in del (20 %-30 %) hranil. Terciarno čiščenje je tisto, ki poleg organskih obremenitev odstrani pretežni del obremenitev s hranili (dušik fosfor) (KOS, VD02)

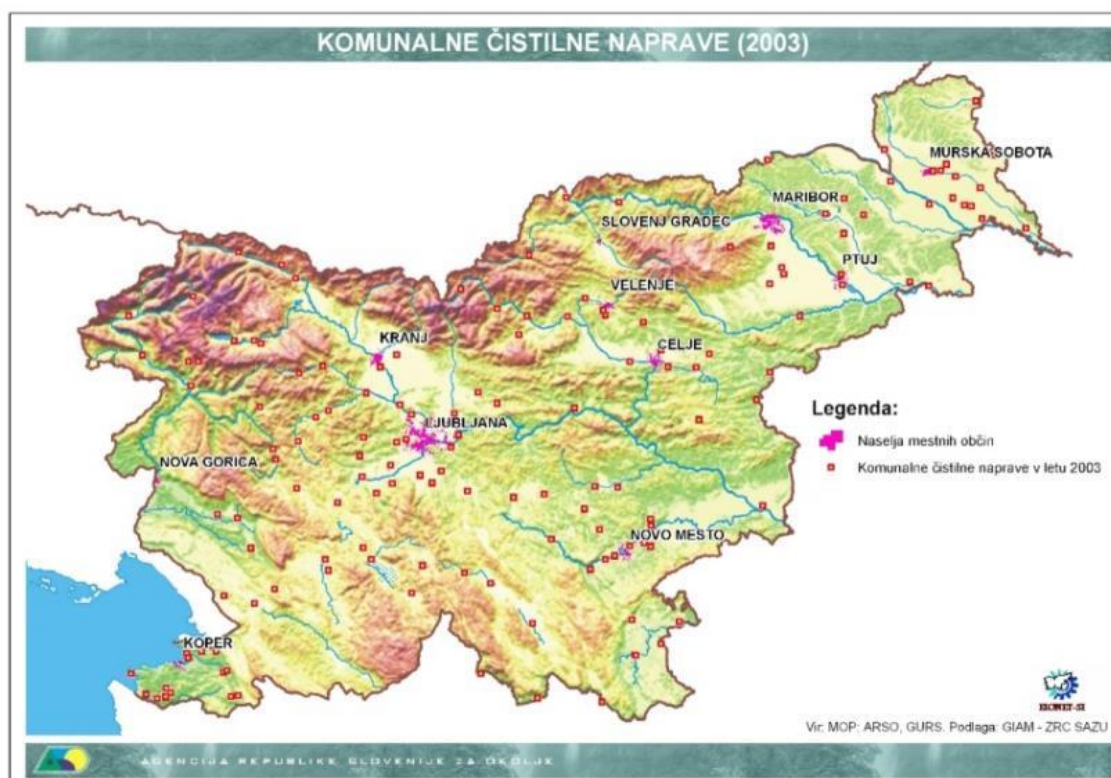
Delež prebivalcev v Sloveniji, ki so priključeni na čistilne naprave se je v letu 2013 povzpел na 55 %, povečuje pa se tudi delež terciarnega in sekundarnega čiščenja komunalnih odpadkov.

Grafikon 16: 15-2 - Delež prečiščene in neprečiščene odpadne vode izpuščene v javno kanalizacijo v % v letu 2012

Vir podatkov: SURS

Slika 28: 16-1: Komunalne čistilne naprave leta 2003

Vir: Naravovarstveni atlas, ARSO, 2014

P16 – Razpoložljive kapacitete komunalnih odlagališč

Opredelitev: Razpoložljive kapacitete regijskih centrov za odpadke in občinskih odlagališč komunalnih odpadkov

Raven opazovanja: Občina, regija

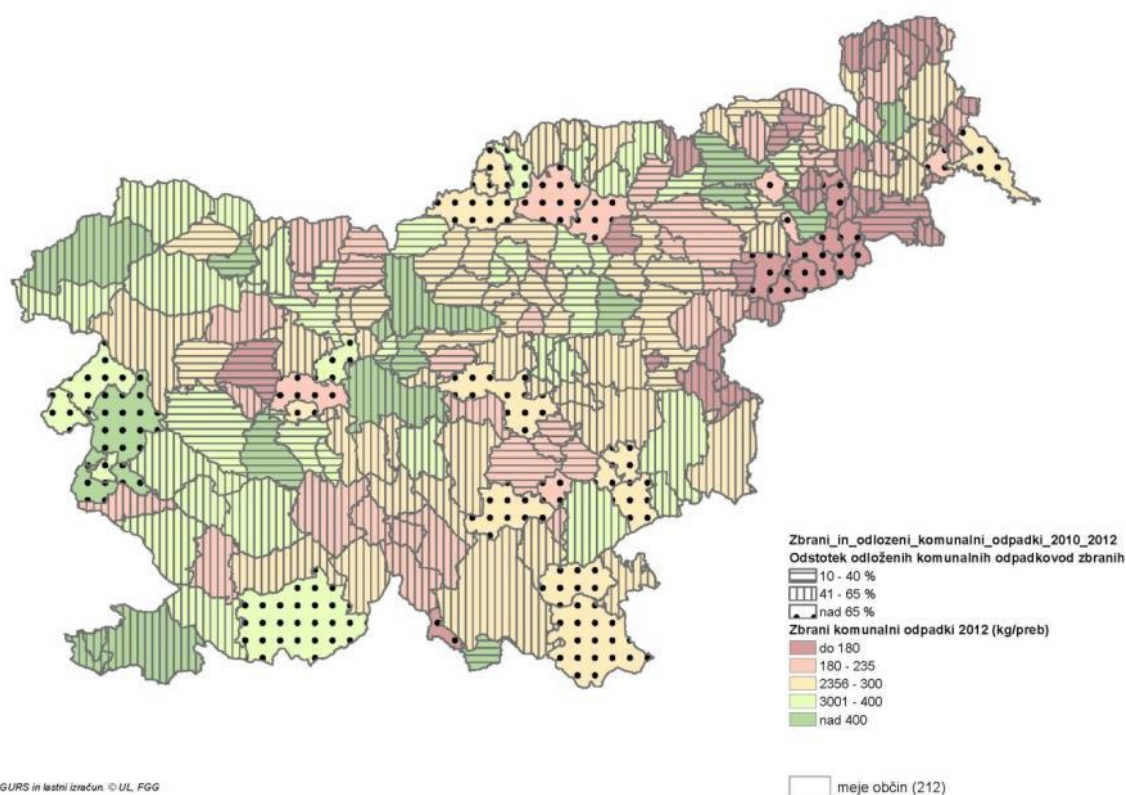
Vir: SURS, ARSO, Posamezni upravljavci regijskih odlagališč

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Trenutno ni na razpolago sistematično zbranih podatkov o razpoložljivih kapacitetah regijskih in občinskih komunalnih odlagališč.

Slika 29: 17-1 - Zbrani in odloženi komunalni odpadki (kg/prebivalca) po občinah v letu 2012 (barvna skala) ter odstotek odloženih odpadkov od zbranih v letu 2012

Vir: SURS, GURS in lastni izračun. © UL, FGG

Vir podatkov: SURS

Preglednica 18: P16-1 - Količina zbranih in odloženih komunalnih odpadkov predstavljena v naslednjih razredih tudi na sliki P 17-1

Odstotek odloženih komunalnih odpadkov od zbranih komunalnih odpadkov po občinah v letu 2012	Število občin v posameznem razredu	Zbrani komunalni odpadki na prebivalca v občinah v letu 2012	Število občin v posameznem razredu
10 % do 40 %	69	Do 180 kg/preb	37
41 % do 65 %	100	180 kg/preb do 235 kg/preb	46
Nad 65 %	39	235 kg/preb do 300 kg/preb	67
		301 kg/preb do 400 kg/preb	40
		nad 400 kg/preb	20

Vir podatkov: SURS

Podatke o kapacitetah komunalnih odlagališč je možno zbrati pri nosilcih (upravljavcih) odlagališč. Ti podatki nam niso bili na razpolago.

P17- Število in delež na poplavno ogroženih območjih**P18 - Plazovita območja v Sloveniji in ogroženost prebivalstva**

Opredelitev: Število in delež prebivalcev na poplavno ogroženih območjih po naseljih.

Raven opazovanja: Naselje, občina

Vir: SURS, ARSO,

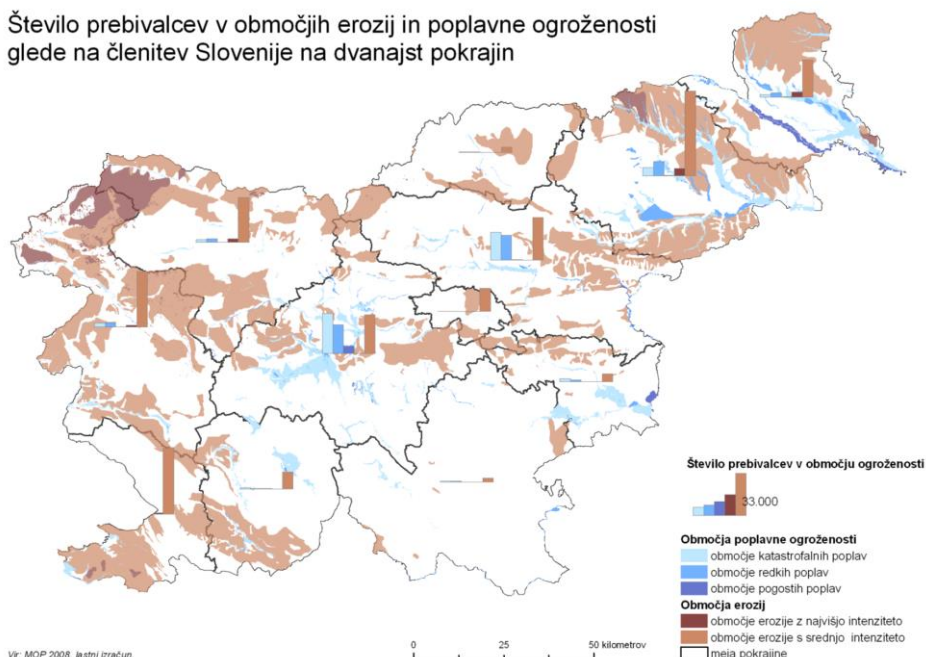
Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba:

Slika 30: Število prebivalcev v območjih erozij in poplavne ogroženosti glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Število prebivalcev v območjih erozij in poplavne ogroženosti glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Vir: Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009

Preglednica 19: P 18-1 - Delež prebivalcev v vseh obravnavanih ogroženih območjih glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin.

Zap. št.	Pokrajina	Vodovarstvena območja		Vododeficitar na območja	Območja požarne ogroženosti	Erozijska območja najvišje intenzitete	Erozijska območja srednje intenzitete	Poplavna območja		
		državni nivo	občinski nivo					pogosta	redka	katastrofalna
1	Pomurska	3 %	3 %	31 %	3 %	3 %	23 %	0 %	2 %	2 %
2	Podravska	49 %	1 %	19 %	14 %	2 %	20 %	0 %	3 %	2 %
3	Koroška	0 %	1 %	0 %	6 %	0 %	5 %	0 %	1 %	1 %
4	Savinjska	0 %	2 %	11 %	0 %	0 %	13 %	0 %	7 %	8 %
5	Zasavska	0 %	1 %	0 %	0 %	0 %	39 %	0 %	0 %	0 %
6	Posavska	0 %	8 %	16 %	0 %	0 %	9 %	0 %	2 %	3 %
7	Jugovzhodna Slovenija	0 %	5 %	31 %	0 %	0 %	2 %	0 %	1 %	1 %
8	Osrednjeslovenska	48 %	5 %	1 %	2 %	0 %	6 %	1 %	5 %	7 %
9	Gorenjska	0 %	1 %	0 %	29 %	1 %	18 %	0 %	1 %	1 %
10	Primorsko-notranjska	2 %	27 %	68 %	28 %	0 %	27 %	1 %	1 %	2 %
11	Goriška	0 %	6 %	2 %	60 %	1 %	36 %	0 %	3 %	2 %
12	Obalno-kraška	5 %	7 %	98 %	93 %	1 %	51 %	0 %	0 %	1 %

Vir: Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009

Opomba: K pregledu so dodana še vodovarstvena območja na državnem in lokalnem ravni

P20 – Število in delež prebivalcev in objektov v zavarovanih območjih narave

Opredelitev: Število in delež prebivalcev v zavarovanih območjih narave (NATURA; EPO, ZN...)

Raven opazovanja: Država, regija

Vir: MOP, SURS, ARSO

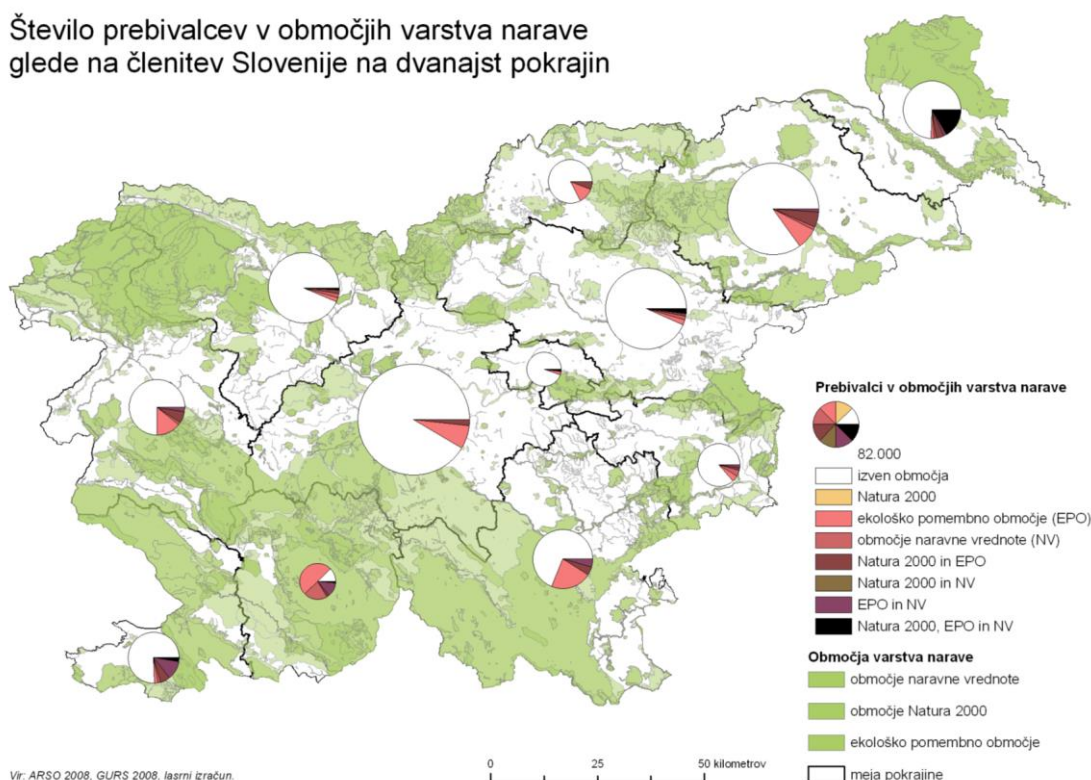
Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Analiza je narejena le za število prebivalcev v območjih varstva narave. Rezultati so nekoliko starejši in prevzeti iz že obstoječe študije Analiza konceptov regionalizacije Slovenije s predlogom območij pokrajin (Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009). Za novejša raziskava na tem področju je treba pridobiti podatke o številu prebivalcev na EHIŠ.

Slika 31: 20-1: Število prebivalcev v območjih varstva narave (območja naravnih vrednot, ekološko pomembna območja in območja Nature 2000) glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Število prebivalcev v območjih varstva narave
glede na členitev Slovenije na dvanajst pokrajin

Vir: Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009

Iz analize števila prebivalcev v območjih varstva narave je razvidno, da so najboljšeje območja ekološko pomembnih območij (EPO), sledijo jim območja Nature 2000, območja naravnih vrednot pa so po velikosti na zadnjem mestu. Podobno sliko kaže tudi število prebivalcev, ki živijo v posameznih območjih varstva narave.

Preglednica 20: P 20-1 - Delež prebivalcev v območjih varstva narave (NV, EPO in Natura 2000), statistične regije

zap. št.	Statistična regija	Skupaj	Izven	Natura 2000	EPO	Naravne vrednote	Natura 2000 + EPO	Natura 2000 + Naravne vrednote	EPO + Naravne vrednote	Natura 2000 + EPO + Naravne vrednote
1	Pomurska	100 %	74 %	0	2 %	1 %	5 %	0	1 %	17 %
2	Podravska	100 %	85 %	0	8 %	1 %	5 %	0	1 %	0 %
3	Koroška	100 %	82 %	0	12 %	0 %	6 %	0	0 %	0 %
4	Savinjska	100 %	94 %	0	2 %	1 %	1 %	0	0 %	2 %
5	Zasavska	100 %	95 %	0	3 %	0 %	1 %	0	0 %	1 %
6	Posavska	100 %	86 %	0	5 %	5 %	2 %	0	2 %	0 %
7	Jugovzhodna Slovenija	100 %	67 %	0	22 %	1 %	5 %	0	4 %	1 %
8	Osrednjeslovenska	100 %	89 %	0	7 %	1 %	2 %	0	1 %	0 %
9	Gorenjska	100 %	93 %	0	2 %	2 %	2 %	0	0 %	1 %
10	Primorsko-notranjska	100 %	13 %	0	50 %	21 %	2 %	0	13 %	1 %
11	Goriška	100 %	74 %	0	14 %	1 %	7 %	0	3 %	1 %
12	Obalno-kraška	100 %	76 %	0	2 %	2 %	6 %	0	12 %	2 %

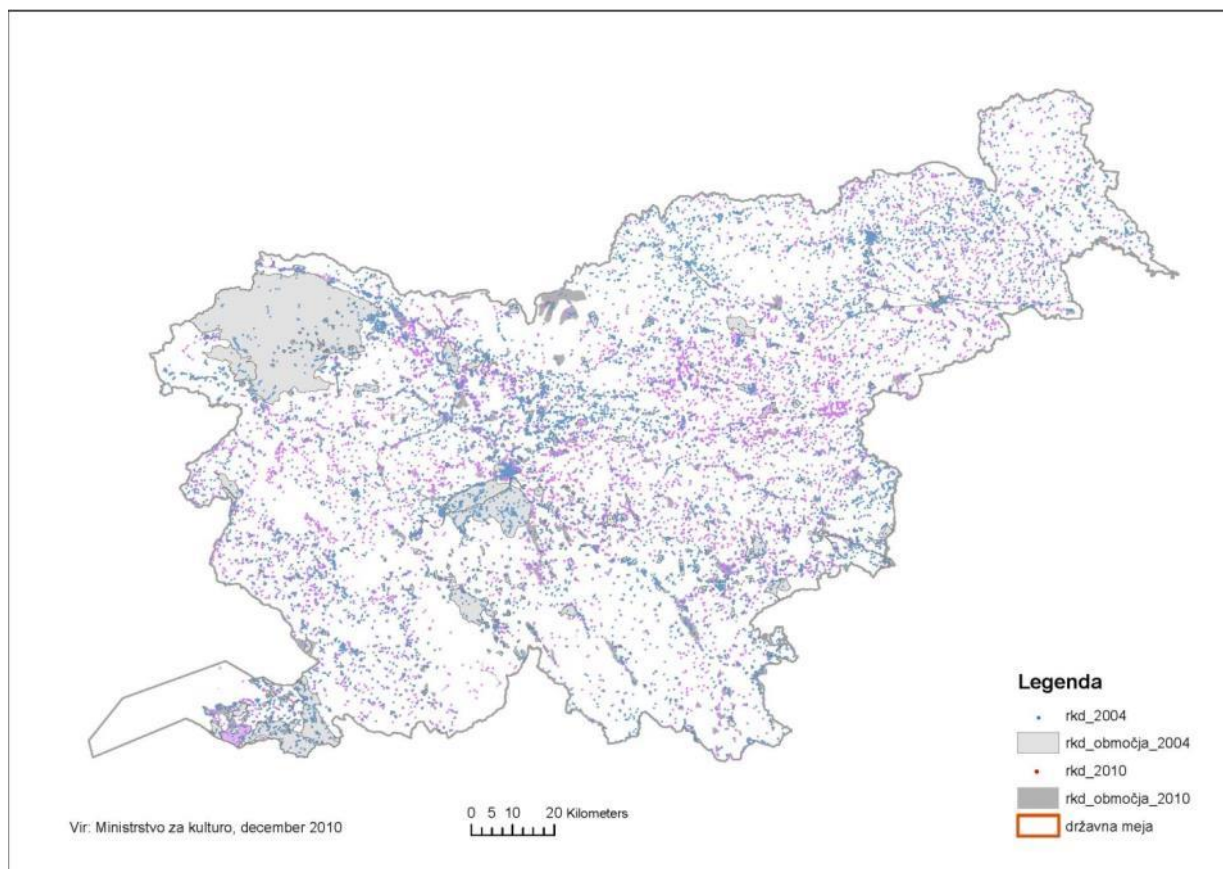
Vir: Pogačnik, Zavodnik Lamovšek, Drobne, 2009

Preglednica P 21-1 kaže zelo veliko neuravnoteženost med posameznimi regijami. Med primorsko-notranjsko regijo, v kateri živi v območjih varstva narave kar 87 % prebivalstva in osrednjeslovensko (11 %), gorenjsko (7 %), zasavsko (5 %) in savinjsko (6 %) regijo, v katerih je ta delež praktično obratno sorazmeren, so razlike zelo velike. V ostalih pokrajinah se delež prebivalstva v območjih varstva narave giblje med 33 % in 14 %. Kot v prejšnjih dveh primerih členitve Slovenije, je tudi tu najvišji delež prebivalstva po vseh regijah v EPO.

P21 – Sprememba števila enot kulturne dediščine

Opredelitev: Sprememba števila enot kulturne dediščine v opazovanih časovnih intervalih
Raven opazovanja: Država, regija
Vir: MK
Časovna serija: letno
Časovni interval: letno
Metodološka opomba: Podatke vodi in vzdržuje Ministrstvo za kulturo: register kulturne dediščine, ki se sproti ažurira in dopolnjuje.

Slika 32: 21-1 - Enote kulturne dediščine iz Registra kulturne dediščine, Slovenija, 2004, 2010

Vir: MK, 2011

V eRKD je bilo v letu 2004 vpisanih 15.096 enot kulturne dediščine različnih kategorij ter 11.946 območij kulturne dediščin. Leta 2010 je bilo evidentiranih 28.198 enot ter 21.794 območij kulturne dediščine.

P22 – Zaraščanje kmetijskih zemljišč

Opredelitev: Sprememba obsega kmetijskih zemljišč zaradi procesa zaraščanja
Raven opazovanja: Država
Vir: MOP, MKO
Časovna serija: letno
Časovni interval: letno
Metodološka opomba:

Preglednica 21: P22-1: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč, Slovenija, 2006 in 2011-2012

		Površina (ha)			Indeks		Struktura (%)		
					2012/06	2012/11			
Šifra	Raba	2006	2011	2012			2006	2011	2012
1100	Njiva	181.336	182.293	181.934	100,3	99,8	27,5	27,4	27,4
1160	Hmeljišče	2.077	1.970	1.966	94,7	99,8	0,3	0,3	0,3
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	309	335	334	108,1	99,7	0,0	0,1	0,0
1190	Rastlinjak	105	130	139	132,4	106,9	0,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	22.278	21.445	21.111	94,8	98,4	3,4	3,2	3,2
1212	Matičnjak	37	55	55	148,6	100,0	0,0	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.793	4.365	4.340	90,5	99,4	0,7	0,7	0,7
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	20.688	24.088	24.576	118,8	102,0	3,1	3,6	3,7
1230	Oljčnik	1.618	1.812	1.822	112,6	100,6	0,2	0,3	0,3
1240	Ostali trajni nasadi	329	418	419	127,4	100,2	0,0	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	369.662	361.491	359.101	97,1	99,3	56,1	54,3	54,0
1321	Barjanski travnik	6.458	6.008	5.948	92,1	99,0	1,0	0,9	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	7.317	9.922	9.952	136,0	100,3	1,1	1,5	1,5
	Kmetijska zemljišča v uporabi skupaj	617.007	614.332	611.697	99,1	99,6	93,7	92,4	92,0
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	21.594	26.309	27.343	126,6	103,9	3,3	4,0	4,1
1420	Plantaža gozdnega drevja	317	272	225	71,0	82,7	0,0	0,0	0,0

1500	Drevesa in grmičevje	18.648	18.258	18.723	100,4	102,5	2,8	2,7	2,8
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	1.107	6.038	6.572	593,7	108,8	0,2	0,9	1,0
	Kmetijska zemljišča skupaj	658.673	665.209	664.560	100,9	99,9	100,0	100,0	100,0

Vir: MKO

Po evidenci dejanske rabe kmetijskih zemljišč je v Sloveniji največ travniških površin. Trajni travniki, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem, zavzemajo 56,4 % vseh kmetijskih zemljišč (2012). Njiv je nekaj več kot 27 %, ekstenzivnih sadovnjakov 3,7 %, vinogradov 3,2 %, intenzivnih sadovnjakov 0,7 %, ostalih kmetijskih rab pa je zelo malo (manj kot 1 %).

V kategoriji drevesa in grmičevje, ki zajema posamične površine, manjše od 2.500 m², vključuje pa tudi mejice in obvodno zarast (ozki linijski pasovi), je 2,8 % kmetijskih površin. Ta vrsta rabe predstavlja biološko pestre habitate, koristne za kmetijstvo in okolje. Zaskrbljujoče je, da je od vseh kmetijskih zemljišč kar 4,1 % površin v zaraščanju. Obseg kmetijskih zemljišč v zaraščanju se ne zmanjšuje. Vzroki za opuščanje kmetijskih zemljišč so različni, kot na primer nezainteresiranost lastnikov kmetijskih zemljišč za obdelovanje le-teh, nezadosten inšpekcijski nadzor preprečevanja zaraščanja in podobno.

V primerjavi z evidenco dejanske rabe kmetijskih zemljišč 2006 se struktura rabe kmetijskih zemljišč v letu 2012 ni bistveno spremenila, podobna pa je ostala tudi skupna površina kmetijskih zemljišč. Rahel upad je zaslediti pri kmetijskih zemljiščih v uporabi. Med pomembnejšimi vrstami kmetijske rabe se je glede na leto 2006 najbolj povečala površina ekstenzivnih (travniških) sadovnjakov (+18,8 %) in oljčnikov (+12,6 %), zmanjšala pa površina intenzivnih sadovnjakov (-9,5 %), hmeljišč (-5,3 %) in vinogradov (-5,2 %). Pri njivah in travniških površinah ni prišlo do večjih sprememb (njive +0,3 %; trajno travinje, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem -2,2 %).

Med drugimi vrstami rabe kmetijskih zemljišč so največje spremembe pri kmetijskih zemljiščih v zaraščanju (+26,6 % glede na leto 2006) ter pri neobdelanih kmetijskih zemljiščih, kjer se je površina glede na evidenco dejanske rabe 2006 povečala 5,4 krat. Porast površin neobdelanih kmetijskih zemljišč je v določeni meri tudi posledica krčitve gozda, pri čemer v času posnetka še ni bila vzpostavljena kmetijska raba. (Poročilo o stanju v kmetijstvu v letu 2012, Kmetijski inštitut, 2013)

P25 – Naravni prirast lesne biomase

Oprelitev: Naravni prirast lesne biomase ter stopnja ohranjenosti gozda

Raven opazovanja: Država, regija

Vir: Zavod za gozdove (ZGS)

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

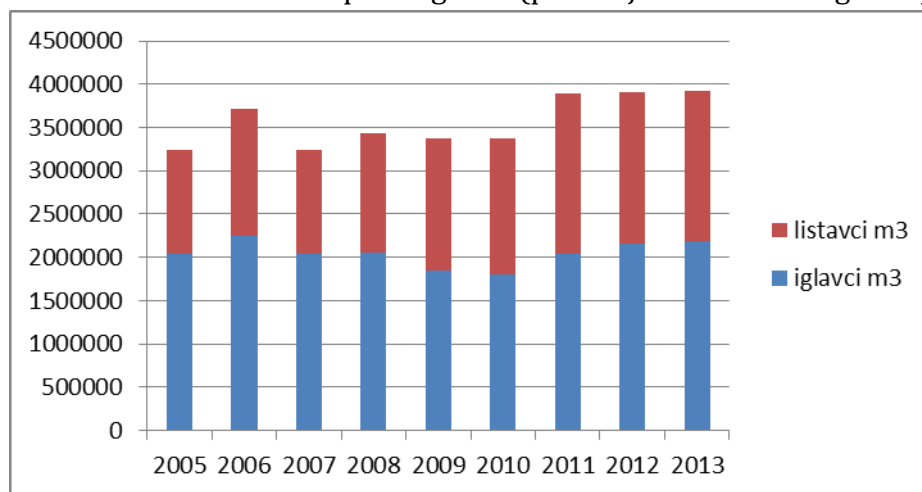
Metodološka opomba: Podatek o lesni zalogi s prirastkom in posekom se vodi kot kazalnik okolja GZ03. Podatke letno vzdržuje Zavod za gozdove Slovenije. Podatki se vodijo na ravni gozdnogospodarskih enot.

Lesna zaloga: Prostornina živih dreves s skorjo in premerom večjim kot 10 cm v prsni višini (ali nad nepravilnostmi oblike debla). Vključuje deblo nad tlemi ali višino panja do vrha oz. minimalnega premera 5 cm. Veje v lesno zalogo niso vključene.

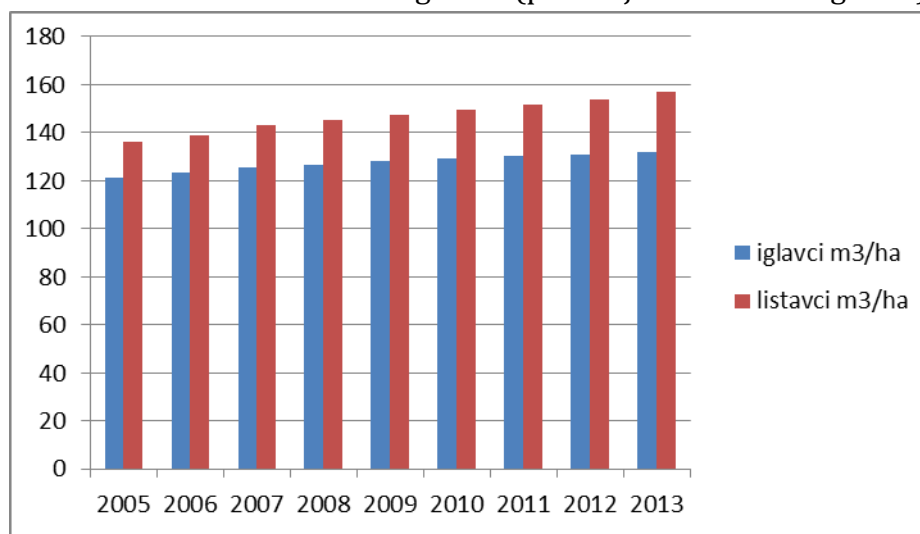
Prirastek: Povprečni letna prostornina prirastka skozi določeno časovno obdobje z merjenim premerom drevesa v prsni višini (ali nad nepravilnostmi oblike debla) in vključuje prirastek dreves, ki so bili posekani v tem časovnem obdobju.

Posek: Povprečni letni volumen dreves, živih ali odmrlih z merjenim premerom drevesa (s skorjo), ki so bili posekani v določenem obdobju. Vključuje drevesa ali dele dreves, ki niso bili odstranjeni iz gozda

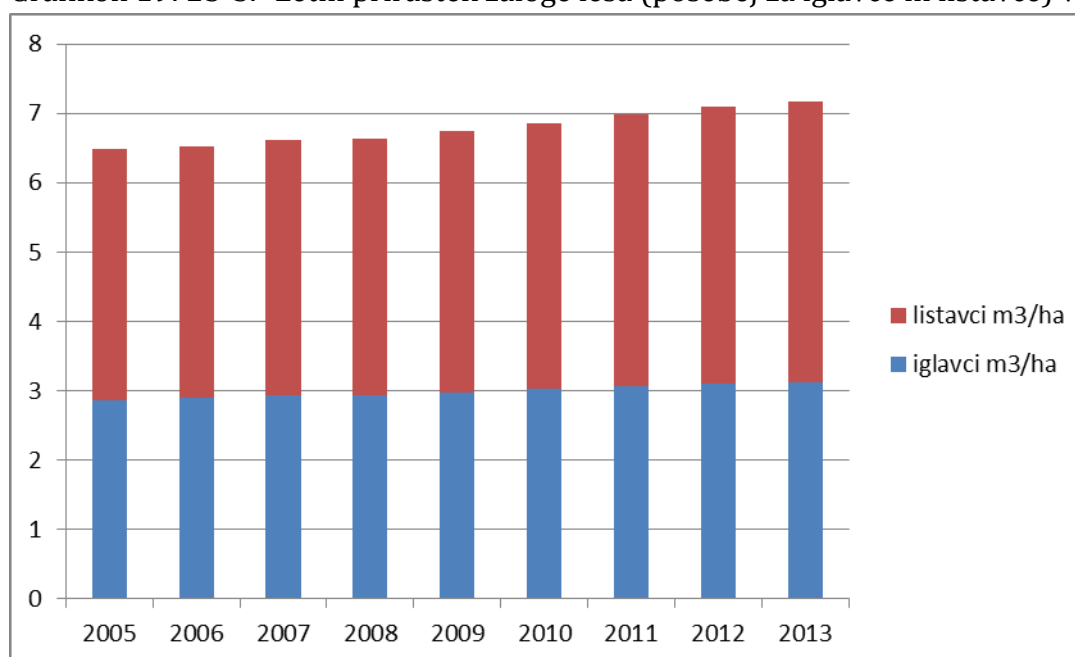
Grafikon 17: 25-1: Letni posek gozda (posebej za listavce in iglavce) v m³

Vir: Zavod za gozdove, 2014, KOS; GZ03

Grafikon 18: 26-2 - Letna zaloga lesa (posebej za listavce in iglavce) v m³

Vir: Zavod za gozdove, 2014, KOS; GZ03

Grafikon 19: 25-3.- Letni prirastek zaloge lesa (posebej za iglavce in listavce) v m³

Vir: Zavod za gozdove, 2014, KOS; GZ03

V Sloveniji se gozdovi z vidika lesnih zalog in prirastka že dolga desetletja krepijo. To je predvsem posledica načrtnega gospodarjenja z gozdovi, delno pa tudi posledica sprememb v metodologiji ugotavljanja lesne zaloge (okularno ocenjevanje – kontrolno vzorčna metoda).

Delež prirastka slovenskih gozdov se glede na lesno zalogo ohranja na približno isti ravni. Tem trendom sledi tudi določen možni posek, katerega realizacija je bila v preteklem desetletju le okoli 75-odstotna.

Po poročilih Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2014 znaša lesna zaloga 289 m³/ha, prirastek 7,17 m³/ha, količina poseka pa 3.923.995 m³. V zadnjih 60 letih sta se

hektarska lesna zaloga in prirastek povečala za 130 %, medtem ko je posek v tem času nihal med 2 milijonoma m³ (v letu 1991) do skoraj 4 milijon m³ (v letu 2013) kar je predstavljalo med 100 % prirastka v petdesetih letih 20. stoletja do manj kot 40 % v začetku devetdesetih let. Danes znaša posek približno 50 % prirastka. Razlog za tako veliko akumulacijo lesne zaloge v slovenskih gozdovih ter za takšna gibanja prirastka je smotrno gospodarjenje z gozdovi.

Posek nakazuje na ekonomsko in socialno rabo gozdnih virov v nacionalni ekonomiji in odvisnih lokalnih skupnosti.

P26 – Proizvedena električna energija iz obnovljivih virov energije

Opredelitev: Proizvedena električna energija iz vetrne, sončne, geotermalne in bio energije

Raven opazovanja: Država, regija

Vir: SURS

Časovna serija: letno

Časovni interval: letno

Metodološka opomba: Podatki so dostopni na SURS od leta 2002 dalje. V kategorijo samoproizvajalcev je vključena tudi proizvodnja malih zasebnih hidroelektrarn. Podatki so dostopni na ravni Slovenije.

Preglednica 22: 27-1 - Bruto proizvodnja električne energije iz obnovljivih virov in odpadkov v MWh. (A: Proizvajalci po glavni dejavnosti; B: samoproizvajalci).

	2008		2009		2010		2011		2012	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Bruto proizvodnja - SKUPAJ	3.981.413	328.605	4.641.346	268.180	4.647.454	283.006	3.738.076	290.213	4.139.094	37.7557
Hidroelektrarne - skupaj	3.757.667	260.196	4.549.972	162.784	4.536.584	159.581	3.580.820	122.452	3.961.148	119.337
Hidroelektrarne do 1 MW	67.502	196.746	68.666	91.383	75.318	99.803	55.715	72.643	56.494	78.935
Hidroelektrarne od 1 do 10 MW	129.210	63.450	146.724	71.401	154.198	59.778	114.195	49.809	120.948	40.402
Hidroelektrarne nad 10 MW	3.560.955	-	4.334.582	-	4.122.350	-	3.266.854	-	3.596.008	-
Črpalna hidroelektrarna	-	-	-	-	184.718	-	144.056	-	187.698	-
Geotermalna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fotovoltaika	509	228	977	2997	1089	11.772	2280	63424	5669	157.137
Solarna termična elektrika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Veter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Industrijski odpadki (neobnovljivi)	-	3104	-	4344	-	4557	6986	575	6070	-
Komunalni odpadki (obnovljivi)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Komunalni odpadki (neobnovljivi)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Les in druga trdna biomasa	203.828	28.579	59.132	60.486	50.582	68.946	58.541	66.596	49.745	64.438
Šota	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deponijski plin	-	31.564	-	30.677	-	29.515	-	27.990	-	27.685
Plin iz čistilnih naprav	7217	4934	7151	4790	5436	6027	5755	5601	7395	5049
Drugi bioplina	12.192	-	24114	2102	53763	2608	83.694	3575	109067	3911

Vir podatkov: SURS, 2014

Podatki so dostopni na SURS od leta 2002, v preglednici prikazani od leta 2008

Preglednica 23: 27-2 - Poraba obnovljivih virov energije in odpadkov. (T: transformacija; KR : končna poraba). Podatki so dostopni od leta 2002, v preglednici prikazani od leta 2008

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
--	------	------	------	------	------	------

	T	KR	T	KR	T	KR	T	KR	T	KR	T	KR
Geotermalna (TJ)	-	-	-	265	83	1045	72	1160	84	1276	-	-
Solarna termična (TJ)	-	-	-	325	-	348	-	369	-	392	-	-
Industrijski odpadki - neobnovljivi (TJ)	17	591	24	804	21	954	264	964	316	1017	310	1143
Komunalni odpadki - obnovljivi (TJ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Komunalni odpadki - neobnovljivi (TJ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Les in druga trdna biomasa (TJ)	2916	16710	1855	20602	1793	20432	1913	21764	1796	21649	1958	22449
Šota (TJ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deponijski plin (TJ)	279	65	285	64	263	61	239	59	228	59	235	62
Plin iz čistilnih naprav (TJ)	70	60	110	16	82	35	83	30	103	27	97	20
Drugi bioplina (TJ)	57	58	455	7	821	11	1083	12	1166	14	1026	14
Biodizel (TJ)	-	932	-	1169	-	1752	-	1312	-	1919	-	-
Biobencin (TJ)	-	97	-	75	-	117	-	152	-	214	-	-

Vir podatkov: SURS,2014

G - Vpliv gospodarstva na regionalni prostorski razvoj

Za spremljanje vpliva gospodarstva na regionalni oziroma občinski prostorski razvoj predlagamo spremljanje naslednjih kazalnikov (podrobneje o kazalnikih v poglavju 2.3 Nabor kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja):

- G1 - Gibanje gospodarske rasti (stopnja rasti BDP)
- G2 - Gibanje BDP na prebivalca
- G3 - Gibanje strukture dodane vrednosti po regijah
- G4 - Gibanje strukture gospodarstva glede na domači, proizvodni in ustvarjalni profil
- G9 - Gibanje razmerja med vrednostmi »greenfield« in »brownfield« investicijami
- G10 - Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva
- G11 - Gibanje števila delovnih mest
- G12 - Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti
- G13 - Gibanje indeksa delovne mobilnosti
- G14 - Gibanje potovalnih časov delovne mobilnosti iz drugih občin/regij
- G15 - Gibanje kapacitet po vrstah turistične dejavnosti
- G16 - Gibanje prihodov turistov (domači in tuji)
- G17 - Gibanje nočitev turistov (domači in tuji)
- G18 - Gibanje deleža BDV iz turistične dejavnosti na prebivalca
- G19 - Gibanje števila počitniških stanovanj
- G20 - Gibanje stopnje izkoriščenosti stavbnega fonda v turistične namene

V nadaljevanju prikažemo možnost analize izbranih kazalnikov, kjer smo nekatere kazalnike posebej razdelali na podkategorije. Iz zgornjega nabora kazalnikov nismo podrobneje analizirali naslednje kazalnike:

- G9 - Gibanje razmerja med vrednostmi »greenfield« in »brownfield« investicijami – ta kazalnik ni mogoče analizirati brez poglobljene nadaljnje študije in opredelitve investicij po izbranih kategorijah »greenfield« in »brownfield«;
- G14 - Gibanje potovalnih časov delovne mobilnosti iz drugih občin/regij – SURS nima ustrezno zajetih podatkov za verodostojen izračun tega kazalnika (nekatere interakcije delovne mobilnosti v občinah ponora niso vedno pravilno registrirane v Statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP): delovno mesto je zapisano na sedež podjetja namesto na dejansko lokacijo dela, hkrati pa se pojavlja problem izvora, ko se zaradi pomanjkanja podatkov beleži občina izvora iz stalnega prebivališča);
- G18 - Gibanje deleža BDV iz turistične dejavnosti na prebivalca – trenutno ta podatek ločeno za turistično dejavnost ne obstaja, obstaja samo podatek o drugih dejavnostih (RSTU);
- G20 - Gibanje stopnje izkoriščenosti stavbnega fonda v turistične namene – trenutno ta podatek ločeno za turistično dejavnost še ne obstaja; SURS bi lahko izračunal kazalnik iz razpoložljivih podatkov.

G1 – Gibanje gospodarske rasti (stopnja rasti BDP)
G2 – Gibanje BDP na prebivalca

Opredelitev: Bruto domači proizvod je enak vsoti bruto dodane vrednosti v osnovnih cenah vseh dejavnosti in neto davkov na proizvode (davki na proizvode zmanjšani za subvencije po proizvodih).

Raven opazovanja: regionalna raven

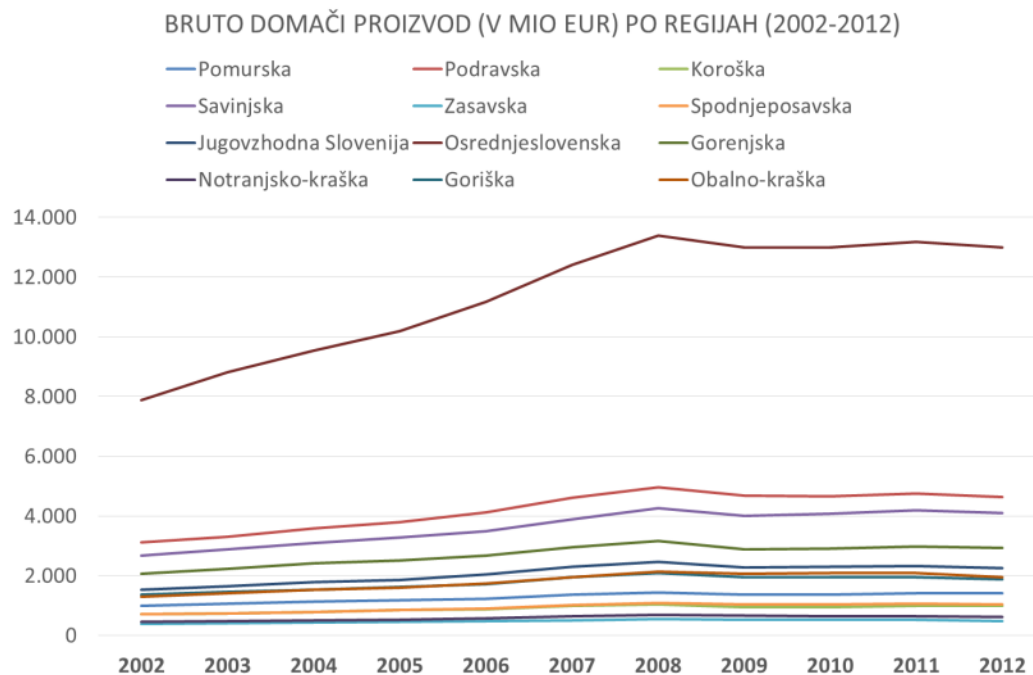
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 1995-2012

Časovni interval: letno

Metodološke opombe: (1) prekinitev v seriji leta 2000; (2) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (3) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Grafikon 20: G1-1 - Bruto domači proizvod (v Mio EUR; kazalnik G1) po regijah RS v letih 2002-2012

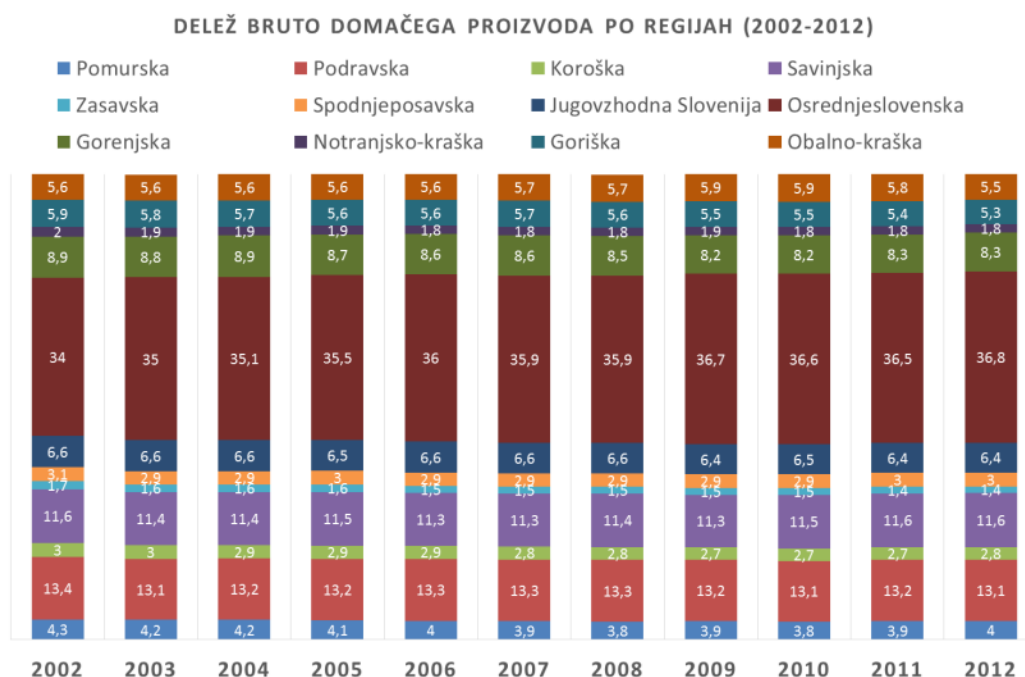

Bruto domači proizvod (BDP) je v letih 2002-2012 najhitreje rasel v osrednjeslovenski regiji, sledile so podravska, savinjska, gorenjska, obalno-kraška regija, nato jugovzhodna Slovenija, goriška, pomurska, posavska in koroška, najbolj počasi pa je BDP rasel v primorsko-notranjski in zasavski regiji; glej sliko G1-1, ki prikazuje BDP po regijah v letih 2002-2012.

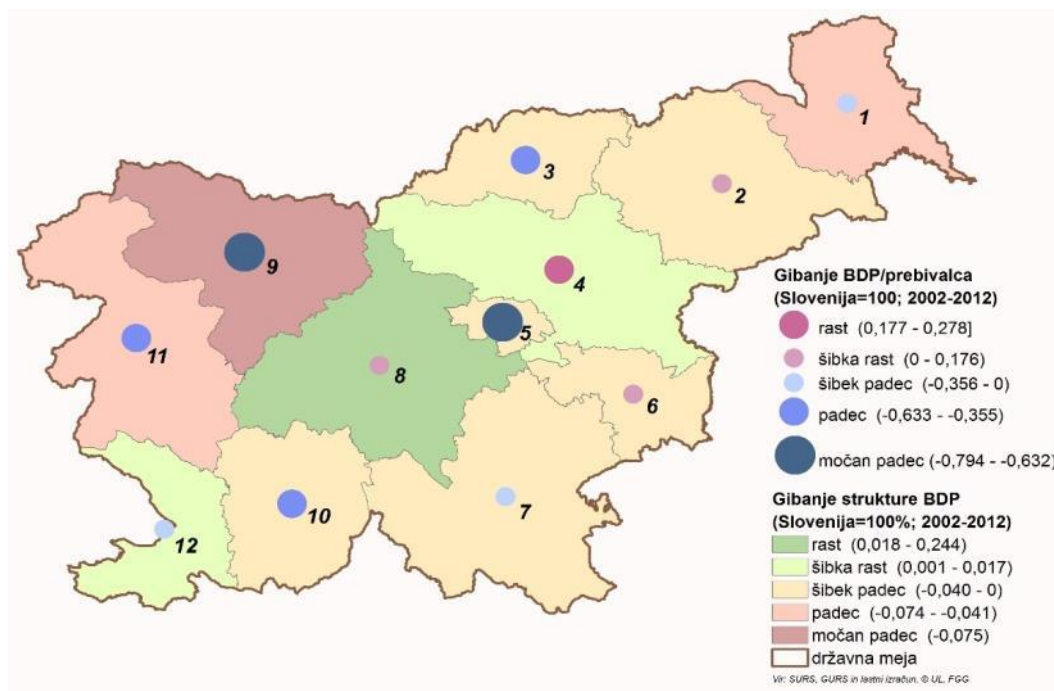
Slika G1-2 prikazuje delež bruto domačega proizvoda po regijah RS v letih 2002-2012. Prav tako je tudi delež BDP v analiziranem obdobju najhitreje rasel v osrednjeslovenski regiji, bolj počasi pa v savinjski in obalno-kraški regiji, medtem ko je v ostalih regijah padal, najbolj v gorenjski, goriški in v pomurski regiji; glej tudi sliko G1-3.

Zanimiva je primerjava gibanja deleža BDP po regijah in gibanja BDP na prebivalca po regijah v letih 2002-2012 (slika G1-3): čeprav je delež BDP v osrednjeslovenski regiji najhitreje rasel, pa je BDP na prebivalca rasel hitreje v savinjski regiji. Na drugi strani je mogoče zaslediti šibek padec BDP v zasavski regiji, vendar je bil tam močan padec BDP na prebivalca. Situacija v gorenjski regiji je bila najslabša tako iz vidika močnega padca BDP, kot tudi močnega padca BDP na prebivalca.

Grafikon 21: G1-2 - Delež bruto domačega proizvoda (kazalnik G1) po regijah RS v letih 2002-2012.

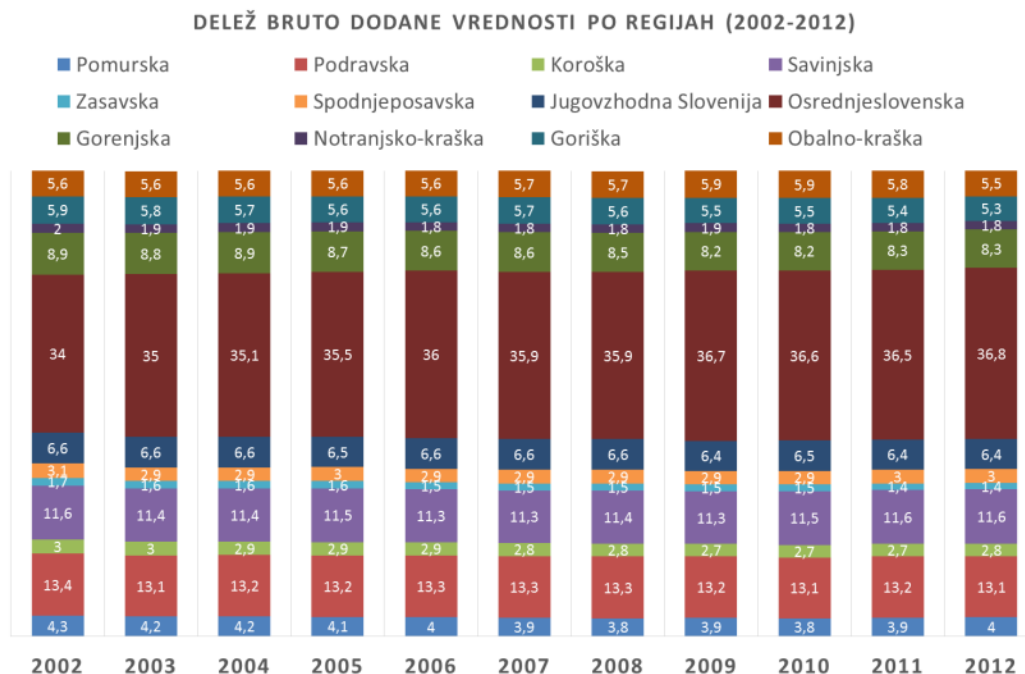
Slika 34: G1&2-3 - Gibanje deleža bruto domačega proizvoda (kazalnika G1 in G2) po regijah RS v letih 2002-2012

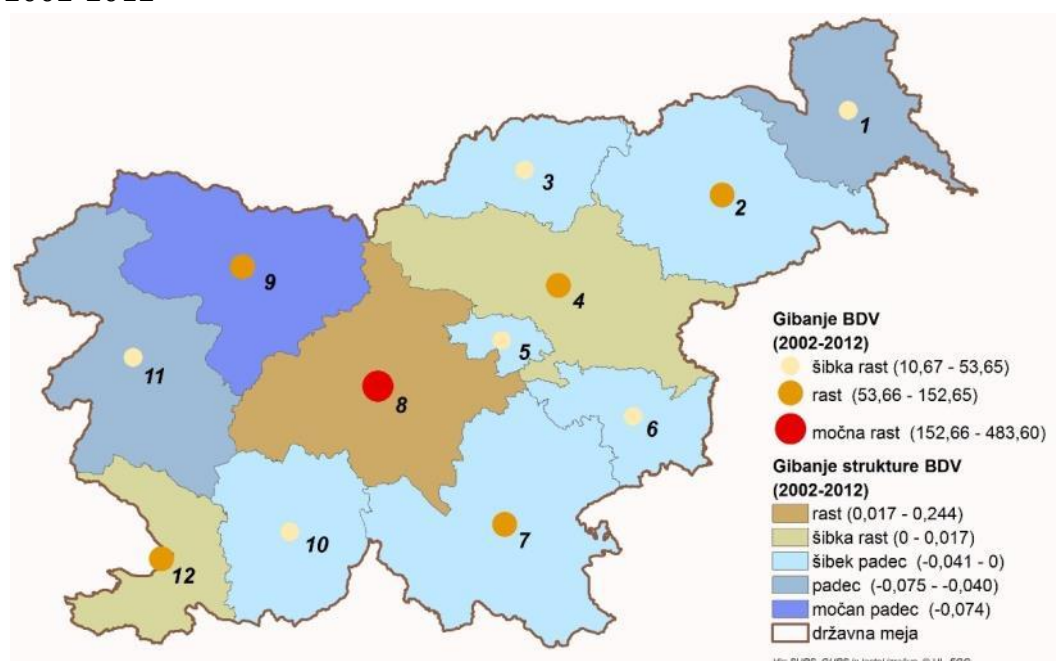
G3 – Gibanje strukture dodane vrednosti po regijah

Za opredelitev glej G1 in G2.

Grafikon 22: G3-1 - Delež bruto dodane vrednosti (kazalnik G3) po regijah RS v letih 2002-2012

Slika 35: G3-2 - Gibanje deleža bruto dodane vrednosti (kazalnik G3) po regijah RS v letih 2002-2012

Podobno gibanje kot pri strukturi BDP (slika G1-2) zasledimo tudi pri gibanju strukture BDV (slika G3-1). Vendar je na sliki G3-1 mogoče opaziti tiste regije, ki so kljub padanju deleža BDV imele rast oziroma šibko rast BDV. Najbolj izstopa gorenjska regija, ki je kljub rasti BDV imela močan padec deleža BDV v analiziranem obdobju 2002-2012.

G4 – Gibanje strukture gospodarstva glede na domači, proizvodni in ustvarjalni profil

Opredelitev: Število zaposlenih po profilih gospodarstva: (1) domače gospodarstvo (angl. residential economy), ki vključuje predvsem dejavnosti namenjene lokalnemu prebivalstvu, (2) proizvodno gospodarstvo (angl. productive economy), ki vključuje predvsem manufakturne dejavnosti in terciarno proizvodnjo za izvoz, in (3) ustvarjalno gospodarstvo (angl. creative economy), ki predstavlja osnovo za ustvarjalnost in razvoj na lokalni ravni. Občina, regija ali mesto sta specializirana, v primeru ko je znaten delež delovno aktivnega prebivalstva vključen v določen gospodarski profil.

Raven opazovanja: občinska raven

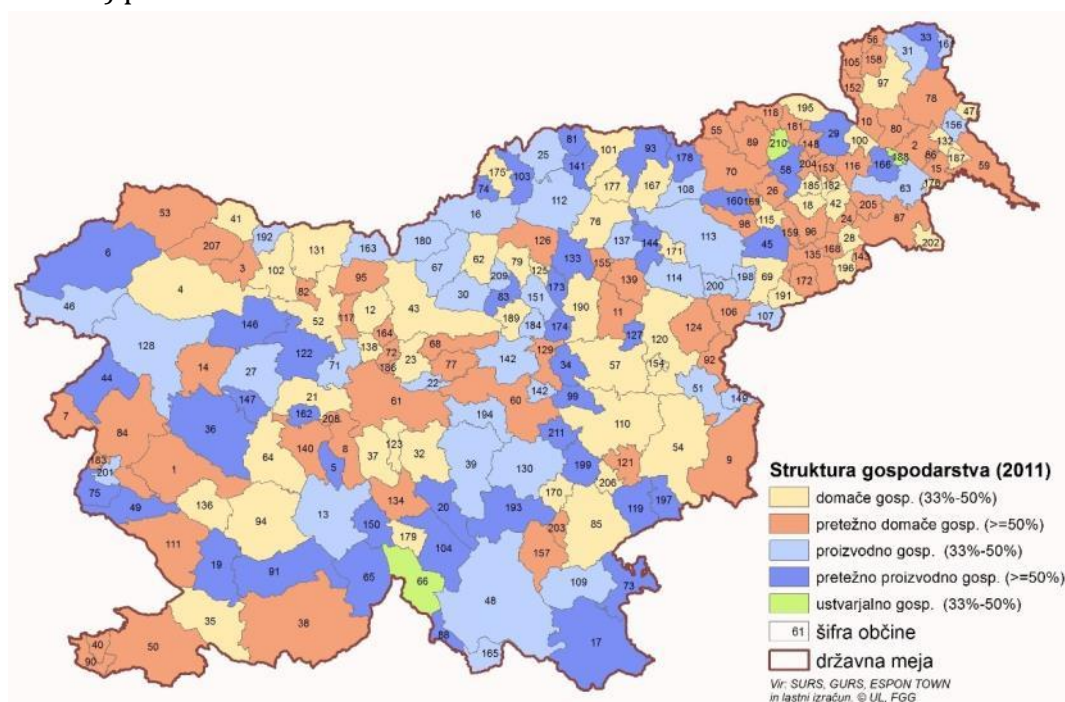
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2011

Časovni interval: letno

Metodološki opombi: (1) Podrobneje o kazalniku v poglavju 2.3 Nabor kazalnikov za spremljanje prostorskega razvoja. (2) Ni bilo mogoče izračunati trenda oz. spremljati gibanje tega kazalnika, saj obstajajo podatki le za leto 2011.

Slika 36: G4-1 - Struktura gospodarstva glede na domači, proizvodni in ustvarjalni profil (kazalnik G4) po občinah RS leta 2011

Iz slike G4-1 je mogoče razbrati, da so bile leta 2011 z ustvarjalnim profilom gospodarstva edino tri občine; in sicer: Loški Potok, Veržej in Sveti Jurij v Slovenskih goricah. V skupini občin z izrazito domačim profilom gospodarstva ($\geq 50\%$) je bilo 71 občin – od teh so najbolj izstopale občine Moravske Toplice z 71 %, Komenda s 67 %, Preddvor, Trzin in Izola z 66 %, Lukovica in Ormož s 65 % gospodarstva z domačim profilom. Med 47-timi občinami z izrazito proizvodnim profilom ($\geq 50\%$) pa najbolj izstopajo občine Kidričevo z 82 %, Nazarje z 78 %, Loška dolina s 77 %, Mežica s 75 %, Štore z 73 % in Zreče z 71 % gospodarstva s proizvodnim profilom.

G10 – Gibanje družbenih proizvodnih investicij v osnovna sredstva

Opredelitev: Bruto investicije v opredmetena in neopredmetena osnovna sredstva.

Raven opazovanja: občinska raven

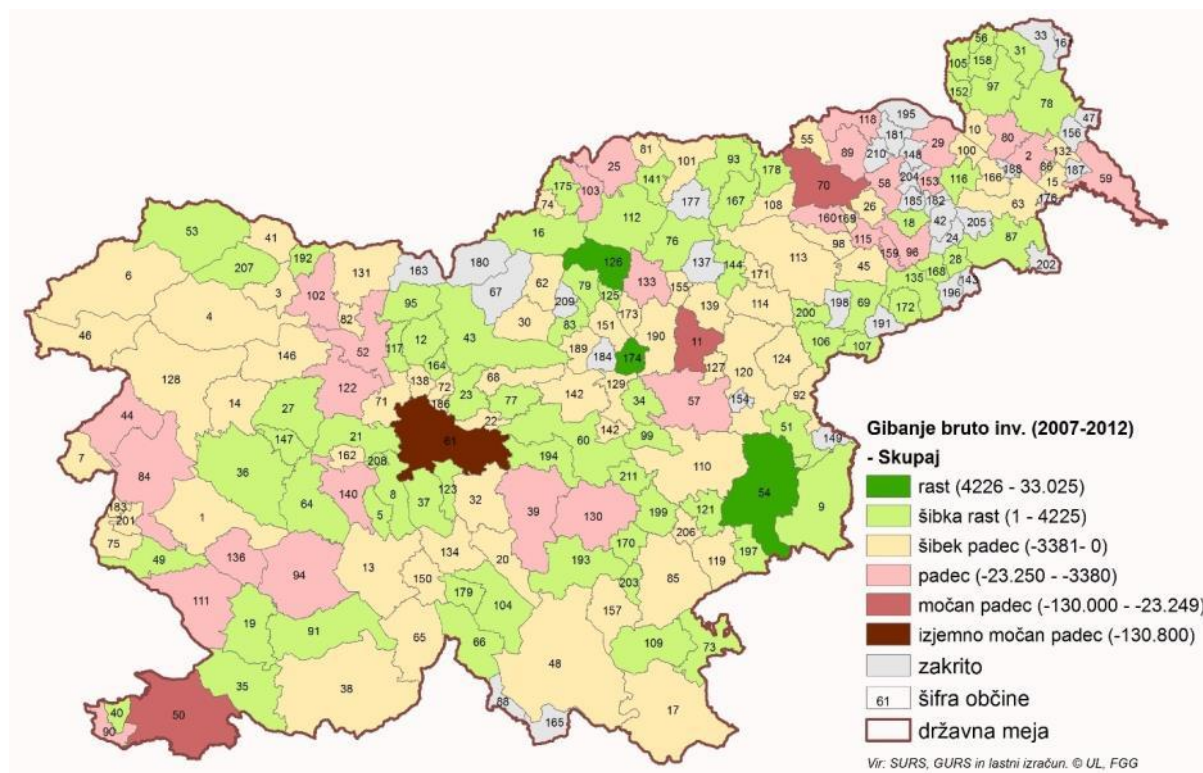
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 1996-2012

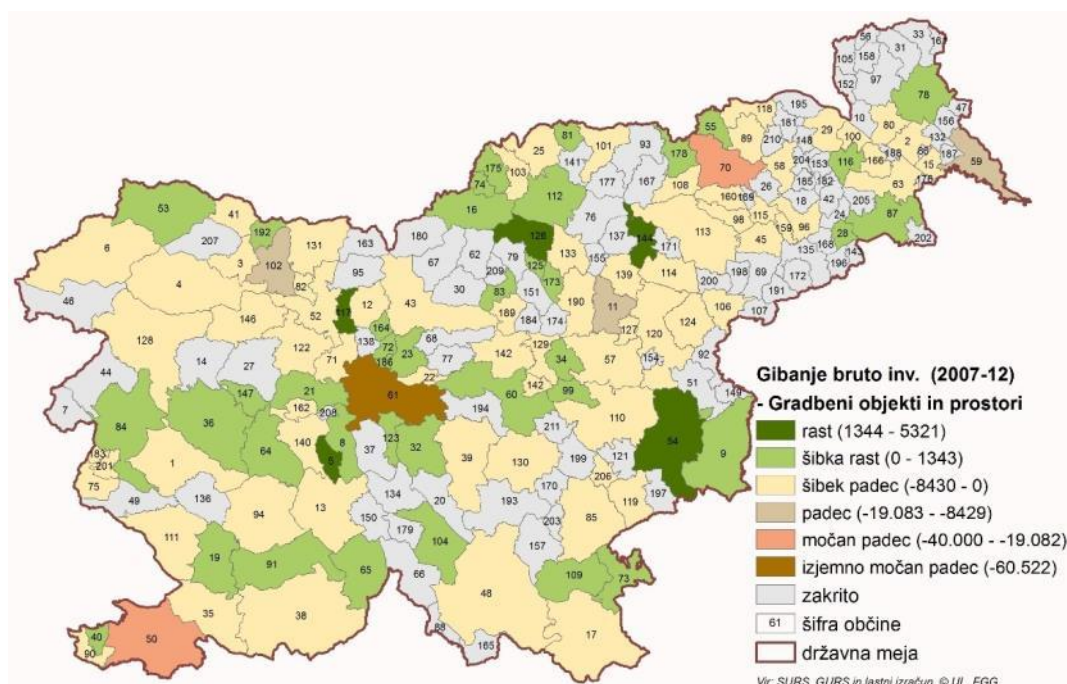
Časovni interval: letno

Metodološke opombe: (1) podatki do decembra 2006, so preračunani iz slovenskih tolarjev (SIT) z uporabo nepreklicnega menjalnega razmerja (1 EUR = 239,64 SIT); (2) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (3) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 37: G10-1 - Gibanje bruto investicij – Skupaj (kazalnik G10) po občinah RS v letih 2007-2012.

Slika 38: G10-2 - Gibanje bruto investicij v gradbene objekte in prostore (kazalnik G10) po občinah RS v letih 2007-2012.

Glede na razpoložljive podatke smo izvedli analizo gibanja bruto investicij po občinah RS za obdobje 2007-2012. Zaradi zaščite individualnih podatkov nekaterih občin ni bilo mogoče analizirati. Rezultati so prikazani na slikah G10-1 in G10-2. Največji padec bruto investicij skupaj se je zgodil v Ljubljani, Mariboru in v Kopru, medtem ko zasledimo najmočnejši porast v Šoštanju; glej sliko G10-1.

Največja rast investicij v gradbene objekte in v prostore v letih 2007-2012 se je zgodila v občinah Krško, Šenčur, Šoštanj in Zreče, največji upad investicij pa zasledimo spet v Ljubljani, Mariboru in v Kopru; glej sliko G10-2.

G11 – Gibanje števila delovnih mest

Opredelitev: Delovno aktivno prebivalstvo po občinah delovnega mesta, Slovenija, mesečno (Zaposlene osebe).

Raven opazovanja: občinska raven

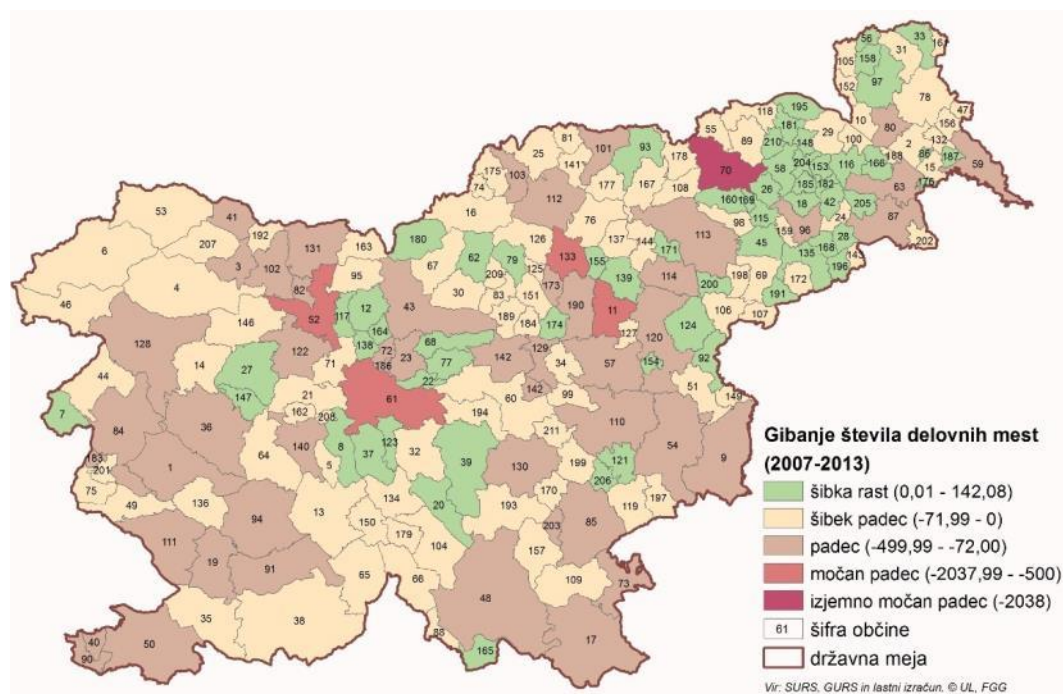
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2005-2014

Časovni interval: mesečno

Metodološki opombi: (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 39: G11-1 - Gibanje števila delovnih mest (kazalnik G11) po občinah RS v letih 2007-2012.

Slika G11-1 prikazuje gibanje števila delovnih mest po občinah RS v letih 2007-2013. V 61-tih občinah je prišlo do šibke rasti števila delovnih mest, medtem ko je v ostalih prišlo do upada. Najmočnejši padec števila delovnih mest se je zgodil v občini Maribor, prav tako močno zmanjšanje števila delovnih mest pa zasledimo še v občinah Velenje, Ljubljana, Celje in Kranj.

G12 – Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti

Opredelev: Stopnja registrirane brezposelnosti je odstotni delež registriranih brezposelnih oseb med aktivnim prebivalstvom.

Raven opazovanja: občinska raven

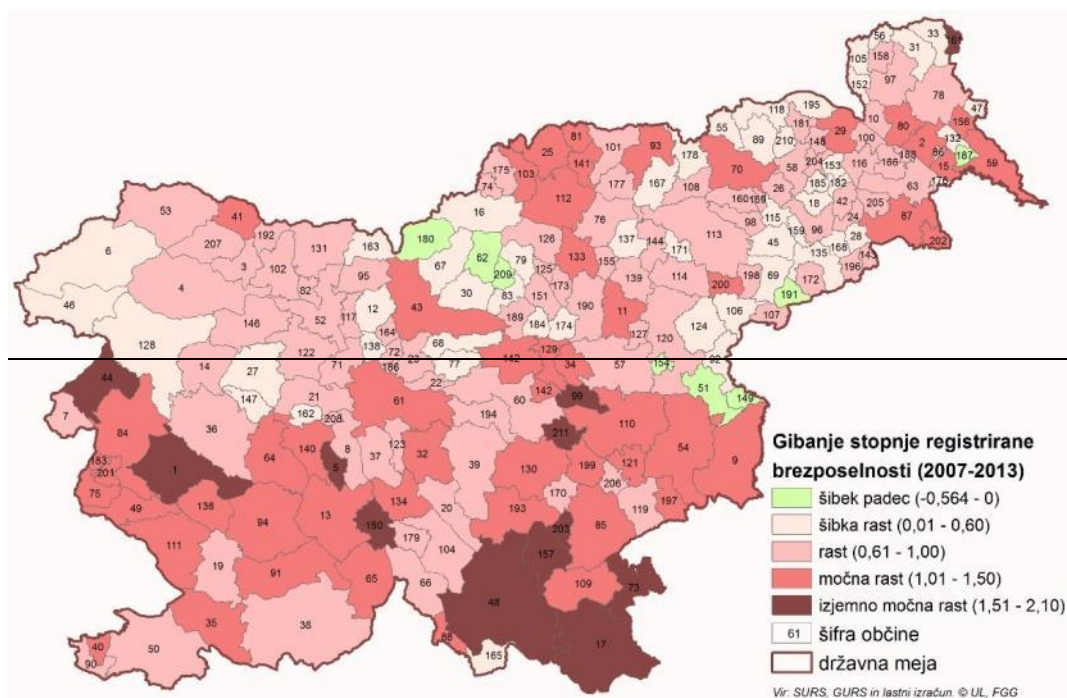
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2005-2014

Časovni interval: mesečno

Metodološki opombi: (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 40: G12-1 - Gibanje stopnje registrirane brezposelnosti (kazalnik G12) po občinah RS v letih 2007-2013.

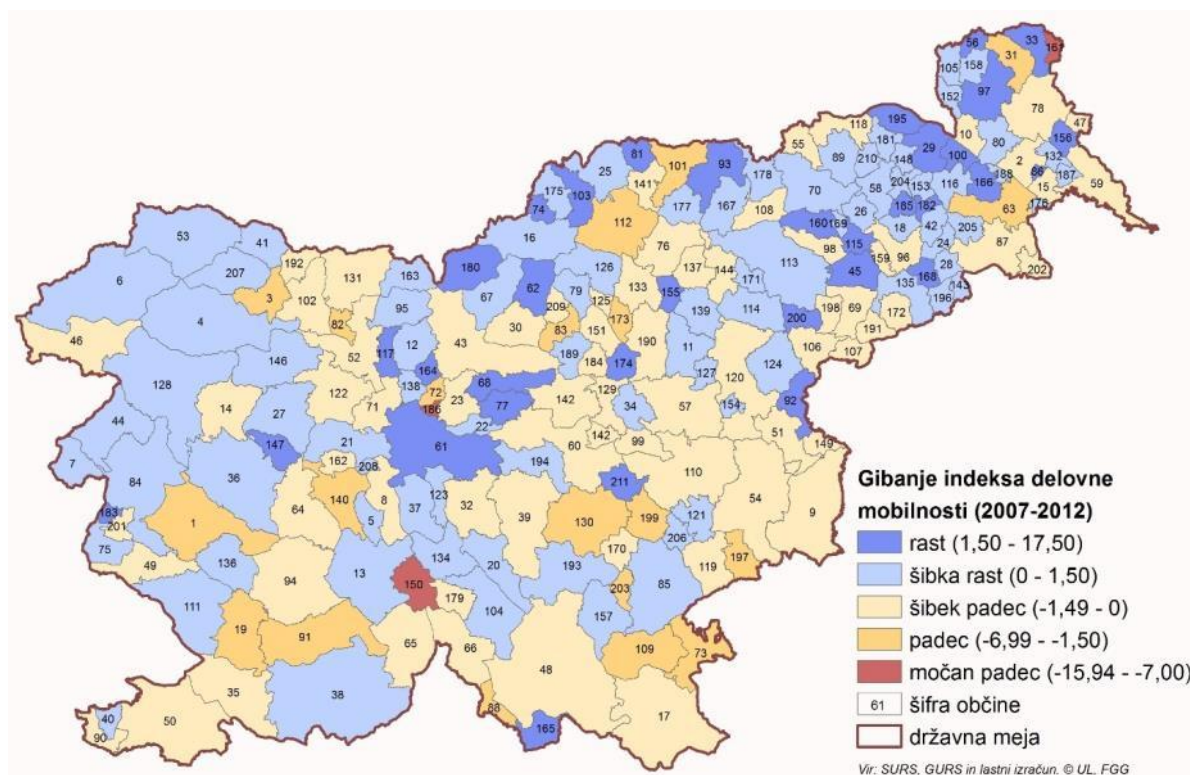

Slika G12-1 kaže gibanje stopnje registrirane brezposelnosti po občinah RS v letih 2007-2013. S slike je mogoče razbrati, da se je registrirana brezposelnost zmanjšala v osmih občinah (Solčava, Rečica ob savinji, Kozje, Velika Polana, Ljubno, Bistrica ob Sotli, Žetale in Dobje). V vseh ostalih občinah pa se je stopnja registrirane brezposelnosti povečala. Najbolj se je povečala v občinah Ajdovščina, Kanal, Šentrupert, Borovnica, Straža, Bloke, Hodoš, Metlika, Kočevje, Dolenjske Toplice, Črnomelj in Radeče. V dveh največjih zaposlitvenih središčih Ljubljani in Mariboru se je stopnja registrirane brezposelnosti močno povečala.

G13 – Gibanje indeksa delovne mobilnosti

- Opredelevitev:** Indeks delovne mobilnosti (IDM) je razmerje med številom delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov) v določeni teritorialni enoti delovnega mesta in številom delovno aktivnih prebivalcev (brez kmetov) v teritorialni enoti prebivališča pomnoženo s 100.
- Raven opazovanja:** občinska raven
- Vir:** Statistični urad Republike Slovenije
- Časovna serija:** 2000-2013
- Časovni interval:** letno
- Metodološki opombi:** (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 41: G13-1 - Gibanje indeksa delovne mobilnosti (kazalnik G13) po občinah RS v letih 2007-2012

Indeks delovne mobilnosti je razmerje med številom delovno aktivnih prebivalcev v občini delovnega mesta in številom delovno aktivnih prebivalcev v občini prebivališča pomnoženo s 100. Slika G13-1 prikazuje gibanje IDM v obdobju 2007-2012. V tem obdobju je prišlo do močnega padca IDM v občinah Hodoš, Trzin in Bloke, medtem ko je IDM zrasel v občinah: Odranci, Kuzma, Prebold, Kidričevo, Starše, Kostel, Šenčur, Puconci in Ljubljana.

G15 – Gibanje kapacitet po vrstah turistične dejavnosti

Opredelitev: Nastanitvene zmogljivosti izražamo s številom sob in ležišč, ki so na voljo turistom v posameznih mesecih. Nastanitvene zmogljivosti se na letni ravni prikazujejo kot seštevek največjega števila ležišč, ki so bila pri posamezni enoti na voljo turistom celo leto. Podatek število sob je enak številu razpoložljivih enot, ki se oddajajo v nastanitvenem objektu.

Raven opazovanja: občinska raven

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

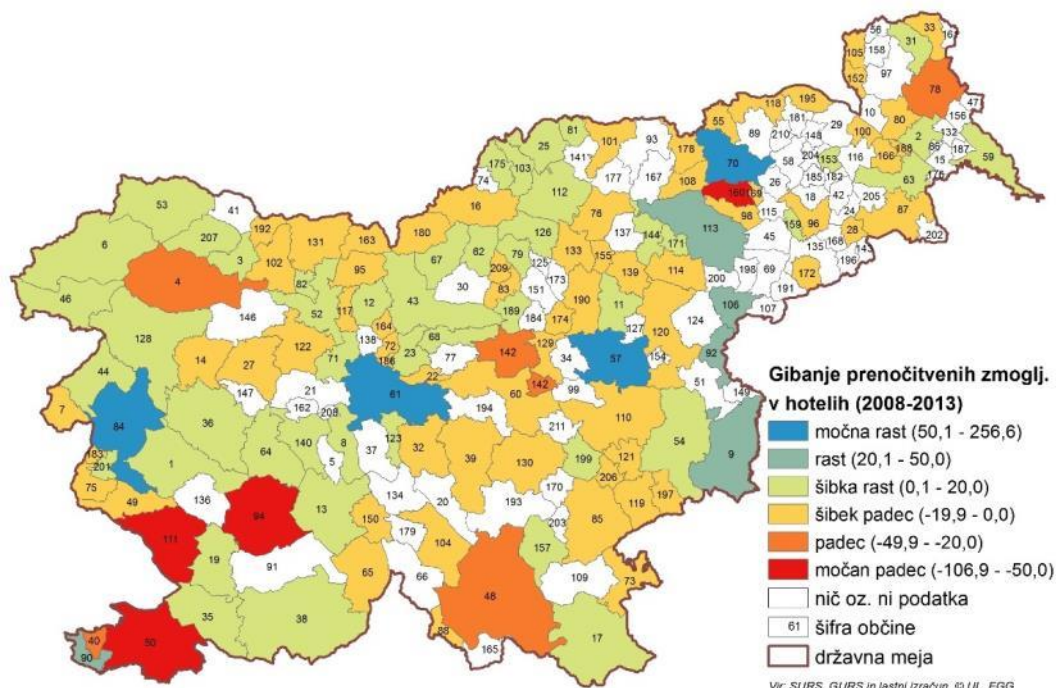
Časovna serija: 2008-2013

Časovni interval: letno

Metodološki opombi: (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Gibanje kapacitet po vrstah turistične dejavnosti spremljamo s kazalniki gibanje prenočitvenih zmogljivosti v hotelih, gibanje prenočitvenih zmogljivosti v kampih in gibanje prenočitvenih zmogljivosti v ostalih nastanitvenih objektih.

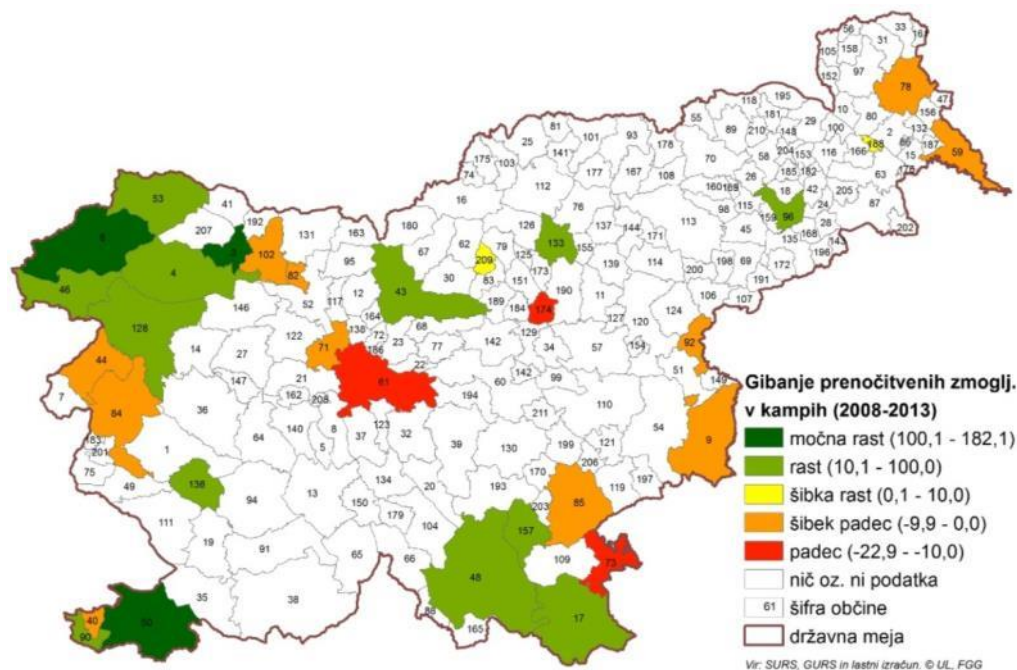
Slika 42: G15-1 - Gibanje prenočitvenih zmogljivosti v hotelih (kazalnik G15a) po občinah RS v letih 2008-2013.

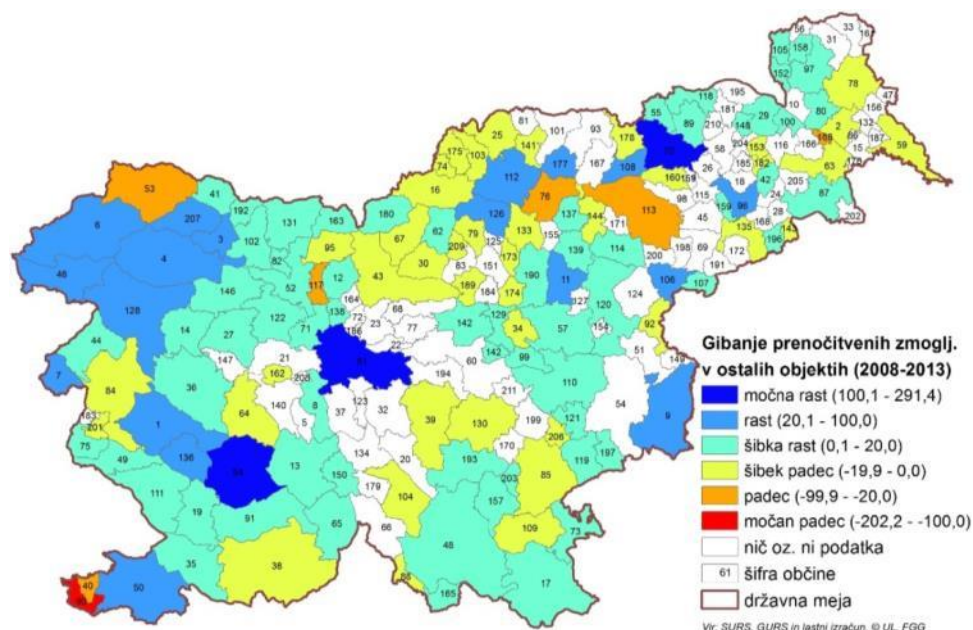
Slika G15-1 prikazuje gibanje prenočitvenih zmogljivosti v hotelih po občinah v obdobju 2008-2013. V 77 občinah ni nobene prenočitvene zmogljivosti v hotelu. Relativno močno so se povečale prenočitvene zmogljivosti v hotelu v občinah Ljubljana, Laško, Maribor in Nova Gorica, medtem ko so se relativno močno zmanjšale v občinah Koper, Hoče – Slivnica, Sežana in Postojna.

Analiza gibanja prenočitvenih zmogljivosti v kampih je prikazana na sliki G15-2. 31 občin nudi prenočitvene zmogljivosti v kampih. Do relativno najmočnejšega padca prenočitvenih zmogljivosti v kampih je prišlo v občinah Metlika, Prebold in Ljubljana, medtem ko so se relativno najbolj povečale tovrstne kapacitete v občinah Bovec, Koper in Bled.

Slika 43: G15-2 - Gibanje prenočitvenih zmogljivosti v kampih (kazalnik G15b) po občinah RS v letih 2008-2013.

Slika 44: G15-3 - Gibanje prenočitvenih zmogljivosti v ostalih objektih (kazalnik G15c) po občinah RS v letih 2008-2013.

Slika G15-3 prikazuje gibanje prenočitvenih zmogljivosti v ostalih objektih. Prenoitvene zmogljivosti v ostalih objektih najdemo v 133 občinah Slovenije. Relativno močno so se povečale prenočitvene zmogljivosti v hotelu v občinah Ljubljana, Laško, Maribor in Nova

Gorica, medtem ko so se relativno močno zmanjšale v občinah Koper, Hoče – Slivnica, Sežana in Postojna.

Primerjava prenočitvenih zmogljivosti v hotelih, v kampih in v ostalih objektih pa izkaže naslednja pomembna dejstva: (a) V Ljubljani in Mariboru je prišlo do relativno močne rasti prenočitvenih zmogljivosti v hotelih in v ostalih objektih, medtem ko so prenočitvene zmogljivosti v kampih padle; (b) v občini Koper so se relativno močno zmanjšale nastanitvene kapacitete v hotelih in v ostalih objektih, močno pa so se povečale zmogljivosti v kampih; (c)

G16 – Gibanje prihodov turistov (domači in tuji)

Opredelev: Prihodi turistov v nastanitveni objekt so opredeljeni s številom oseb, ki prispejo v nastanitveni objekt in se tam prijavijo. Upoštevajo se vse osebe ne glede na starost (torej tudi otroci, za katere so prenočitve brezplačne).

Raven opazovanja: občinska raven

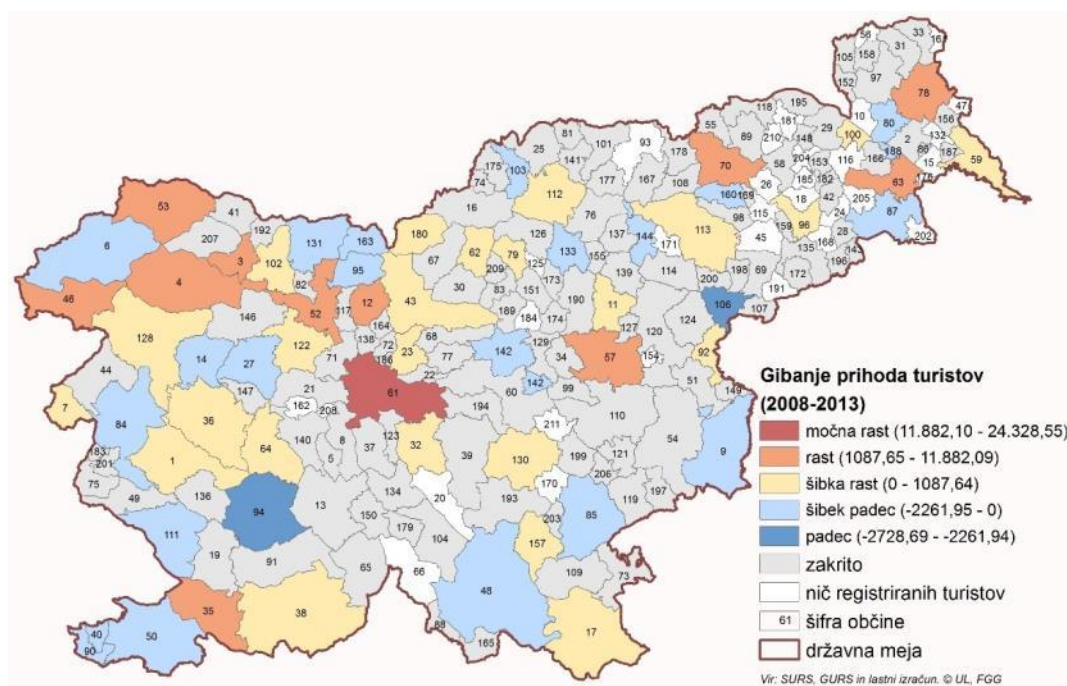
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2008-2014

Časovni interval: mesečno

Metodološki opombi: (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 45: G16-1 - Gibanje prihoda turistov (kazalnik G16) po občinah RS v letih 2008-2013.

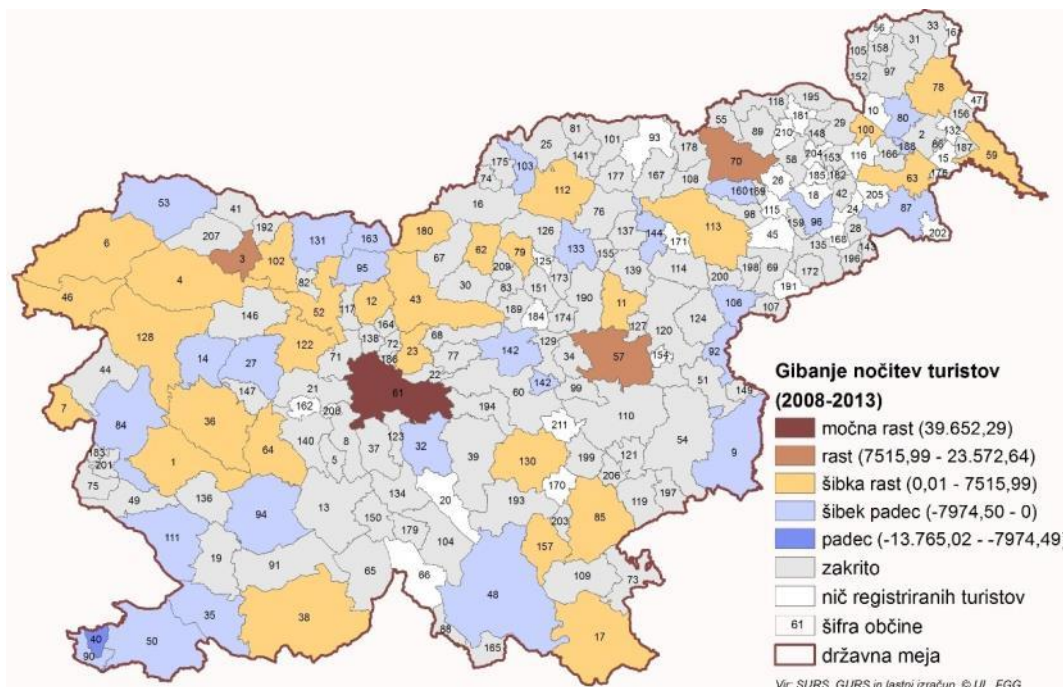

Slika G16-1 prikazuje gibanje prihoda turistov po občinah v obdobju 2008-2013. Zaradi zaščite individualnih podatkov ni bilo mogoče izvesti analize za 119 občin. Prav tako je 32 občin poročalo, da ni bilo nobenega prihoda turistov. V občini Ljubljana je prišlo do močnega dviga prihodov turistov. Podobno se je povečalo število prihodov še v občinah Bled, Laško in Maribor, medtem ko je v občinah Bohinj, Cerklje na Gorenjskem, Hrpelje – Kozina, Kobarid, Kranj, Kranjska Gora, Lendava, Ljutomer in Moravske Toplice prišlo samo do rasti prihoda turistov, medtem ko se je število nočitev (kazalnik G17 v nadaljevanju) zviševalo zelo počasi. Relativno močan padec števila prihodov turistov zasledimo v občinah Rogaška Slatina in Postojna.

G17 – Gibanje nočitev turistov (domači in tuji)

- Opredelitev:** Za prenočitev se upošteva vsaka noč, ki jo turist dejansko preživi v nastanitvenem objektu (prespi ali se tam le zadržuje) ali ko je tam le prijavljen (njegova fizična navzočnost ni nujna).
- Raven opazovanja:** občinska raven
- Vir:** Statistični urad Republike Slovenije
- Časovna serija:** 2008-2014
- Časovni interval:** mesečno
- Metodološki opombi:** (1) trend je izračunan v Excelu s funkcijo LINEST; (2) meje razredov so določene v dveh korakih: najprej so določene meje razredov največjih zgostitev po Jenksovi metodi, nato pa so te meje izkustveno zaokrožene, uporabniški popravek.

Slika 46: G16-1: Gibanje nočitev turistov (kazalnik G17) po občinah RS v letih 2008-2013.

Sliki G16-1 (kazalnik G16) in G17-1 (kazalnik G17) prikazujeta gibanje prihoda in nočitev turistov po občinah v obdobju 2008-2013. Zaradi zaščite individualnih podatkov ni bilo mogoče izvesti analize za 119 občin, prav tako je 32 občin poročalo, da ni bilo nobenega prihoda turistov. V občini Ljubljana je prišlo do močnega dviga prihodov in nočitev turistov. Podobno kot se je povečalo število prihodov turistov, se je tudi povečalo število nočitev v občinah Bled, Laško in Maribor. V občinah Bohinj, Cerklje na Gorenjskem, Hrpelje – Kozina, Kobarid, Kranj, Kranjska Gora, Lendava, Ljutomer in Moravske Toplice pa se je število nočitev zviševalo zelo počasi. Relativno močan padec nočitev zasledimo tudi v občini Izola.

G19 – Gibanje števila počitniških stanovanj

Opredelitev: Stanovanje za sezonsko ali sekundarno rabo je po definiciji stanovanje, ki se občasno ali več mesecev v letu uporablja za počitek in rekreacijo ali se uporablja samo občasno. Se ne upoštevajo tista stanovanja, v katerih so prijavljeni stanovalci (v CRP); takšnih stanovanj ne uvrščamo med počitniška ali sekundarna, temveč med običajna stanovanja.

Raven opazovanja: občinska raven

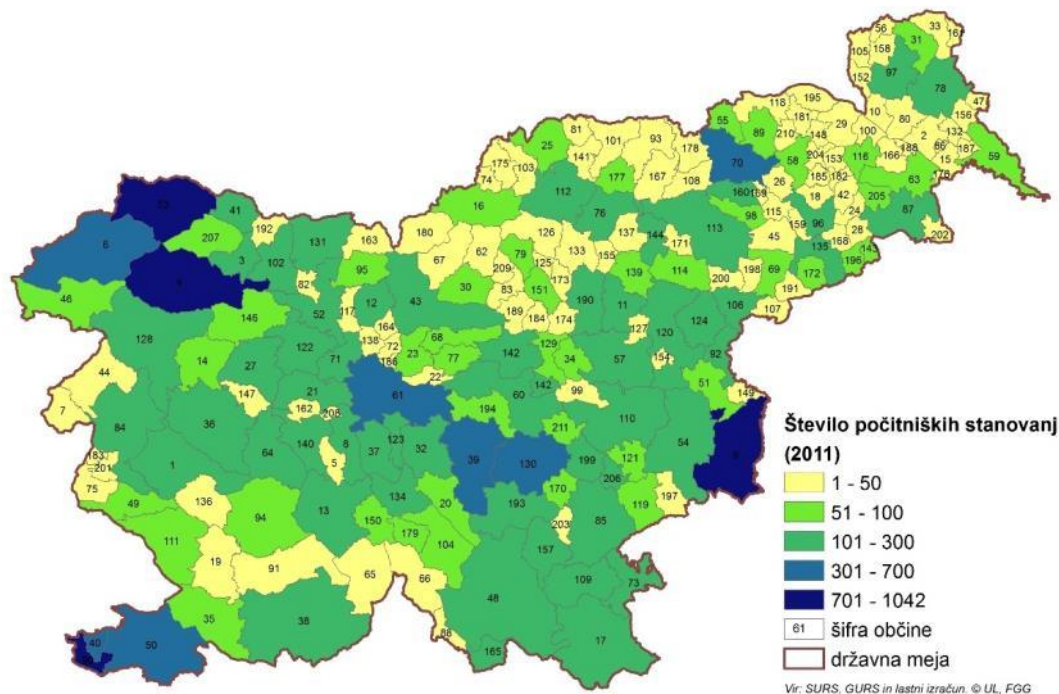
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Časovna serija: 2011

Časovni interval: letno

Metodološki opombi: Ni bilo mogoče izračunati trenda oz. spremljati gibanje tega kazalnika, saj obstajajo podatki le za leto 2011.

Slika 47: G19-1 - Število počitniških stanovanj (kazalnik G19) po občinah RS v letu 2011.

Slika G19-1 (kazalnik G19) prikazuje število počitniških stanovanj po občinah Slovenije leta 2011. Daleč največ počitniških stanovanj je bilo tega leta registriranih v občinah Piran/Pirano (1042), Kranjska Gora (922), Bohinj (864) in Brežice (711); sledijo občine Bovec (632), Koper (498), Ljubljana (473), Izola (454), Ivančna Gorica (381), Maribor (377) in Trebnje (317). Ostale občine so imele manj kot 300 počitniških stanovanj.

Priloga 3: Površine in deleži osnovne oz. podrobne namenske rabe ter njihova pozidanost, MO z uveljavljenim OPN, 31.12.2014

Osnovna namenska raba Podrobna namenska raba Pozidanost*	MO Ljubljana		MO Novo mesto		MO Kranj		MO Nova Gorica		MO Murska Sobota	
	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)
Območja stavbnih zemljišč	7.905,02	29,12 %	2.865,89	12,16 %	2.149,97	14,24 %	1.700,13	6,08 %	1.464,35	22,75 %
Območja stanovanj	3.278,81	12,08 %	1.046,11	4,44 %	1.073,30	7,11 %	785,99	2,81 %	506,75	7,87 %
Nepozidana zemljišča	523,94	1,93 %	399,82	1,70 %	171,90	1,14 %	281,24	1,01 %	103,94	1,61 %
Pozidana zemljišča	2.754,87	10,15 %	646,29	2,74 %	901,40	5,97 %	504,75	1,81 %	402,81	6,26 %
Območja centralnih dejavnosti	1.033,28	3,81 %	369,12	1,57 %	198,08	1,31 %	195,38	0,70 %	127,75	1,98 %
Nepozidana zemljišča	118,52	0,44 %	174,30	0,74 %	52,58	0,35 %	59,82	0,21 %	28,91	0,45 %
Pozidana zemljišča	914,76	3,37 %	194,82	0,83 %	145,50	0,96 %	135,57	0,49 %	98,84	1,54 %
Območja proizvodnih dejavnosti	554,32	2,04 %	300,81	1,28 %	180,69	1,20 %	103,16	0,37 %	315,82	4,91 %
Nepozidana zemljišča	111,92	0,41 %	155,52	0,66 %	60,45	0,40 %	27,97	0,10 %	191,82	2,98 %
Pozidana zemljišča	442,40	1,63 %	145,29	0,62 %	120,24	0,80 %	75,19	0,27 %	124,00	1,93 %
Posebna območja	281,50	1,04 %	114,45	0,49 %	109,67	0,73 %	42,27	0,15 %	103,83	1,61 %
Nepozidana zemljišča	43,15	0,16 %	81,77	0,35 %	19,94	0,13 %	15,09	0,05 %	51,90	0,81 %
Pozidana zemljišča	238,36	0,88 %	32,68	0,14 %	89,74	0,59 %	27,18	0,10 %	51,94	0,81 %
Območja zelenih površin	947,90	3,49 %	284,28	1,21 %	131,00	0,87 %	137,78	0,49 %	100,79	1,57 %
Nepozidana zemljišča	426,41	1,57 %	197,52	0,84 %	69,06	0,46 %	107,11	0,38 %	58,70	0,91 %
Pozidana zemljišča	521,48	1,92 %	86,77	0,37 %	61,94	0,41 %	30,67	0,11 %	42,08	0,65 %
Območja prometnih površin	1.523,05	5,61 %	627,85	2,66 %	364,10	2,41 %	242,24	0,87 %	292,20	4,54 %
Nepozidana zemljišča	340,89	1,26 %	148,48	0,63 %	152,74	1,01 %	90,88	0,33 %	126,31	1,96 %
Pozidana zemljišča	1.182,16	4,35 %	479,36	2,03 %	211,36	1,40 %	151,36	0,54 %	165,90	2,58 %
Območja komunikacijske infrastrukture	4,77	0,02 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %	2,93	0,05 %
Nepozidana zemljišča	3,65	0,01 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %	2,84	0,04 %
Pozidana zemljišča	1,12	0,00 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %	0,09	0,00 %
Območja energetske infrastrukture	47,89	0,18 %	5,05	0,02 %	4,42	0,03 %	4,46	0,02 %	2,09	0,03 %
Nepozidana zemljišča	5,46	0,02 %	1,72	0,01 %	1,44	0,01 %	1,55	0,01 %	0,05	0,00 %
Pozidana zemljišča	42,43	0,16 %	3,33	0,01 %	2,98	0,02 %	2,91	0,01 %	2,03	0,03 %
Območja okoljske infrastrukture	186,58	0,69 %	27,20	0,12 %	47,43	0,31 %	56,87	0,20 %	7,79	0,12 %
Nepozidana zemljišča	86,52	0,32 %	10,60	0,04 %	29,27	0,19 %	42,41	0,15 %	3,94	0,06 %
Pozidana zemljišča	100,07	0,37 %	16,61	0,07 %	18,16	0,12 %	14,45	0,05 %	3,84	0,06 %
Površine razpršene poselitve	46,92	0,17 %	91,02	0,39 %	41,27	0,27 %	131,98	0,47 %	4,40	0,07 %
Nepozidana zemljišča	16,24	0,06 %	26,40	0,11 %	19,21	0,13 %	68,18	0,24 %	2,04	0,03 %
Pozidana zemljišča	30,68	0,11 %	64,62	0,27 %	22,07	0,15 %	63,80	0,23 %	2,36	0,04 %
Območja kmetijskih zemljišč	7.974,82	29,38 %	7.510,65	31,86 %	4.596,13	30,44 %	6.710,58	24,01 %	3.855,29	59,89 %
Najboljša kmetijska zemljišča	6.582,86	24,25 %	5.404,80	22,93 %	3.543,30	23,47 %	4.363,29	15,61 %	3.715,66	57,72 %
Nepozidana zemljišča	6.277,18	23,12 %	5.316,02	22,55 %	3.459,01	22,91 %	4.260,81	15,24 %	3.666,05	56,95 %
Pozidana zemljišča	305,68	1,13 %	88,78	0,38 %	84,29	0,56 %	102,48	0,37 %	49,61	0,77 %
Druga kmetijska zemljišča	1.391,96	5,13 %	2.105,86	8,93 %	1.052,83	6,97 %	2.347,29	8,40 %	139,63	2,17 %
Nepozidana zemljišča	1.282,08	4,72 %	2.040,99	8,66 %	1.017,27	6,74 %	2.272,68	8,13 %	137,32	2,13 %
Pozidana zemljišča	109,88	0,40 %	64,87	0,28 %	35,55	0,24 %	74,61	0,27 %	2,31	0,04 %
Območja gozdnih zemljišč	10.787,9	39,74 %	12.930,1	54,84 %	8.062,6	53,41 %	19.272,2	68,95 %	843,01	13,10 %
Gozdna zemljišča	10.787,9	39,74 %	12.930,2	54,84 %	8.062,59	53,41 %	19.272,2	68,95 %	843,01	13,10 %
Nepozidana zemljišča	10.682,2	39,35 %	12.897,2	54,71 %	8.007,1	53,04 %	19.146,3	68,50 %	839,34	13,04 %

POROČILO O PROSTORSKEM RAZVOJU

Osnovna namenska raba Podrobna namenska raba Pozidanost*	MO Ljubljana		MO Novo mesto		MO Kranj		MO Nova Gorica		MO Murska Sobota	
	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)	Površina (v ha)	Površina (v %)
Pozidana zemljišča	105,05	0,39 %	32,93	0,14 %	55,47	0,37 %	125,90	0,45 %	3,67	0,06 %
Območja voda	382,09	1,41 %	180,06	0,76 %	187,50	1,24 %	212,75	0,76 %	224,15	3,48 %
Površinske vode	381,25	1,40 %	180,06	0,76 %	186,46	1,24 %	112,58	0,40 %	203,98	3,17 %
Nepozidana zemljišča	364,59	1,34 %	177,90	0,75 %	178,12	1,18 %	110,07	0,39 %	197,69	3,07 %
Pozidana zemljišča	16,66	0,06 %	2,16	0,01 %	8,33	0,06 %	2,51	0,01 %	6,29	0,10 %
Območja vodne infrastrukture	0,84	0,00 %		0,00 %	1,04	0,01 %	100,18	0,36 %	20,17	0,31 %
Nepozidana zemljišča	0,41	0,00 %		0,00 %	0,91	0,01 %	97,62	0,35 %	18,12	0,28 %
Pozidana zemljišča	0,44	0,00 %		0,00 %	0,13	0,00 %	2,55	0,01 %	2,05	0,03 %
Območja drugih zemljišč	95,12	0,35 %	89,17	0,38 %	100,78	0,67 %	55,46	0,20 %	50,14	0,78 %
Območja mineralnih surovin	19,01	0,07 %	0,46	0,00 %	1,15	0,01 %	50,59	0,18 %	31,99	0,50 %
Nepozidana zemljišča	9,84	0,04 %	0,46	0,00 %	0,88	0,01 %	38,61	0,14 %	28,32	0,44 %
Pozidana zemljišča	9,16	0,03 %		0,00 %	0,27	0,00 %	11,99	0,04 %	3,67	0,06 %
Območja za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami	19,60	0,07 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %
Nepozidana zemljišča	11,44	0,04 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %
Pozidana zemljišča	8,16	0,03 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %		0,00 %
Območja za potrebe obrambe zunaj naselij	56,52	0,21 %	88,71	0,38 %	99,64	0,66 %	4,87	0,02 %	18,14	0,28 %
Nepozidana zemljišča	5,36	0,02 %	53,46	0,23 %	54,66	0,36 %	1,65	0,01 %	13,54	0,21 %
Pozidana zemljišča	51,15	0,19 %	35,25	0,15 %	44,98	0,30 %	3,22	0,01 %	4,60	0,07 %
Skupna vsota	27.145,0	100,00 %	23.575,9	100,00 %	15.096,9	100,00 %	27.951,1	100,00 %	6.436,93	100,00 %

* Opomba: Kot pozidana območja so upoštevana območja, ki so v evidenci dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč označena kot pozidana in sorodna zemljišča